
SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES
SMITHSONIAN INSTITUTION WASHINGTON D.C.

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

BREF OCH SKRIFVELSER

AF OCH TILL

CARL VON LINNÉ

MED UNDERSTÖD AF SVENSKA STATEN

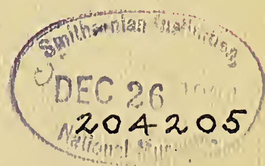
UTGIFNA AF

UPSALA UNIVERSITET

FÖRSTA AFDELNINGEN

DEL. II

STOCKHOLM
AKTIEBOLAGET LJUS
1908

BREF OCH SKRIFVELSER

AF OCH TILL

CARL VON LINNÉ

MED UNDERSTÖD AF SVENSKA STATEN

UTGIFNA AF

UPSALA UNIVERSITET

STOCKHOLM
AKTIEBOLAGET LJUS
1908.

BREF OCH SKRIFVELSER

AF OCH TILL

CARL VON LINNÉ

FÖRSTA AFDELNINGEN

DEL. II

SKRIFVELSER OCH BREF TILL
K. SVENSKA VETENSKAPS-AKADEMIEN OCH DESS SEKRETERARE

UTGIFNA OCH MED UPPLYSANDE NOTER FÖRSEDDA

AF

TH. M. FRIES.

STOCKHOLM
AKTIEBOLAGET LJUS
1908.

UPSALA 1908
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING.

Härmed framlägges för allmänheten en så fullständig samling af LINNÉS skrifvelser och bref till Svenska Vetenskaps-akademien och dess sekreterare P. ELVIUS och P. W. WARGENTIN, som det varit utgifvaren möjligt att sammanbringa. Det behöfves endast en flyktig blick för att finna, att innehållet är af mycket vexlande art, nämligen dels till akademien stälda, mera officiella »memorial» och utlåtanden, dels fullkomligt privata, endast för sekreteraren afsedda meddelanden. Det kunde därför anses varit lämpligt, att de fördelats i tvenne serier, så att de officiella utgjort ett från de privata afskildt helt. Så har dock ej i det följande förfarits, utan begge slagen hafva med hvarandra förenats och — med några få undantag — kronologiskt ordnats.

Ett annat förfaringssätt har befunnits omöjligt att genomföra. Enhvar kan nämligen lätt öfvertyga sig därom, att mycket ofta bref, som enligt utan- och öfverskriften äro stälda till Akademien, helt och hållet eller till väsentlig del äro af privat natur, under det att tvärtom andra, som bära sekreterarens adress, uppenbarligen varit afsedda att meddelas Akademien, samt ofta utgöra officiella svar på till LINNÉ stälda frågor. Då dessa det oaktadt adresserats till sekreteraren personligen, så har detta skett i full öfverensstämmelse med kap. IV § 5 i Kongl. Maj:ts Nådigste stadfästelse på Svenska Vetenskaps-Akademiens Grund-Reglor, gifven den 31 Mars 1741, där det stadgas, att »på de bref, som till Academien försändas, ställes utanskriften till Secreteraren, hvilken dem ock i Academiens namn besvarar». Och då LINNÉ i flera bref, hvilkas utanskrift han försett med beteckningen »frijbr.» — en rättighet, som han egde såsom sekreterare i Vetenskaps-societeten i Upsala och hvarpå han satte stort värde — äfven införde åtskilligt af rent privat natur, så handlade han säkerligen i öfverensstämmelse med en dåtida åsigt, att sådant var tillåtligt, om blott brefvet hufvudsakligen handlade om vetenskapliga spörsmål.

Det torde anses vara en själfklar sak, att man i Vetenskaps-akademiens bibliotek eller arkiv har att finna samtliga till densamma och dess sekreterare adresserade bref och skrifvelser. Så är dock ingalunda förhållandet. Det är ej nog med att en originalskrifvelse (n. 288) numera finnes i Kungl. Biblioteket, att två originalbref (n. 319 och 333) tillhöra Linnean Society i London och att ett (n. 219) endast därigenom bevarats

åt efterverlden, att ett utdrag därur införts i L. Salvii *Lärda Tidningar för 1746*, utan det framgår äfven uppenbart af Akademiens protokoll samt yttranden i bref, att en icke ringa mängd skrifvelser ej tillvaratagits, utan snart blifvit förstörda. Särskildt gäller detta om de rörande till Linné remitterade uppsatser afgifna yttrandena; ej sällan skref han dylika på själfva uppsats-manuskripten, och antagligt är därför, att de delade dessas öde att förstöras, sedan de blifvit kasserade eller till trycket befordrade. Endast ett fåtal sådana afhandlings-manuskript finnas nu i behåll, och Linnés omdöme om desamma har därigenom nu kunnat här meddelas.

Huru beklagligt detta förhållande än måste anses vara, så är det ännu beklagligare, att en mängd originalbref vida senare från Akademiens bibliotek försvunnit. I förteckningen öfver den stora, alfabetiskt ordnade samling af bref, som Wargentin under sin sekreteraretid mottagit och som eges af sagda hibliotek, uppgifves nämligen, att ej mindre än 95 från Linné d. ä. skola däri förefinnas. I själfva verket finnes dock numer icke ett enda, och i förteckningen står med blyerts tillskrifvet: »saknas». När och af hvilken denna anteckning blifvit gjord, har ej kunnat utletas. Så mycket är dock säkert, att deras försvinnande egt rum för flera decennier sedan: de saknades nämligen redan, då E. Ährling för omkring 40 år sedan började sina Linné-forskningar och därvid äfven anlitade manuskripten i Akademiens bibliotek.

Alldeles förlorade äro dock ej samtliga dessa Linné-bref, ty såsom Ährling i sin 1885 utgifna skrift: *Carl von Linnés brefvexling* uppgifver, hafva ej mindre än omkring 80 nu i original okända blifvit af B. Bergius fullständigt eller delvis afskrifna; flertalet af dessa ha säkerligen af Wargentin stälts till hans förfogande. Dessa finnas i vol. IX—XIX af den stora samlingen af afskrifter, som genom B. Bergii testamente tillfallit Vetenskaps-akademien. Naturligtvis ega de ett mycket stort värde, och detta förhöjes än mer därigenom, att de, såsom brodern P. J. Bergius intygar, »är alla afskrifne med hans egen hand, merendels ifrån sjelfva originalerne, med hans vanliga accuratesse och granlagenhet, så at Auctorernes egenhändiga Orthographie altid finnes bibehållen». Liknande vitsord förekommer ock i Akademiens protokoll.

Antalet af Linneanska bref och skrifvelser, som i afskrifter finnas i de Bergianska volymerna, uppgår till icke mindre än 177, hvadan, äfven om alla de bortkomna 95 brefven till Wargentin blifvit afskrifna — hvilket dock ej är fallet — det skulle återstå ett antal af omkring 80, hvilka borde finnas bland Akademiens öfriga samlingar af Linneanska manuskript. Dessa äro eller hafva varit af tre slag, nämligen 1) skrifvelser, som egentligen höra till arkivhandlingarne (bilagor till protokollen),

2) en samling af 90 kronologiskt ordnade, oinbundna bref, samt 3) volymerna III och IV af en inbunden brefsamling. De i 1) och 2) befintliga hafva samtliga i det följande meddelats efter originalen.

Hvad åter 3) angår, så eger ett både oförklarligt och oroande förhållande rum. Uppenbart är, att sagda volymer, hvilka tillsammans innehöllo 175 bref från LINNÉ till Akademien eller dess sekreterare*), funnos i biblioteket, då ÄHRLING på medlet af 1870-talet afskref dem alla, liksom ock då han i företalet till del I af *Carl von Linnés Svenska arbeten i urval och med noter utgifna* i Oktober 1879 uttalar sin tacksamhet till Professor G. LINDSTRÖM, för att denne »med de i K. Vet. Akad:s bibliotek befintliga originalen och kopiorna jemfört korrekturet». Mindre säkert är, att de ock funnos där 1885, då ÄHRLING utgaf skriften: *Carl von Linnés brefvexling*, emedan han, bosatt i Arboga, vid dess sammanskrifvande antagligen anlitade endast sina förut gjorda anteckningar.

Stor och oangenäm blef därför undertecknads öfverraskning, då han i och för utgifvande af denna del ville jämföra originalen med de Ährlingska afskrifterna, hvilka senare förut varit för honom tillräckliga. Det befanns nämligen då, att de nämnda volymerna III och IV ej kunde anträffas, och de mest energiska efterspaningar hafva äfven sedan varit resultatlösa. Liknande är ock förhållandet med vol. I och II, om hvilka man ej ens vet, hvad de innehöllo; måhända har det varit den del af brefven från LINNÉ till A. BÄCK, hvilka finnas i behåll och visa otvetydiga spår af att engång varit sammanbundna, men senare separerats. Kanske hafva volymerna III och IV på liknande sätt behandlats i och för ett tilltänkt sammanordnande af deras bref med de öfriga, ännu löst liggande. Att de blifvit stulna eller förstörda, är föga troligt, hvadan det är att hoppas, att då Vetenskaps-akademiens bibliotek engång flyttats från den nuvarande trånga lokalen, hvilken försvårar eller omöjliggör ett fullständigt ordnande och effektivt efterspanande, de skola anträffas bland de nu hoppackade och delvis oordnade massorna af böcker och manuskript.

Samtliga dessa nu saknade bref hafva dock i det följande kunnat publiceras, tack vare den lyckliga omständigheten, att, såsom redan blifvit nämndt, af ÄHRLING tagits — med bevarande af det Linnéanska stafningssättet — noggranna afskrifter, hvilka jämte alla andra af honom gjorda Linnéanska anteckningar inköpts af Vetenskaps-akademien. Mänga af dem finnas ock i B. BERGII ofvan omtalade afskriftssamling. Öfverensstämmelsen mellan dessa båda afskrifter är nästan fullständig, dock med undan-

*) Den ena delen innehöll dessutom 36 till P. OSBECK, 11 till J. O. WAHLBOM, 26 till C. A. CLERCK, 6 till P. J. BERGIUS, 1 till A. GERINGIUS, 1 till STRUSSENFELT m. m.

tag af att ÄHRLINGS någongång äro fullständigare. I det följande har än den ena, än den andra afskriften återgifvits, allteftersom företräde synts böra tillerkännas endera. I ett fåtal fall har det ansetts lämpligt att anlita dem båda.

Vid återgifvande af LINNES manuskript hafva följts samma grundsatser, som angifvits i förordet till den första delen. Bekännas måste dock, att genom förbiseende någon gång stor begynnelse-bokstaf blifvit använd i ord, som börja ny mening, fastän — såsom han ej sällan gjorde och hvaröfver C. G. TESSIN skämtade (se bref. 24 not. 1) — där begagnats liten. Särskildt gäller detta ordet *jag*, som han i de flesta fall skref med liten bokstaf, äfven då det stod främst i meningen.

Af det här meddelade har ÄHRLING i *CARL VON LINNÉS Svenska arbeten i urval och med noter försedda* publicerat ej mindre än 191 bref och refererat innehållet i ytterligare några. Att dessa det oaktadt här omtryckts, torde af flera skäl befinnas befogadt. Dels är det nämligen önskligt, att då LINNÉS bref utgifvas, desamma samtliga blifva i ett och samma arbete sammanförda; dels bör det ursprungliga stafningssättet återgifvas och ingen modernisering däraf företagas, såsom ÄHRLING med begagnande af Svenska akademiens nu alldeles antikverade tredje ordlista tillåtit sig, och ännu mera måste man afstå från att — såsom ock skett — söka h. o. d. förbättra texten genom ändrande och afhjälpande af de fel och svagheter, som uppkommit genom den brådska, hvarunder brefskrifningen uppenbarligen stundom egt rum. Härifrån har utgifvaren samvetsgrannt afhållit sig, blott inom [ ] inflickande uppenbarligen uteglömda ord.

Härtill kan vidare läggas, att ÄHRLING, säkerligen mycket mot sin vilja, fann sig nödsakad att utgallra ett ej ringa antal af de kända brefven. I motsats härtill har undertecknad, äfven med fara för klander, medtagit allt, som af honom anträffats, t. o. m. det skenbart ganska obetydliga. Detta har skett, emedan han af egen erfarenhet vet, huru vid första påseendet värdelösa smådetaljer efteråt kunna befinnas lemna värdefulla upplysningar eller fingervisningar.

Äfven med hänsyn till de bifogade noterna har en reproduktion af de förut tryckta brefven ansetts vara välbehöflig. Särskildt genom flitigt sökande i Vetenskaps-akademiens protokoll och dokumentsamling har nämligen en tolkning af LINNÉS ord mångenstädes blifvit möjlig. Ännu fullständigare skulle belysningen af dunkla uttryck hafva blifvit, om tillgång funnits till ELVII och WARGENTINS bref till LINNÉ, men förunderligt nog saknas alla dessa i den Linnean Society nu tillhöriga rikhaltiga brefsamlingen. Antagligen hafva de alla kort efter LINNÉS död eller före samlingarnes öfver-

sändande till England uttagits och till brefskrifvaren eller hans efterlefvande återlemnats.

Till alla dem, som i ett eller annat afseende välvilligt bistått mig under denna dels redigerande och bland hvilka särskildt böra nämnas Professor T. Tullberg, Bibliotekarierna Aksel Andersson och J. M. Hulth, Doktor C. Forsstrand samt Handlanden N. Rosèn, frambäras mina uppriktiga tacksägelser.

Upsala i Juni 1908.

Th. M. Fries.

Linnés sigill.

Hurudant det sigill var, som af Linné först begagnades, har ej med säkerhet kunnat utrönas. På ett i Upsala skrifvet och den $^{23}/_{6}$ 1729 dateradt bref finnas väl fragment af ett sigill, hvarpå tyckes stå *tout pour vous* (måhända under några, nu saknade blommor), men säkert är ej, om det ej var för tillfället lånadt. Detta var däremot tvifvelsutan förhållandet med ett annat, föreställande ett mans-hufvud, hvilket finnes på ett under lappska resan 1732 skrifvet bref.

Det antal sigill, som Linné sedan använde, var ganska stort, såsom nedanstående förteckning utvisar. Deras utseende torde utan närmare beskrifningar framgå af bifogade afbildningar.

I.

Användt åtminstone från början af 1734, dock endast sparsamt; äfven några få gånger senare (ännu i början af 1750-talet). Den i sköldens midt befintliga figuren föreställer ett »anatomiceradt» ägg, vittnande om att han redan under sin studenttid var lifligt öfvertygad om riktigheten af Harvey's sats: *omne vivum ex ovo.* — Höjd 22, bredd 19 m.m.

II.

Endast kändt i ett fåtal aftryck, det äldsta på ett bref från 1734; f. ö. några från slutet af 1730-talet och ett från 1770. Den Linnæa, som här är afbildad och som äfven finnes på titelplanschen till *Flora Lapponica,* är en betydligt förminskad kopia af Ol. Rudbeck d. y:s i *Acta literaria* 1720 lemnade afbildning. Öfverskrift: *considerate lilia* (skåden uppå liljorna). — Höjd 17, bredd 15 m.m.

III.

Antagligen förfärdigadt kort efter Linnés val (1736) till ledamot af *Academia Cæsarea Leopoldino-Carolina Naturæ curiosorum,* i hvilken han bar tillnamnet *Dioscorides secundus.* Mycket användt, isynnerhet under 1740, och 50-talen. På den uppslagna bokens ena sida finnes valspråket: *numquam odiosus* (aldrig sysslolös); på den andra från högra öfre hörnet strålar, utgående mot ett i venstra nedre hörnet befintligt föremål, som tolkats än som en blomma, än som ett menniskoöga. — Höjd 13, bredd 12 m.m.

IV.

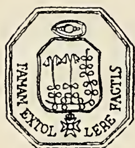
Användt redan 1742 och mycket ofta under åren 1745—56, sedan enstaka gånger, äfven så sent som 1774. — Linnæan, nästan sådan som på II, men vänd åt motsatt håll; öfverskriften: *tantus amor florum* (stor är kärleken till blommorna). — Höjd 19, bredd 18 m.m. — Originalstampen eges af Professor T. Tullberg.

V.

Antagligen förfärdigadt kort efter utnämningen till nordstjärneriddare (April 1753) och därefter ofta användt till 1763, sedan enstaka gånger. Underskrift: *famam extollere factis* (genom gerningar höja sitt rykte). — Höjd 18, bredd 16 m.m. — Stampen eges af Fru Linnæa Ödman, född Tullberg.

VI.

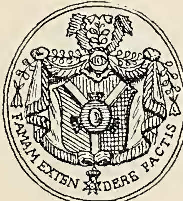

Mycket sällan användt, i slutet af 1755 och Januari 1756. Alldeles likt föregående, blott utan bladrankor vid sidorna af sköldens öfre del. — Höjd 18, bredd 16 m.m.

VII.

Mycket sällsynt. Endast anträffadt på några få bref, skrifna 1756—58. — Höjd 24, bredd 23 m.m.

VIII.

Efter September 1763 det vanligast använda. — Det adliga vapnet med nordstjärnan och devisen: *famam extendere factis* (genom gerningar utbreda sitt rykte). Jfr. härom Th. M. Fries, *Linné, lefnadsteckning* II bil. XXII. — Höjd 25, bredd 23 m. m. — Originalstampen eges af Professor T. Tullberg.

IX.

Ej anträffadt på något bref; har måhända tillhört sonen eller någon annan medlem af familjen, då nordstjärnan och Linnés devis saknas. — Höjd 22, bredd 20 m.m. — Stampen tillhör Fru Linnæa Ödman, född Tullberg.

X.

Alldeles likt föregående, blott större (höjd 29, bredd 26 m.m.). Har ej anträffats på något bref. — Sigillstampen tillhör en af descendenterna, jägmästaren Curt Fougberg.

XI.

Ytterst sällsynt och först nyligen anträffadt på ett par bref från 1762 och 1763. — Höjd 20, bredd 18 m.m.

XII.

Har iakttagits på ett enda bref till Vetenskaps-akademien, dateradt den 21/6 1765. De med hvarandra sammanbundna bokstäfverna torde kunna tolkas såsom *CvL*, ehuru i sådant fall *L* fått en något egendomlig form. Kanske tillhörigt någon annan (sonen?) och endast för tillfället lånadt. — Höjd 19, bredd 16 m.m.

XIII.

Icke anträffadt på något bref, men på ena permen i ett exemplar af Linnés *Egenhändiga anteckningar om sig sjelf*, som eges af Handlanden N. Rosén, finnas två aftryck af detta jämte två af II. Att det är Linnéanskt, därför talar ej blott de tvenne, mot hvarandra vända sammanslingrade *CL*, utan ock samt ännu mer den omständigheten, att ett alldeles liknande, med (Linnæa-)bladrankor omgifvet och med adlig krona försedt monogram finnes på pjeserna i en porslinsservis, som gått i arf inom slägten och nu eges af Linné-afkomlingen Professor T. Tullberg. — Höjd 19, bredd 17 m.m.

17. Kongl. Vetenskaps-Akademien och dess sekreterare.

177.

Jag undertecknad låfwar och försäkrar härmed på heder och åhra, och så wist iag om mit goda namn och ryckte är öm och angelägen, at iag wil heligt och obrotzligen hålla de reglor och författningar, som redan äro giorde, eller hädanefter af Academien skulle komma at göras, samt at mit upförande skal swara emot inrättningens ändamål, neml:n Guds åhra, Konungens och Fädernes landets wälgång, jemte de til Academiens föresatte göromål hörande nyttige och låfwärde Wetenskapers och Konsters upkomst och tiltagande, ej underlåtandes, at som en nyttig Landets Jnbyggare, och en ärlig Swensk man dertil för min del bidraga, så mycket görligit är, hwarföre iag ock wil winlägga mig derom, at jemte academiens reglors skyldiga efterlefnad, med al flit och åhuga söka at befordra inrättningens upräthållande och förkofring, samt at afwärja alt hwad den samma rubba, förswaga eller omkulkasta kan. Hwilket alt iag medelst mit egit namns underskrift och Sigils widtryckande bestyrker[1]. Stockholm den 2 junii 1739.

Carl Linnæus.
(Sigill III, rödt lack).

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek i en foliant: *Till Kongl. Wetenskaps-Academien gifna Försäkrings-skrifter för 1739, 1740, 1741.* Endast namnet egenhändigt.

[1] Dylika försäkringsskrifter, alla likalydande, först handskrifna och sedermera tryckta, undertecknades af samtliga ledamöter åtminstone till 1819. Antagligen är det ej Linné, utan A. J. von Höpken, som författat formuläret.

178.

J. G. Wallerii[1]

1. Observationer om Brömsar.

Lofwar beskrifwa Brömsarne, det dock ej sker.
Blandar Tabanos och Oestrum, Brömsar och Stygn.
Oestrum, för hwilket Boskapen mest springer, låter ej med wingarne.
Att de settia sig i manken på Creaturen, tror man swårliga.
Att brömsarne bita stora hohl?
Att de settia sig på Diuren?
och at koren der af ömma ej låta miölka sig?
Att Creaturen (utom Renen) af dem dö?
Att de äro grömmare der watnsigckigt är?
Att äro swåra mot Creatur af swart färg?
Att swarta Creatur ej trifwas i gården för deras skull?
Quæritur om curen med Libbsticke är ny invention? Älr gammal, af Rei rusticæ Authoribus bekant?
Hur länge Libbestick efect kan wara?
Om Libbesticke kan wäxa i Lappland?

2. Observationer om Succedaneo Amygdali.

Quæritur om Author detta sielf försökt? Wore önskeligt få se prof här af.

Flores exsiccati kunna ej gifwa emulsion, altså näppel. Mandel smak, kanske luckt.

At en tor blomma skall blifwa succedaneum af ett fett miölfult frö, är sälsamt?

När Auctor wisar Accademien prof häraf, blifwer hon i bättre stånd att här öfwer utlåta sig.

Egenhändiga originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

[1] Vid sammanträdet den 5/12 1739 uppläste Höpken »en til Academien insänd observation från Doct. Medicinæ Wallerius om Brömskulor på Boskap, jemte en annan om Brudebröd, som i stället för mandlar skal kunna brukas i mat». Remiss skedde till Linné, som den 12 s. m. gjorde ofvanstående» påminnelser», hvarefter akademien beslöt lägga den insända skriften ad acta. Ej osannolikt är, att därigenom hos J. G. Wallerius grunden lades till den hätskhet, som tog sig uttryck i den stridskrift, som han i början af 1741 utgaf för att förhindra Linnés befordran till professor i Upsala.

179.

Extract af Wettenskaps Academiens Handlingar innehållandes de beslut, som af Academiens Herrar Ledamöter blefwit beslutade åhr 1739 i månaderna Julius, Augustus och September, under mitt warande Præsidio.

Carl Linnæus.

d. 2 Junii. Åffter Lottkastning emällan Fundatores blef ordningen 1. Ahlström, 2. Höpken, 3. Bielke, 4. Linnæus, 5. Triewald[1].

Fundatores kastade lott om första Præsidentskapet, då lotten föll på Linnæus.

Præses fick macht wid lottning äga 2:ne vota, hwilket sedan confirmerades d. 1 September.

Membra voterade om Secreter, hwartill Baron Höpken fick allas kallelse.

d. 6 Jun. Blef secreteren befalt i Avisorne notificera wåra landsmän Academiens inrättning, hwilket och straxt där på skiedde.

Bergqvist blef eleve för kopparstickeriet.

Wettergren blef wacktmästare, dett han förestod dett första quartalet, sedermera tog afsked.

Beslöts enligt constitutionerne at ingen Membrum Honorarium må antagas.

Äfwen att frågor wid slutet af hwart quartal insättas i actis.

d. 7 Jun. Antogs Hr Salvius till eleve och Protocollist.

d. 9 Junii. Beslöts att Membra skulle äga sitt rum, säte och ordning äffter den dag, de ingifwet sina försäkrings skrifter.

d. 16 Junii. Att alla böra aflämna sina försäkrings skrifter då de introduceras, och att de som dem föreslå böra därför wara answarige.

Att alla som något skrifwet i quartalet, böra unfå ett exemplar gratis derföre af Academien.

d. 20 Junii. Att Præses äger macht lämna membra tahla per vices, och imponera silentium, då flere willia tala tillika[2].

Att en Specielle rächning bör hållas på hwad inkommit till Academien.

d. 5 Augusti. Att Acta uti stor octavo böra tryckas.

Att Hr Pihlgren för språkets skull borde genomläsa Academiens handlingar för än de trycktes, att swenskan må blefwa ren[3].

Att Academiens inscription borde wara den, som gamble gubben swarade Alexander (då han blef tillfrågad, hwarföre han planterade dadlar, som wore nu sielf gammal) *in usus futuros* el. *för efterkommande* på swenska, som beslöts d. 11 Aug.

d. 8 Augusti. Att Protocollisten skall äga vota, såsom ledamot.

d. 11 August. Att de som nu äro kallade af Academien till ledamöter och försaka des invitation, en annor gång ej må antagas, då Academien fastare rotat sig[4].

d. 22 Aug. Att Ritmästaren, som nu giör sitt wärk för Academien gratis, bör en annor gång, då Academien kommer i stånd, jure wara des Ritare.

d. 8 September. Att Præses, Secreteraren och Actuarien skulle utwällia ordningen för observationerne för quartalet och att dett ej af Præses må endast dependera.

Att en Stierna* må sättas för hwar observation, som en ledamot ingifwet.

d. 12 Sept. Unficks Privilegium för Academiens Acter af Hans Kongl. Maj:t, att ingen dem må äftertrycka.

Att Præses (uti recensionen af Membris), Secreteraren och Actuarien gå för uht.

Titulen för Academiens Acta:

Wettenskaps-Academiens Handlingar för åhr 1739: månaderna Julius, Augustus, September.

d. 15 Sept. Att Academien trycker på egit bewåg sina handlingar, utan någon Censur.[5]

d. 19 Sept. Att inga Originaler må lämnas utom staden till någon membrum, utan endast copia.

d. 22 Sept. Confirmerades att handlingarne borde tryckas med swänska bokstäfwer.

d. 26. Sept. Att intet wichtigt måhl må afslutas förn dett liggat på bordet några sammankomster.

Till Membra af Wettenskaps-Academien antagne:[6]

Hr Salvius, Lars, till Protocollist, Extraordinarius i Justitiæ revision.
Baron Reuterholm, Nils, Landshöfding i Örebro.
Grefwe Cronstedt, Carl Joh., Hoffintendent.
Hr Ehrenswerd, August, Capten mechanicus.
Hr Nordenberg, And. Joh., Capten wid Fortificationen af gardiet.
Hr Polheim, Christ., Commercie Råd.
Mag. Celsius, And., Professor Astronomiæ i Upsala.
Hr Tilas, Dan., vice notarius i Bergs Collegio.
Hr Sandberg, Olof, Regerings Råd.
Doct. Ribbe, Evald, Lif-Medicus.
Hr Sahlberg, Julius, Ammiralitets Apothekare.
Hr Faggot, Jacob, Inspector wid Landtmäterij Contoiret.
Hr Stobé[e, Lorenz Christ.], Generalmajor wid fortificationen.
Hr Scheldon [Gilbert], Skepsbygmästare wid flottan.
Doct. Roberg, Lars, Professor Medicinæ i Upsala.
Hr Klingenstierna, [Sam.,] Professor Matheseos i Upsala.
Hr Nordenberg, [Carl Fr.,] Leutenant wid Fortificationen.
Hr Pihlgren, [Elias,] Major.
Mag. Brelin, Nicolaus, Theologus.
Doct. Celsius, Olaus, Theologiæ Professor primarius i Upsala.
Mag. Wallerius, Nicol., Adjunctus philosophiæ i Upsala.
Doct. Moræus, Johannes, Physicus wid Fahlun.
Hr Elfvius, Petrus, Auscult. i Bergscollegio.
Doct. Brant, Georg, Richsverdie.
Hr Polheim, Gabr., [Mechanicus].
Hr Rosensten, And., Major.
Hr Tourelong[6], Joh., Supercargue.
Hr Plomgren, Thomas, Handelsman i stockholm.
Hr Mællercreutz, Jonas, Conducteur.
Hr Rosén, Nicol., Adjunctus Medicinæ i Upsala.

Utgifwet till Wachtmästaren . . . . 36 dlr kpmt.

Inkommit d. 6 Juni	Ahlström	300	
»	Höpken	150	
»	Bielke	150	
d. 20 Junii	Ribbe	108	
d. 5 Aug.	Robberg	300,	men ej incasserat[7].
	Sahlberg	120	till papper.

d. 8 Aug.	Linnæus	18
	Ribbe	18
	Höpken	18
	Ahlström	18
	Trievaldt	18
	Nordenberg . . .	18
	Nordenberg frater	18
	Sahlberg	18
	Faggot	18
	Pihlgren	18

Dessutom Hr. Trievaldt består kopparstycken för första åhret.

Linnæus skänkt *Hortum Cliffortianum.*

Tourelong skänkt 2:ne chinesiska böcker om Oryza och Bombyx.

Höpken en Bureå och Ahlström ett bord.

Stockholm d. 3 October 1739. — Actum ut supra Carl Linnæus.

Observationer inkomne under första quartalet:

Bielke om Almträds planterande.[8]
Linnæus om Wäxters cultur.[9]
Trievald 1. om Drifmachin genom ånga för plantor.[10]
2. om humble skiötsel.[11]
3. om träns cultur.[12]
Ehrensverd om krut.[13]
Nordenberg om kackelugnar.[14]
Polheim, Christ. om Elementernas wärkan.[15]
Celsius, And. om Träds förlängande i kiöld.[16]
Tilas om Prognosi mineralium.[17]
Ribbe om Amausi genom vomitiv curerad.[18]
Sahlberg om Gärdsgårdar af pihl.[19]
—— om järnplåtars och taktegels öfwerstrykande.[20]
Faggot om Experimenter wid Åcherbruket.[21]
Bredlin om clavers förbättring.[22]
Moræus om Aconiti gifft en casus.[23]
Wallerius om rep.[24]
Rosensten om Flygsand och annat i oeconomicis.[25]

C. Linnæus.
(Sigill III, rödt lack).

Originalet, helt och hållet egenhändigt skrifvet af Linné, finnes inbunde i Vetenskaps Academiens protokollsbok för 1739.

[1] Vetenskapsakademiens stiftare voro utom Med. Doktor Carl Linnæus dåvarande Commercierådet Jonas Ahlström (adlad Alströmer), Cantzlie-Junckaren, Baron A. J. von Höpken, Cammarherre och Assessor i Åbo Hofrätt, Baron Sten Carl Bielke, Capitain Mechanices vid Fortificationen Mårten Triewald. Baron Carl Wilhelm Cederhielm hade deltagit i de föregående öfverläggningarne, men var af bortresa hindrad att vara närvarande vid själfva stiftelse-sammanträdet den 2 Juni 1739. Han ansågs dock såsom självskrifven ledamot, och vid lottningen om ordningsrummet erhöll han lotten n. 6 närmast efter de fem egentliga »fundatores».

[2] På förslag af Triewald »resolverades, at en bör tala i sänder, och at ingen må falla någon annan i talet, utan wänta till des han talt ut, och sedan yttra sig, af hwad tanckar han derwid wara kan» (Vet. Ak:s protok. d. 20/6 1739).

[3] »Hemstälte Hr Præses huru öm och mohn Academien bör wara om en skiär och prydelig Swänska uti sina skrifter. Och som detta icke är hwars mans gåfwa, utan kräfjer en wiss man, som deruti äger god insickt, och han hördt Majoren Pihlgren wara ganska lyckelig i detta mål; ty föreslog han honom till Ledamot i Academien, såsom den, der endast skulle igenomlöpa de skrifter, som komma under Academiens namn at tryckas» (Vet. Ak:s protok. d. 5/8 1739).

[4] Detta beslut framkallades däraf, att Löjtnanten Wallrawe, som den 5 Augusti valts till Akademiens ledamot och ritmästare, »giordt sin ursäckt», ovisst af hvilken anledning.

[5] »Hr Præsidenten frågade [den 11 Aug.], at som Academien ej kan undgå at låta censurera de acter, som under hennes namn komma at tryckas, och derwid torde bli någon utgift; så wille herrar Ledamöterne nu yttra sina tanckar deröfwer. Hwarwid Hr Höpken för sin deĺ mente, at det ingalunda skulle wara orådeligt, til förekommande af alla derwid befarade olägenheter, at taga in Herr Censor til medlem i Academien. hälst som det är bekant, at han dessutom är en witter och lärd man. Hwilcket samtycktes och Hr Ahlström påtog sig at tala med honom derom». — Vid nästa sammanträde (den 15/8) fann man emellertid »wid närmare skiärskådande», att Censor, »för sina många embetes syslor skull, intet kunne hinna med, at gagna Academien med några nya rön, hwilcket likwäl bör wara hennes närmaste syftemål, enär någon ny Ledamot skal intagas; altså hemstälte Hr Præsidenten, om icke man kunde wedergälla hans beswär med en eller 2 Ducater». Detta vann dock ej bifall, utan under följande sammankomst (den 18 Aug.), beslöt man sig för att våga risken att börja trycka utan underkastelse af censur.

[6] Namnet skrifves i ledamotsförteckningen 1741 »Hans Tourloen, Supercargo wid Swenska Ost-Indiska Compagniet». På ett annat ställe kallar Linné honom Turelon och i ledamotsförteckningen 1742 har namnet ändrats till Teurloen. Ad. Afzelius skrifver Turelin.

[7] Den 5 Augusti meddelade Linné, »huruledes han, under sit wistande i Upsala, hördt hr Roberg yttra sig wilja gifwa 50 plåtar til Academien, i fall han finge weta, at de andre Herrar Ledamöter jämwäl behagat giöra något sammanskott». Med anledning häraf sammanskötos de summor, som ofvan

meddelats. ROBERG själf, hvilkens till girighet gränsande sparsamhet är bekant, underlät emellertid alldeles att infria sitt löfte. På grund häraf beslöt Academien efter hans död (1742), att intet åminnelsetal skulle hållas öfver honom.

[8] Finnes ej publiceradt i Akademiens Handlingar.

[9] *Rön om wäxters plantering, grundat på naturen*, den första i Handlingarnes första band (s. 5) intagna skriften. Samtliga de här nedanför anförda »rönen» äro meddelade i samma del.

[10] *Nyt påfund af drif-bänkar, som undfå sin wärma af ånga* (s. 25).

[11] *Om Humle-gårdars skötsel här i Sweriget* (s. 164).

[12] *Anmärkningar wid utländska Frukt- och andra Träds planterande i Swerige, af egna rön och försök* (s. 204).

[13] *Jämförelse emellan Swenskt och främmande krut* (s. 38).

[14] *Rön om kakelugnar och deras omlagning* (s. 71).

[15] *Om de så kallade Elementernes förmon och wärkan i Mechaniquen* (s. 44).

[16] *Nya rön om Trästängers utwidgande i kiöld* (s. 36).

[17] *Tanckar om malmletande, i anledning af löse gråstenar* (s. 190).

[18] Finnes ej i Handlingarna. I protokollet för den 22/8 finnes antecknadt, att »Hr RIBBE lät Academien förstå, huruledes en ung Adelsman från Upsala län uti April månad innewarande år blifwit af honom genom vomitif hulpen til sin syn igen, och lofwade derom framdeles ingifwa til Academien en utförlig berättelse».

[19] *Huruledes en stark, waraktig ock lefwande Gärdes-gård, med liten möda ock kåstnad inom 2 a 3 år, at nytia til nödig hägn, kan erhållas* (s. 326).

[20] *Påfund at med liten kostnad förwara järnbleks tak ifrån råst* (s. 78).

[21] *Tankar om Landtbruk, och huruledes Wetenskaps Academien ärnar främja dess uppodlande* (s. 85).

[22] *Påfund, at storligen öka Claviers och Cymbalers godhet* (s. 81).

[23] *En händelse igenom en giftig ört, Blå Stormhatten kallad* (s. 41).

[24] *En kort berättelse, om Rep och Tråssars styrka och sammanhängande kraft, som på almänt sätt ihopwridas* (s. 52).

[25] Ej intaget i Handlingarne.

180.

Memorial.

Wid Wettenskaps Academiens senaste sammankomst wart proponerat, om ej rådeligt skulle wara, att Academien förobligerade sig att årligen twenne gånger utkomma med sina actis, i

dett stället nu och här tills hon hwart fierdedehls åhr framkommit; hälst sådant nu ändras kunne, men ej så lätt framdeles; besynnerl. som man befar framdels defect af observationer. Denna quæstion blef ej afgiord, utan upskiuten till nästa sammankomst. Altså har jag, som på ett par dagar måst bortresa, fördristat mig lämna min mening här medelst skriffteligen.

1. Mig skulle wara en indifferent sak om acta utgofwes en, twå älr fyra gånger om åhret, allenast man på något sätt kunne unwika opprobrium vulgi; att wij begynna hett, men kalna snart; att wij ej gå ifrån dett, som wår Nation ej engång förekastats. Dett och Hr. Biskop Benzelii bref afrådde. Liksom att observationer nu straxt för oss skulle fattas; liksom wij skulle tro oss wähl, men förmå litet. Altså om afkortning skulle ske, måste då flitige och sene lika lijda. jag har här tills præsterat siu observationer på 3/4 dels åhr; några andra äfwenså.

2. Då inrättningen skedde, mins jag mycket wähl, att jag rådde ej förhasta; då hade warit tijd; då ingen åtalan; intet omdömme. Om nu är apropos wisa första graden till aftagande, just nu wij bekomma Rikzdag, på hwilken wij förmoda och hoppas upmuntran, lämnar jag då herrar Ledamöter att dömma som äro statsmän. Jag tror wähl, att på slutet wåra acta ej utkomma hwart halfwa åhr, gifwe Gud hwart hela! önskar altså endast jag, att det ej sker i min tijd.

3. Att oss redan skulle fattas observationer, tror jag aldeles intet. När jag går igenom catalogum Membrorum, restera ännu inemot 30 personer med observatis, som nödsakel. måste komma in, innan nästa åhrs slut äffter grundreglorne; då jag är säker, att många med mig, af dem som gifwet förut in sina pensa, lära giöra opera supererogationis; altså på intet sätt blifwa defect.

4. Äller hwarföre äro så många Ledamöter intagne, om ej till ett och samma ändamåhl, att conjunctis viribus giöra ett med många? ju flere Ledamöter intagas, ju mindre arbete för Ledamöterne, och ju mindre heder för hwar och en in specie; där igenom blifwa rariores minus rari inter raros.

4. Om Academien skulle bestå 50 a 100 plåtar årligen till någon tienlig att resa omkring till någon province om åhret, skulle aldrig fattas så mycket, som behöfwas till 20 ark.

5. Ett argument, som Hr. Baron Cederhielm behagade senast framföra, war den försäkringsskrifft hwar och en af Herrar Ledamöter afgifwet, att ej gå ifrån hufwud-statuta academica;

jag skulle tro att denna sak woro en af de förnämsta, och altså att ingen wille blifwa menedare.

6. Om wij i det reglement som ingifwes till Hans Kongl. Maij:t förobligera oss till hwart halfwa åhr, doch continuera med 4 quartal om åhret, är jag ej där emot.

Mine Herrar, desse punctar har jag upsat, ej af studio contradicendi, utan endast af kiärlek för Academien, den jag hyser så stor som någor annor, hälst emädan jag såsom Ledamot bör tala här utinnan. Jag kan wähl wara nögd med hwila och ro, allenast hela Academien ej lider för någon lättia skull. Jag har fruchtat här uti att tahla (att jag ej måtte dömmas såsom iniquus af dem som wille annat än jag), som älskar Eder alla, och önskar älskas af Eder.[1]

Carl Linnæus.

Stockholm
1740 Sept. 23.

Utanskrift:

Till

Wettenskaps Academien

Stockholm.

(Intet sigill).

Finnes i Vet.-Akad:s bibliotek inom ett konvolut med påskrift: »*Diverse papper rörande Linné*».

[1] I protokollet för sammanträdet den 24 September, då detta Linnés bref upplästes, heter det: »de närvarande Herrar ledamöterne stadnade i det slut, det hwar och en wäl wil bifalla därtil, at Academiens handlingar kunde förändras ifrån ett fierdedels år til ett halft, men med det förbehäld, at Academien aldrig tager detta steg, innan högsta nöden fordrar, och rön alldeles komma att fattas . . . . . Af lika tankar är äfwen Hr Linnæus, som skrifftel:n sitt omdöme härom å daga lagt, ehuru han på annat sätt til någon ändring ej wil samtycka». — Handlingarne fortforo ock sedan att utkomma kvartalsvis ända till och med 1779.

181.

Jag finner intet att Wettenskaps Academien kan understå sig at utgifwa öfwerstående observation, såsom stridande mot physiquen och förnufftet, endast på en mans enda försök understödd. ty skulle ett sådant rön wara falskt, såsom äffter all apparence, woro intet mächtigare at giöra Academiens acta förachtelige och des Ledamöter owärdige.[1]

C. Linnæus.

Egenhändigt original i Vet. Akad:s bibliotek.

[1] Prosten Dan. Tiselius hade till Vet. Akademien insändt en skrift: »*Bepröfwat försök om Rotmaskens fördrifwande ifrån Rågbrådden höstetiden*», hvari han efter åtskilligt ordande om »En Sympathie eller Antipathie emellan de skapade lifhafwande och liflösa tingen» samt »alla wäxters ... böjelse för hwarannan el. inbördes owänskap», förorsakad af utdunstningens beskaffenhet, framkommer med följande botemedel: »Man tager några färska gröna granbuskar, hwilka icke med knif, yxa el. järn afskiäras, huggas eller röras, utan med händer afbrytas; af dessa buskar bryter man på lijka sätt et litet stycke af öfwersta toppen, sedan fattar man busken i des öfre ända, rifwandes alla qwistar utur led ända utföre, intil des eij flera än de wid storändan omkring stammen sittiande qwistar qwarblifwa likasåsom en krantz. Med dessa således tilredda qwistar går man på åkrarne, sättiandes dem med illändan i jorden på de ställen, hwarest matken skada gör el, man fruchtar honom komma, så fly alla matskar el. ock dö bort. — Vid slutet af denna skrift har Linné tillagt ofvanstående, på grund hvaraf vid sammanträdet den 14 Febr. 1741 beslöts, att uppsatsen skulle läggas ad acta. Som emellertid C. W. Cederhielm i en inlemnad redogörelse öfver sina försök med sädesmaskens utrotande, hvaribland ock ett nära liknande det af Tiselius omtalade, sade sig hafva kommit till ett rätt godt resultat, meddelades i Handl. för 1741 (sid. 276) en kort redogörelse för *Medel at drifwa bårt Sädes-Matken från Råg-Brodden*, hvari granbuskars användande härtill beskrifves.

182.

H. Hrr Barons Cederhielms rön (Lit. β) om Mulwaders utrotande medelst S. Brittæ lök, är en observation som tyckz meritera; doch woro nödigt at man först wiste hwad det woro för en lök med des namn, som är ej bekant.

nomina si nescis, perit et cognitio rerum.[1]

Det andra försöket (Lit. γ) om Möss at fördrifwa genom igelkottar är både nyttigt, nytt och curieuxt; woro önskeligt det kommo med första på trycket.

Lit. α torde och hafwa sin nytta; woro doch wähl om det mehr undersöchtes, äller wäntades till lägligare tillstånd.[2]

C. Linnæus.

I Vet. Akad:s bibliotek, egenhändigt af Linné skrifvet vid slutet af en af C. W. Cederhielm till Vetenskaps-Akademien insänd skrift, innehållande α anmärkningar vid D. Tiselii i föregående bref omtalade iakttagelse rörande skydd mot rotmasken, β och γ beskrifning på hans »*Bepröfwade försök om Mullwaders fördrifwande utur Trägårdar och råttors utur wåningsrum*».

[1] Vet man ej namnen, går också kännedomen om sjelfva faktum förlorad.

[2] Ofvannämnda rön »blefwo wäl [den 14 Febr. 1741] gillade; dock komme det förra at hwila til dess Academien kan få prof utaf St. Britas lök, emedan samma ört til namnet härtills warit obekant».

183.

Samma observation har jag läsit, och Hr. Auctorens goda intention förstått, den och bör med all ärkiensla bemötas.

Hwad om tufwor ock äng resoneras tycks låta bätre ex cathedra, än på landsbygden; mer wara resonementer än observationer. Ex. gr. ibland orsaken till tufwor:

1. *Mulwader, Näbbmöss,* är *tritum* mehr än *verum;* ty då skulle mehr tufwor wara i Holland, än annorstäds.
2. *Stenar.* Detta är förr omtalt i academien; men auctor förstår ej rät processen wid des generation.
3. *Nötter* &c. hæc indigna sunt.[1] *Säf (Scirpus capitulis equiseti)*[2] bör ej hållas för orsak till tufwor i ängar, mehr än kattedynga orsak till dyngstacken.

Jag kan för min dehl intet råda at observationen införes uti Kongl. Academiens actis, fast jag ganska gierna giorde Hr Auctor tienst där med.[3]

C. Linnæus.

Hr. Baron Cederhielms anmärkningar approberar och underskrifwer jag des utom.

I Vet. Akad:s bibliotek i en folio-volym med påskrift: *Kongl. Wettenskaps-Academiens Original-Handlingar. Otryckte för 1739, 1740, 1741.*

[1] Detta är värdelöst.
[2] *Scirpus palustris* L.
[3] Vid Akademiens sammankomst den 6 April 1741 upplästes ett af Häradshöfdingen Ernest And. von Döbeln meddeladt »*Rön om Tufwor på Wetenskaps Academiens befalning upsatt*». Häröfwer afgafs ett utförligt »oförgripeligt betänkande» af C. W. Cederhielm, hvartill C. Linnæus lade ofvan meddelade. Resultatet blef, att den 21 Maj 1741 resolverades, »att detta rön tills widare kommer uti Archivet at förwaras», en mildare form för kasserande.

184.

Wälborne Herr President och Samtel. Hrr Ledamöter af Kongl. Wettenskaps Academien.

Min wördnad för Eder, Mine herrar, och min åtrå at se Academiens wählgång, obligerar mig gifwa wid handen min resa öfwer Öland, och hwad märkwärdigt jag här funnit[1], hälst jag bör här för tacka förnämligast Eder wärde President[2].

jag lämnar at berätta om landets undersamma belägenhet; om des stenar, fiskar och andra diur, om andra små observationer, allenast will nämna några Botaniska anmärkningar. Då jag war i Paris, reste Profess. Jussieu[3] med mig ut åht Burgundien, långt utöfwer Fontainebleau at där bese de undersamaste *Orchides: E. gr. Orchis muscam referens, Orchis hiante cucullo, Orchis fl. conglomerato albo punctato etc.*[4]. första dagen jag kom på Öland, fant jag alla dessa wäxa här wilt i ängarne, dem jag förskref från Spanien, fick genom franska ministren i wintras öfwer; om hela werlden mig sagt at de wuxit på Öland, hade jag det ej trot; nu tror jag.

Calmare namnkunnoga *Mannablod* är *Ebulus*[5], som brukas i apothequen.

Ölands Tok är *Pentaphÿlloides eboracense*[6], som i hela werlden aldrig funnits föruht, mehr än i Skotland på et ställe och i Siberien, tädan jag det fick af Prof. Amman[7] i Petersburg, här wäxer det öfwer alt.

Globularia[8], som jag aldrig tillförene sedt wäxa wild, och mente endast finnas på Pyrenæiska bergen, wäxer här på wästra landtborgen ömnogt.

En *Ranunculus trifolius*[9], som jag tillförene wet mig aldrig sedt, är här almän på några ställen.

En liten artig *Astragalus*[10] med liusgohl blomma, den jag ock aldrig mins mig hört, wäxer öfwer hela landtborgen.

Gramen sparteum norvegicum,[11] et det kortaste gräs bland alla, är det som endast kan wäxa på alwarden, af hwilket fåren blifwa feta och må helt wähl.

Ächta Violer[12], som sagt här finnas, äro ej här.

Sambucus och *Oxel* med gräslök och Purio wäxa här wildt.

Virga sanguinea[13], *Valeriana minima*[14], *Tithymalus fruticosus*[15], *Alsine graminea fl. magno*[16], *Scorzonera pratensis*, *Pulsatilla fl. reflexo*[17], *Euonymus*, *Anthyllis fl. rubro*, *Hedera arborea*[18], *Iberis bursæ pastoris folio*[19], *Krusbär*, *Bryonia*, *Cichorium*, *Adonis flore luteo*[20], *Lithospermum*[21], *Helenium*[22], *Taxus*[23] wäxa alla här wildt, som man tillförene endast hoos oss sedt i trädgårdarne.

Et nyt species *Cisti minimi*[24] wäxer här öfwer hela alwaren med mera, som jag hoppas kunna fägna Mine Herrar med wid min ankomst tillbakas.

Runnesten 1741 Jun. 9.

C. Linnæus.

Utanskrift:

Kongl. Wettenskaps Academien

i stockholm.

(Sigill III, rödt lack).

Egenhändiga originalet finnes i Vet. Ak:s bibliotek.

[1] År 1741 företog LINNÉ »på Riksens Högloflige Ständers befallning» sin bekanta resa till Öland och Gotland. Till den förra af dessa öar ankom han den 1 Juni (g. st.) och, som han säger, »Ölands strand hade wi knapt rördt, förr än wi märkte, at detta Land war helt annorledes än de andra Sweriges Provincier». Redan efter 8 dagars förlopp var det vunna blomsterbytet så stort och öfverraskande, att han, under vistandet i Runsten, kände sig manad att lemna Vetenskapsakademiens i Stockholm kvarvarande ledamöter underrättelse härom.

[2] Akademiens præses var under kvartalet April—Juni Presidenten i Kommerse-kollegiet ANDERS VON DRAKE.

[3] BERNHARD DE JUSSIEU (född 1699, död 1777), under LINNÉS vistande i Paris botanices demonstrator, sedan professor.

[4] De här omnämnda orkidéerna äro *Ophrys myodes* samt *Orchis militaris* och *ustulata*. Redan under sin första exkursion på Öland öfverraskades LINNÉ af att finna dessa och andra rariteter. »1/4 mihl från Färgestaden togo wi af Landswägen på wänstra handen uti ett skiönt Änggierde Biörnhofda tillhörigt; . . . . . här funnos the aldra sälsammaste wäxter, som förut i Swerige

warit ohörde, och hwilka at åskåda jag reste, 1738 ifrån Paris til Fontainebläu, der jag dem såg en gång utan at någonsin tänka få dem mera betrakta» (Öl. res. s. 44).

[5] *Sambucus Ebulus* L. — »Manna-blod eller Manna-ört är en wäxt, om hwilken mycket talas i Swerige; jag war ock specielt anmodad af åtskillige Riksdags-män at noga utröna, hwad Mannablod månde wara för en wäxt; om hwilken sagan går, at den på intet annor ort i werlden skal finnas mer, än endast wid Callmare-Slott, deräst hon skolat upsprungit af Swänskars och Danskars blod, som på thetta fält tumlat i forna krig. Wi worom så mycket mer pickhägade, at åskåda ett sådant sällsamt i naturen; som naturen plägar endast uppehålla och föröka the skapade ting, utan at sielf skapa: ty blefwom wi så mycket mer flate, då wi henne sågom intet annat wara, än den ordinaire *Ebulus* eller *Sambucus herbacea,* som wäxer wildt öfwer större delen af Tyskland, wid Wexiö och i Trädgårdar, och der hon en gång inkommit så föröker sig, at hon ej utan största möda kan utrotas; doch är des nytta större än thes raritet, hälst hon här wäxer i synnerlig myckenhet, at hon kan årligen lämna alla Apothequer tilräckeliget af *Ebuli* rot, blad, blommor, bär, frön, mos, bark, som alla brukas på Apothequen» (Öl. res. s. 35).

[6] *Potentilla fruticosa* L. — »Straxt [invid Torslunda] fingo wi se Ölands-Token, en wäxt den wår håg så mycket efterlengdt, sedan åtskilliga Riksdagsmän i Stockholm den för oss nämt. — — — Wäxten kallas *Potentilla caule fruticoso;* hon stod på tufwor af Allwarden, jämte låga platsar på hwilka watnet stådt hela wintren» (Öl. res. s. 63).

[7] Johan Amman, botanices professor i Petersburg, född 1707, död 1741.

[8] *Globularia vulgaris* L. — Denna ört är nog rar i Europa, aldrig tilförena i Swerige observerad; jag har endast tilförna henne fådt beskoda på Fontaineblaus Backar i Frankerike, men här wid Resmo hade hon både längre rötter och större blommor» (Öl. res. s. 65).

[9] *Ranunculus illyricus* L.

[10] *Oxytropis campestris* (L.) Dec.

[11] *Festuca ovina* L. — »Allwarden bringar nu föga af sig annat gräs än den *Festuca,* som jag Fåregräs kalladt; — — — ingen ort i Swerige tycks så wara skapt för Får-bete, som denna Allwarden, allenast andra diur ei förtärde deras winterföda» (Öl. res. s. 92).

[12] Joh. Linder (adlad Lindestolpe, född 1678, död 1723) hade under ett besök på Öland funnit vid Köping i myckenhet vildväxande *Viola odorata,* hvarför Linné ock begaf sig dit, men resulsatet blef, att »Ächta Violer . . . . för hwilkas skuld wi giordt hela denna dagens [d. 2/6] krokresa, sökte wi med all flit, men wi funno hwarken här eller på andra delar af Öland den rätta Violen, men wäl 3 andra slags oäkta Mars violer» (Öl. res. s. 55).

[13] *Cornus sanguinea* L.

[14] *Valeriana dioica* L.

[15] *Euphorbia palustris* L., hvilken redan Rudbeck d. ä. erhållit från Öland och under namn af *Tithymalus maximus oelandicus* odlat i Upsala botaniska trädgård.

[16] *Stellaria Holostea* L.

[17] *Pulsatilla pratensis* (L.) Mill.

[18] *Hedera Helix* L.

[19] *Hutchinsia petræa* (L.) Br.

[20] *Adonis vernalis* L. — Denna »wäxt, som beprydt wåra raraste trägårdar, fingo wi se på ängen närmast in til Kastlösa kyrka, öfwer alt som små buskar; aldrig hade wi förmodat finna denna wild i Swerige» (Öl. res. s. 73).

[21] *Lithospermum officinale* L.

[22] *Inula Helenium* L.

[23] »Några träd märktes så långt ifrån oss på Allwarden i öster ifrån Resmo, at man med möda dem se kunde; de kallades af folket Gran; ty skickades Botanices Studiosus Samuel Wendt dem at undersöka, som kom igen med en qwist af *Taxo fæmina* eller Id, berättandes at der woro 3 dylika träd, hwartdera wid pass 3 famnar högt, alt från roten up til toppen, helt tätt med grenar klädde, af hvilka det ena trädet upskutit 4 stammar utur en rot, sedan moderstammen förut blifwit afhuggen» (Öl. res. s. 67).

[24] *Helianthemum oelandicum* (L.) Dec., redan förut af Ol. Rudbeck d. ä. benämnd *Cistus oelandicus* och af honom odlad i Upsala botaniska trädgård.

185.

Curen emot stäkran[1] beder jag få innehållas, till des jag henne får försöka[2]. Ty om stäkran har jag mehr samblat än någor annor, där på ock giort försök i winter; hade lust giöra detta försöket också; då ock kommer det mognare uht,

icke desto mindre, den häst, som kan lefwa twå dygn äffter stäkran, curerer sig mest sielf, mycket mehr den som får lefwa fyra dygn.

C. Linnæus.

I Vet. Akad:s bibliotek. Skrifvet på baksidan af ett utdrag ur Lotta Trievens bref till Akademien d. 4 Februari 1742.

[1] »När hästarna blifwa sjuka af Stäkran, få de en Paraplegie eller slag på bakdelen, så at de ej kunna stå på bakfötterna. Alt slag kommer af nerverna, och nerverna af hjernan eller ryggmärgen: skadas hjernan, der nerverna utgå, blifwer slag och bårttagelse öfwer hela kroppen, men skadas ryggmärgen, til exempel midt på ryggen, så blifwer slag i bakdelen: liksom om man sticker en råtta i ryggen med en nål, at udden går in i ryggmärgen, får hon en Paraplegia och kan ej gå mera med bakfötterna. Således är äfwen beskaffadt med hästen, at hwad som skal hos den förorsaka Stäkre-sjukdomen, det måste nödvändigt angripa ryggmärgen. Huru någon ört detta skulle kunna uträtta, som skal komma i magen, upsupas i blodet, och delas öfwer hela kroppen, likwäl icke röra kreaturet mera, än endast midt på ryggen i ryggmärgen, kan icke af en sund Pathologie inhämtas» (Skån. res. s. 184).

[2] Botemedlet angafs vara följande: »Man tar et skålpund alun, smälter den til et hwitt pulver; den brände alun lägges i kalt watn och gies hästen en 4 mornar på rad, när man märcker, at han har den siukan. Det hielper straxt».

186.

Kiäre Herrar, lätt oss ej komma fram med sådana Lappar, som hwar Kierring wet tahla om *(salvo omni honore auctoris*[1]*)*, ty hwar sommar ser man at der sädes stånd stå glest, där få de oändeliga ax. förleden sommar stod et Rogstånd på Riddarholmen uti Majorens trägård, som bar öfwer 100 ax, men hwem kunne dröma at sådant tienar til observationer för wår Academie. man ser det ock dagl. på bondgårdarne. jag will ej höra talas om omogna frös præference[2].

At få 14 a 18 kornet är ej rart, utan allmänt i Berglagerne men det allenast ett äl:r tu åhr; at få således hwart åhr det wore konst.

Carl Linnæus.

I Vet. Akad:s bibliotek. Skrifvet på baksidan af en insänd liten uppsats: »*Försök med omogen Rågs utsående* af Johan Roman, Kgl. Maj:ts Capellmästare».

[1] Med all aktning för författaren.

[2] Vid sammanträdet den 20 Febr. 1742 beslöts, att uppsatsen skulle läggas ad acta.

187.

Min Bror.

Nog har jag tillförene wettat om grankådan, men mins nu ej hwar jag läsit det. jag skall genomslå mina luntor och se om jag kan finna igen dylikt. finner jag det skall straxt swar komma[1].

Baron Bielke har kiöpt sig gård på Swartsiölandet, har flyttat dit, och är ej mehr här på orten. jag fick det spöria här om dagen, men har ej sedt honom, sedan han kom från stockholm.

Matematique och Historia naturalis hafwa en far och en mor; bägge lända in gloriam summi creatoris ex admirando opere. wij

hafwom altså samma husbönder. det woro stygt, om wij ej skulle tänka och önska lika wår hushåldnings bästa. så har Bror giort; så giör och jag då jag kan,[2] men *si tacitus corvus pasei posset, haberet plus dapis, minus rixæ.*[3] Vale.

C. L.

Utanskrift:

Kongl. Wettenskaps Academien

frijbr. *Stockholm.*

Sigill IV; rödt lack.

Efter en af E. Åhrling gjord afskrift; originalet, som torde finnas bland Akademiens handlingar, har ej anträffats.

[1] Härmed afses möjligen Apotekaren J. J. Salbergs *Observation angående Kådans gagneliga nyttiande,* som finnes intagen i A. J. Nordenbergs *Anledning til åtskillige ofelbara Närings- och Hielpemedel uti Hushållningen på Landet* (Vet. Ak. Handl. 1741 s. 213).

[2] Stycket om matematiken och naturalhistorien torde varit förestafvadt af något yttrande i det tal, som Underståthållaren A. von Drake den 14 Juli 1741 höll vid præsidiets nedläggande, hvilket »i synnerhet handlade om den Mathesins dehls stora nytta och nödwändighet, som af krokota lineers bruk och nyttiande härflyter», hvilket tal »han åter tog til sig, at änn widare öfwerse», innan det lemnades till trycket. Först den 12 December blef det »gillat» och skulle »komma på trycket at utgifwas», dock först »sedan det förut af Hr Elvius och Hr Meldercreutz til ordningen blifwit ändrat». Någon tryckning deraf skedde dock aldrig.

[3] Om korpen kunde tiga, medan han äter, skulle han få mera mat och mindre gräl (latinskt ordspråk).

188.

Gud låte aldrig Kongl. Academien råka i det tillstånd at hon skulle betiena sig af sådant pratke i stället för observationer; *aniculis anilia relinquenda.*[1]

Carl Linnæus.

Egenhändigt i Vet. Akad:s bibliotek.

[1] Käringprat må lemnas åt käringar. — Vid sammankomsten d. 17 Nov. 1742 upplästes en skrifvelse från And. Nicander i Västervik, hvari omtalas,

att »et beskedeligt Fruntimber», som länge plågats af tvänne djupa sår på högra skenbenet, äntligen en natt drömde, »at hon skulle bruka skinnet eller såckorne på Gåsefötter.» »Hon lät derföre straxt på morgonen slackta en gäs och lade af bem:te gåse-såckor på hålen» med den lyckliga påföljd, att hålen inom kort fylldes och läktes. Flera andra, bland hvilka insändaren, hade sedan med önskad framgång begagnat sig af samma botemetod. — Skrifvelsen remitterades till utlåtande af N. Rosén, E. Ribe och C. Linnæus. Den förstnämnde yttrade sig utförligt och förklarade, att »saken i sig sielf synes wara mycket möijelig», men »emedan relation är ofulkommelig», borde den ej publiceras; dock föreslog han, »at man wid slutet af qvartalet kunde med några ord gifwa tilkenne, at man förnummit, det många för Bensår skolat med nytta betient sig af Gåsesåckor i stället för Plåster», hvarjemte sådana, som af detta medel botats, skulle anmodas att till Akademien inkomma med »en omständelig och tillförlåtelig relation». Ribe förklarade, på grund af ganska utförligt framsagda skäl, att »berättelsen om gåsesockors påläggande på sår ingalunda bör meddelas Publico såsom något nyttigt el. särdeles läkemedel.» — Linné yttrade sig helt kort och kategoriskt, såsom af ofvanstående framgår, och kan detta tjäna såsom exempel på det rakt på sak gående sätt, hvarpå han ej sällan expedierade underhaltiga, till honom remitterade uppsatser.

189.

Mine Herrar,
Præses,
Samtl. Hrr Ledamöter
af
Kongl. Wettenskaps Academien.

Hans Kongl. Maij:tts allernådige befallning till Kongl. Wettenskaps Academien angående Ekar som i saftiden afbarkas på stubben, om de någon skada taga, fast än man dem ej fäller för än därpå följiande winter &c. gifwet i Råd Cammaren 1742, 20 febr. är mig tillhanda kommen genom Kongl. Wettenskaps Academiens communication d. 1 april sistledne.

Uti detta måhl kan jag mig icke utlåta, som det endast stödier sig på sådane rön, de af mig aldrig blefwit anstälte. Ty anhölt jag straxt därpå af Kongl. Commercie Collegio at bekomma 4 Ekar närmast till Upsala, på dem nödige försök at anställa. Kongl. Commercie Collegium gaf straxt befallning till Landzhöfdinge ämbetet här uti Upsala at 4 laglige Ekar skulle mig till-

synte blifwa, och lämnade Landzhöfdinge Ämbetet här mig frihet förenämde Ekar at utse.

jag skall nu ofördrögel. och så snart Eken är i sin bästa saf begynna mine experimenter, at jag trygt och fast må kunna uti en så wichtig sak ingifwa mine observationer till Kongl. Academien, som doch fodra åhrs och dags utrönande.

För öfrigit gratulerar jag Kongl. Academien, som i förledit quartal ägt en så mycket vigilant Præses, och äfwen lika lyckeligen fått en så vigilant och gällande Præses i detta nu warande.[1]

Här uti Upsala Academie Trägård har desse dagar Amaryllis den skiöna blommat, det aldrig tillförene, så mycket mig witterligit är, skedt i wårt fädernesland. jag hade lust insätta beskrifning öfwer denna blomma (: som ibland alla bekante i werlden är den aldra skiönaste :) tillika med des figurer uti actis, twiflar ej at Kongl. Academien lärer bestå ritare lönen, som är 2 plåtar, då 2:ne figurer skola öfwerskickas.[2] Skulle Kongl. Academien bestå allenast ritningarne, blefwo i sommar tillfälle at utur academie trägården få åtskillige rare och sälsynta wäxter, som nu redan upwuxit utur peruvianiske frön, och till en dehl ofulkomligit, en dehl aldeles ej warit Botanicis bekante.

jag längtar oförliknel. at få första quartalet för detta åhr, som jag ännu ej fåt se. för öfrigit har den åhran recommendera mig uti Mine Herrars gunst, och önskar Kongl. Academiens ständiga flor. förbl.

Mine Herrars
ödmiuke tienare
Carl Linnæus.

Ups. d. 26 April 1742.

Den öfwerskichade observationen[3] communicerade jag med LifMedicus Rosen straxt där på, men ej ännu fått henne tillbakas.

Utanskrift:

Kongl.
Wettenskaps Academien
Stockholm.

Sigill IV, svart lack.

Egenhändigt af LINNÉ; i Vet. Akad:s bibliotek.

[1] Præses under första qvartalet af 1742 var DANIEL TILAS, under det andra Riddarhussekreteraren Friherre SAMUEL VON OTTER.

[2] Afhandlingen om *Amaryllis den skiöna* anmäldes den 12 Maj i akademien, som »fant för godt at utan widare skiärskådande eller förut gången communication gilla» densamma. Häremot opponerade sig dock Prof. MELDERCREUTZ, »tyckandes för sin del bäst wara, och för Academien säkrast, at låta alla inkommande saker utaf wissa i hwarje sak erfarne ledamöter genomses, på det Academien ej måtte, då hennes afhandlingar i dagsliuset utkommer, beswära deras läsare med critiquers författande». Han blef dock ensam om sin åsigt. Afhandlingen finnes i Handl. 1742 s. 93.

[3] Se ofvan s. 19.

190.

Hwad Tätt-Miölk angår, är det et curieuxt phenomenon, som utlenningen ej har sig så noga bekant, nästan ohördt.

Woro wähl om det blefwo beskrefwit som sig bör.

alla data af Authore till denna observation äro ej tillrächelige. Ingen tät-Miölk produceras någonsin utan tättgräset, i hwilket allena ligger en så sälsam, och af oändelig krafft altid ny egenskap.

Detta Tättgräs bör oundwikel. beskrifwas; alt annat med grädda, kiernmiölk &c. är otillräckeligt at täta med.

Utaf hela beskrifningen kan jag ej se annat än at Autor confunderar Syra och Tättmiölk; ty Tättmiölk ätes i westerbotn så snart hon blefwit tiok, äl:r åtminstone inan 8:de dagen, men Syra i Ångermanland, där den mäst brukas, bewaras till wintren.[1]

Carl Linnæus.

Får jag tid på mig några dagar, will jag inkomma med beskrifningen på Tättgräset.[2]

1 Vet. Akad:s bibliotek, skrifvet på ett tomt blad efter en anonym författares »*Beskrifning på Tätmiölk, effter det sätt som i Hälsingeland brukas*».

[1] »Norrlänningarnes *kompakta mjölk* eller Tätmjölk, af andra kallad Sätmjölk, är ett af Lapplands nybyggare och ännu mer i Västerbotten och i nästan hela det öfriga Norrland mycket nyttjadt slag af mjölk, som erhålles på följande sätt: några färska, nyss plockade *Pinguicula*-blad, af hvilken art som helst, läggas i en sil, och den nyss mjölkade, ännu ljumma mjölken hälles däröfver. Sedan den sålunda mycket snart blifvit silad, ställes den undan en eller två dagar för att surna, och härunder bekommer den en vida större både seghet och fasthet; vassla urskiljes ej, såsom annars är fallet. Härigenom blir den i högsta grad välsmaklig, fastän grädden blir mindre...... Om sådan mjölk bevaras alltför länge, öfvergår den i s. k *syra*» (LINN. *Lappsk Flora* s. 27). — Denna syra »blifver så seg, att man kan draga henne som en sträng från den ena väggen till den andra. Ja, om man slår ett käril fullt och sätter i källarn, så att minsta droppe kommer att gå ut, rinner hela kärilet ur.... Då man äter henne, rinner eller drages hon tillbakas uti fatet, om man icke med knif eller, som ordentel. sker, med fingret trycker henne mot skebrädden sönder» (*Iter lapp.* s. 23).

[2] Påskrift på ofvannämnda manuskript: »År 1742 den 23 Junii resolverades, at denna observation kommer at hwila, til dess H:r LINNÆUS efter sin lofwen inkommer med beskrifningen på tätgräset». Som denna ej afhördes, beslöts den 2 Mars 1745, att LINNÉ skulle påminnas om att »gifwa ritning och beskrifning på tätgräset». Något resultat häraf förspordes dock icke, antagligen emedan intet fanns att tillägga till hvad i gradualdisputationen *Hypothesis nova de febrium intermittentium causa* och i *Flora Lapponica* redan var meddeladt.

191.

Resolutio. Brömskulorne på kor äro af samma egenskap med renkuhlorne, dem jag beskrifwit uti actis[1] och Flora Lapponica.[2]

Äfter mig har REAUMUR tom. IV beskrifwit Brömskulor och dess flugor uti sin Historia Insectorum helt noga.

Den öfwerskickade puppan är den rätta, men flugan helt annor, aldrig producerad i någon brömskula, utan kommen utur wattnet; är och et helt annat flugslächte, i det denna är en bröms med tänder; men brömskulo flugan utan tänder.

Will man skaffa Brömsflugan, får man ei kramma henne hårt, då hon uttryckes, utan snarare laga, at hon tages, då hon sielf utfaller, lägga henne med kodynga uti et glas, så får man den rätta äfter tre dagar gemenligen.

Skall finnas af LINNÉ egenhändigt skrifvet på baksidan af ett till akademien stäldt, den 7 Juli 1742 dateradt bref från Prosten DAN. TISELIUS; här meddeladt efter en afskrift af B. BERGIUS (vol. XIII s. 68), då själfva originalet ej kunnat anträffas.

[1] *Om Renarnas Brömskulor i Lappland* (Handl. 1739 s. 119).

[2] I *Flora Lapponica* p. 360 finnes en utförlig beskrifning på renbromsen (*Oestrum tarandi*) och redogörelse för dess lefnadssätt m. m.

192.

Detta rön har jag genomläsit.

Beskrifningen på Stäkran är ofulkomlig, at man kan där af ej inhämta hwilken wäxt där med förstås.

Hwad allmänt hålles före wara Stäkra,[1] wet jag fuller, men torde twiflas ännu om det är samma gräs, som giör siukdomen hoos hästar.

Beskrifningen på symptomerne wid siukdomen har jag nogare annoterat.

Curerne äro singulaire, mig aldeles tillförene obekante, dem jag håller mycket wärdige at af academien publiceras till försök af Landtmännerne.[2]

Hwad præservativet sist angår, i det man rökar hästen med swafwel under näsan, måste jag tillstå at jag högel:n där om twiflar.

C. L.

I Vet. Ak:s bibliotek, på sista tomma sidan af ett af G. WALLERIUS inlemnadt »hörsamt memorial», dateradt Stockholm d. 13 Sept. 1742 och uppläst i akademien d. 18 s. m.

[1] *Phellandrium aquaticum* L. — Med *stäkra* menades såväl en häst sjukdom, som nämnda växt, hvilken ansågs förorsaka densamma. Jfr bref. 185.

[2] De »singulaire curerne», hvilka här må införas såsom belysande veterinärväsendets dåvarande ståndpunkt inom vårt land, voro:

»1. Ormpulver 2 lod, Swafwel 1 lod, Swalebo 1/8 lod, lungört 1/2 lod, hwilka pulveriseras och blandas tillsammans uthi ett stop gl. öl och gifwes hästen in deraf 1/3 eller 1/4 i sänder, alt som han är stor till. NB. Ormen bör wara fångad för sommardagen.

2. tages s. v. [sit venia] kattlort så mycket som ett ägg, hwilket smältes och sönderröres uthi ett halfstop eller mer gl. öl och gifwes hästen på en gång.

3. Ett skedblad krut uthi öhl.
4. Om hästarne i begynnelsen af siukdomen ledas in uthi ett warmt fähus att derstädes wäl uthswettas, befinna de sig wäl deraf.»

Præservativet bestod deri, att hästarne »1 el. 2 gånger i wekan rökas under Näsan med Swafwelstickor, tills det kommer att flyta utför näsborarne på dem.»

193.

Avertissement. Nedre emot Carlscrona, uti *Runnaby*, finnes et Träd, om hwilket, där nedre på orten, undersamt berättas af gemene man, nämligen at det skall mot hösten bära tomma fröhus, fulla med flugor, och ingen frucht annor, än flugor i små blåsor äller skidor inneslutne.

H. Hr Ammiral Ankarcrona[1] har af nijt för Kongl. Wettenskaps Academien låtet ifrån Runna by, hämta stielk och blad af samma träd med sina skidor, i hwilka flugorne lågge, dem öfwerskickat till Prof. Linnæus, som lämnat fölliande underrättelse; näml.:n

at detta träd är *Populus nigra*[2] äller Poppeltræd, och at de knylar, som sitta iholige på blad och bladskafft, äro nästen för et slags flugor, som kallas *Aphides,* af särdeles underliga egenskaper, wärda at af Kongl. Academien beskrifwas, däräst icke de, för et par åhr sedan blifwit mycket noga och fulkomligen beskrefne af Reaumur uti des *Memoires pour servir à l'Histoire des insectes, tomo 3io, neuvieme memoire tabul: 26 fig. 7. 8. 9. 10. 11 och Tab: 27 fig. 1—14.*

Finis.

I Vet. Akad:s bibliotek; h. o. h. skrifvet af Linné nederst på en sida, som hör till ett af Amiral Ankarcrona lemnadt meddelande om användandet af ett slags ärter *(Phaseolus zeylanicus)* i medicinen. Det har sedan öfverstrukits, såsom ej hörande till ämnet. Tiden för nedskrifvandet kan sättas till Augusti eller September 1742, enär vid akademiens sammanträde den 11 September 1742 blef »coram protocollo gillad jämte ritningar» en inlemnad *Beskrifning på et slag Ostindiska Ärter, som äro tienlige uti Sten-Passionen, af Herr Ammiral Ankarcrona, ock beskrefne af Carol. Linnæus* (Handl. 1742 s. 202).

[1] Theodor Christophers, adlad Ankarcrona, född 1687, då amiral i Karlskrona, sedan landshöfding i Stockholms län, död 1750.

[2] Detta träd, som den tiden fanns blott i södra Sverige sparsamt odladt, hade då ej ännu erhållit namnet *svartpoppel,* utan benämndes i Skåne, der den fanns vid ett fåtal större herregårdar, *poppelpil,* under det att *Populus alba,* som fått en större spridning, kallades *poppelträd.* Vid Ronneby fanns ock ett svartpoppelträd, och på grund af de på dess blad af insekten *Aphis bursaria* förorsakade, ofvan nämnda bildningarne hade det fått namnet »*flugträdet*». Detta uppnådde storartade dimensioner (1883 fulla 36 fot i omkrets en aln öfver marken), och först för ungefär 10 år sedan »föll omsider den jettelika, ännu qvarstående stubben af det fordom majästetiska trädet för yxans och blockens förenade bemödanden». — »*Aphides Populi nigræ* (Fn. 1755) sutto öfwer alt på bladen af Poppel-Pilarne, emellan Surbrunnen [vid Ramlösa] och Staden; Löfwen framburo liksom röda bär af åtskillig form, hwilka öpnade sig och framsläpte sina Kräk» (Skånska resan s. 311).

194.

Hr President.[1]

Tack för så många communicationer.

Jag ser, at Herrar Membra äro resonable at antaga Ledamöter, utan at de först ingifwit observationer, det likwäl ej en gång utan flere blifwit resolverat. Jag har intet emot dem, ty alle äro braf karlar, doch tror jag ej, att Hr Assessor Rothman[2] i Wexiö, som de utvoterade, war sämbre än någon af dem.

Nu blifwer jag aldeles confunderad af Hr Baron Cederhielms lök, som sannerl. aldrig är S:t Britas lök ifrån Wadstena,[3] ty den är helt annan sort, den jag där tagit och sedt själf, och som där skall fördrifwa Mulwader.

Den löken, som Apotecaren Sahlberg[4] gaf mig i fior, som han sade fördrifwa möss, den är den rätta S:t Brittæ löken, som kommit ifrån Wadstena. Men Hr Sahlbergs är wida åtskild ifrån Hr Baron Cederhielms. Med ett ord:

Hr Sahlbergs lök är *Allium foliis lanceolatis, scapo nudo semicylindraceo, bulbo setis obvallato*, vide Kongl. Wettensk. Academiens acta 1741 p. 191 n:o 33.

Hr Baron Cederhielms lök,[5] så mycket kan dömas af den öfwerskickade, är *Porrum capitulo bulboso erecto, foliis planis*

subcrenatis, vaginis ancipitibus Wettenskaps Acad. Handl. 1741 p. 191 n:o 34.

Bed hr Sahlberg ej förhasta med sin observation, ty han gaf mig lökar i fiohl. jag strödde omkring i kamaren, hade doch öfwerflödig möss i kammaren hela åhret och wet jag ej annat, än at de borttagit en hop med lökar ifrån mig, sedan jag kom hem, dem jag förde ifrån Wadstena.

Om hr Baron Cederhielms lök fördrifwer mullwader, så är det undran, huru de kunna trifwas på Gotland och Öland.

Den löken, som i Wadstena sägs fördrifwa mulwader, är Hr Sahlbergs lök; men jag kan ej concipera, huru mulwader skulle koma in i Klosterträgården i Wadstena, som är murad med ler och lagd med diupt fundament; så at muren fördrifwer mulwader i Wadstena, ej löken. Jag will doch ej disputera, at de ej må säga mig blefwit gräligh, sedan jag kom hit.

Om intet Assessor Rothmans swamp kommer in i nästa quartal, skall jag utbedia mig honom till de latinska acter.[6]

I dag går min swärfars och min observation öfwer till Kongl. Academien.[7]

När Membra tryckas, torde jag få hetta Medicinæ och Botanices Professor, emädan Profess. Rosén och jag bytt halfwa Professionerne, och han altså där emot [kallas] Medicinæ och Anatomiæ Professor.

Hur går det med dem, som intet gifwit något in, ej häller giort någon synnerl. tienst? Få nu se om I hafwen hiertat på rätta stället. förbl.

Min Hr Brors
trogne dräng
C. Linnæus.

Upsala 1742
d. 23 Nov.

Utanskrift:

Kongl. Wettenskaps Academiens President
Wälborne Hr Daniel Tilas
stockholm.

Sigill III, svart lack.

Efter B. Bergii afskrift »ex orig.» (B. XIII s. 68).

[1] Utanskriften är visserligen ställd till D. Tilas, men akademiens præses under kvartalet Okt.—Dec. var d. v. Kaptenen, sedan Landshöfdingen, Baron Jac. Wrede af Elimä.

[2] Linnés faderlige vän Johan Stensson Rothman, provincialmedicus i Kronobergs län och lektor vid Wexiö gymnasium, synes af Linné hafva blifvit föreslagen till ledamot af akademien, men ej antagen.

[3] Jfr bref. 182. — »*S.Brittæ* löök, om hwilkens dråpeliga effect emot mullwader, så ofta blifwit talt i Stockholm och Wettenskaps Academien, war förnemsta ordsaken hwarföre jag ställdt hemresan genom Wadstena, at där få se hwad det wore för en härl. löök. Denna löök war här almänt bekant och kallades Munk-löök, wäxte ymnogt i klåster-trägården och förmentes wara hitförd ifrån Italien af S. Britta. Men jag blef flat, då jag förmente mig få se en mycket sälsam växt, och i det stället måtte upptaga Gottländska Ramsen [*Allium ursinum* L.] . . . *Sic minuit præsentia famam*» (Öl. res. s. 339).

[4] Amiralitets-apotekaren i Stockholm Joh. Jul. Salberg.

[5] *Allium Scorodoprasum* L.

[6] Afser afhandlingen *En sälsam Swamp* [*Phallus inpudicus* L.] *funnen i Småland af* Assessor Johan Rothman, *Med. Doct.* (Vet. Ak. Handl. 1742 s. 19). — Med »de latinska acter» afses Vetenskaps-societetens Acta.

[7] Assessor Joh. Moræi *Beskrifning öfwer Ängens skötsel kring Faluns Bergslag* (Handl. 1742 s. 28) och Professor Carl Linnæi *Förteckning, af Färgegräs, som brukas på Gotland ock Öland* (s. st. s. 20).

195.

Det woro en förbättring för Lappska oeconomien om någor skogslapp, där mycken Asp-skog finnes, wille först begynna at giöra elgar till sin fänad, och landet fick sedermera wänia sig mera wid det slaget; men då måste Asp och wide blifwa mer allmän skog; nog tror jag at Elgar skulle blifwa flinka slädlöpare, men twiflar om de blefwo kiäcka dragare.

C. L.

I Vet. Akad:s bibliotek efter slutet af en insänd afhandling, innehållande ett förslag att tämja elgar, hvilka författaren anser genom uppfödande under flera generationer i djurgårdar skulle blifva allt tamare, »til dess man omsider såsom Renen och Geten finge se Elgars härliga och talrika hjordar winter och sommar drifwas i wall». Han uttalar den förhoppningen, att de kungliga skola finna detta »upmuntran wärdt wid de Kongl. Djurgårdarne; som Mercurius, effter den Grækiska Ålderdomens witnesbörd, förtjente hos dem Gudanamn för det han lärde sin tids allenast med stekande under Afgudaoffren wanda folck, at äfwen kunna koka kjött, huru mycket högre namn skall den icke förtjena, som befordrar et folck til större förråd af mat och kjött at lägga i grytan». — Linné har härtill fogat ofvanstående få rader. I Vet. Akad:s protokoll finnes detta project icke omnämndt; förmodligen blef det insändt 1742, för hvilket år dessa äro mycket ofullständiga.

196.

Mine Herrar.

Af Kongl. Academiens bref genom Des secreter Hr Fagott[1] har jag med mycken fägnad förnummit Kongl. Academiens största gunst för des afledne Ledamot, min Sal. Swärfader Moræus, i det K. Academien genom Hr Prof. Spœring[2] anstaltat at en publique Parentation[3] till den dödes heder kommer på ett så lystert ställe allmänt at hållas, hwilken stora heder jag med samtel. af den dödes sterbhus med djupaste wördnad och tacksäjelse bemöter och städse bemöta skolom.

Det är ock wåres af samma sterbhus ödmiuka begiäran, det Kongl. Academien täcktes samma Parentation låta trycka på wår omkostnad, då wij penningar öfwerstyra skolom, så snart rächning därpå blifwer oss tillstäld. wij sågom gierna, at 500 exemplar blefwo tryckte, af hwilka et kunne tilldelas hwario ledamot af Kongl. Academien, des utom 150 af academien distribueras till hwilka helst academien behagade, doch utan betalning; då wij kunne af samma uplag få för oss 300 exemplar.

jag för mig skulle önska at samma parentation blefwo tryckt i samma format, som de förra Orationer och academiens acter.

Skulle academiens upläggare ähr Boktryckare behaga at på försök ännu flere uplägga, dem han sielf föryttra kunne, må det stå honom frit, allenast han sielf består papper och det ringa, som öfwerlöper på hwart hundrade af dem han sielf behåller.

jag kan ej annat se, än at en sådan methode at hedra de afledne ledamöter lärer blifwa starkare än något annat præmium, at förmå hwario Ledamot till sin yttersta skyldighet, däräst en honet ambition och ett hederligt namn har sit gambla wärde. förbl.

Mine Herrars
ödmiuke tienare
C. Linnæus.

Fahlun 1743
d. 6 Jan.

Jag har ännu ej fått något quartal af Kongl. Academien för Jul. Aug. Sept., fast jag sökt wisa all flit at inkomma med mine enfaldige rön, hoppas få dem med de siste, ju förr ju heldre, till Fahlun; här jag blifwer wid pass en månad.

Utanskrift:
Kongl. Wettenskaps Academien
Sigill III, svart lack. *Stockholm.*

Efter af E. Åhrling verkställd afskrift af originalet.

[1] Jacob Faggot, född 1699, död 1777, då inspector, sedan öfverdirektör i Landtmätericontoiret; var 1742—44 Akademiens sekreterare.

[2] Herm. Diedr. Spöring, född 1701, död 1747, professor vid Åbo universitet.

[3] Akademien utsände d. 3 Jan. 1743 en inbjudningsskrift, hvari den tillbjuder »allom dem som detta händer förekomma, Frid, Wälgång och Hälsa» samt underrättar, att »Hännes wärduga Vän och Ledamot» Johan Moræus »gått utur tiden in i evigheten. Hans död timade d. 29 Nov. förledit år, men Hans odödeliga Äreminne, skal enligit Academiens Grundregler offenteliga omtalas, i en tjänlig Parentation, uti Auditorio Illustri på Riddarehuset, d. 19 Jan. nästkommande, klåckan 4 efter middagen. Kong. Academien har utsett sin älskeliga Ledamot, Medicinæ Doctoren, Professoren . . . Herm. Diedr. Spöring, at fullgöra denna Academiens skyldighet, och hålla et uppbyggeligit Tal, den saliga Döda til Åminnelse och dem Lefwandom til efftersyn. Fördenskul har Kong. Academien velat härmed göra sådant kunnigt ock tillika begära at Herrar och Män, af vitterlek, stånd och wärde, wäl många, ville på föresagda dag ock tima, hedra Academiens Sammankomst, med sin närvarelse, och benägit afhöra Herr Doctor Spörings vackra Parentation öfver sin medbroders Salig Doctor Moræi födelse, lefnad och afgång. När Kong. Academien, efter sitt hopp, får se en talrik myckenhet af Förnäma och Hederliga åhörare i berörde Auditorio, så får hon sluta deraf, at detta Hännes företagande varit kärt och tacknämligit. Hon skal ock deraf upmuntras, at städse vara redebogen, til hvars Mans behageliga tjänst ock nöge». — Detta tal trycktes sedan såsom nr 1 bland de af Akademien utgifna åminnelsetalen. — I Handl. 1742 finnes ock p. 296—302 *Minne af Johannis Moræi . . . Lefnad.* Författaren är ej angifven, men denne var Linné, såsom framgår af hans egenhändiga, i Vet. Akad:s bibliotek befintliga manuskript.

197.

Min Bror[1].

jag tror at Bror nu intet får giöra annat än bry sig om mina commissioner, som war postdag sätta Bror at giöra. jag längtar osälige äfter dett lilla pacquet, och ber at M. Bror är så god wid giörligaste första tillfälle fägnar mig där med.

Hr Baron Bielke[2] har samblat oändelig mycket uti Botanicis i Petersburg; har och dett communicerat med mig; jag har fått af honom mehr än 200 slags örter, som alla äro sibiriska, alla

främmande och nästan alla af Botanicis ohörde och osedde, så at han med flit, böner, *pretio et fraude* har samblat alt hwad där samlas kunnat.

Det är och wist att alla desse örter tohla wåra wintrar, och med tiden kunna blifwa en prydnad för wåra trägårdar, där de tohla climatet rätt så wähl som Pioner.

Den cibiriska Cedren och *Larix*[3] borde införskrifwas, så i anseende till hennes härliga wäxt och träd, som skiöna frön, de där täfla med mandlen, hälst hon aldeles tohl wårt climat. det woro en skam för wår tid, om wij det skulle lämna till barnbarnens omhugsande.

at skicka Hr Kalm till Petersburg elr cibirien, därifrån at skaffa örter och frön, hörer jag at Hr Baron Bielke förestält academien[4].

Regeringen i Petersburg har skickat åtskillige till Siberien at botanicera, såsom Buxbaum[5], Hentzelman, Gerber[6], Melin[7], Messerschmidt[8], Steller[9] etc. och bör wij dem alt hwad wij här tills weta om siberiska Botaniquen; hafwom ock fått till trägårdarne i Petersburg och där ifrån till andra en hop wackra örter.

Det wore alt för wähl om Kongl. Academien wille intressera sig att så laga det någon, helst Kalmen, som till resor är född och mycket arbetsam uti *Historia naturali*, kunne blifwa brukad till resor, nu medan han hafwer de åhren som honom där till tiena; så kunne academien där igenom få dett aldra fördelachtigaste tillfellet at giöra sig distinguerad, genom de nya saker en sådan utur en främmande wärld kunne frambringa. jag tillstår att Siberiska resan skulle hafwa sin stora nytta, men fruchtar at hon blefwo för widlyftig; jag nekar intet at jag trot och tror, dett en resa till norra america skulle blifwa långt fördehlachtigare. Tänk om Ek ej woro bekant i Sverige, och om någon kunne skaffa Ek i Sverige, woro icke den mehr förtient af Sverige, än den provincier tillade ett rike.

at i norra america wäxa helt andra örter än hoos oss, at de, som wäxa under lika latitud med oss, tohla så wähl här som där climatet, att där så wähl som här äro nyttiga wäxter för oeconomien, äro alt ofelbara saker.

at resa öfwer siön till Norra America kostade ej stort, at där lefwa kostade ej mehr än uti Siberien, där man måste resa med beteckning af soldater. bägge resor woro nyttige och giorde academien namkunnog, men dett senare tyckes mig mäst.

Att taga många til ledamöter har jag altid afrådt; sä länge i academien äro mogne män, tagas ej häller andra in, där om är jag wiss; men så snart en hop med unga gossar blifwa antagne, då först mister academien sin heder, då skämas de mogne at wara ledamöter; och ledamöterne sielfwe giöra farwähl af sin post; så länge man intet antager andre än dem, som excellera i sin sak, så länge är dett största heder att wara ledamot; men då poikar antagas är det lapperij och skam.

At taga Kalm till ledamot[10] tycks mig woro tienligt då han komer att antaga någon stor resa, men ej så just medan han ännu är student och går ibland dem; åtminstone ej för än han blifwer något äldre fast än han är ett excellent subject uti *Historia naturali* och där till född, som med tiden giör tienst af en *vere erudito.* Doch måste han blifwa ett exempel utan *pari,* om han än antages, men skulle han skickas att resa, giör den titulen honom någon respect och altså då nödsakeligen bör honom tilldelas. förbl·

M. H. Brors
trogne dräng
(Carl Linnæus).

Upsala d. 28
Aug. 1744.

jag måste lämna Hr Baron Bielke [det vitsordet], at han så distinguerat sig med fröns, örters och torkade exemplars förskaffande af Sibiriska örter, at om tusende sade mig hans arbete, jag dett aldrig trodde, där han ej sielf wisat mig prof där af. Herrarne giorde wäl i academien om de skickade någon nu at resa till siberien älr america, medan Kalm är i styrka at resa, och jag at dem enodera. en annor tid torde någondera fattas.

Min Bror, nu woro jag i stånd at gifwa academien 3:ne excellente observationer, allenast jag hade ritare i staden; wår eländige academie ritare är nu i stockholm och ingen här, som kan afrita en ört.

Utanskrift:

Secreteren uti
Kongl. Wettenskaps Akademien
Ädel och Högachtad
Hr Pehr Elfwius
stockholm.

Sigill III, rödt lack.

Efter E. Åhrlings afskrift af originalet.

[1] Per Elvius, född 1710, Vetenskaps-akademiens sekreterare 1745 till sin död den 27 Sept. 1749.

[2] Baron Sten Carl Bjelke, redan (s. 7) omtalad såsom en af Vetenskaps-akademiens stiftare, företog år 1744 en resa till Ryssland, hvarunder han gjorde intim bekantskap med de i Petersburg varande naturforskarne.

[3] *Pinus Cembra* L. (cembratall) och *P. Larix* (lärk). Linné förordade, att begge dessa trädslag borde anskaffas från Sibirien »så wäl för dess härliga wäxt och träd, som sköna frön, de der täfla med Mandelen».

[4] Petrus Kalm, född 1716, död 1779 såsom oeconomiæ professor vid Åbo universitet. Redan som ung student blef han upptagen i Baron St. C. Bjelkes hus och fick på dennes bekostnad företaga flera forskningsresor i Finland, Upland, Wästmanland, Södermanland, Västergötland och Bohuslän. Därefter fick han medfölja Bjelke på resan till Ryssland, hvarunder han besökte Petersburg, Moskwa och Ukraine. — Den 21 Augusti 1744 hemställde Bjelke i Akademien, »om icke det borde på publique omkostnad utsändas twänne eller flera Botanici at samla frön» af ekonomiskt nyttiga växter. Ärendet remitterades till Linné, hvarpå svarades, att »en resa til Siberien håller Hr Linnæus före wara nyttig för botaniquen; men tror at en til Norra America skulle ännu wara nyttigare, och eij så kostsam, hwartil han råder Academien ju förr ju häldre arbeta uppå, och föreslår därtil Hr Kalm, såsom et excellent Subjectum uti Historia Naturali; hvilken är där til född, tienlig til resor och mycket arbetsam» (Prot. d. 29/8 1744).

[5] Joh. Christ. Buxbaum, född 1694, botanices professor i Petersburg, död 1730. Företog forskningsfärder kring Svarta hafvet samt i Mindre Asien och Armenien: hans därunder gjorda iakttagelse finnas meddelade i *Plantarum minus cognitarum circa Byzantium et in Oriente collectarum centuriæ I—V* (Petrop. 1728—40).

[6] Joh. Gottfr. Heinzellmann och Traugott Gerber skickades 1732 af kejsarinnan Anna till östra Ryssland för botaniska undersökningar. Ingendera af dem har publicerat något om sina därunder gjorda fynd, men genom Baron Bjelke erhöll Linné afskrifter af flera bland deras kvarlemnade manuskript, och dessa finnas ännu bland de Linnéanska manuskripten i London. Fullständiga titlar finnas angifna i disputationen *Necessitas promovendæ Historiæ naturalis in Rossia* p. 13—14.

[7] Tvifvelsutan skriffel i st. f. Gmelin, Joh. Georg, född 1709, botan. professor i Petersburg, död 1755. Företog, likaledes på kejsarinnan Annas befallning, 1733—43 vidsträckta resor i Rysslands aflägsnaste delar; för det därunder vunna botaniska bytet finnes redogjordt i hans stora, först efter hans död afslutade arbete *Flora Sibirica* (Petersb. 1747—68).

[8] Daniel Gottlieb Messerschmied, född 1682, läkare (?), död 1735. Var den förste, som för botaniska forskningar reste i Sibirien, dit han 1720 begaf sig med understöd af ryska regeringen. Någon redogörelse för de därunder gjorda fynden lemnades aldrig.

[9] Georg Wilh. Steller, född 1709. Blef 1738 af Vetenskaps-akademien i Petersburg sänd såsom medhjälpare åt Gmelin till Sibirien med uppdrag att undersöka dess ostligaste delar. Här slöt han sig till dansken Veit Behring, som redan flera år i sagda trakter företagit vidsträckta forskningsfärder, och försökte jämte denne 1741 att från Kamtschatka segla öfver till Norra Amerika.

Efter sju veckors kringirrande på hafvet, ledo de den 6 November skeppsbrott och måste öfvervintra på den efter BEHRING uppkallade ön, på hvilken han ock afled. Följande vår sammanfogade de kvarlefvande en farkost, med hvilken de lyckades återkomma till Kamtschatka. Ännu fyra år använde därpå STELLER till grundliga forskningar i dessa trakter, men dukade sedan (1746) på hemresan under för en hetsig feber i den lilla staden Tiumen vid foten af Uralbergens östra sluttning. »Peubeln tog hans samlingar och sålde den till [LINNÉS lärjunge GRÉGOREY] DEMIDOFF, som sedan sände mig altsammans att därpå tillskrifwa namnen med lof att få taga af alla dupletter» (Egenh. ant. s. 222).

[10] KALM blef, ehuru endast student, den 16 Okt. 1745 vald till ledamot af Vetenskaps-akademien.

198.

Wälborne Herr President,
Sl. Herrar Ledamöter af Kongl.
Wettenskaps Academien,
Mine Herrar.

Ett särdeles tillfälle har yppat sig af hwilket Kongl. Academien kan giöra sig gagn, mig nöje och Nationen heder.

En Prästman wid namn Christoph. Ternström[1], som, den tiden han här frequenterade academien, gick stadigt uht med mig och Hr Doctor Celsius[2] at botanicera åhren 1738 till 1744, och kommit så långt i Botaniquen at ingen i riket utom Hr Kalm kan compareras med honom; han har lagt in hwar enda Uplands wäxt, kienner dem alla med sine namn etc., med et ord naturen har willat haft honom til Botanicus fast konsten giort honom till präst.

Denne man har haft en ledsamhet[3], at han nu aldeles satt sig före med alla krafter söka at få komma på et ostindiskt skep och gå såsom präst till ostindien; dels för sin egen skull, dels at få botanicera.

Om han där till kommer, är jag för wisso säker, at han skall sambla inlagde örter och frön af alt det han om kommer, och om mögligt är, skaffa frön af *Thee,* det sal. Turelon nu ej mehra kan.

Det kostar Kongl. Academien at bidraga till detta institutum ej mehr än at allenast recommendera honom hos Hr Ammiral Ankarcrona och Archiebiskopen[4] (såsom ännu Biskop i Giötheborg)

at få en dylik tienst på nogot ostindiskt skep, som skall afgå, hwarpå årligen plägar wara tillfelle.

samme man lofwar och at alla de fiskar, han kan öfwerkomma, skola inläggas i flaskor med bränwin och noga hemföras till högw. Hr Ammiral Ankarcrona, at academien således kan på twå sätt profitera.

Jag bönfaller altså hoos Kongl. Academien, at denne Christoph. Ternström må blifwa här till recommenderad, och försäkrar at om samme man lefwer, tills han kommer hem, academien aldrig skall ångra detta beswär. förbl.

Mine Herrars
ödmiuke tienare
Upsala d. 10 Sept. 1744. Carl Linnæus.

Hr Ammiral Ankarcrona kan här wid giöra alt såsom Directeur och wid Compagniet aldeles fultgiörande.

Utanskrift:

Secreteren af
Kongl. Wettenskaps academien
Ädel och Högachtad
Hr Pehr Elwius
Stockholm.

Sigill III, rödt lack.

»Uppläst i K. Vet. Acad. 1744 d. 15 Sept.»; efter E. Åhrlings afskrift af originalet.

[1] Christopher Ternström, född 1703, var den förste bland Linnés till främmande länder utsända »apostlar», i det att han 1745 fick medfölja ett af Ostindiska kompaniets fartyg, som skulle afgå till Kina. Genom motiga vindar kom fartyget först i medlet af Oktober 1746 till Polo Candòr, en ögrupp utanför Cambodja, där det måste kvarligga till medlet af April följande år. Under denna tid afled T. den 5 Dec. 1746. Jfr. Th. M. Fries, *Linné, lefnadsteckning* II s. 27—28.

[2] Olof Celsius d. y., teol. doktor och domprost i Upsala, Linnés välgörare Ifrig botanist, hvarom hans i Vet. Soc:s Acta för år 1732 införda *Plantarum circa Upsaliam sponte nascentium catalogus* bär vittnesbörd.

[3] Dessa bestodo i de klagomål, som anförts hos Domkapitlet, både från Östhammar och Vaxholm, öfver hans oförmåga att undervisa och att i behörig ordning hålla de pojkar, hvilka han såsom skolmästare borde handleda.

[4] Jacob Benzelius, född 1683, biskop i Göteborg 1731—44, men vid detta brefs författande redan utnämnd till ärkebiskop, död 1747.

199.

Min Bror.

Tack för omsorgen om mitt paquet; jag har fått det richtigt. Om jag får någon som kan rita, älr får jag wår ritare hem ifrån stockholm, Leutnanten Telot,[1] skall jag straxt öfwerskicka något rätt curieuxt, af det gref Ekeblad[2] skickat hem ifrån Paris, och det uti handlingarne publicera.

Nu snart sker voteringen äffter Sal. Celsius.[3]

Dett wore mig långt kiärare, om Academien wille taga en utlänning af hwario nation till Ledamot,[4] doch de aldra utwaldaste, at Academien där igenom kunne winna sitt rätta pris hoos utlänningar.

Om stipendier för en Resande uti *historia naturali*, någon sin bättre kunna employeras till hela rikets lystre och reella förmon, twiflar jag mycket.

Må wähl och lef wähl.

Min Brors
egen dräng
Carl Linnæus.

Upsala d. 11 Sept.
1744.

Utanskrift:

Secreteren wid Kongl. Wettenskaps academien
Edel och Högachtad
Hr P. Elvius
Stockholm.

Sigill III, rödt lack.

Egenhändiga originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

[1] Ph. I. Thelott, ritmästare vid Upsala universitet 1734—49.

[2] Grefve Claës Ekeblad, född 1708, död såsom riksråd och konseljpresident 1771; var 1742—44 svenskt sändebud i Paris och sände därunder »många hundrade slags frö» till Upsala botaniska trädgård. Däraf uppkom bland andra den förr okända växt, hvarom Linné författade afhandlingen *Petiveria, en Americansk växt, beskrefven* (Vet. Akad:s Handl. 1744 s. 287).

[3] Anders Celsius, född 1701, astronomie professor i Upsala, död d. 25 Apr. 1744. Förslag till besättande af den lediga platsen upprättades af Con-

sistorium academicum, och uppfördes därå 1) Professor KLINGENSTIERNA, 2) Magister NIC. WALLERIUS, 3) Magister HIORTER. Kongl. Maj:t utnämnde ingen af dessa, utan M. STRÖMER.

[4] Afser antagligen det väckta förslaget, att antalet af ledamöter i Akademien skulle begränsas till 100, hvilket ock följande år blef lag. — Utländska ledamöter invaldes först 1748, och är, som af ofvanstående framgår, LINNÉ den förste, som bragte den frågan på tal.

200.

Præses
och
Sl. Herrar Ledamöter af Kongl. Wettenskaps Academien.

Hwad flit och omsorg samtl. Wettenskaps Societeter i Europa anwändt at uptecka, beskrifwa och kunnoga giöra alla de diur, som någonsin kunnat tillsammans fås, wisa nogsamt deras acter, utan at jag dem behöfwer specificera.

De fyrfotade Diuren äro nu i Europa så beskrefne och aftagne, at jag twiflar, om något är öfrigt, utom de aldra minsta.

Jerf och *Filfras* är et diur, som endast fins i de norra delar af Sverige, långt annat än de gambles Hyæna älr det de i tyskland kalla filfras.

Denna *Gulo,* jerf älr Swänska filfras, är (så mycket jag wet) aldrig beskrifwen, fast både O. Magnus[1] och Scheffer[2] i sin *Lapponia* giort alt, hwad de förmått.

Det skulle ej wara till wår Nations heder, at et så selsynt diur låge längre obekant, helst sedan så månge wittre män begyln at se efter, hwad som fins i wårt och sitt egit land.

Det skulle se uht, som antingen wij ej woro i stånd at sådant, som sig bör, beskrifwa äller och ej sielfwa wetta, hwad beskrifning fordrar och tarfwar.

jag har haft bref ifrån en i Lappmarken, som berättar, at filfras där är tagen, upfostrad och redan skiänkt och afskickad till Hans Kongl. Höghet; menar och, at samma diur, lärer wara fram och altså i stockholm hos Eder, däräst altid kan gifwas tillfälle samma diur at aftaga och, som sig bör, beskrifwa; hwilket så mycket nödigare är, som ingen ännu en gång wet genus

af honom äller, om han är af Loslaget älr Mårdslaget äller Wargslaget.

jag ber at Mine Herrar ej förgiäta en så angelägen sak uthi *Historia naturali,* helst *patriæ*, som ej tillfälle torde altid yppas samma diur at få betrachta, hwar till jag är aldeles säker, at Hans Kongl. Höghet, som altid är så oförliknelig nådig, lärer lämna alt tillfälle.

Härjemte föllier en figur på en rar wäxt af dem, Gref. Ekeblad skickat ifrån Paris, hwars namn, beskrifning och sälsamma natur jag skall gifwa wid handen uthi et rön, det jag önskade komme fram i detta quartal och altså at figuren blefwo stucken, at jag kunne få ett enda exemplar afcopierat, på hwilket jag får sätta bokstäfwer och nummer, dem jag måste passa wid beskrifningen[3].

S. T.

C. Linnæus.

Utanskrift och sigill saknas.

Efter E. Åhrlings afskrift af originalet.

[1] Olaus Magnus Gothus, född 1490, domprost i Strängnäs 1524, lemnade landet på grund af reformationen, utnämndes af påfven 1554 till ärkebiskop i Upsala, hvilken plats han dock naturligtvis ej kunde tillträda; död i Rom 1558. Mest känd genom sitt för sin tid utmärkta och än i våra dagar intressanta, stora arbete: *Historia de Gentibus Septentrionalibus* etc. *libri XXII* (Rom 1555), i hvars lib. XIII cap. 5—7 finnes en utförlig och med en fantastisk figur försedd beskrifning af detta djur.

[2] Johannes Schefferus, född 1621, Professor Skytteanus i Upsala 1648, död 1679. Hans här afsedda arbete är *Lapponia sive Gentis Regionisque Lapponum descriptio accurata* (Frankf. 1673).

[3] Sedan detta bref vid sammankomsten den 3 November blifvit uppläst, »åstundade Academien at Hr Linnæus reste hit, hwilken resa Academien wille bestå».

201.

Min bror.

Jag tackar Kongl. Academien för invitationen till stockholm; är det mögligt och så snart det är mögligt, skall jag komma.

Nog wille jag gierna gifwa project till beskrifning, men det är så omögligt at gifwa det fullkomligen, som det woro, om jag

wille at en skulle aftaga en obekant man med couleurer äfter wissa regler; ty det, jag mig minst föreställer, är det märkwärdigaste på detta diur.

jag will wetta, om han är likare en katt, hund äller mård.

dessa noter skola determineras så noga som mögligit är. Man bör wetta om alt dett om honom berättas är fabel älr ej.?

Hwad örten [*Petiveria*] angår, hinner jag ej där på swara denna gången, utan will här näst hafwa den äran yttra min mening.

Min respect hoos Presidenten[1] af academien anmählas, så wähl som hoos alla des ledamöter.

förbl.
Min Hr Brors
lydige dräng
C. Linnæus.

Skulle filfrasen dö emedlertid, så laga för Guds skull, at jag får honom se, at han då blifwer till mig skickad.

Utanskrift och sigill lika som på brefvet af den 10/9 1744.

Odateradt, men skrifvet i slutet af Oktober eller början af November 1744. Efter E. Ährlings afskrift af originalet.

[1] Riksrådet Grefve Claes Ekeblad.

202.

Ädel och Högachtad Hr secreterare.

Wid Anders-messo dagarne om ej förr, har jag tänk[t] infinna mig i stockholm, at beskrifwa sielf filfrasen, ing. hund kan han wara, som går uti träden etc.; det måste giöras en gång, at det sedermera är giort.[1]

Nu äntelel. är Skepspräste beställningen på ostindiska skeppet i Giötheborg bortgifwen till en som heter Hæger,[2] och altså fick Hr Ternström intet. Det war en obotelig skada för wår academie

och för wår curieuxe werld; ett tillfälle, som ej så snart lärer gifwas för Kongl. Academien, och om det gofwes en gång, hwar skall man då taga något tienligit subject. Emedlertid har nu mannen kommit hit till Upsala, at för sin resa hemta någon nogare kunskap af mig; han lärer altså i desperation skaffa sig någor Capellans lägenhet, efter han wunnit sin processe i hofrätten och blifwit befriad.

Gud gifwe at Kongl. Academien noga betänkt hwad detta haft at betyda och där på wänt all möglig omsorg. men det är för sent at mehr önska utan måste all ting hafwa sin tid, äfwen det wij intet wet måste ligga till sin tid uti obscuro.

War så gratieux och lätt Kongl. Academien wetta, huru det är, och om de hafwa något medel öfrigt att conservera mannen, älr och om de willia aldeles släppat, så will jag det och.[3] förbl.

Min Hr Brors
lydige dräng
C. Linnæus.

Upsala d. 15 Nov.
1744.

Utanskrift:

Secreteren wid Kongl.
Wettenskaps Academien
Ädel och Höglärde
Hr Pehr Elfwius

stockholm.

Sigill bortklippt.

Efter E. Åhrlings afkrift af originalet. »Upl. i Kongl. W. Acad. d. 17 Nov. 1744».

[1] Ännu ett stycke in i December hade Linné ej i detta ärende inrest till Stockholm, hvarför d. 13 Dec. »afgeck bref til H:r Linnæus med påminnelse om filfrasen».

[2] Carl Gustaf Hæger, f. 1719, medföljde såsom präst ett af Ostindiska kompaniets fartyg och dog under hemresan 1747.

[3] Med anledning häraf beslöts att härom skrifva direkt till »Directeurerne i Giötheborg». Någon plats kunde dock ej då erhållas, emedan, såsom Ankarcrona kort därefter upplyste, »i detta åhr ei något skepp kommer at afgå, men försäkrar at Compagniet skall nyttia Herr Ternström wid nästa tilfälle».

203.

Min Bror.

jag är min Bror mycket obligerad för sit bref och alt hwad där uti war.

Högströms[1] apologie bryr mig ej stort, ty tiden wisar wähl, hwilken hafwer rätt. han säger at flugan haf:r sit tillhåld i sielfwa fiällen; det är wist; och huru skulle hon wara där, om icke renarne woro där. Men det är ock wist at renarne i fiällen för henne stå hela dagen på snöbergen, som ej finnas i Lappmarken, och i Lappmarken måste de ligga mäste dagen för eld och rök, at flugorna bortdrifwas. Nog plåga när de ej töras äta hela dagen.

Men i actis 1739 p. 130 har han rätt, at där äro 2:ne tryckfehl. det ena är

Majerne pro Wajerne

det andra

Ceres pro Cervis,

men detta råder ej jag, utan *corrector*.

Emedlertid måste man emottaga domt folks owet, som sielfwa ej kienna curbma, mycket mindre wetta des art; detta är betahlning här i Sverige, där wij på tyska sättet arbetar på endast at refutera det wij ej sielfwa förstå, och at hata hwad, som på något sätt är märkwärdigt, därföre at en annor det observerat.

jag tänker mig i nästa wecka till stockholm, då jag skall beskrifwa filfrasen[2], ty jag wet wisst, at Doct. Leche[3] det ej kan giöra, ehuru han älliest nog är curieux; det måste ske med beskedd, älliest är och blif:r det lika obscurt, som för uht.

Om Bror will bedia honom beskrifwa djuret, så skall jag sedermera wisa honom hwar uti han felat och hwad han försummat, ty detta är ej hwars rön, ehuru simpelt det tyckes wara.

Sämbre ledamot hafwer Academien antagit än Doct. Leche[4]; men få curieuxare hafwa de någonsin fått; woro flere *vere docti et curiosi* uti academien, blefwo han aldrig uteslutad af pluralitetet. det är ett klart tekn at wetenskaps academien icke är uti tilltagande, och at dess ledamöter etc.

jag skall nästa postdag skicka öfwer observationen, äfter jag ej får tabellen i sin tid.

foglarne har jag ej hört et ord om; woro wähl jag fingo se dem. förbl.

Min Hr Brors
ödmiuke dräng
Carl Linnæus.

Upsala d. 14 Dec.
1744.

Hälsa Hr Faggott.
Nu är Hiorters Pomum Eridis ingifwit i Consistorio[5].

Utanskrift:

Secreteren wid Kongl.
Wettenskaps academien
Herren Hr Petr. Elfwius
Stockholm.

Sigillet bortklippt.

Efter afskrift af originalet, gjord af E. Åhrling.

[1] Pehr Högström, född 1714, missionär och för sin nitiska verksamhet kallad »Lapplands Egede», sedan Kyrkoherde först i Gellivara och därpå i Skellefteå, död 1784. I sin skrift *Beskrifning öfwer de til Sweriges krona lydande Lapmarker* gör han (s. 94—96) några anmärkningar mot »en lärd man» och »en annan», som skrifvit i Vet.-Akad:s Handl. för 1739 (d. v. s. Linné och Triewald) om renarnes bromskulor och sommarvandringar. Det är häremot, som Linné i det ofvanstående polemiserar.

[2] Se brefven 200—202.

[3] Johan Leche, född 1704, slutligen professor i anatomi och praktisk medicin vid Åbo universitet, död 1764. Såsom sökande till den i Lund lediga medicinska professuren, begaf han sig, för att, såsom han själf säger, »med mera ifver bedrifva sin ansökan», 1744 till Stockholm, där han, sedan Eberhard Rosén (adl. Rosenblad) fått platsen, ett år kvarstannade. Härunder gjorde »jag en visit hos Hr Archiatern och Riddaren Linné och tog med sig till honom mina ritningar, beskrifningar och anmärkningar öfver foglar, så ock min samling af insecter och beskrifningar deröfver». (Leches till Vet.-Akad. inlemnade lefnadsteckning). — Samma år hade han såsom professors-specimen utgifvit *Disputatio Medico-botanica exhibens* Primitias Floræ Scanicae. På grund häraf yttrade Linné sedan (Wäst. res. s. 142): »Leche M. D., som tyks wara liksom född til historiam naturalem, har tilförene med oss communicerat et stort antal af örter, foglar och insecter i Skåne, med hwilka han förökte wår *Faunam* och *Floram Sveciæ.* Han kunde wara i stånd, at wid Gymnasium i Götheborg tiena ungdomen bättre än någon annan uti Natural historien wid informations werket, däräst han härom tillitas skulle».

[4] Han valdes till ledamot af Vetenskaps-akademien den 16 Oktober 1745. Redan d. 17 Nov. 1744 hade han därtill af Elvius föreslagits, men erhöll vid valet den 8 December ej tillräcklig pluralitet.

[5] Olof Petrus Hiorter, född 1696, astronomie observator i Upsala, död 1750. — Den 12 December föredrogs i Consistorium academicum en remiss från kansleren af Hiorters ansökan rörande vidtagande af åtskilliga förbättringar vid astronomiska observatoriet, »hälst förslaget til Astronomiæ professionen til Hans Kongl. Maij:t ei förr kan inlemnas, än Consistorium Academicum med sitt yttrande öfver bemälte Magister Hiorthers Memorial hos Illustrissimum Cancellarium inkommit, förklarandes utan des Illustrissimus Cancellarius mycket wälbehag öfwer den nit och åhåga, bemälte Magister Hiorther welat wisa til Astronomiens tiltagande och observatorii i stånd sättiande och wid magt hållande».

[5] Uppsatsen öfver *Petiveria.* »Kopparstycket» till densamma blef sändt till Linné den 20 December.

204.

Denna observation[1] går öfwer mitt ringa begrep. Jag tror intet at watnet blefwit förwänt uti blod, utan uti Pontack, för aldeles samma skiähl som auctor brukar.

Det woro artigt at se swafwel solverat utan kokning uti watn.

Academiens giöremåhl är ej at emottaga resonementer, utan endast rön.

Här uti Upsala trägård är en underlig dam, uti hkn watnet hwar sommar är förwänt i blod, och des utom offta rägnar om nättren krut neder på samma dam, som om morgonen bortblåser. Detta har Klingenstierna[2] och många andra med mig 100 gånger sedt.

Om utur botnen stiger någon spiritueux materia, älr alcalisk älr sulphurisk älr ætherisk wet jag icke. men dett wet jag att all denna bloden är lefwande, och att hwar partikel rörer sig; och att det är oändelige 1000 små matskar, stora som 1/8 loppa alla röde; och hoppa med 2 horn, lika sierthorn, hafwa alla et öga i pannan och där af kallas monoculi.

Det är mehr än 70 åhr, sedan Swammerdam, Lister, Blankard[3] &c. öpnade ögonen på böndren, som af monkarne woro förblindade med superstition at watnet woro förwänt i blod; de hafwa wist först desse insecter, som nu allmänt kiennas i werlden.

i mitt lilla tahl om insecterne[4], hållet för Kungl. Academien: *watnet har och sine löss (Monoculi) som föröka sig offta otroligt, att hela watnet blifwer rödt; hwar af hela hopen i Holland trodt watnet warit förwänt i blod, medelst underwärk.*

Om detta rönet hade kommit fram, hade det warit mächtigt giöra hela academien till en fabel.

jag ber at detta ej må gravera mig hoos rönets auctor, som jag detta giör till academiens tienst, utan at lædera den jag ej kienner.[5]

C. L.

I Vet.-Akad:s bibliotek, skrifvet på en tom sida i en af Häradshöfdingen E. von Döbeln insänd uppsats, som den 4 Nov. 1744 remitterades till Linné. Hans däröfver afgifna »betänkande» upplästes vid sammanträdet den 23 Febr. 1745.

[1] Häri omtalas, huru »åhr 1744 hade tildragit uti Norra Halland och Sätesgården Jonsiö, att 2:ne därstädes i trägården warande Carpe- och Rudedammar blifwit röda, eller som gemene man tahlar, watnet blifwit förwandlat i Blod». I samband härmed erinrades om hvad Urb. Hjärne och Biskop Svedberg beträffande slika företeelser yttrat, äfven som om »Landshöfdinge Baron Gustaf Kurks till K. Maj:t åhr 1682 underdåniga berättelse om en uti des anförtrodde lähn warande Rudedam».

[2] Samuel Klingenstierna, den berömde matematikern och Linnés embetsbroder, född 1698, död 1765.

[3] Jan Swammerdam, född 1637, död 1680, holländsk zoolog. Hans iakttagelser öfver insekternas anatomi och förvandlingar voro af bestående värde och mycket länge oöfverträffade. — Mart. Lister, född 1638, död 1712, engelsk naturforskare. — Steven Blankaart, född 1650, död 1702, framstående holländsk naturforskare och anatom.

[4] *Tal, om Märkwärdigheter uti Insecterna, hållit för Wettenscaps Academien uti Auditorio illustri, då första præsidentskapet aflades 1739 d. 3 october.*

[5] I Akademien beslöts, »at det [= detta Linnés betänkande] skulle i handlingarne införas wid berättelsen om denna handling», hvilket dock ej skedde.

205.

Min K. Bror.

Det war en lyckelig stund som Hr Baron Bielke förskaffade mig till gäster 3 så goda wänner, som Alström, Triewald, Faggot och Elvius[1] äro. Om Br. kan, så war så god med nästa post

lätt mig wetta positive när jag får omfamna Eder, och om det är giörligit Lordags middag älr när.

Om I 3 [ändradt till 4] kommen, utan stor suite, så skall jag wara så nögd, som skulle jag fira en jubel dag.

Observationerne[2] behåller jag till Lördags, då jag får restituera dem i Min Brors egna händer.

Nu kommer jag till litet beswär; där om jag ber Min Bror ej trottas!

1. Tag af Hr Salvius[3] till mig *literam* T af *Flora Suecica*[4], hvilket ark jag corrigerat men ej fått.

2do stig till Hr Kieswetter,[5] begiär af Gotländska resan alla de bokstäfwer som äro exclusive tryckte effter *lit.* M. och fråga hwarför han hwarken will mig där om swara, älr arken skicka.

3. Tag 2:dra quartalet[6] med Eder till mig.

Jag wäntar Eder alla tre [ej ändradt] med oupphörlig appetit, och räds hwar ögonblick att resan skall komma att stutsa älr at uppskiutas. förbl. oafl.

Min Hr Brors
lydige dräng
C. Linnæus.

Utanskrift:

a Monsieur
Monsieur Pierre Elwius
secreter en Academ. Royal.
Stockholm.

Sigill III, rödt lack.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek, odateradt, men med säkerhet skrifvet i slutet af Juli 1745.

[1] Vid sammanträdet d. 20 Juli »anhölt Hr Baron Bielke at en eller annan af Kongl. Vetenskaps Academiens ledamöter ville göra sig den mödan at vara honom följacktig til Löfstad straxt vid Upsala, at der bese de försök han giort med åtskillige gräslags culturer, dels utländska, dels svänska, som lända at förbättra våra ängar ..... för hvilken inventation Kongl. Academien tackade och giorde sig et nöje af at blifva här om underrättad, och åtogo sig altså H:rr Alström, Triewald och Faggot at jemte Secreteraren göra denna resan, och skulle man äfven anmoda Hr Professor Linnæus at också vid samma tilfälle infinna sig på Löfstad.» — Bref härom afgick till den sistnämnde den 20, och d. 25 ankom hans ofvan meddelade svar. Löfstad-resan skedde sedan den 27—28, och en redogörelse för hvad der visats intogs i academiens protokolls-bok.

[2] Dessa observationer voro en »*Berättelse och anmärckningar om et slags Torff, som i elden gifver en krithvit aska, ei olik Puder, eller fint hvetemjöl*» af JOH. HESSELIUS (Handl. 1745 s. 181) och en uppsats af Prosten POPPIUS om bokhvetet, hvilken underkändes.

[3] LARS SALVIUS, född 1706, högt aktad boktryckare i Stockholm samt förläggare af LINNÉS och andra samtida svenskars förnämsta arbeten, död 1773.

[4] *Flora Suecica,* det första af LINNÉS arbeten, som hade SALVIUS till förläggare, utkom 1744.

[5] GOTTFRIED KIESEWETTER, bokförläggare i Stockholm, har utgifvit följande LINNÉS arbeten: *Systema Naturæ* ed. 2 (1740) och ed. 6 (1748), *Fundamenta botanica* ed. 2 (1740) samt *Öländska och Gothländska resan* (1745).

[6] Naturligtvis af Akademiens Handlingar.

206.

Min K. Bror.

Tack för brefwet.

Intet har jag sedt Hr Hesselii[1] rön om den hwita askan; nog har han skickat mig henne; men aldrig rönet; ej häller har jag haft det af academien. Så snart jag kommer tillbakas till Upsala, skall jag laga, att *Mulbärs trädet* blifwer afritat och beskrefwit, at det kan inkomma i detta quartalet[2].

Pihl, sälg, jolster och alla slags wide äro af ett och samma *genere;* alla *species* bestå af *maribus* och *femineis*, hwilket är ingen twifwel; ty de träden som bära *flores* med *stamina,* få aldrig frucht.

Hälsa Bröderne af Kongl. academien. Jag förebl.

Min Hr Brors

Fahlun d. 29 Aug. lydige dräng

1745. C. Linnæus.

Utanskrift:

Secreteraren wid
Kongl. Wettenskaps academien
Högachtad Hr Petr. Elfwius
Stockholm

Sigill III, svart lack.

Efter E. ÄHRLINGS afskrift af originalet.

[1] Johan Hesselius, född 1687, slutligen provincial-medicus i Nerike och Wärmland, död 1752. Genom sin broder Anders, svensk präst i Amerika, åvägabragte han en samling af ormar, ödlor och andra djurarter, som han slutligen skänkte till universitets-kanslern, grefve Carl Gyllenborg. Denne åter gaf dem till Upsala universitet och lade därigenom grunden till dess zoologiska museum. Linné utgaf med stöd häraf 1745 disputationen *Amphibia Gyllenborgiana.*

[2] Vid sammanträdet d. 2 Mars 1745 »upläste Hr Triewald sit *Rön och försök angående möijeligheten at Swea Rike kunde äga egit rådt Silke,*» hvarvid han »berättade at H:r Linnæus redan genomläsit denna handling och at H:r Linnæus lofwat så snart den wore publicerad ibland Academiens handlingar, det han wille inkomma med angifvandet af den orten, hwarifrån frön til mulbärsträn skulle kunna hämtas, som tålde wåra wintrar; en ort, derest också wåra Norrländska åkerbär wäxa». — Den 4 Maj anhöll Triewald, att Linné skulle påminnas om detta sitt löfte.

207.

Min Bror.

Tack för sist, fast det war kort.

Jag har hört, att 4 skepp i höst älr winter skola gå till Ostindien; dett kommer på academien an om Ternström skall få rum på något dera. Academien borde med all ifwer taga här uti, om de älliest hafwa rätt smak af saken; älliest är det academiens essentielle fehl. försumma de detta tillfället, så må det gå, som det will. *Dixi et salvavi animam.* En annor tid står det ej till torgs.

Academien borde nu tala med Hr Amiral Ankarcrona[1], skrifwa till ostindiska compagniet, och gjöra, som de giöra, som om academiens och sciencers lystre angelägne äro. Nu är tillfälle, en annor gång ej så. Kiäre Bror war, som i plägar, härwid activer. hälsa alla. jag är

Min Broders

Upsala 1745 lydige dräng

Sept. 17. C. Linnæus.

Tack för rönet, som är wackert[2].

Min observation skall jag skicka nästa postdag[3].

Men hwar är Kalms rön[4]?

Den skickade fogelen[5] fick jag intet, mon han floget bort utur brefwet?

Utanskrift:

Kongl. Wettenskaps academiens
Secreterare
Hr Pehr Elfwius
stockholm

Sigill IV, rödt lack.

Efter E. Åhrlings afskrift af originalet.

[1] Se bref. 209 not. 1.

[2] Härmed afses antagligen Triewalds »tredje fortsätning om Rå Silkets afvelse uti Svea Rike, som remitterades til Hr Linnæus» (Vet. Akad:s protok. den 14 Sept. 1745).

[3] Antagligen Linnés uppsats: *Glömska af alla Substantiver och i synnerhet namn* (Vet. Akad:s Handl. 1745 s. 116).

[4] *Rön om ängsskötseln,* hvarå vid sammanträdet den 28 September »upwistes Hr Linnæi censur».

[5] Härmed afses antagligen korrekturet till afhandlingen *Storm-väders-fogelen, beskrifven af* Carl Linnæus (Vet. Akad:s Handl: 1745 s. 93).

208.

Min Bror.

jag är hemkomen ifrån Fahlund[1].

Hwad Lemon[2] angår, har jag hört där äffter men intet fått något säkert, ej häller behageligit att berätta; är så att hans personalia äro som de mig berättats, torde ej den frucht fås, som man sig föreställer; emedlertid är litet at på wåga för en så stor winst. Det mentes i Fahlun, att han redan skulle wara i stockholm.

Lef wähl. jag är

Min Hr Brors

Upsala d. 18 Sept. 1745.

lydige
C. L.

Utanskrift:

Secreteren wid Kongl.
Wettenskaps academien
Hr Petr. Elwius
Stockholm

Sigill IV; rödt lack.

Egenhändigt bref i Vet. Akad:s bibliotek.

[1] »I denna sommar [1745] reser Linnæus till Fahlun, att emottaga sin Hustrus arf äfter dess Fader, som wid slutet af förra åhret afsomnat. (Men lämnar däraf till swärmodren största delen)». (Egenh. ant. s. 43). — Svärfaderns dödsår är oriktigt angifvet, ty han afled d. 29 Nov. 1742. Se bref. 196 not. 3. — »År 1745 d. 9 Aug. reste Herr Professor Linnæus här igenom Hedemora» (S. Sandels i Vet. Ak:s Handl. 1745 s. 169).

[2] Med Lemon afsågs säkerligen en Fänrik Lemoine vid Jämtlands regemente, hvilken i ett bref, dateradt Fahlun d. 13 Aug. 1745, omtalar sitt »påfund af en inrätning för pendel ur på siön, hwarigenom urets gång kan förvaras orubbad för skepens rörelse». Han anhölle därför hos Akademien om respenningar till Stockholm för att förevisa sitt »påfund». (Vet. Akad:s prot. d. 31 Aug. 1745).

209.

Min Bror.

Nu war Hr Ammiral Ankarcrona en mehr än dödelig herre; nu skall Bror och hela academien hafwa tack[1]. Gud låte Ternström lefwa och komma wähl fram och tillbakas; och Gud låte mig lefwa där till, och till des han kommer hem, så skall han skämas om han kommer tomhänd, och jag om jag ej kan wända dett både till Hr Ammiralens och hela Academiens, och M. B:rs heder.

Genista spinosa[2] går rätt swårt i Sverige, om icke det woro i Skåne; jag har sått henne i trägården hwart åhr, men hon dör uht om wintrarne; till häckar är hon rätt braf, ty hon håller creaturen borte; men doch ser jag ej, hwaruti hon är bettre än wårt hagtorn. i Holland, Engeland, Frankrike är hon mycket allmän. jorden bör wara sandblandad där hon skall trifwas wähl.

Om jag alt skulle å sido sätta, så må Bror wara wiss på at jag skulle giöra en observation om Pomerantzen, den jag redan fått[2].

Denna terminen skall jag disputera om academieträgården[3], men kan intet aftaga graderne af varma, för det jag har ingen thermometer; den, Hr Ekström[4] giorde förledit åhr fick jag intet, ty han gick sönder; se till, om Br. kan förmå honom att skaffa mig en sådan så snart här blif:r snö; älliest håller intet Hr Ekström det han lofwat societeten.

jag har hört att den herren, som förledit åhr gick till spanien älr Portugal, och som skulle hafwa så mycket öfwer till sverige, skall wara länge sedan kommen till bakas[5]. lätt mig wetta om han intet skulle hafwa för mig.

Utanskrift:

a Monsieur
Mons:r Pierre Elfwius
secreter de Acad. des sciences
Stockholm.

Sigill IV, rödt lack.

Efter E. Åhrlings afskrift. Utan namnteckning och datum, men skrifvet i medlet af Oktober 1745.

[1] Den 16 Oktober meddelades i akademien, »at Prästmannen Ternström är uppå Academiens recomendation til Präst antagen uppå et af de skeppen, som komma i vinter at gå här ifrån til OstIndien, och blifvit föredragen 6 Competitorer, igenom H:r Ammiralen Ankarcronas starka bearbetande», hvarför tacksägelsebref skulle till honom aflåtas.

[2] *Ulex europæus L.*, som af flera äldre författare benämnts *Genista spinosa major.*

[3] Den 5 Oktober 1745 »upvistes en växt af tvänne pomerantzer, den mindre med fullkoml. skal och äfven tecken efter blomman fästad innuti den större, hvilken H:s Excell. Gref Tessin insänt til Academien». Remiss beslöts till Linné »med begäran att inkomma med des betänkande der öfver och full. komlig beskrifning». Den 7 Dec. upplästes denna Linnés beskrifning på *Pomerantz med et inneslutit Foster* (Handl. 1745 s. 281).

[4] Att Linné är den, som gifvit den hundragradiga termometern den allmänt antagna gradbeteckningen, torde numera vara välbekant och allmänt erkändt. För bestämmande af tiden, när detta skedde, är detta bref, liksom äfven n. 211 och 212, ett bref d. 26/6 1745 till B. Frondin samt Upsala Consistorii academici protokoll för d. 2/12 1745 af största betydelse. Se f. ö. Th. M. Fries, *Några blad ur termometerns historia* i *Nordisk tidskrift* 1897 och *Linné, lefnadsteckning* II s. 119.

[5] Daniel Ekström, född 1711, död 1755, slutligen direktör för det matematiska instrumentmakeriet, var en i sitt fack synnerligen kunnig man, hvarför han ock 1742 valdes till ledamot af Vetenskaps-akademien.

[6] Hvilken denne varit, har ej kunnat utredas.

210.

Min Kiäre Bror

Tack för Matskarne[1], det skall wara mig kiärt om de willia förbyta sig; woro ock wärt at skicka några til Hr de Geer.

Sannerl:n för Gud har jag aldrig ett enda frö af *Genista spinosa;* men får jag till wåren skall Bror det få!

Tack för novellen om Presidenten[2]; bätre kunne man ej finna honom. om jag aldrig ett ord annat skall giöra, skall jag nu ingifwa observation.

Min k. Bror, jag har ingen at tillskrifwa och anropa om hielp i stockholm; war så god hielp mig nu; hoos kryddkrämaren Kruse på Söder är för mig ett pacquet, war så god tag det, ställ det öfwer till mig, betala om det kostar, jag betalar Eder syster. far wähl.

M. Br:s

C. Linnæus.

Ups. d. 18 Oct. 1745.

Stackars fru Klingenstierna, som har samma siukdom [som] Prof. Strömmer fast cum risu su... [oläsligt].

Utanskrift:

Secreteren wid Kongl. Wettenskaps Academien
Högachtade Hr Pehr Elfwius
Stockholm.

Sigill IV; rödt lack.

Efter afskrift af E. Åhrling.

[1] De här omnämnda »matskarne» voro säkerligen de, »som förtära säden uti Cronans magazin». Det anmäldes d. 26 Okt. i akademien, att de Geer redan skrifvit därom (se Handl. 1746 s. 47), och att Linné lofvat göra detsamma, hvilket dock aldrig skedde.

[2] Till præses under årets sista kvartal valdes d. 15 Oktober Excellensen C. G. Tessin.

211.

Min K. Bror.

Ternström är *Civis Academicus,* och skall disputera ofördröjligen[1].

Får jag så mycken tid, skall jag sätta upp instructionen.

Gud gifwe jag fingo thermometren, till des jag skall disputera om trädgården, at jag där äffter fingo calculera. blifwer *punctum congelationis* O? och där ifrån up och ned nummer at man kan determinera huru många grader kiöld älr warma?

Det wore vähl för stackars Ternström, om han fick et stipendium regium; jag tror det går nu, om Academien skrifwer[2].

jag skall skicka både min och hans Excellences observation om citronen[3], så snart jag hinner.

Ter vale.

Upsala d. 29 Oct.
1745. C. Linnæus.

I dag begrofs Winbom[4].

Lycka till swåger[5].

Räntmästar Julin[6] reser till stockholm i morgon.

Hr Salvius reser snart hit, och andra som resa, torde taga honom, om han blefwo wäl inlagd.

Tack för sista pacquetet af frön; M. Bror är flinkare än alla andra. A propos hälsa Hr Salander[7] ock hans förnuftiga fru ifrån Linnæus, som dem begge högt estimerar.

Utanskrift:

Secreteren
Hr Pehr Elfwius
Stockholm.

Sigill III, rödt lack.

Egenhändigt original i Vet. Akad:s bibliotek.

[1] Ternström blef filosofie kandidat i Maj 1745 och disputerade pro gradu den 27 November s. å. öfver *Alandia insula Maris Baltici,* pars II. Första delen hade han utgifvit redan 1739.

[2] I ett bref, som upplästes i akademien den 26 Oktober, anhöll Ternström »om academiens recommendation til et af Konungens stipendier wid Upsala Academie såsom en hielp at göra resor uti Landet, när [han] komme til Canton». Akademien beslöt att härom tillskrifva Consistorium academicum. Han erhöll ock ett sådant stipendium, hvarför han i ett bref, som upplästes d. 23 November, betygade akademien sin tacksamhet och försäkrade, »at det unfågna stipendium skall anwändas helt och hållet til des rätta ändamål».

[3] Se brefvet 209 not. 3.

[4] Anders Winbom, född 1687, först logices et metaphysices, sedan teologie professor i Upsala, död den 22 Oktober 1745.

[5] Elvii helsyster Anna Maria var förlofvad med Dan. Ekström (se bref 209 not. 5), som dock afled före giftermålet. Hon ingick sedan äktenskap med professor Mårten Strömer.

[6] Petr. Julin (adlad Julinsköld), född 1709, var akademiräntmästare och universitetets mäktigaste man, men gjorde till sist en uppseendeväckande konkurs och dog kort därefter (1768).

[7] Erik Salander, manufaktur-kommissarie, ledamot af Vetenskaps-akademien, död 1764 i sitt 65:te år.

212.

Min Bror.

Det war alt för wähl at jag fick Thermometren rätt nu, då jag bäst honom behöfwade och kan anwända honom till nytta för observationer wid disp. *de Horto academico.*[1]

Han war ock flingande braf giorder; låt mig wetta hwad han kostar,[2] så skall jag öfwerstyra pgr till Auctor hans.

Alla 3 puncterne skola blifwa bestälde;[3] jag wäntar allenast på wår ritare, som har ont i handen; annors skulle det wara giort redan.

Nu i dag fick jag posten sedan jag läsit kl. 4. det är mig omögligt swara i dag, nästa post skall observationen skickas tillbakas helt wist.[4] förblr

Min Brors
lydige dräng
C. Linnæus.

Ups. d. 12 nov.
1745.

Ursäckta mig hoos Dr Bäck att jag ej kan swara för än terminen slutas.

Egenhändigt original i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskriften:

Secreteren
Ädel och högachtad
Hr Pehr Elfwius
Stockholm.

Intet sigill.

[1] Disputationen *Hortus Upsaliensis* ventilerades den 16 December 1745.

[2] I Consistorii academici protokoll för den 2 December 1745 omtalas, att då »upwiste professor Linnæus en til orangeriet för 5 plåtar beständ thermometer. Resolutio: får köpas». Med betalningen dröjde det dock, ty vid Consistorii-sammanträdet den 31 Oktober 1749 »berättade Archiatern Linnæus, thet han år 1745 låtit göra en qwicksilfwers thermometer til Orangeriet för 30 dlr kpmt, hwilken ännu är obetalt. Fördenskuld och som nu therföre fordras betalning, så understälte Archiatern, om icke thenna thermometer af ærario kunde betalas med 30 dlr kpmt; hwilket bifölls».

[3] De tre punkterna voro: 1) insändande af en utlofvad uppsats om fårgräset, 2) »ritning på det Swänska höfrö, som han i 1742 års handlingar beskrifwit p. 191» samt 3) beskrifning på tätgräset.

[4] »Observationen» är A. Hellands *Berättelse om Laxens alstring*, som d. 16 Nov. på Linnés tillstyrkan blef antagen till införande i Handlingarne (1745 s. 267), sedan några smärre rättelser företagits.

213.

Min Herre.

Wid Instructionen för Hr Magist. Ternström at observera på ostindiska resan, woro fölliande gagneligit.

1. At skaffa en Thebuske uti kruka, älr åhtminstone frö där af, så bewarade, som han fått af mig muntelig instruction.

2. Frön af det Chinesiska Mulbärs trädet med fördelte blader.

3. De månge obeskrifne fiskar, som öfwer alt äro i ostindien, bewaras uti spiritu vini, at beskrifwas i actis; ty denna dehl af historia naturalis indiæ är lämnad till denna tid och åht wår Wettenskaps academie.

4. Örter samblas och inläggas så många kunna fås. om giörligit är med blomma och frucht.

5. frön samblas af så månge wäxter, som kunna finnas.

6. bulbi och tubera af rötterne på Lilior bewaras i torr sand älr mossa; äfwen som succulenta wäxter.

7. Insecter bewaras på nåhlar, men Zoophyta i spiritu vini.

8. af ormar åstundas allahanda, dock besynnerl. Naja älr Cobras de capelo.[1]

9. Ett obrukat stycke af den rätta porcellins jorden.

10. De obekante droger: *Anisum stellatum*, *Gummi Ammoniacum*, *Catechu*, *Lignum Aloës* och *Myrobalani* ses noga äffter, af hwad träd de tagas med dess fructification.

11. Af Moschott sökes en rätt character Botanicus.

12. Mogen frucht af så många slags Palmer, som kunna ärtappas.

13. Lefwande Guldfiskar för Hennes Kongl. Höghet.

14. Thermometriska observationer natt och dag under Linien och i Canton.

Mera har jag gifwit muntel. och smått?

han skall resa innan kort, ty är angeläget, att han får instruction till nästa post.

jag har sagt åht Hiorter att han skall skaffa ett exemplar af Celsii oration.[2] jag gaf honom 4 stycken, och har ej sielf mehr än ett inbundit med andra böcker, det jag ej will släppa.

Far wähl.

Min H:res
lydige
C. Linnæus.

Upsala d. 22 Nov.
1745.

Utanskrift:

Secreteren
Edel och högachtad
Hr Pehr Elfwius
frijbr.[3] *Stockholm.*

Sigill IV, rödt lack.

Efter afskrifter af E. Ährling och B. Bergius (vol. XIII s. 102).

[1] *Coluber Naja* L., den s. k. glasögon-ormen.

[2] Säkerligen Anders Celsii tal vid tillträdandet af astronomie professuren 1730. Under titeln: *Oratio de Mutationibus generalibus, quæ in superficie corporum cœlestium contingunt* trycktes den först 1744 i Leyden tillsammans

med LINNÉS *Oratio de Telluris habitabilis incremento.* Antagligt är, att den var efterfrågad af HÖPKEN, som skulle i Vetenskaps-akademien hålla åminnelsetal öfver CELSIUS, hvilket ock skedde den 27 November.

[3] LINNÉ valdes till sekreterare i Kgl. Vetenskaps-societeten i Upsala den 10 Oktober 1744 och erhöll därigenom fribrefsrätt både inom och utom fäderneslandet, då det gällde vetenskapliga frågor — en förmån, hvarpå han satte stort värde, och hvaraf han flitigt begagnade sig, ända tilldess han den 13 Mars 1765 lemnade sagda befattning.

214.

Om tisdag kommer observationen öf:r min stora Tessins Pomerantz.

Observationerna[1] äro goda.

Ternström[2] menar jag reste i går, ty han fick promta ordres skicka thermometern med instructionen på giöteborg.

Utanskrift:

Till
Kongl. Wettenskaps
Academien
Stockholm.

frijbref på
Kongl. Academiens
wägnar

Sigill IV med rödt lack och dessutom Upsala postkontors sigill, vittnande om att brefvet blifvit brutet för att kontrollera, att ej fribrefs-missbruk egt rum.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Skrifvet på insidan af ett kuvert.

[1] Med »observationerne» menas säkerligen P. KALMS *Förteckning på några inhemska Färgegräs* (Handl. 1745 s. 243), som den 23 Nov. remitterats till LINNÉ att granskas.

[2] TERNSTRÖM afreste den 3 Dec. från Upsala, sedan han »tagit afsked af Archie-Biskopen och alla Professorerne».

215.

Min Herre.

Kiäre, för Guds skull laga att I kan nyttia Hr Kalm, som nu är upfödd till Eder tienst, och en annor tid doger ej[1].

Jag hörer at Salvius[2] söker hoos Eder at få uplägga parentationerne, hielp honom om Br. kan, intet för hans person skull,

utan för hans merit. Han har wackrare styler, och trycker accuratare än nogon annor; han är swänsk och lefwer swänskt; han är den förste swänske, som kunnat debitera en inländsk bok hoos utlänningar och därföre få in utlänska böcker utan swänske pgr. I sielfwe äro swänskar och börom tiena swänskt folk. sannerl. om en annor Boktryckare wille gifwa mig dubbelt flere exemplar för det, jag lägger up, skulle jag därföre aldrig gå ifrån Salvius, så länge han woro accurat.

Grefwingen[3] är ju en utlenning. Man borde taga ifrån honom acterne för det han trycker så vitieuxt, at aldrig et rön är utan många fehl; jag wet sielf hur jag på Ölandsresan[4] corrigerat flere gånger *errata*, ändoch stå de där, ty tryckarne warit wordslösa. Om Bror corrigerar 10 gånger et fehl hoos en eländig boktryckare, blifwer det dock stående, så att hos M. H. står det ej at få correct tryckt, utan hoos boktryckaren, hwad omak I sielf anwänder; Salvius han kan och will corrigera sielf med nöje.

Waren swänska män, ej allenast uti Edra tahl, utan ock i Edra gierningar.

Må wähl, hälsa Herrarne af Wettensk. societeten[5] och släpp intet Eder träffelige Præses[6] för, än i fått Hr Kalm på resan. *fronte capillata, posthac occasio calva*[7].

M. H. Herres

Upsala 1746 lydige

d. 7 Jan. Linnæus.

Afskrift efter originalet, gjord af B. Bergius (vol. XIII s. 110).

[1] Sedan frågan om utsändande af en svensk forskare antingen till Sibirien eller Norra Amerika den 21 Augusti och 1 September 1744 i akademien förevarit, hvilade ärendet till den 20 Juli 1745, då »man fant at en Botanisk resa vore aldraangelägnast för oss, om den anstältes til Norra delar af America». Såsom skäl härför angifves i akademiens protokoll, att »det har ifrån en rund tid tilbaka varit bekant at uti den nordliga delen af Canada funnits en art af Ris *(Oryza)*, til smaken ganska behagelig, och af en Nation, Ilinois kallad, brukas til föda i stället för säd, som utan cultur dersammastädes växer uti alla dervarande kärr och siöar til 3—4 alnars diup under vatnet. Men nu nyligen har man fådt kunskap at detta herliga säde äfven växer vilt alt up til Hudson bay til samma polhögd som Wästerbotn, oaktat at köldens häftighet finnes vid lika latitud starkare och långvarigare i America än Europa. Det är således ofelbart at kärren i Sverige och Finland igenom denna säd skulle blifva fruktbärande. [Uppenbarligen afses här det s. k. vattenriset, *Zizania aquatica*.]

— Äfven til lika polhögd med Upsala och Gefle finnes tvänne species af mullbärsträd, som växa på backar ibland biörk, tall och gran, genom hvilka vi således här i Norden skulle framdeles kunna äga silkesafvel äfven så väl som de södra länder af Europa. — Äfven skall i de Norra delarne af Canada alt up til Hudson bay finnas vildoxar, stora til kroppen men lågbenta, de der hafva en ganska fin och lång ragg, hvilken är til spånad tienlig, fast den ej låter valka sig. De der varande Colonier hafva funnit medel at tämja detta slags creatur, bruka dem til vanlig körsel och nytja deras miölk til spis».

Några månader därefter (den 16 Oktober) »itererade Baron Bielke sin proposition om en Botanisk resas anställande til Norra America, och bad Academiens ledamöter tänka på nogon utväg til medel der til». hvarjämte han förordade Kalms snara utsändande, »medan han vore i de tienligaste omständigheter så väl i anseende til ålder som engagement». Den 26 Okt. blef åter »angående den botaniska resan til America discurerat, och mente Baron Bielke at åtskilliga private skulle der til göra et sammanskott, allenast de blefve der uti nogot understödde af publique medel, hvarom han redan sonderat en och annan». Præses »förestälte sig at det skulle blifva nog svårighet at der til erhålla nogot af publicum«, men trodde »likväl at det skulle gifvas nogon utväg, allenast man upsatte et memorial eller instruction för en sådan resande, hvarutaf man kunde inhämta nyttan och nödvändigheten af resan, hvilken Baron Bielke i samråd med Hr Linnæus ville göra».

[2] Sedan Lars Salvius 1742 genom gifte med enkan efter Kongl. Antiquitetsarkivets boktryckare J. L. Horrn blifvit egare af det efter den sistnämnde benämnda, berömda tryckeriet, anhöll han genom skrifvelse den 14 Jan. 1746 att få trycka de i akademien hållna tal, hvilka förut tryckts hos Lor. Ludv. Grefing. Säkerligen hade han redan förut rådgjort med Linné, så att denne kunde gifva sin rekommendation, t. o. m. innan skrifvelsen inlemnats. Resultatet blef, att akademien den 18 Januari biföll Salvii begäran, emedan »han war försedd med goda stylar och tryckier accurat», hvarjämte förklarades, att beträffande Grefing »academien fant sig ej wara bunden med anseende til talen, warandes allenast en muntelig öfwerenskommelse om tiugu exemplars lefvererande af alla de tal, han kan komma at trycka». Deremot borde han få behålla Handlingarne, som han hittills »på des egen bekostnad» utgifvit, hvarmed han ock fortfor till och med 1747, hvarefter Salvius fick öfvertaga äfven dessa.

[3] Lorentz Ludw. Grefing, en till Stockholm inflyttad tysk boktryckare.

[4] Carl Linnæi *Öländska och Gothländska Resa på Riksens Högloflige Ständers befallning förrättad åhr 1741.* Stockholm och Upsala hos Gottfried Kiesewetter 1745.

[5] Felskrifning i stället för Academien.

[6] Dävarande præses var (Jan.—Mars 1746) Nils Rosén, men säkerligen afser Linné näst föregående kvartals præses, hvilken var C. G. Tessin.

[7] Citat ur Dionysii Catonis *Disticha* II: 26. Meningen inses bäst, om man läser sagda distichon i sin helhet; i en gammal svensk öfversättning (af Magnus Boman) lyder det sålunda:

Släpp icke fruktlös ur händren en sak, dig tjenlig och nyttig:
Tilfället hafver en hårrik front, men är skalligt bakefter.

Occasio, Tillfället, ansågs af romarne äfven såsom en gudomlighet, som ej borde föraktas; huru man föreställde sig de mest utmärkande dragen i dess utseende, framgår af den senare versraden.

216.

Memorial.[1]

Stenar, Wäxter och Diur är alt hwad Gud gifwit menniskiorna til sin tarf och förnödenhet, och utom hwilka hon har intet här i werlden at tilgå.

Hwar Ört, hwar Sten och hwart Diur har sin egen och särskilta nytta för menniskian, så at ju flere slag man häraf äger, ju flere nyttor har man af desse gåfwor.

Wissa ting och wissa saker hafwa högre wärde än andra, dels i anseende til myckenheten, dels i anseende til fattigdomen; som Järnet är oss det nyttigaste, men för des myckenhet mist sit prijs: och gullet deremot för des rarhet tagit priset af alt annat.

Äfwen så är det ock beskaffat med wäxterna: *Radix Ninsi* är den dyraste ibland alla wäxter, icke allenast för des ogemena krafft at styrcka ålderdoms bräcklighet och at upmuntra en utmärglad kropp, utan äfwen för det at hon är så rar at få.

Alt hwad wi köpa utifrån är derföre dyrare, emedan wi måste hämta det lång wäg, och betala andra, som det bärga, fast i sig sielf all ting på rätta födelse orten är ogräs, och wäxer af sig sielf.

Ingen wäxt gifwes, som icke kan äfwen hos oss cultiveras; men den omkostnaden, som man skal anwända på wäxter ifrån heta länder för än man kan imitera et warmt Climat, giör, at hwad som således drifwes, kostar oss mehra, än om det köpes ifrån rätta orten, som Coffé och Chocolade.

De wäxter, som framkomma af sig sielfwa under lika Latitude eller Polens högd, trifwas och wäxa utan möda under lika högd hwar de planteras, allenast jordmåhn är lika, såsom wäxterna från Ost-indien wäxa lätt i West-indien under lika högd.

Jordarterna äro enahanda mäst öfwer hela werlden, så at man har aldrig måst å sido sätta någon plantering för den skull; ty utom sand, mull, krita, ochra, leer, moo är intet mehra slag.

At så är wisar nogsamt de norra dehlar af Europa, Asia och America, uti hwilcka många lika wäxter framkomma, såsom Tall, Graan, Een, ja sielfwa *de norrländska åkerbären wäxa wid sinum Hudsonis* i America, och uti *Samojedien* ofwan för Sibirien i Asien; men åter hafwer hwart och et sit särskilta, såsom Asien sin besynnerl. *Ceder*, af hwilken de hafwa timber och nötter; Norra America sina många slags *Ekar* til föda och til timber.

Naturen har så skickat, at hwart land producerar något särskilt nyttigt; Oeconomiens gióremåhl är, at ifrån andra orter til sig samla och upodla sådana saker, som intet wäxa willa, men kunna wäxa.

Wil någon förbättra något uti Privat Oeconomie, bör det ske genom kundskapen af Natural-Historien; och som den är widlyfftig, fordras härtil speciela ämnen, som dertil sig hel och hållna lämna och anwända. Deras gióremåhl skal wara, at upsöka sådant, som kan sås i Fädernes landet, lätt cultiveras och gifwa stor nytta.

At få sådane ämnen i Swerige är ganska swårt, der som intet Præmium, ingen tienst är lämnad til sådanas understöd.

Jag har warit anmodat utaf ätskilliga Patrioter, så af högre som sämre stånd, af Cancellerer, af Wettenskaps academiens ledamöter, af åtskillige andra wittre män, at skaffa Elever, som kunde uti et sådant måhl tiena landet och uphielpa oeconomien.

Jag har hafft åtskilliga ämnen, som härpå anwändt några åhr; men det har gått med dem såsom Kartarna på träden i starck torcka, at de fallit af den ena effter den andra, sedan de sielfwa fått förstånd at efftertänka den tilkommande tiden, och at de för alt sit arbete intet kunde få en dicknes förmåhn, som wid academien et åhr läsit Koenig eller Wandalin[2]; doch ibland alla har iag likwäl fått en enda frucht, som blef fastsittjande och kommit til mognad: iag menar Hr Pehr Kalm[3], som har alla de Requisita, som någonsin kunna önskas uti et och samma subject til et sådant ändamåhls uträttande, ty han är stark til hälsan, fattigt upfödd, lefwer lika nögd med den sämsta och bästa maat, så at han på alt sätt är uppammad at utstå hwad som utstås kan: hans hog för örter, diur och stenar är så stor, at han för en enda måssa kunde löpa flere mihl; han är den starckaste iag hafft uti Botaniquen, och har deri helt solide grund; han är starck at känna Foglar, Fiskar och Kräk; han är öfwad uti kundskapen om berg- och malm-arter samt andra stenar; han är nu i sina bästa åhr, då hwarcken am-

bition eller wekligit lefwerne förswagat honom. Här har Publicum en Eléve, som de åstundat; får nu se, om det wet at bruka honom; hwar och icke, är felet intet mitt; nu är tiden, en annan gång blifwer han tung på foten, lat och commode, och för feet at springa som en jachthund i skogarna.

Jag will härmed gifwa min wälmenta dessein, huruledes denne ynglingen kunde anwändas til större nytta för Publicum, än alla de, som åtniutit de största Stipendier på många åhr tilbakars.

De norra dehlar i America, som ligga under samma högd med Swerige, hafwa oförliknel. mycket, som wi uti Swerige intet äga, men kunde äga så wähl som de. Jag will endast framföra några til exempel:

Om Ekar intet wäxte i Swerige, och någon dödelig wille skaffa dem in, at de då fortkommo här, såsom nu sker, tienade den landet mehr, än om han med många tusende menniskiors upoffrande hade lagt en Province til Swerige.

I Norra America wet iag wist, at mehr än 8 slags Ekar, helt särskilte ifrån den wi hafwa, wäxa willa: hwardera af dem har sin egen art: den ena mehr tienlig til syllar; den andra mera uthärdande under watn: den tredje tienligare til skåp och andra husgeråd, och så widare. iag twiflar icke, at alla dessa kunde planteras i Swerige, och planterade sig sielfwa föröka.

Hwad penningar åhrl. utgå för Silcke wet hwar och en: at Silcke så wäl kunde fås hos oss, som hos utlänningarna, om eljest Muhlbärsträdet så wähl tolte wåra wintrar, som hos dem, är ingen twifwel. At i Norra America wäxa twå slags muhlbärsträd, af hwilcka Silckesmaskar lefwa och spinna, är wist: om desse blefwo hijtförde, är wäl ingen twifwel, med mindre de här skulle fortkomma, åtminstone så lätt som Plommon och Kersbär, hwilcken enda sak skulle meritera mehr, än iag här törs specificera.

Radix Ninsi wäxer will i Canada: alla Canadensiska wäxter, som wi hafwa förut, stå uti wåra trägårdar åhr från åhr utan at någonsin gå ut af den starkaste winter; en gång inkomna i trägårdarna föröka sig sielfwa som ogräs. Denna Radix Ninsi är planterad uti Pariska trägården, men wantrifwes der, emedan hon står för hett; om denne blefwe hijtförd, och kunde i wåra trägårdar wäxa så lätt, som Åkerlejor, wore det en förmåhn för Apothequen, och en wahra, som kunde säljas med winst, som hon förut warit det aldradyraste Medicament på Apothequen, ehuru

hon der förlegad och mahläten mist all sin krafft. Denna ena skulle betala rikeligen omkostnaden på en sådan resa.

I Norra America wäxer Ratelsnake roten[4], en rot, som är et souveraint medicament för alla ormbett, emot hwilka hwarken Bomolja eller andra Mèdicamenter hos oss slagit an; ja hon är emot håll och styng, uti hwilcken siukdom Swerige mistat mehra folck, än någonsin genom alla sina krig, så säker, som någonsin något annat specificum ibland alla bekanta i Medicin; denne har aldrig ännu inkommit på wåra apothequer, ty måste wi antingen kiöpa henne, eller sielfwa sälja henne: det förra sker ofehlbart, om icke det sednare sökes: denna ena root betalte rikeligen hela resan, om den härigenom inskaffades.

Sassafras wäxer will i Norra America: kunde äfwen så wäxa hos oss, som nu köpes i så stor quantitet af utlänningarna. I norra America wäxa många slags Wahlnötter, några slags Castanier: der wäxer et slags Säd, som de willa bärga, knapt til namnet bekant för oss, hwardera af särskilt wärckan, som alla skulle gagna oss, om wi ägde dem, hälst de här kunde trifwas utan möda. Om iag wille gå igenom specielt} at beskrifwa hwar och ens nytta, blefwe för kort Memorial en hel Codex. Sat sapienti.

De många slags gräsfrön, som härifrån kunde hämtas: de många ärteslächte; Boskap med lång ull eller ragg til spånad och wäfnad tienlig, med åtskilligt mehra, går iag wiljandes förbi, ty det säger sig sielf.

Hwad ogemehn nytta ängelsmännerna sig giort af americanske wäxter, är allmänt bekant: deras många ärt-sorter från Carolinia; deras skiöna Arbores Tulipiferæ och Magnoliæ ifrån Pensylvanien; deras Timothy grass[5] med otaliga flera pryda nu ej allenast deras trägårdar och herrgårdar, utan ock gagna deras Oeconomie; men så mycket Ängland är Södra Swerige, så mycket äro ock de Provincier i America mehr i Söder, ifrån hwilcka Ängelsmännerne tagit sit.

Utom alt detta, hwad skulle icke Kongl. Wettenskaps Akademien få för observationer om Foglar och Fiskar, om Ormar och Insecter, om Örter och Träd, om Stenar och Mineralier, hwarigenom Sciencerne kunde uphielpas, Academien och hela Nation få lustre hos alla Lärda och Curieusa öfwer hela Europa.

Hwad ringa saak wore icke för et helt Rike, at på en så kort Expedition skicka en enda man? mohn så många penningar employeras på något ställe i Riket til Rikets större förmåhn?

Eder kärlek, Mine Herrar, för alla wettenskaper, och Eder ömhet för det Almänna, lärer föreställa saken på högre ort och hos dem, som här wid willa och böra lägga handen. *Dixi et salvavi animam.*

Carl Linnæus.

Upsala d. 10
Jan. 1746.

Originalet sedan länge obekant; afskrift »ex orig.» i B. Bergii brefsamling (vol. XIII s. 112).

[1] Detta Memorial upplästes i Vetenskaps-akademien den 10 Januari 1746, hvarvid »angående medel til denna resa discurerades mycket. Man stannade änteligen i det slut, at Academien skulle först skrifva Manufactur Contoiret til, som torde af denna resas nytta låta beveka sig at göra nogot förskott til fleras upmuntrande, äfven academierna i Upsala och Lund. Hr De Geer lofvade för sin del äfven contribuera». — Jfr brefvet 76.

[2] Christian König, *Lärdoms Öfning,* som 1745 började utgifvas i Stockholm, och Joh. Wandalin, *Brevis Expositio Theologiæ* (Lips. 1725).

[3] Se bref. 197 not. 4.

[4] Rattlesnake = skallerorm, mot hvars bett roten af *Polygala Senega* ansågs vara ett ofelbart botemedel. Jfr Linnés disputation *Radix Senega* (1749).

[5] Timothy Hanson, en landtman i Förenta staterna (New-York), var den förste, som började odla det gräs, som efter honom fått namnet *Timothygrass* eller *timotej.* Det vann snart stort anseende och stor spridning i Amerika, hvarifrån en engelsman Wych 1763 förde detsamma öfver till Europa. Redan två år därefter hade vår landsman B. Bergius förskaffat sig frön däraf och sådde desamma. »Jag kan icke neka», sade han sedermera, »at jag blef nog flat, då jag af blomningsdelarne blef varse, at detta så mycket utropade gräs intet annat var, än vår allmänna *Phleum pratense,* som vi på svenska kalla Ängkampe».

217.

Tack för sista brefwet;

Gud wälsigne Principem Architecturæ, som will hedra min lilla tractat.[1]

jag förstår hwarken att rita älr gifwa deseiner.

jag har doch på innelyckte lapp satt upp problematice, om M. H:re tors wisa det, då hr Öfver-Intendenten är wid rätt godt humeur; älliest går det aldrig an.

Må wähl och lef min som jag

Min Herres

Nu fick jag Brors bref.
Rosén blif:r braf nog och Prof. Ihre[2] blif:r ledamot.
under et åhr kan ej Hr Kalm giöra resan.
Stackars Brandt,[3] jag skall hielpa till hwad jag kan i Upsala societet [att] förswara en braf karl.
Kyroni[4] sak skall blifwa beständ.
Vivat Princeps.

trognaste
Linnæus.

Utanskrift:

Secreteren
Ädel och Högachtad
Hr Pehr Elwius
Stockholm.

Sigill III, sönderbrutet; rödt lack.

Originalet i Vet. Ak:s bibliotek. Odateradt, men säkerligen skrifvet 1746, sedan Vet. Ak. den 10 Januari till præses för första qvartalet valt N. Rosén. — Det, som fått sin plats mellan »Min Herres» och »trognaste», har uppenbarligen tillskrifvits, sedan brefvet först blifvit färdigt.

[1] »*Princeps Architecturæ*», Carl Hårleman, hade säkerligen åtagit sig att rita figuren till *Pomerantz med et inneslutit Foster*.

[2] Ihre blef aldrig vald till ledamot af akademien.

[3] Georg Brandt, född 1694, mycket framstående kemist, slutligen bergsråd död 1768. Hvarför Linné beklagade honom, framgår af Vet. Akad:s protokoll den 10 Jan. 1746, där det heter: »Uplästes H:s Kongl. Maj:ts remis til Academien af Herr Guardiens Brandts underdåniga memorial angående angelägenheten af laboratorium chymicum, visad vid det tillfället at Kongl. Bergscollegium honom frånkänt det arfvode han niutit altsedan 1727 och ifrån 1730 jemte Guardies beställningen, för detta laboratorii skötsel». Med anledning häraf ingaf han till Kgl. Maj:t en supplik, som remitterades till utlåtandes afgifvande äfven af Vetenskaps-societeten i Upsala, hvilken den 16 Januari beslöt att framställa »hans goda meriter, dem han förtient». En vecka förut hade blifvit uppläst hans afhandling om den af honom upptäckta metallen kobolt, och denna »approberades cum adplausu» till intagande i Acta.

[4] »Kyroni sak» torde afse en af Rådman Kyronius insänd »*berättelse om et monstreust Rågax*», som den 28 Sept. 1745 blef uppläst, men till honom återremitterad, emedan »der vid vore nogra nödiga omständigheter at erhindra, näml. arten af jordmånen och skötseln . . . etc. hvilket fordrar Hr Kyronii vidare berettelse». Något ytterligare i denna fråga afhördes sedan icke.

218.

Min Herre

till nästa freddag skall om watnet[1] insättas; i dag hinner jag ej för posten.

Tack för alt hwad om Kalmen säges.

Ostindiska prästens[2] relation woro curieux, [om] han warit hemma uti historia naturali. Sago grynen äro redan längesedan helt bättre beskrifne.

Mer med nästa post. vale.

C. L.

Utanskrift:

a Monsieur
Mons:r Petr. Elwius
Secretaire.
stockholm.

Sigill IV, rödt lack.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Odateradt, men säkerligen skrifvet i Januari 1746.

[1] Detta har afseende på det i det närmast följande meddelade.

[2] Med »Ostindiska presten» afses Kyrkoherden Benedictus Montan i Knäred (Halland), som enligt protokollet den 7 December 1745 erbjudit sig att insända sina under två resor till Ostindien förda journaler, hvilket anbud af Akademien antogs. De synas dock varit temligen värdelösa, så att intet ur dem hemtadt fann plats i Handlingarne. — Kort därefter erbjöd Montan sig att företaga en tredje resa till Ostindien, »der Akademien kunde förskaffa honom tilstånd at vara ifrån sitt pastorat så länge». Akademien kände sig dock härtill ej hågad, utan afböjde »des tilbudne tienst» under förklaring, att den »tviflar om at et sådant tilstånd lärer kunna ernås».

219.[1]

I lären M. H. påminna Eder, huru ofta rön blifwit insände til Kongl. Wetenskaps Academien ifrån landet, at watnet blifwit förwändt i blod, och huru ofta jag gifwit min mening deremot.[2] Det är svårt at tala något i denna saken, hälst sedan det är bekant,

huru Sal. Biskop Svedberg[3] beifrar detta, då han kallar det en *Abyssum Satanæ*[4]. Han säger positivt, at det ej är något naturligt, och at när Gud låter sådant under ske, så bjuder satan till, hans werktyg också, de ogudaktige, säkre, sjelfkloke och werldsligen sinnade människor, at göra det til intet. Se här om sal. Archiat. Hierners *Flock om watten*[5] p. 32, 33, 34, 35, 36, som har åtskillige dylika berättelser om watten i blod förwändt. Det är icke allenast hos oss som watten wändts i blod; det har skedt i Frankrike (Swamm. quar. 70), uti Holland och Leyden, at folket blifwit bestörte öfwer watnet, som blifwit i blod förwändt; i England (Derrham)[6]; i Swerige är det mera allmänt än på något annat ställe. Här i Academiæ Trägården äro 3 Dammar, af hwilka den medlersta och största, som är fri från watuwäxter, blifwer hwar sommar, wid solståndet, förbytt i blod, och det hwar annan Afton och Morgon då det är lugnt. Detta wattublodet är på 2 sätt sälsamt; jag har wist det för oändelig många; ibland andra för wår starka Physicus Profess. Klingenstierna, som med nöje sedt här på. Hwar morgon då det är lugnt, finnes på denna Dam, liksom swart krut strödt, in wid brädden, och jämt efter alla bräddar; detta swarta krut flytter sig efter hand ifrån brädden alt närmare centrum, liksom woro det en Armé, som commenderades, så jämt går det alt, intil des det efter några timmar stannar och går tilsamman in centro: på watnet där detta pulver passerat fram, tyckes liksom en grå, nästan osynlig hinna skymta; jag kan ej säga hwar af hon kommit. Då man uptager detta pulver med en sked, ses hur det hoppar och är altsammans lefwande, samt består af många millioner små insecter, dem Herr De Geer så makalöst beskrifwit och upritat under namn af *Podura aquatica.*[7] På samma tid synes ock liksom blodlefrar nedre i sjelfwa watnet, på lika sätt, som när någon låter öpna ådren på foten, och den sedan nedsätter uti ett käril med watten; desse blodlefrar göra watnet helt rödt eller liffärgat, på de ställen de ligga; blodlefrarne äro stundom tjockare och tätare, nu åter tunnare, resolveras och aldeles förswinna, då andra derjämte upkomma; här af är hela watnet i dammen så fullt, at ingen skulle willa bruka watnet til mat; emot kl. 9 à 10 på dagen förswinner och skingras det; men mot Aftonen kommer det igen, och äfwen bittida om Morgon synes det, hälst om regn fallit om natten. Då en tager här af upp något med en sked, finnes det bestå af så många millioner små kräk, som hwardera är likt et litet gryn, stort som en gnet, har

2:ne grenige långa horn, hwarmed det kastar up och har i pannan et öga; kallas på latin *Monoculus*, är artigt afritadt af Swammerd., quar. p. 66 t. 1. När watnet står stilla ruttnar det, och blifwer grumligt, der af genereras föda för desse kräk; då de få tilräckelig föda, förökes de otroligen, äfwen som ohyran i barnens hufwud, då deras hufwud flyta. Det är wist under, at så många millioner så hastigt kunna framkomma; det wisar wist den oändelige skaparens allwisa magt, men at det skall betyda mycket ondt för landet, ser jag ej mer följa, än om en wille säga, at efter många Loppor äro uti et osnygt fähus, så skal intet före blifwa om wintren. Ej heller hafwa wi något exempel, at desse små kräk göra något ondt; Ankor och Änder, watn-skräbban *(Dytiscus)*, wattu-wäglöss *(Cimex Tipula)*, wattn-wantsor *(Notonectæ)* och andra hafwa af desse sin föda. När en wistas på widlyftiga hafsresor, plägar ofta det watten, som man har om bord til dricka, blifwa af desse upfyldt, men då antingen några droppar win eller bränwin slås i en bägare watten, dö de straxt och falla til botnen.

Originalet nu okändt. Det ofvan meddelade är ett »Extract af Prof. Linnæi bref til Secret. Elvius», intaget i L. Salvii *Lärda Tidningar för år 1746 den 13 Februarii.*

[1] Vid sammanträdet den 18 Jan. 1746 beslöt Akademien, »at lämna H:r Linnæi tankar om vatnets förvandlande i röd färg til at införas i Lärda tidningarne, i anseende til det man funnit folket göra sig vidskepliga tankar härom, i synnerhet nu vid boskaps siukans gångbarhet». — Den 1 Febr. s. å. kom denna sak åter på tal i Akademien med anledning af ett bref »af en Lochneus» i Malmö, »hvaruti han berättar om vatnets förvandling i blod uti en liten insiö, hvarjemte folgde en liten flaska af samma vatn. Herr Præses berättade, at Hans Kongl. Höghet genom microscop beskådat detta vatn jemte andra och funnit äfven det bestå af maskar af 6 fötter, hvilket H:r De Geer bestyrkte med sin berättelse om dessa maskar, som han kallade *monoculi* och pläga växa til en sådan myckenhet i största hast på vatnet. Secretereren upläste et bref af H:r Linnæus om denna saken, som bestyrker det samma, och holt academien värdt at införa et utdrag deraf i Lärda tidningarne samt sedermera på slutet uti Academiens handlingar för detta qvartal. Detta vatn beskodades nu äfven af H:r De Geer med Hans Kongl. Höghets miscroscop, som var upburit uti academien, men maskarne befunnos igenom förrutnelse aldeles mistat sin figur».

[2] Jfr brefvet 204.

[3] Jesper Svedberg, då domprost i Upsala, fick under en resa 1697 höra omtalas, »at hela siön Barcken, som lärer wara tre miler lång och temmelig bred, war wänd i blod». Uppgifterna om detta fenomen voro dock ej ensartade; »ja ock på sidstone stadnade alt i lögn». Han sökte därför att af trovärdiga

personer erhålla noggranna upplysningar, och han blef därigenom fullt öfvertygad om att en vattnets förvandling i blod egt rum. »Ther wil jag wara man före», försäkrar han och tillägger: »Jag behöfwer intet fara med drafwel och osanning och ther med wahnhedra mitt goda namn och ryckte, thet Gud i nåder hos högre och lägre, thest ware Gud ewinnerligen ärad, mig beskärdt hafwer». Och härpå slutar han på sätt, som af LINNÉ ofvan citerats.

[4] Satans afgrundspåfund.

[5] Härmed afses URBANS HJÄRNES skrift: *Den korta Anledningen til åthskillige Malm och Bergarters, Mineraliers och Jordeslags ... Efterspörjande och angifwande* (Stockh. 1702), i hvars första *Flock om Watn* femte frågan gäller, »om någorstädes finnas källor, som betyda torra eller våta åhr, hunger, dyr tijd, krijg eller annan olycka». Häri finnes äfven SVEDBERGS berättelse införd.

[6] WILLIAM DERHAM, framstående engelsk teolog och naturforskare, född 1657, död 1735.

[7] CARL DE GEER, *Rön och Observation öfwer små Insecter, som kunna håppa i högden* (Vet. Akad:s Handl. 1740 s. 265).

220.

Min Bror
och
Kongl. Academiæ Secreter.

Effter jag ej får lof tala med Hr Presidenten,[1] så håller jag secreteren god nog; god dag.

I går Biskopwigdes Prof. Beronius[2] helt ceremonielt. alt war lapperij, men där äffter kom et artigt nachtspehl, som roade oss ifrån 12 till 6 uti Bisk. Beronii hus; war ibland Eder Syster[3] holt på intrigiera med mig om stipendier, at jag *inter pocula* så när blefwit förryckt.

Philosophi hade satt fram et *quæstio Magisterialis,*[4] näml. om icke det woro bättre at wåre Swänske intet skrefwo än at de skrefwo; *affirmat.* Men de knäflarne hafwa nu ombytt quæstionen för Magist. Klingenberg,[5] och tagit en hehl annan quæstion i moralen; säg wår Præsident at de ändrat sig.

Men får jag intet quartalet som war sist, och af hwilket ett är för min rächning?

När will Eder Mechanist hafwa sina pgr för thermometren?[6]

Hwad nytt under denne Eder kiäcka Præsidis anförande?

Hwem blif:r professor græcus?[7]

I dag hade jag bref från Tærnström i Cadix af d. 10 martii, han mår wähl, Botanicerar flitigt, och lärer nu wara mitt för Africa.[8]

Må wähl, dock ej så wähl som Eder Præses. jag undar Eder wähl mycket godt, doch honom långt mehr och alt i proportion. Hr Liidbeck lofwar skicka med första tillfälle till academien sielfwa compositionerne förfärdigade.[9]

Eder
egen
Linnæus.

Utanskrift:

Till
Kongl. Wettenskaps Academien
frbr. *Stockholm.*

Sigill III, rödt lack.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Odateradt, men skrifvet d. 28 Februari 1746.

[1] Præses under årets första kvartal var N. Rosén.

[2] Magnus Olai Beronius, född 1692, teologie professor i Upsala, den 1 Mars 1745 installerad till biskop i Kalmar, död såsom ärkebiskop 1775.

[3] Pehr Elvii far, astronomie professorn i Upsala P. Elvius d. ä., hade i sitt första gifte med Magdalena Buscagria dottern Anna Christina, i sitt senare med Anna Maria Spole (P. Elvii moder) »den för sin vitterhet bekanta» Anna Maria. Då den förra redan 1730 blef gift med Jacob Strangh och vid denna tiden var kyrkoherdefru i Fellingsbro, kan man antaga, att det var den senare, som af Linné här omtalas.

[4] Till promotions-högtidligheterna hörde då och ända till inpå 1870-talet, att magister primus skulle besvara en af fakulteten genom en af dess adjunkter framställd fråga. Hurudan denna 1746 var tillämnad att lyda, och hurudan den blef, framgår af det här meddelade.

[5] Carl Klingenberg, docent i Upsala 1742, fil. adjunkt 1745, akademisekreterare 1746, död 1757. Mest bekant genom den ifver och oförskräckthet, hvarmed han — liksom ock M. Beronius — 1741 vid Vallerii beryktade disputation uppträdde till Linnés försvar. Jfr. Th. M. Fries, *Linné, lefnadsteckning* I s. 294 o. f.

[6] Jfr. brefvet 209.

[7] Lars Benzelius, adlad Benzelstierna, hvilkens bekantskap Linné gjort redan i Lund, blef den 6 Maj 1746 utnämnd till græcæ linguæ professor, men redan följande år utbytte han denna professur mot en sådan i teologiska fakulteten. Vid förslagets upprättande i Consistorium satte Linné honom i första rummet (se brefvet 74), men majoriteten i tredje, hvarför Linné var särskildt nyfiken att få veta utgången.

[8] Jfr. brefven 209 och 214.

[9] Erik Gustaf Liidbeck (eller Lidbeck, såsom han sedermera skref sitt namn), född 1724, student i Upsala 1742, hist. natur. professor i Lund 1756, död 1803. — I Vet. akad:s protokoll för den 10 Maj 1746 omtalas, att Stud. Lidbeck inlemnat en afhandling, benämnd *Uplysning om Jacob Kavaus föregifna hemliga konster*, och »ehuruväl dessa konster voro ganska ringa, så hölt Academien denna handling vara nyttig at införa til at visa nationen, huru snart de blifva bedragne af sådana Landlöpare». Under distingsmarknaden i Upsala 1746 hade nämligen »en utländning vid namn Jacob Kavau drifvit handel med några obekanta tilredda varor, och til befordran deraf trykt et patent, med öfverskrift: *Notice om visse curieusa, hemliga och förborgade vetenskaper, hvilka hvar och en nyttige och tienlige äro at få lära*». Lidbeck företog sig att närmare granska dessa, hvarvid han fann deras obetydliga värde, eller, såsom i Vet. akad:s Handlingar (1747 s. 77) säges, att »Kavaus största konst bestådt uti et sådant tilredande och namngifvande af sina varor, at spåren af de bekanta ämnen, hvaraf de bestode, måtte fördöljas, och han derigenom fånga de enfaldigas penningar, emot et ringa värde i varor». Lidbeck eftergjorde själf de till salu utbjudna »compositionerna».

221.

Min K. Bror.

Tack som en god, kiär och söt Bror; aldrig kunne Bror skicka mig något kiärare.

Så willia de i Lund skicka en med för *Historia naturalis* skull till America, å bewars hvem?[1] Gud gifwe att ej all *Hist. nat.* woro där *cimmeriis tenebris involuta,* så at man ej wiste, hwad ordet betydde. Det skulle blifwa alt för stor gravation att hafwa med sig en idiot för wår Kalm.

Det är nu tid at Kalmen skall giöra sig färdig;[2] får han Pipers och academiens i Upsala, sedan Bielkes, De Geers etc. och så Manufacturs Contoirets, blifwer snart 6,000 a 8,000 dlr, ty mehr bör han ej hafwa, *me judice,* och högst 9,000, minst 6,000; men han bör uht till midsommar älr aldrig.[3]

Tak för tahlet;[4] äfwen för Rosens;[5] hwad jag blifwer skyldig skall jag betala, då wi näst råkas.

Lef wähl.

Upsala den 6 Maj 1746.

C. L.

Utanskrift och sigill saknas.

Efter en af E. Ährling gjord afskrift af originalet.

[1] Vid akademiens sammanträde den 10 Maj 1746 upplästes Consistorii academici i Lund svar på den till detsamma ställda frågan (se bref. 216 not 1), och meddelades däri, att man icke kunde lemna något bidrag till resan utan höga vederbörande tillstånd, »och der det kunde erhållas, ville de afsända en studerande derifrån». Akademien beslöt, »at Herrarne i Lund tillskrifvas at til en enda persons resa erfordras emellan 9- à 12,000 dlr kp:mt. Om de vilja sända nogon för egen räkning, måste göras förslag til så stor summa, men eljest kunna de för denna expeditionen gagna sig af den, som Akademien afsänder, emot nogon del at taga af denna utgiften».

[2] Sedan frågan om den amerikanska resan den 10 Jan. 1746 förevarit i akademien, hade utom skrifvelsen från Lund ankommit sådana från Manufactur-Contoiret och Upsala Consistorium. I den förra förklarades, att Contoiret »var benägit at understödja, men åstundade förut vetta ungefärligen hela kostnaden, hvilken i anseende til flera nyttor, som deraf kunna hämtas i synnerhet [i] Hist. Natur. och Medicin Universiteterna äfven borde taga del uti» (Akad:s prot. d. 15 Febr. 1746). Äfven Consistorium i Upsala hade »ej utfäst noget vist, men försäkrade at på alt görligt sätt bidraga der til» (prot. d. 8 Mars).

[3] Vid sammanträdet den 10 Maj »berättade Hr Præses [C. Hårleman] det H. Grefve Piper försäkrat om des Stipendium för H. Kalm, och vore man äfven vissad at Academien i Upsala prænumererar [= förskotterar] denna summa, så snart de fådt denna försäkran». — Kort därefter ankom från Consistorium academicum i Åbo bref, hvari utlofvas 360 dlr såsom bidrag till Kalms resa.

[4] *Kårt Tal om Svenska Språkets Ryckt och Upodlande*, hållet vid præsidiets nedläggande den 10 Januari 1746 af Riksrådet Grefve Carl Gustaf Tessin.

[5] *Tal om En Opartisk och Förnuftig Medici förnämsta göromål*, hållet vid præsidiets nedläggande den 12 April 1746 af Med. professoren, Doktor Nils Rosén.

222.

Jag tror det är bäst låta academierne i tyskland behålla sina monstra[1], som de framgifwa hwart åhr, ty man får aldrig där af annor reson, än att naturen kan sig förändra på 1000:de sätt i sitt rerum primordio. andra academier hafwa wäl ock undertiden monstra, men då merendels där till anatomien, fast än all deras anatomie på monstra eij gifwit en enda anledning till något nytt i anatomia corporis humani. jag skulle önska att Academien aldrig insatte sådana monstra, utan då största fattigdom woro på observationer, att man hade intet nyttigt att framgifwa[2].

C. L.

I Vet. akad:s bibliotek; skrifvet på en tom sida i en af Postinspektoren SEGERWALD i Malmö insänd berättelse om ett missbildadt flick-foster (»Hufwudet tycktes nästan likna en fisk, som här fångas och kallas på Skånska Qwabb-So» etc.). Dateradt den 3 April 1746 och förseddt med påteckning: »Upläst den 19 April 1746; remitteras till H. H. Medici».

[1] Redan förut hade Akademien från DAN. BRANNIUS fått mottaga en *Berättelse om en missfödd kalf af båda könen med fem ben, fallen uti Södermanland, Gryts sochn, d. 12 Martii 1742, lefde til den 3 April,* och härpå finnes tecknadt:

Hr LifMedicus Rosén är ej i staden. Denna observation är till intet nyttig, ej rätt giord, improberas aldeles.

C. Linnæus.

[2] Den 16 Maj hade LINNÉS utlåtande ankommit, och beslöts då, att den ifrågavarande berättelsen »kommer at läggas ad acta, men Post-Inspectoren, som det insändt, skall tillskrifwas med tacksägelse». — Kort därefter hade LINNÉ att yttra sig om en af ANDREAS THOMÆUS i Kristianstad insänd beskrifning med åtföljande afbildningar af tvenne missbildade kalfvar, hvaraf en tvåhöfdad. Hans utlåtande var helt kort och godt:

Sak samma med detta som dett förra spöket. Naturen har giort så mycket artigt och wähl, at jag aldrig får tid äller hog at se äffter om hon begått några fehl, utan lämnar gierna det til dem som hafwa mehr och nogare upmärksamhet på naturen.

C. L.

223.

Min Bror.

Det är en förbannad förtret för mig, att Botanici i alla tider skola, då de citera denna ört och namn, altid sätta så här: *Limnia*[1] act. stockh. 1746, p. . . t. 1. f. 1. *vitiosa.* Men hwad skall man giöra?

jag mente att den figuren med färger skulle imiteras i koppar och på samma plåt allenast sättas nedan före Hr Rehns figur; jag tror wähl at hon är wähl stucken, men aldeles intet lik.

Altså, lätt figuren wara, som hon är, och skicka mig tillbakes figuren, med färgor målad, så skall jag insätta hela observationen uti *actis Acad. Imperialis*[2] och där employera den bättre figuren.

Må wähl och besök oss med Deras Kongl. Högheter.[3]

Min Brors
upprichtige dräng
Carl Linnæus.

Utanskrift:

Kongl. Wettenskaps academien
Stockholm.

frijbr.
om Limnia.
Sigill IV, rödt lack.

Efter afskrift gjord af E. Ährling. Odateradt, men skrifvet 1746 före afresan till Västergötland den 12 Juli.

[1] *Limnia. En obekant vext. Beskrefven af* Carl Linnæus (Vet. Akad:s Handl. 1746 s. 130). — Denna växt kallade Linné senare *Claytonia sibirica.* Hvarför han ansåg den vara värd att särskildt och utförligt beskrifvas, torde framgå af följande hans yttrande: »Det är här märkvärdigt at blomskaften först hänga aldeles nederböjda för än blomman slår ut, men samma dag blomman öpnar sig, upprättar sig des blomskaft, så länge blomman varar; så snart den är förbi, böjer straxt blomskaftet sig neder åt jorden, och står således nedböjt, til fruchten blifver mogen, då dagen förut, blomskaftet åter uprättas til des fröhuset smullit sönder och utspridt fröen» (Vet. Akad:s Handl. 1746 s. 133).

[2] *Academia Imperialis Leopoldino-Carolina Naturæ curiosorum,* ett redan 1652 i Tyskland stiftadt lärdt samfund, var det första, som (d. 3 Oktober 1736) kallade Linné till ledamot. — Den här uttalade hotelsen gick icke i verkställighet, emedan ny plansch ritades, som sedan infördes i Handlingarne såsom tab. 4.

[3] »1746 wid begynnelsen af Junio besågo bägge Deras Kongl. Högheter Academien. — — — Straxt däräfter antager Linnæus resan till Wästergötland» (Egenh. ant. s. 44).

224.

Min Herre.

En de störste förmoner Academien äger, rächnar jag med alt skiähl, den Kungl. Academien nu fått, att få årligen på ostindiska compagniets wägnar skicka en person fritt, för Historiæ naturalis skull, till en obekant werld[1]; om alla andra utwägar skulle någonsin wara möglige att tillstoppas, kan denna enda uppehålla academien wid sitt lustre.

Utom dess är just denna förmonen den, som kan gifwa academien lius och anseende öfwer hela werlden; denna enda kan twinga utlänningar att lära swänskan och att läsa acterne, och att giöra dem för de lärde omistelige. Denna förmonen har aldrig någon Wettenskaps academie ägt; denna enda förmonen giör mer än all den store Ludwigs (:XIV:) omkostnad på Tournefort[2], Plumier[3], Fewillee[4], Lignon[5], Surian[6], Lafitu[7], dem han skickade till Wästindien af botanicera; ty detta blifwer årligt. Så att wärkel. bör Kongl. Academien den mera pris, som skaffat sig denna förmon, än någonsin Pariska Ludvik d. 14:de.

Gud afwände från academien, att den tid någonsin måtte komma, att denna clenod genom recommendationer gofwes bort till owärdiga, som intet förstodo något, älr som under prætext att något uträtta, endast sökte egen nytta och privat handel på China. Dett woro en skam för Academien, en otack emot den som detta skaffat, och en skymf för des ledamöter.

Emedlertid gratulerar jag academien af alt hierta och gratulerar mig, som får taga dehl af så stor fägnad; får ock ny lust att lefwa några åhr, att se huru wår nation härigenom skall brilliera bland alla curieuxe folkslager; wij som för uht knapt wettat skillia gran och id, få nu lära utlänningarne räkna äggen i polyperne.

Jag hörer att i winter komma 2:ne skepp att gå uht för ostindiska compagniets rächning: ett till China och ett till Benghala. Gud gifwe, att Kongl. Academien nu wille utskicka den förste till Benghala, som är öfwerflödigare på alt hwad rart är; där har ännu ingen med öpna ögon botanicerat, mindre uti Zoologien giort något; några blinda hafwa plåckat up wid pass 15 örter där, som alle äro rätt rare. jag hade wähl aldrig trot, att swänska nationen där skulle få den åhran beskrifwa des rariteter.

Jag tackar med all wördnad Kongl. Academien som täckts höra mig wid tillsättiandet af detta angelägna rum; jag försäkrar inför alt hwad ärbart är, att jag aldrig skall misbruka denna förmon, utan altid råda till den bästa jag wet och kienner, utan afsicht på wänner, recommendationer älr någon annor egen nytta, än den jag har commune med sciencen.

Unga Hr Alstrin[8] har warit hoos mig på Kongl. Academiens befallning och sökt min recommendation; han är en ganska beskedelig och ärbar yngling; jag har haft den åhran att kiänna honom; jag har hört af hans anhörige härliga elogier öfwer honom; han kan och något wähl rita. jag tager mig den dristigheten att

recommendera honom hoos Kongl. Academien till all gunst och befodran; men hwad Historia naturalis angår, förstår han ej mehr än jag Hebraiska. Om hwart diur och ört afritades där, wordo det intet utan beskrifning. En owan kan ej se hwar 100:de ört; för honom att resa hit i höst, sedan wäxterna äro förbij med sina blomnor, är fåfänga; eij häller läres botaniquen practice på ett par weckor; ändamåhlet torde sökas mehr hans än academiens.

Ingen wet jag ännu, (:ty denna friheten har ej förr warit oss bekant:) att föreslå; ynglingar äro här månge som äro tienlige till slik resa, allenast de få wetta det. En Liedbeck[9] är rätt qwick i Botaniquen och Zoologien; har hört mig hwart åhr, sedan jag kom hit; har giort resor med mig; men han måste fråga sina föräldrar först om resolutionen.

får jag om 3 weckor dag, will jag förslå någon till academien, som jag aldrig skall hafwa skam af älr academien skada af. jag förbl.

Min Herres

Upsala d. 12 sept. 1746. lydige dräng C. Linnæus.

Utanskrift och sigill saknas.

Efter B. Bergii afskrift af originalet (vol. XIII s. 149).

[1] I Vet. Akad:s protokoll för den 20 September finnes antecknadt: »Uplästes et utdrag utur den af Hans Kongl. Maijest. öfver OstIndiska handelen förordnade Commissions protocoll hållit den 10 Junii 1746, hvarigenom Compagniets Directeurer uppå H:s Excellences Gref Tessins förestälning utfäster sig at lämna Academien tilstånd at sända en uti historia naturali studerad til Ost-Indien, som kommer at niuta fri resa».

[2] José Pitton de Tournefort, född 1656, vid 21 års ålder botanices professor i Paris, död till följe af olyckshändelse (öfverkörning) 1708. Mest berömdt är hans stora arbete: *Institutiones rei herbariæ* (Paris, 1700), hvari han uppställde ett nytt system, som före Linnés uppträdande var det företrädesvis härskande. Han företog flera resor i Europa och sändes sedan 1700 till Orienten, hvarest han under vidsträckta färder verkställde värdefulla undersökningar. Denna resa är beskrifven i *Relation d'un voyage fait par ordre du Roi* (Paris 1717).

[3] Charles Plumier, franciskanermunk, född 1646, död 1704; företog på kunglig befallning tvenne resor till Amerika mellan 1689 och 1703. Utmärkt tecknare; redan 1697 steg antalet af hans afbildningar till 1,400. De stora omkostnader, hvarmed deras utgifvande skulle varit förenadt, vållade, att de till största delen fingo ligga gömda, utan att komma den vetenskapliga verlden till godo. Lyckligtvis fick Boerhaave tillfälle att genom den framstående teck-

naren Aubriet taga kopior af en del, och af dessa intogos 262 i det af J. Burman 1755—60 i Amsterdam utgifna arbetet: *Plantarum americanarum fasciculus primus (— decimus), quas olim Carolus Plumier, botanicorum princeps, detexit eruitque, atque in insulis Antillis ipse depinxit.* De planscher, hvarmed väggarne i Linnés arbetsrum på Hammarby blifvit klädda, äro tagna ur detta arbete.

[4] Louis Feuillée, minoritermunk, född 1660, död 1732; vistades för botaniska och astronomiska undersökningar åren 1703—12 i Västindien, Brasilien, Chili och Peru.

[5] Bröderna Alexandre och Jean Lignon reste på Guadeloupe och hemförde därifrån värdefulla samlingar.

[6] Jos. Donat. Surian, läkare i Marseille, död 1691; gjorde Plumier sällskap under dennes resa 1690 på St. Domingo.

[7] Jos. Franç. Lafiteau, missionär, född 1670, död 1740; anstälde i början af 1700-talet botaniska och etnografiska forskningsfärder i Norra Amerika.

[8] Om denne har endast kunnat utredas, att han vid denna tid var auskultant i Bergs-Collegium, att han den 4 Juli 1747 blef »ämnessven» i Vetenskapsakademien, samt att hans förnamn antagligen var Sven eller Samuel. Åhrling förmodar, att han var Biskop E. Alstrins son Matthias (adlad af Alstrin), men denne var då endast 14 år och kunde således väl ej tänka på att företaga en långväga, vetenskaplig resa.

[9] Vid Akademiens sammanträde den 20 September upplästes detta Linnés bref. Utom den däri föreslagne Lidbeck hade ock såsom sökande anmält sig ofvannämnde Alstrin och volontären vid fortifikationen J. Fr. Dalman. Akademiens val föll på Lidbeck, dels på grund af hvad Linné om honom anfört, dels emedan »han har dessutom gjort sig känd af Academien igenom uptäckande Kavaus konster». Af okänd anledning kom han dock ej att företaga denna färd.

225.

Min Bror.

Det öfwerskickade nätet[1] är intet annat än öfre delen af *radix Phellandrii*[2], så långt hon står öfwer jorden, hwilken plägar således utrötas och är afritat i Sebæ[3] thesauro, Actis Naturæ curiosorum och af Oleario[4] etc.

I resebeskrifningen war intet något wärdt att insättias, utom beskrifningen på *insula Ascensionis,* som war tämelig tydelig och tillräckelig.[5]

jag förstod ej huru det war anstaltat med resan; mente att en skulle gå hwart åhr bort; nu fick jag af Min Bror tillräckeligit lius.[6]

Det är mig kiärt att Hr Liedbeck kommer at gå af nästa åhr. J dag då jag frågade i Consistorio om Kalmens resa, blef swarat att förra resolution woro ändrat, och att det skulle formelt voteras. Om Min Bror någonsin warit activer, så befrämja nu rikets förmon och Academiens heder med hans resa.

När observationer behöfwas, så lät mig wetta 14 dagar för uht. Vale.

Ups. d. 3 Octob. 1746. lydige Linnæus.

Utanskrift:

Secreteren

Hr Pehr Elfwius.

Sigill III, rödt lack.

Efter afskrift af originalet, gjord af E. Åhrling och B. Bergius (vol. XIII s. 213).

[1] Vid Akademiens sammankomst den 6 September remitterades till utlåtande af Linné »en rar växt, funnen på en våt äng i Wermeland, lik en fiskcasse», äfvensom »en monstreus ört ifrån Wermeland, som var en Ranunculus».

[2] *Phellandrium aqvaticum* L.

[3] Albert Seba, född 1665, död 1736, rik apotekare i Amsterdam och egare af ett stort naturaliekabinett. Han erbjöd Linné under dennes vistande i Holland anställning för att ordna samlingarne och ombesörja utgifvandet af vissa delar af hans stora planschverk: *Locupletissimi rerum naturalium thesauri descriptio et iconibus artificiosissimis expressio per universam physices historiam. Opus cui in hoc rerum genere nullum par exstitit. Latine et gallice.* I—IV (Amsterd. 1734). — Artedi erhöll sedan nämnda plats.

[4] Johan Gottfried Olearius, född 1635, superintendent i Arnstadt, död 1711. Bland hans utgifna skrifter torde här afses *Specimen floræ Hallensis sive designatio plantarum hortuli mei* (Halle 1668).

[5] »Uplästes utur Kyrkoherden Montans resebeskrifningar det som angår ön S:t Ascension, som efter H. Linnæi mening skulle kunna flyta in i handlingarne, men man trodde at denna öö skulle vara alment bekant efter han ligger i allmänna farvägen til OstIndien, hvilket H. Carlsson åtog sig at se efter» (Vet. Akad:s prot. d. 3 Octob. 1747). Resultatet blef, att sagda beskrifning af Ascension blef kasserad.

[6] Se föregående bref. Jfr ock Th. M. Fries, *Linné, lefnadsteckning* II s. 37.

226.

Min Bror.

I sielfwa wärket skall jag wisa, hwad effect min Brors recommendation giör hoos mig, som skall wara mehr än en riksråds.[1] Bed honom kiöpa Tessins tahl[2] åht mig, jag skall betala det straxt.

Lät mig få tillbakas den engelska tractaten om weds sparing. Må wähl. jag önskar Hr Meyer[3] lycka.

Vale.

Min Brors
egen
Linnæus.

Upsala d. 17 oct.
1746.

Utanskrift:

Secreteren
Edel och Högachtad
Hr Pehr Elwius
Stockholm.

Sigill III, sönderbrutet; rödt lack.

Egenhändiga originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

[1] Hvad härmed afses, har ej kunnat utletas.

[2] Se brefvet 221 not. 4.

[3] Gerhard Meijer, född 1704, död 1784; hade nyss blifvit vald till præses under October—December 1746. Var Kongl. Styckgjutare och har bland annat verkställt gjutningar af Gustaf Vasa's och Gustaf II Adolfs statyer i Stockholm.

227.

Min Herre.

jag tackar för communication af Hr Ass. Hesselii[1] rön.

jag tillstår att jag har ganska swårt att yttra mig om Renmossebrödet[2]; det woro wist en oförliknelig sak i dyr tid. jag är säker, att Assess. Hesselius menar så wähl som någon, men det slår mig alt för mycket för hufwudet:

1. att i hela des familia och slägt af mossar är intet *esculentum* för folk och knapt för fyrfotade creatur (ty hwad Hedmossan[3] angår, skall den kokas med miölk, älliest laxerar hon, hwilket gifwer tillkenna at hon innehåller något mindre kiärt för naturen).

2. Då jag smakade brödets miöhl hos Assessor Hesselius, (då jag där war i Örebro) märkte jag, att samma Mossemiöhl hade en widrig *(nauseosus)* smak, som länge bet på tungan; hwilket ingalunda är et godt tekn till något *aliment,* hälst skaparen satt smak och lucht till Lifmedicus för alla menniskior och alla diur.

Man måste sannerligen gå *caut*, då det kommer an på så många meniskiors lif. Man bör ej häller slå i wädret et medel, som kunne bibehålla så många meniskiors lif; wid sådane är godt att ej förhasta. Man bör bygga i detta, som allt annat, på försök. det woro wärdt att sambla detta i stor quantitet; låta där af baka mycket bröd; fråga hundar, swin och andra diur, som hafwa ren smak, hwad de tycka här om; låta fattigt folk få gratis; doch gå sachta, at man är i stånd hemma där det skulle skada.

Rhenen, som fått detta af skaparen till sin förnämsta winterföda, har ingen gallblåsa och går det gierna om sommaren förbij, då han har annat.

Koerna kunna äta det om wintren, sedan det fuchtats med warmt watten; dock äta de häldre halm och miölken blifwer här af fatt *(sapor fatuus)*, det hwar bonde wet i Westerbotn.

Hwad det andra angår om *Verbascum*[4] och des kraft, så har man där om ej häller så aldeles rent wäsende, som man skulle önska.

1 är hon emollierande helt wist, och där uti ej skadelig;

2 är hon *anodyna* helt säkert, som giör henne litet mehr betänksam;

3 Blomman har 5 *stamina declinata,* 1 pistill och en *fructum bilocularem,* altså slägt med *Datura, Hyoscyamus, Nicotiana, Belladonna, Mandragora, Solanum* etc., som wähl alla äro nogot giftige, fast *Verbascum* bland desse alla minst skadelig, som lucht och smaken intygar.

4 at hon har något *stupefaciens* och *suspect,* wisar den observation som Boccone[5] har i sitt museo pag. 212, där han berättar at hon brukas till at gifwa fisk, då fisken blifwer yr och wänder up buken, som af *Cocculis indicis*[6] och *staphisagria*[7], at den kunne tagas med händerne;

5 i utwertes bruk har hon mycket blifwit anwänd af medicis till at emolliera och lindra wärk;

6 inwertes har hon ochså blifwit brukad, och då allenast man har welat hemma några starka evacuationer, såsom i alla starka blodgånger och lungsot, där man hostat upp all *chylum.* altså har hon wist sig äga en *narcotisk* kraft, som opium, men långt lindrigare;

7 jag skulle tro at hon woro altså bättre till medicin, än till *usum quotidianum et diæteticum.*

äfter som M. Herre ej will omtala, hwilka *quæstionen* är emällan, så giör så wähl och ej laga at jag menlöst får owänner för min opartiska mening; ty man får nog owänner, utan att man söker sielf upp dem.

förgiät ej att sända Ternströms örter och frön; jag skall straxt åta academien weta, hwad det är.[8]

Nu har jag fått en utförlig beskrifning på boskaps sjukan med alla des kiennetekn och curer ifrån Prof. Sauvages[9] i Montpellier, som här före fått 1,200 livers *præmium.* om så skulle tyckas, är jag nögd att insätta henne i *actis* till *patriæ* nytta.

Jag förbl.

Upsala 1746
d. 18 Nov.

Min Herres
hörsamste tienare
C. Linnæus.

Utanskrift och sigill saknas.

Efter E. Åhrlings afskrift af originalet.

[1] Se bref. 206 not. 1.

[2] I Vet. Akad:s protokoll den 27 Sept. 1746 heter det: »Upvistes bröd, som var bakat en del af Renmåssa alena och en del blandat med 1/4 hafremiöl, hvilket Hr Hesselius insändt».

[3] Med *Hedemossa* menades Islandslafven *(Cetraria islandica).* I Vet. Akad:s Handl. 1744 s. 170—78 finnes införd Urb. Hiärnes kemiska undersökning *Om Hedegräset* med ett tillägg af Linné, hvari det heter: »Detta så kallade Hedegräset är en värkelig mossa och kallas derföre rättare *Hedemossa.* Den växer öfver hela Riket uti en ofrucktsam mark, i gamla tallskogar och emellan enebuskar, och är nu för tiden mycket bekant. Äfvensom det nu också är mycket brukeligit at koka välling af denna mossa, och almänt antagit at den är god för dem, som hafva lungsoten. Mossan kallas också på somlige ställen *Lungmossa».*

[4] *Verbascum Thapsus* L. — Det följande hänför sig antagligen till någon tvist angående användandet af denna växt i medicinen mellan några akademiens ledamöter, hvilken tvist synes varit ganska häftig, då Elvius ej ens ville nämna de stridandes namn och Linné ej ville på något sätt blifva däri inblandad. Han fruktade, att hans vän Abr. Bäck varit den, som vållat striden, men denne upplyste, att det i själfva verket var Baron St. C. Bjelke.

[5] Paolo Boccone, född 1633, död 1703, cisterciensermunk under namnet Sylvius. Företog vidsträckta forskningsfärder ej blott i Italien och på kringliggande öar, utan äfven i Frankrike, Tyskland, Holland och England. Hans beskrifningar och afbildningar af därunder anträffade växter förefinnas i flera, delvis af andra utgifna arbeten, bland hvilka det ofvan afsedda är *Museo di Fisica e di Esperienze variato, e decorato di Osservazioni, notize medicinali e ragionamenti segundo i principii de moderni* (Venet. 1697).

[6] *Menispermum Cocculus* L.

[7] *Delphinium Staphisagria* L.

[8] »Uplästes et ifrån H. Ternström ankommit bref til Academien daterадt ifrån OstIndiska skeppet Calmar til ankars i Cadix bay den 5 Maj 1746, hvarjemte följde nogra stycken inlagde örter och 40 slags frön, som var hämtat på de Spanska stranderne och Landet så långt tilfälle för honom varit at komma up; hvilket alt skulle remiteras til Hr Professor Linnæus til at undersöka om deruti voro nogra nya species eller nyttige för culturen» (Vet. Akad:s protok. d. 15 Nov. 1746).

[9] François de la Croix de Sauvages, född 1706, död 1767; först botanist, sedan en mycket framstående läkare och med. professor i Montpellier, med Linné förenad genom den innerligaste vänskap.

228.

Ädel och Högachtad Hr Secreter

Alt det Kongl. Academien har om Boskaps siukan är ingen ting; jag kan undra att man i så angelägen sak har så litet. Hwarföre söker icke Academien af sundhets commissionen något reelt.

Om freddag skall Sauvages berättelse komma[1], doch förbehåller jag mig wara mästare af mitt egit, att intet blifwer uteslutit af det jag skrifwer om honom; ty sker det, beder jag få mitt papper tillbakas, då intet skall framkomma, ty alt står för min rächning.

Hälsa wår wärda Ledamot Hr Salander[2]; tacka honom för den åhran han giort mig[3]; säg honom, att han fått rötter af alla wärsta slagit; ty de böra ligga som borster och tiocka som små pennor, då de rätt samblas; sedan att jag sedt hoos bönderne

långt högrödare färg genom deras Standebille *It. gotl.* 238 et 244,[3] uti hwilket böndren koka rötterne. får mannen allenast goda rötter, nog är jag säker, att han där af giör nytta.

Jag igenskickar Tankarne angående boskaps siukan. jag kan undra, hwem som skrifwit dem. det är att förstå all ting *a priori* älr wara lärd *ex Cathedra;* det är att resonera lärt om det man ej förstår. han har aldrig läst, hwad gamble Celsus[4] fordom sade, näml.

non post rationem medicina inventa est,
sed post inventam medicinam ratio quæsita est.
Cels. *præfat. p. 9.*[5]

Nb. Men för Guds skull, om någon Medicus skrifwit detta, prostituera ej mig som söker allas wänskap.

Att röka med swafwel där är wähl godt, men allahand andra *acida* doga ej mehr här, än hoos en *dysentericus* sura saker.

Intet är boskaps siukan slächt med häst siukan, utan så differente som häst och ko.

Doch tillstår jag, att Baron Cederhielms[6] beskrifning på häst-siukan skulle [jag] wara med [om], att [den] tryckes, allenast man ej söker lämpa henne till boskaps siukan, som är så olika, som natt och dag. Men Baron Cederhielm beskrifwer artigt hästarnes siuka, som är en *Angina contagiosa.*

Hwad den, af en Collegii Medici ledamot, ingifne observationen efter Dr Hegart[7] angår, så är det en *Febris contagiosa,* helt different ifrån Baron Cederhielms.

för Guds skull lätt ej trycka detta, att ej Academien må blifwa ett löje för hela werlden. Hr Hegart har sökt galblåsan hoos hästen och ej funnit henne, huru achtsamt han gått till wärke. hwart barn wet att häst och Rehn med deras slächt (: species :) ej hafwa någon gallblåsa. Gud bewars, hwad *Barbaries scientiæ historiæ naturalis in hac amicissima patria.*[8]

Vale. Lätt mig wetta, hwar om quæstionen war *de Verbasco* och hwem emellan.[9]

C. L.

Nb. Baron Cederhielms sjukdom på hästar är helt different ifrån Dr Hegarts.

När får jag ostindiska missionairens[10] frön och örter ifrån Spanien; kiäre, skicka öfwer till mig, jag skall straxt giöra nytta här af.

Utanskrift och sigill saknas.

Efter afskrift af E. ÄHRLING. Odateradt, men antagligen skrifvet i November eller December 1746.

[1] Farsoter bland husdjuren förekommo denna tid ofta i Sverige och vållade landtbrukarne högst betydande förluster. Inom hela landet fanns icke en enda veterinär, utan sjuke kreaturs vård var så godt som helt och hållet öfverlemnad åt »kloka gubbar» eller andra lika okunniga personer. När derför LINNÉ erfarit, att SAUVAGES — »en Man, som jag säkert kan räkna ibland de aldrastörste Medicos i Europa, och min besynnerligaste vän» — med anledning af en då i södra Frankrike grasserande boskapspest utgifvit en »tractat», hvilken var »den, som ibland alt, hvad här tils utkommit om denna farsot, fådt största berömet», anhöll han, att ett utdrag ur sagda tractat måtte honom tillsändas, hvilket ock genast skedde. Det sålunda erhållna skyndade LINNÉ att »tolka från Latinen på Svensko» och insände detsamma till Vetenskapsakademien, der det den 27 November »beslöts straxt at tryckas i detta qvartal». Så skedde ock, så att Handl. 1746 s. 283—88 upptagas af *Boskaps-siukan beskrifven af* FRANS. DE SAUVAGES ... *Ingifven af* CARL LINNÆUS.

[2] Se bref. 211 not. 7. — I Handl. 1746 s. 281—83 finnes intaget E. SALANDERS *Rön, om Svensk Krapp.* — I *Professor* CARL LINNÆI *Förteckning, af de Färgegräs, som brukas på Gotland ock Öland* (Vet. Akad:s Handl. 1742 s. 20) omtalas *Asperula tinctoria* eller Gottlänningarnes Madra, hvilken »wäxer öfwer hela alwaren på Öland, så wäl som hela Gotland, på torr ock skarplerig Jordmon. Är här ganska öfwerflödig, kan altså aldrig utödas; men i de andre Sweriges Provincier wäxer mycket sparsamt. ... Rötterne wäxa tilsammans i klasar helt röde. Gotlänningen brukar mycket desse rötter at färga ullet högrödt: rötterne pekas eller hackas up förr än Göken gal, det är om Wårtiden, förr än stielken blifwit fulkommen wuxen, ty då äro rötterna lösare ock färga långt mer. Rötterne kokas med suraste dricka som kan ärnås, hwilket gör färgen högre. När rötterne kokat, lägget ullet uti, medan koket ännu är warmt. Så snart ullna Garnet tages up utur warma färgen, sköljes det hastigt af i lut». — Med anledning af detta meddelande gaf Academien sin ledamot SALANDER i uppdrag att göra försök med sagda rötter, och genom Landshöfdingen VON HÖCKERSTEDT, »som med besynnerlig ömhet ansåg nyttan för Publico, om denna Rot voro lämpelig i färgerierne», erhöll han ock från Gotland ett mindre parti däraf, ehuru af mindre god kvalitet.

[3] »Stande-billa kallade somliga et slags swagt dricka, som Bönderne undertiden här tillaga, i det de slå mäsk efter Öhl eller Swagöhl uti et stort Träkäril at stå och giäsa; det blifwer en ganska sur drick, doch med giäsningen ränsar watnet; så fort som det drickes, slås watn i stället, at det sålunda gifwer dricka hela tre månaderna; mången kunde tro, at denna drick wore sämre än watn, men då man betänker, at giäsningen præcipiterar jord-particlarna, måste det här wara bättre, där som kalckwatn gifwes». (Gothl. res. s. 245).

[4] AULUS CORNELIUS CELSUS anses omkring år 20 e. Kr. f. hafva sammanskrifvit en encyklopedi, hvaraf endast 6:te—12:te böckerna *de Re Medica* finnas i behåll. Själf torde han icke hafva utöfvat läkare-yrket, men har dock för sagda sitt arbete fått namnet *Romanorum Hippocrates* och *Medicorum Ci-*

cero. Hans här citerade yttrande sättes i Linnés *Materia medica* (1749) främst bland *Canones.*

[5] Icke på grund af någon teori har medicinen blifvit upptäckt, utan sedan medicinen blifvit upptäckt, har man sökt finna teorien.

[6] »Uplästes et botemedel för Boskaps siukan, hvilket Hr Baron Cederhielm insändt, och ehuruväl det i synnerhet varit brukat för hästar i en dylik siukdom i frankrike, så trodde han at det äfven skulle kunna lämpas til boskapen» (Vet. Akad:s prot. d. 8 Febr. 1746). Öfver detta »Cederhielms project at lämpa hästcurer på den gångbara boskaps siukan i Skåne» afgaf Arkiater E. Ribe den 29 April utlåtande, hvarefter »detta alt lades ad acta til vidare».

[7] Cornelius Hegardt, född 1715, död såsom stadsläkare i Gefle 1772. — Sedan han i December 1744 promoverats till medicine doktor, blef han följande år af Collegium medicum sänd till Österbotten för undersöka och föreskrifva botemedel mot en där härjande boskapssjuka (Sacklén, Sv. läkarehist. II. 2. s. 83). Hans häröfver afgifna berättelse synes hafva af en Collegii medici ledamot (obekant hvem) blifvit använd vid författandet af den afhandling, som här af Linné så hårdt bedömmes. — Hegardts medicinska kunskaper synas hafva varit temligen svaga, att dömma efter Medicinska fakultetens, af Linné förda protokoll. I hans examen theoreticum befanns det, att några »stycken ännu tycktes wara mindre än tillbörligen bekanta, näml. Anatomien, Botaniquen och Materia medica», och i examen practicum visade det sig, att »denne Hegardt ej woro aldeles så för sig kommen» som hans kamrater; »dock will faculteten honom Corn. Hegardt denna gången approbera, så i anseende til hans stilla och dygdiga uppförande samt ogemena flit och arbete, som ock i anseende till hans åhr, och den olägenhet och anstöt, han genom sjukdom hafft på sitt minne ... Detta facultetens beslut antyddes honom, med allwarsam åtwarning at beflita sig dageligen genom oändeligt arbete söka winna det, som fattas, sig och faculteten till förswar och trygghet; det han försäkrade».

[8] Naturalhistoriens barbariska tillstånd i detta vårt högst älskade fädernesland.

[9] Jfr bref. 227 not. 4.

[10] Christopher Ternström. Se brefvet 198 not. 1.

229.

Min Herre.

Jag tackar för de af Magister Tärnström ifrån Cadix öfwersända fröen, ibland hwilka twenne äro mig ganska angenäma, neml:n *Oxycedrus* eller spanska Enträdet, och en *Dictamnus,* Spansk Humle kallad, hwilka icke tilförene jag kunnat få i trägården. De andra äro bekante och allmänne i trägården, såsom *Cicer, Lens, Amaranthus, Gomphræna, Melo, Coriandrum, Phalaris, Phaseolus, Lupinus, Pinus sātiva, Cheiranthus, Daucus, Carduus,*

Staphisagria, Cassia, Pepo, Triticum, Lactuca, Napus, Holcus, Anisum, Delphinium, och ett par andra så små, att de ej lättel:n kännas.

Jag beder, att Kongl. Academien täckes communicera sjelfwa örterna, kanskie någon föracktelig torde wara wärd att ses.

Kongl. Acad. har behagadt pålägga mig, att wisa prästerskapet, huruledes man kan giöra en förteckning på alla döda och utaf hwad sjukdom de bortstötas, hwarwid åstundas en methodisk förteckning på sjukdommarna med swenska namn.[1] Jag skulle både wara willig, och karl, att gifwa en sådan förteckning, om jag såge, att någon ting uträttades med mitt arbete: Men tro mig säkert, att man aldrig winner ändamålet härigenom, ty när, och så länge de studerande, som med tiden skola blifwa präster, icke kunna wid Academien, all den tid de där gå i bet, wåga 30 timmar att lära känna alla sjukdommar för sitt eget lif skull, mycket mindre har man att förhoppas, att de det lära giöra framdeles, då de warda präster. Dessutom ser jag icke hwad nytta det skulle giöra, om de allenast lärde känna *genera morborum*, och icke *species*, helst som *species* uti ett och samma *genere*, ofta och merendels äro mer differante, än sjelfwa *genera*, och ofta härröra af contraira orsaker, alltså ock fordra contrair cure. E. g. [= t. ex.]

Vertigo, ringsjuka, dess *species* äro:

1:o. *Vertigo accidentalis*, e. g.
af det man ser nedföre en högd,
af det man ser på ett hjul,
af det man åker baklänges,
af det man gungar högdt,
af det man seglar på hafwet,
af det man snorrar ikring,
af det man länge ser på en ström.

2:o. *Vertigo a narcoticis*, e. g.
af starkt rus,
af owanliget tobaksrökande,
af lussalfva, gjord af tobak,
af surbrundsdrickande,
af skjäde [: *Lolium* :] i bröd, eller dricka,
af wist slags snus.

3:o. *Vertigo ab inanitione*, e. g.
af hunger, och långsamt fastande,
af *Venere nimia*,
af starcka blodstörtningar.

4:o. *Vertigo stomachica*, e. g.
af maskar,
af löpnad mjölck i barn,
af det fruentimmer blifwet hafwande,
af mycken mat,
af sår i magmunnen.

5:o. *Vertigo a Dysuria*, e. g.
af alla sjukdomar, där urinet är förhindradt.

6:o. *Vertigo idiopatica*, e. g.
af hugg i hufwudet,
af rötsår i hufwudet,
af maskar i hufwudet,
af wattblåsor på hjernan.

7:o. *Vertigo symptomatica*, e. g.
af fallandesot,
af slag,
af borttagelse.

8:o. *Vertigo a fumo noxio*, e. g.
af amalgamering,
af förgyllning hos guldsmeder,
af kalcksläckande hos kalckbrännare.

9:o. *Vertigo arthritica*, e. g.
af podager, som slår åt hufwudet.

10:o. *Vertigo a Plethora*, e. g.
af supprimerad näseblod, eller annor,
af försummade åderlåtningar,
af förqwafd snufwa.

11:o. *Vertigo a suffocatione*, e. g.
uti moderpassion, och upphängelse.

12:o. *Vertigo ab affectibus*, e. g.
af mycken sorg,
af starck wrede,
af mycket läsande, och mediterande.

13:o. *Vertigo epidemica*, e. g.
Ringsjuka hos får, med mera.
Ephemera Plethorica Junck. — gastkrystad.
Ephemera menstrua Ramaz. — månadssjuka.
Ephemera lactea River. — mjölckfeber.
Ephemera spermatica Sinib. — kärleksfeber.
Ephemera a Dolore River. — wundfeber.
Ephemera ab insolatione Bagl. — solsjuka.
Ephemera a frigore Bagl. — förkyld.
Ephemera a Crapula Bagl. — russjuka.
Ephemera ab ingluvie Swit. — gästbudssjuka.
Ephemera a motu Boerhaave. — eschoffement.
Ephemera ab affectibus Timæi. — alteration.
&c. &c.

Till att sätta således upp alla sjukdomar, det är intet hastwerck; dessutom böra *caracteres*, så *generici*, som *specifici*, beskrifwas med utwärtes tekn.

Skulle derföre allenast studenterne blifwa rådde att wåga härpå en enda Termin, en tima om dagen 4 gånger om weckan, så skall man få om några år präster, som detta skola kunna giöra med nöje och säkerhet, utan att beswäras dermed; men de mena nu, att hälsan och kroppen hörer intet dem til, förr än lif och själ äro ute, och likstolen skall betalas.

Detta hastigt och välment. *Vale!!*

Intet jag.[2]

Ingen utanskrift.

Efter afskrift i B. Bergii samling (vol. XIII s. 214 o. f.). Odateradt, men skrifvet i December 1746.

[1] Denna uppmaning föranleddes af ett den 8 November uppläst, af sekreteraren författadt »Utkast af et Memorial til Secrete Utskottet angående Menighetens antal i Svea Rike, hvarvid Academien förklarade sit nöje, men åstundade at der vid borde bifogas et förslag, hvarefter de årligen insända förteckningar af födde och döde i orterna kunde fullkomligare upsättas, än nu sker, hvaruti borde tagas i ackt, i hvad siukdomar de blifvit döde». — Akademien fann visserligen riktigheten af Linnés anförda invändningar; »dock til at göra et prof der med lofvade H. Bäck at sätta up et förslag at practicera i Stockholms stad» (Vet. Akad:s prot. d. 13 Dec. 1746).

[2] Linné synes hafva fruktat, att detta hans bref skulle väcka anstöt, hvarför han lät det renskrifvas af Lidbeck; endast underskriften »Intet jag» är af

hans egen hand. Detta hindrade dock ej dess uppläsande i Akademien. — Lidbeck (eller Liidbeck, såsom han först skref sitt namn) umgicks synnerligen intimt i Linnés familj, deltog på egen bekostnad i Vestgöta-resan samt användes såväl därunder som vid andra tillfällen rätt ofta såsom hans handsekreterare.

230.

Min Bror.

Salig erchiebiskop E. Bentzelius[1] hade en den största sambling om Perlefiskerier och dit tillhörande manuscripter. jag undrar hwar de tagit wägen? de woro nu rätt nyttige.

Academien lärer ej så snart wara i stånd att lämna det åstundade, som det nu åstundas.

Det lärer blifwa nödigt att någon skickas till att ett par månader ligga wid wåra pärlfisken, om man elljest skall inhämta något tillförliteligit.

Nogot har jag där om samblat i Lappland,[2] men ej tillräckeligt till all den nödwändighet, som här fodras.[3]

Hwad andra saken angår, så twifla ej om mig. nog går jag och jag går långt, få se om tillräckeligt.

Vale, min hiertans Bror.[4]

d. 12 Dec. 1746.

Eder

Linnæus.

Utanskrift:

Kongl. Wettenskaps
Academien

frijbr.
om pärlefiske *Stockholm.*

Sigill (tvenne) IV; rödt lack.

Efter afskrift, gjord af E. Åhrling.

[1] Erik Benzelius d. y., född 1675, död 1743. Bibliotekarie i Upsala 1702—1723 och därunder (1710) den egentlige grundläggaren af Sveriges första vetenskapliga sällskap, Vetenskapssocieteten i Upsala. Sedan teologie professor i Upsala samt biskop i Göteborg (1726) och i Linköping (1731), till hvars läroverks-bibliotek han testamenterade sitt rika bibliotek och handskriftsamlingar.

Utnämndes 1742 till ärkebiskop, men hann aldrig tillträda denna plats. Har ansetts vara »en af Sveriges lärdaste män och bland skriftställare en af de utmärktaste fäderneslandet frambragt.»

[2] Jfr Linnés *Iter Lapponicum* s. 162—164.

[3] Förunderligt är, att Linné här icke med ett ord antydde, att han själf var sysselsatt med artificiell pärlproduktion med begagnande af vanliga flodmusslor i Fyrisån. I bref till Alb. Haller skrifver han nämligen den 13 September 1748, att han nu ändtligen kommit till klarhet med huru pärlor bildas i musslorna, och att han nu kunde åstadkomma, att enhvar pärlmussla, som han finge i sin hand, efter 5 à 6 år skulle innehålla en ärtstor pärla.

[4] Med anledning af detta bref beslöt Akademien den 20 December, att »hårom kommer vidare at rådgöras», hvilket dock ej synes hafva skett.

231.

Min Bror.

Hwad jag har fächtat för Magist. Kalm, det är otroligt.

Doch läte mina Collegæ sig persuadera, så att han fick allas votum till stipendium Helmfeldianum.[1]

Lät mig nu se för all ting att Kongl. Wettenskaps Academien arbetar på resan.

Och för all ting at några af Magistraten i stockholm öfwertalas, älr at Academien skrifwer dem till en recommendation för Kalmen och föreställer nyttan, ty Magistraten i stockholm skall ock votera.

Kalmen är det enda ämbne någonsin warit i något af de 3 norske riken, som kunnat påtaga sig en sådan resa.

Sker nu at Magistraten i stockholm går ifrån honom, at han ej får stipendium, skall M. Br. wara mig answarig inför Guds domstohl, ty nu kommer alt på Eder.

C. Linnæus.

Afskrift »ex. orig.» i B. Bergii brefsamling (vol. XIII s. 111). Odateradt, men säkerligen skrifvet i midten af December 1746.

[1] Den 13 December 1746 upplästes i Consistorium academicum i Upsala det under 76 meddelade memorialet, hvarefter votering till besättande af ett ledigt Helmfeltskt stipendium egde rum. Utgången blef den ofvan angifna.

[2] Detta bref upplästes i Akademien den 20 December, hvarefter beslöts, att »man skulle fördenskull derom påminna» Magistraten, och »H. Ledamöterna lofvade at tala vid sine bekante af Magistrats personerna.»

232.

Min Bror.

Hur går det med Kalmens stipendium[1], för Guds skull bewaka. Tack för det myckna nya, jag fägnar mig i lilla tåen. Tack för Ternströms örter; der äro en hop artige saker. Men tänk hwad olycka. Tänk, de stulo ifrån Hr Helwig[2] flaskan på giästgifwaregården Rotebro, då han reste hit, så att intet annat råd är än att bedia Dr Gisler[3] skicka en annor af samma slaget, och som är ny, älliest kan det ej hiälpas; då jag will laga att figuren blifwer accurat. Säg ock Gisler att man tyckte om hans observation, ty hon är just artig.

Må wähl.

1746 Dec. 23.

Min Brors

C. Linnæus.

Utanskrift:

Kongl. Wettenskaps academiens
secreterare
Edel och Höglärde
Hr Pehr Elwius.

Sigill IV, rödt lack. *stockholm.*

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

[1] Afser tvifvelsutan Helmfeltska stipendiet; jfr följande bref. I sin ifver lade Linné ej märke därtill, att detta ärende ej ännu expedierats till Stockholm; detta skedde nämligen först den 30 Januari följande år.

[2] Härmed afses antagligen en notarie Helwig, som enligt Vetenskapssocietetens protokoll för 1746 och 1747 anmodats att i en process föra dess talan.

[3] Om Nils Gisler se bref 16 not. 1. — Vid Vetenskaps-Akademiens sammankomst den 20 December 1746 »uplästes en beskrifning om den så kallade Tånglaken, en fisk som fångas i Norland, af M. Doct. Physices Lectoren i Hernösand H. N. Gisler, tillika med en fisk förvarad uti Spiritu vini. Detta remitterades til H. Linnæus och H. Bäck.»

[4] I Vet. Akad:s Handlingar 1748 s. 37—43 finnes *Beskrifning på Tånglaken, ingifven af N. Gisler*, hvartill Linné fogat följande uttalande: »Beskrifningen är accurat, och förtjenar att göras för oss allmänt bekant, emedan denne fisk icke för detta inkommit i rullarne ibland de Svenske fiskar.» — Att Gisler öfversändt ett nytt exemplar af sagda fisk, framgår däraf, att afhandlingen åtföljes af en plansch, om hvilken Linné säger: »Figuren uppå andra Taflan har jag låtit tillsätta, gjord efter den fisken, som varit skickad til Kongl. Vetenskaps-Academien.»

233.

Min Bror.

Stipendium Helmfeldianum är reserum på 3 åhr, in alles 1000 dlr Sölfmt.

Stipendium Piperianum är lika mycket; så att man tillsammans af bägge stipendiis får för Kalmen 2000 dlr sölfmt.

Fisken är afritad hoos alla Auctores; doch om M. Bror will hafwa honom afritad, skall det ske till slutet af nästa wecka.[1]

Må wähl. jag kan ej skrifwa mer för glädie.[2]

M. Br.

C. L.

Utanskrift:

a Monsieur
Monsr Pierre Elfwius
Mathematique

frijbr. *Stockholm.*

Sigillet III, sönderbrutet; rödt lack.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Odateradt, men antagligen skrifvet i slutet af December 1746 eller början af Januari 1747.

[1] Jfr bref. 233 not. 4.

[2] Öfver att Akademien lofvat verka för Kalm till erhållande af Helmfeltska stipendiet.

234.

Min Bror.

Uti academiae trägården hafwom wij intet något Kali, men på Gotland wäxer det wilt wid Burs, hwar ifrån det kunne fåss antingen igenom den Conducteuren som Hr ÖfwerIntendenten där håller, äller genom Hr Landshöfdingen Hökerstedt.[1] Kali är desamma som *Salicornia,* hwilket är beskrifwit till sitt rum uti Gotlänska resan pag. 269.[2]

Hälsa Hr Assessor Bäck, bed honom hielpa till att beställa logement. i morgon 8 dagar tänker jag wara i stockholm.

Vale et vive.

Upsala 1747
d. 9 Jan. C. Linnæus.

Jag tackar för gratulationen, men wet ej wist ännu, om det är allwar, så länge jag fådt ingen fullmacht.[3]

Utanskrift:

Till Kongl.
Wettenskaps Academien
Stockholm.

Sigill III, sönderbrutet; rödt lack.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

[1] Jakob Olofsson Hökerstedt, född 1686, landshöfding på Gotland 1732 till sin död 1757.

[2] »*Salicornia herbacea* wäxte jämte hela stranden, där watnet stådt öfwer wintren; men Fåren hade så upätit denna salta Ört, at man med möda kunde se henne, om man ej nog såg efter: wi fägnade oss at finna denna Ört i Swerige, af hwilken den rätta Spanska Souda tilredes och brännes, som är för Glasbruken så oumgängelig. Där man denna skulle åstunda i myckenhet, behöfwes här intet annat, än allenast instänga stranden för Boskapen. — At bränna Souda af Tang eller *Fuco,* wet jag wäl wara försökt, men hon kommer ej på långt när denna, som af *Salicornia* eller den rätta *Kali* förfärdigas» (Gothl. res. s. 269).

[3] »1747 d. 10 Januarii täcktes Hans Maj:t utan ansökning, och utan att Linnæus därom kunne drömma, hedra Linnæus med Archiaters character och anseende» (Egenh. ant. s. 45).

235.

Min Herre.

1. War så god och laga att denne observation[1] kommer i detta quartal och att Hr Salvius får profitera af ritningen till Westgiöte beskrifningen.

2. Stig i morgon till Hr Rådman Faggot[2], säg honom att i dag är voteringen underskrefwen om Kalmens stipendium[3], så

att det i dag afgår till Magistraten, om det kan blifwa af alla underskrifwet, hwar och icke, sker det säkert nästa post.

Lef wähl.

Upsala 1746[4]
d. 30 Jan. C. Linnæus.

Utanskrift:

Kongl.
Wettenskaps Academien
Stockholm.

frijbr.
rön om Kinnekulle.

Tvenne sigill III, rödt lack.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Skrifvet på kuvertets insida.

[1] *Kinne-Kulle aftagen i Profil och beskrifven af Volontairen vid Kongl. Fortificationen Herr* JOHAN SVENSSON LIDHOLM, *ingifven af* CARL LINNÆUS (Vet. Akad:s Handl. 1747 s. 55—57 och tab. III). Samma teckning finnes ock såsom tab. I i CAROLI LINNÆI *Wästgöta-Resa* (Stockh. 1747). — »Kinnekulle är en plats ibland de merkwärdigaste i riket för dess besynnerliga belägenhet och skapnad. Denna Kinnekulle är et bärg med breda och widlyftiga afsättningar, eller trappewis lagda fält, som kunna innehålla hela Soknarne, hwartil kommer, att desse afsättningar äro betäkte med sköna ängar, wackra åkerfält, skog eller löfträ; dessutom består hwartdera för sig af särskildta bärgarter, hwilka äfwen som afsättningarna gå nästan horizontailt omkring bärgets medelpunct; dertilmed äro desse afsättningar åtskilde med perpendiculaire afbrytningar eller klefwor, som likna de aldrahögsta Kyrko- eller Slotts-murar, hwilket alt kan noga hämtas af den medföljande Profilen öfwer Kinnekulle, som Volontairen af Fortificationen, Hr Joh. Svensson Lidholm, wår angenäme ledsagare öfwer denna Kulle, helt accurat afmätte och aftog» (Wästg. res. s. 20). — Den 19 Juni 1746 undersökte LINNÉ Kinnekulle.

[2] PETER FAGGOT, antagligen en broder till Öfver-directeuren JACOB FAGGOT.

[3] Helmfeltska stipendiet, hvars slutliga tillsättning tillkommer Magistraten i Stockholm.

[4] Säkerligen felskrifning i stället för 1747.

236.

Min Bror.

jag skall så snart mögligt är skaffa figuren, och återställa beskrifningen.[1]

Men hwarföre fick jag i dag intet weta något ord om wår store Canceller. wåra contraparter säga, då studenterna komma

och gratulera dem, at det än står i wida fältet; hwar igenom wij dragom öronen åt oss. Kiära skrif oss et tröstord med nästa post.[2]

Lef wähl. jag är

Min Hr Broders

Upsala den 24 febr 1747.

lydige dräng

Carl Linnæus.

Utanskrift:

Kongl. Wettenskaps
Societetens Secreterare
Högl. Hr Petr. Elfwius
frijbr. *stockholm.*

Sigill III, rödt lack.

Originalet finnes i Vet. Akad:s bibliotek.

[1] Härmed afses tvifvelsutan beskrifningen öfver Kinnekulle, som den 14 Februari, på tillstyrkan af Triewald antagits till införande i Handlingarnes första kvartal.

[2] I Februari 1747 försiggick i Upsala det beryktade kanslersvalet, hvarvid mössornas kandidat, riksrådet Sam. Åkerhielm, i Consistorium academicum först (den 16) erhöll pluralitet, men hattarnes, arfprinsen Adolf Fredrik, straxt därpå (den 25) fick enhällig kallelse. Linné var ifrig anhängare af hattpartiet och motsåg därför med oro den slutliga utgången. Se utförligare härom Th. M. Fries, *Linné, lefnadsteckning* II s. 203 o. f.

237.

Min Bror.

Tack för både bref och beswär af rummen.

Här är ingen som med beskedd älr till det minsta tillräckel. skrefwit om saken af Historia Naturalis; ty andra hafwa wähl skrifwit i Mineralogien, andra i Botaniquen, andra i Zoologien.[1]

Tournefort har uti sine institutionibus[2] något litet af Botaniquens progresse, men det duger doch ej stort.

Vale et fave.

C. L.

Utanskrift:

Kongl. Wettenskaps
Academien
Stockholm.

frijbr.
återstälde rön.

Sigill III, rödt lack.

Afskrift af E. Ährling. Odateradt, men sannolikt skrifvet i början af Mars 1747.

[1] I Vetenskaps-akademiens Handlingar 1747 påbörjade Elvius en *Inledning till Vetenskapernas Historia.* Meningen var, att denna skulle omfatta alla vetenskaper, och säkerligen hade, hvad Naturalhistorien beträffar, Linné blifvit ombedd om råd och hjälp.

[2] Se brefvet 224 not. 2.

238.

Min Herre.

Jag har förspordt att Kongl. Wettenskaps Academien resolverat att antaga utlänska Ledamöter. jag hade ock förmodat att Herrar Collegæ skolat gifwit mig här af dehl, som jag kiänner så många, som någor annor.[1] Men lik godt.

Jag hoppas att Herrarne tillåta mig att föreslå en enda man; få se sedermera hkn giör bästa gagnet, antingen min äller någor annor. Han heter Joh. Alb. Gesnerus[2], är Archiater ducis Wurtembergensis, af den store Gesneri[3] afkomma och art.

Skulle älliest Herrarne täckas kalla Sauvages[4], Gronovius[5], Gleditsch[6], Gmelin[7], Lawson[8], så äro de artige, flitige, lärde och nyttige män för Academien.

Men så månge jag sport warit nämde, de äro alle [sådana], som hafwa egen stor merite för sig, arbeta för sig, men af hka Academien doch aldrig får något rön; altså gå långt ifrån ändamåhlet af begynnelsen, då Academien anlades.

Skulle jag ock icke winna detta, så war så god lät mig det allenast wetta.

Må wähl, och kom i hog Hr Kalms resa; jag hörer, att Kalm får ej nu Gr. Pipers stipendium, fast det war lofwat; emädan jag skaffat och bidragit till det andra, *Helmfeldianum,* som

är lika med det förra; altså om jag ej arbetat, hade han hafft lika mycket; jag [har] alltså blefwit låckad.[9] Mig är lika, allenast Kalm kommer att resa. hwar ock icke skall jag wara nögd om resan får stå i mina personalier; äffterwerlden skall döma, det jag har giort alt till, som jag kunnat och bort; aldrig giör jag ett gry mera, om detta skulle blifwa en *lusus*. Den måste hafwa warit här till orsaken, som antingen haft en alt för galen willia, älr tanke.

Men det kommer på Eder an; vale.

förbl.

Min Herres
hörsame tienare
C. L.

Upsala d. 27 Martii
1747.

Utanskrift:

Kongl. Wettenskaps
Academien
Stockholm.

frijbr.

Sigill III, rödt lack.

Efter afskrifter »ex orig.» af B. Bergius (vol. XIV s. 16) och E. Åhrling.

[1] »Af tillfälle at Hans Excell. Baron Höpken hade til Ledamot proponerat Monsieur de Perard, Konungen i Preusens hofpräst och Ledamot af vetenskaps academien i Berlin, en mycket lärd man, som .... varit en flitig correspondent med Sal. Prof. Celsius, rådgjordes om man icke borde kalla nogra flere utländske ledamöter, som både kunde hedra Academien med sine namn och rikta henne med sine arbeten; förslagsvis blefvo altså nämde för Mathematiquen Herrar Maupertui, Clairaul, Monnier, de Lisle, Euler, Tolkes; för historia naturali Gmelin, Reaumur, Jussieu, Sauvage, Kulbel och Winkler, men innan här utinnan nogot vist beslöts, komma Academiens frånvarande Ledamöter, i synnerhet Herrarne i Upsala, at lämna häröfwer sine tankar» (Vet. Akad:s protok. d. 14 Mars 1747). — Den 3 Maj förekom denna fråga ånyo, hvarvid »bland de åtskillige vittre män, som blifvit nämde, utvaldes endast de til Ledamöter, som nogon af Academiens ledamöter trodde sig kunna hålla skrifvexling med». Bland dessa voro af Linné föreslagna Sauvages. Gesnerus, Clayton, Gleditsch och Gmelin. Ingen annan af Akademiens medlemmar fick så många af sig föreslagna antagna till ledamöter.

[2] Johann Albert Gesner, född 1694, död 1760.

[3] Conrad Gesner, född 1516, läkare i Zürich, död 1565; en af de allra främsta bland »*Patres botanices*».

[4] Se brefvet 227 not. 9.

[5] Joh. Fr. Gronovius, född 1690, med. doktor, senator i Leyden, ifrig botanist, död 1762. Hörde till dem, som med synnerlig välvilja omfattade Linné

under hans vistande i Holland; särskildt visade han detta därigenom, att, sedan han »med sin stora förundran» fått se manuskriptet till *Systema Naturæ*, »han begärar få uplägga det samma på egen bekostnad». Bland hans egna arbeten är särskildt att märka *Flora Virginica* (Leyd. 1739—43) — ett af de första arbeten, hvari växterna ordnades efter sexualsystemet.

[6] Joh. Gottl. Gleditsch, född 1714, botanices professor i Berlin, död 1786; stor beundrare af Linné, till hvilkens försvar han uppträdde mot J. G. Siegesbeck, då denne på ett lika hätskt som löjeväckande sätt angripit Linné för hans åsigter rörande växternas sexualitets-förhållanden.

[7] Joh. Georg Gmelin. Se brefvet 197 not 7.

[8] Isaac Lawson, »en lärd skotte, som rest mycket» och som uppehöll sig i Leyden under Linnés Hollands-vistande. Täflade med Gronovius i att genom ekonomiska uppoffringar, korrekturläsning m. m. möjliggöra utgifvandet af den mängd vigtiga arbeten, som Linné under åren 1735—38 hann publicera.

[9] »H. Præses berättade, det han förnummit, at Gr. Piper hade lofvat sit stipendium åt Hr Mamsten, som kommer at företaga sig resan för färgerierne, sedan han fådt kunskap at för Kalmen, som han det förut hade lofvat, det Helmfeldska var tilslagit. I anseende der til kommer Academien at til denna americanska anhålla om så mycket mera understöd, näml. 2000 d:r s:mt, hvarom bref til Secrete utskåttet ju förr ju häldre kommer at afgå» (Vet. Akad:s protok. den 14 Mars 1747).

239.

Min Herre.

Hr Capteins Triewald observation är wacker.[1]

Jag har nu ingen tidh att skrifwa för Lectioner och Collegier.

Skulle jag något säga, woro att persuadera Herrar Pastores att begynna i alla sina Pastorater med litet hwar, så kommer det öfwer hela Sverige innan 2 åhr för hwar bonde.

Men lät någon skrifwa, hwarföre så många försökt detta, och sedan lemnat det; således får man sanningen igen; jag wet något, andra mehr.

Om Trädplantagier kan jag intet swara nu, där jag ej af någon annor blefwo befalt, ty det är ej hastwärk; jag har ock lust att se wåra andra oeconomi först i detta argument, att de icke skrifwa noter öfwer mig, utan jag torde få nu tillfälle att commendera dem litet igen; ty jag är säker, att wåra colleger i denna punct knapt skola sätta handen till plogen förr än de stöta emot. Detta är ett simpelt men essentielt argument för rikets wäl-

färd; det lägger grunden till wed, timber, wirke, löf, åckrar, ängar &c. men det är ej afskrapat med ett rön, som kan skrifwas på en dag älr 8. Jag menar jag skulle kunna koka en god soppa på detta argument, om jag hade tid.[2]

När Kalms resa blif:r afgiord, så skall han hämtas till mig och jag dictera för honom, så mycket jag någonsin har tid till.[3]

jag får nu ej släppa min tienst publice, ej mina Colleganter, ej mitt tryck och annat. materia enim divisibilis in infinitum, men ej vires vitæ.

Hwem är nu *Præses?*[3]

När få wi Handlingarne?

Anmäl min wördnad hoos Hr Öfwerintendenten; säg att jag skrifwer, så snart jag får min bok färdig.[4] Gud ske lof, han blef frisk.

Underskrift, utanskrift och sigill saknas.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Odateradt, men antagligen skrifvet i slutet af Maj 1747.

[1] För att belysa, hvad i början af detta bref säges, torde vara nödigt att meddela följande: Vid Akademiens sammankomst den 14 Mars »uplästes et utdrag utur Riksens Ständers ... Cammar Oeconomie utskotts protocoll d. 6 Mart. 1747, hvaruti Utskottet anmodar Academien at så föranstalta, det ju förr ju häldre pålitelige underrättelser så väl om potatos plantering och skötsel som om sådana skogsträns, som här i riket bäst kunna fortkomma och äro nyttigast, [lemnas] ... Hr Linnæus kommer härom at anmodas; emedlertid vill Academien med det första svara Deputation, det hon vill efterkomma des åstundan, men derjemte föreställa at til detta ändamålet vore nödigt at låta inkomma en quantitet potatos, som man ej i orterne, der denna plantering skulle idkas, hade deraf tillgång». Att Linné afböjde nämnde uppdrag, berodde nog, åtminstone förnämligast, på den mängd arbeten, hvarmed han då var öfverhopad; en bidragande orsak torde ock kunna antagas hafva varit hans misstro mot potatisen såsom sundt näringsmedel, beroende på den nära slägtskapen mellan denna och andra till hans *ordo naturalis Luridæ (Solanaceæ)* hörande giftiga växter (*Nicotiana, Hyoscyamus, Datura, Belladonna* m. fl.). Dessutom hade äfven Triewald med anledning af den till Akademien ställda uppmaningen nedskrifvit sina »tankar om Potatoes plantering .... såväl som om vilträds plantering», och dessa (»Captains Triewalds observation») hade antagligen underställts Linnés ompröfvande, innan de den 23 Maj i Akademien upplästes.

[2] Litet längre fram i tiden lät dock Linné, förmodligen af Öfverintendenten C. Hårleman, förmå sig att författa den *Handling om Skogars Plantering,* som upplästes vid Akademiens sammankomst den 1 Oktober 1748, och som finnes intagen i Handlingarne för samma år s. 264—269.

[3] Till præses valdes den 23 Maj Öfverdirektören Jacob Faggot.

[4] Denna bok var med all säkerhet hans *Wästgöta-Resa* (Stockh. 1747).

240.

Min K. Bror.

Det är ej hos oss underligit, at matluchten och et wähl tillredt bord retar appetiten; att wacker frucht giör att munnen watnas; mången kysk yngling har wäts i byxorne åht en skiönhet; och qwinfolken måste skyla sin blygd men ej ansichte för samma orsak.

Dett samma, som kallas genitura hoos mares, bewaras uti vesiculis seminalibus, evacueras ab affectu.

Dett samma är hoos honan ovum, bewaras i ovario, evacueras af samma orsak.

Altså ej underligt om Papgojan[1]; hönan wärper utan tupp och alla feminæ evacuera årligen ova.

Min Bror önskar mig nästa åhr lycka till skånska resan, men jag har intet hört af henne sedan redan förleden wåras, då jag hörde att wår genomswänske gynnare[2] dref där på.

Nog tillstår jag, att jag önskade i andanom få se skåne med upmärksamma ögon, som det är ett land framför alla andra i sverige att præferera; men då jag tänker på långa wägen och beswäret, hisnar jag där wid. jag sliter upp mig i förtid och ingen tackar mine barn därföre; jag har för mine här tills giorde resor ej haft tack, mer än endast af Hr Öfwer-intendenten och De Geer; tiderne blifwa alt swårare; man moste föda sig och de sine ärligen, utan snålhet.

reser jag, så sliter jag upp en vagn . . . . 400 dlr.
jag sliter upp en klädning till hand och fot i splitter . . . 400 »
jag försummar mine collegier, som kunne importera mig en
sommartermin . . . . 800 »
jag kunne äfwen hafwa ett par Præsidia . . . . 200 »

utom dett att jag bör hålla en amanuensem[3], så att jag aldrig winner en styfwer, men tappar 1800 dlr, får en uttraslad kropp, i stället jag kunne lefwa commode i min kammare. jag måste nu betala mehr i skatt för titel[4], barnen blifwa större, informator skall hållas med mera; äntel. när man skall utgifwa resan, måste man arbeta, wara rädd för elacka uttydelser, processer &c. Men få se om krämpor äfter några åhr skulle kiöra mig uht, då kanske jag torde taga an en dylik resa, men ej för ro skull, ty de yre åhr äro mäst förbij. jag will arbeta att giöra tienlige disciplar

äfter mig, som få resa, till de rest så mycket som jag, då de ock torde en gång trotna.

Min K. Bror, kom i hog, hwad wår store Tessin giort academien för tienst; sannerl. den största någonsin skedt någon wettenskaps academie. ännu har aldrig academien där af profiterat; nu tyckes wara tid.[5]

Om något skep går till Benghaln &c., så laga att en ungkarl får gå med, hwar till jag kan föreslå den yngre Hasten[6], som är född till samblare i Historia naturali och som är färdig att gå åstad. Han är nu den snällaste jag äger af alla mine disciplar näst Kalmen, och går jag i godo, att han skall giöra academien fullkomligt nöje.

Alstrin[7] har ock lust gå till China; han har hört mig i somar, warit flitig och giort hwad på så kort tid kunnat giöras, så att han torde ej wara aldeles onyttig, dock långt ifrån som Hasten; kunne desse bägge komma uht i juhl med skeppen, woro rätt wähl.

jag skickar innelyckte copia, att M. Br. må se fata Botanices (imo totius Historiæ naturalis) i Italien och huru utlänningar önska, att descriptiones och realia trycktes i Edra Actis på latin.[8]

K. Bror, lät för min räkning upkiöpa Acta för 2:dra qvartalet, Browallii[9] och Faggots tahl.[10]

Käre Bror, kom hog Kalmen[11], fast hans competitor säges wäga 11,000 dlr. lät wåra wettenskapers beskyddare, wår beständige Hårleman, weta det, så sätter wähl han, som will och kan, et stort veto.

Utan datum, namnteckning, utanskrift och sigill. Antagligen skrifvet i slutet af Juli 1747.

Efter E. Åhrlings afskrift.

[1] Vid sammankomsten den 18 Juli 1747 »gaf H:s Exc. Riksrådet Ehrenpreus en berättelse om en papegoja, som nu värpt et ägg första gången efter 27 års vistande i Sveriget», hvilket ansågs så märkvärdigt, att det remitterades till utlåtande af Linnæus, Browallius och Kalm. Detta uppdrag fullgjorde Linné genom det här meddelade, tämligen drastiska och, för att vara svar på en af ett lärdt, kungligt sällskap framställd fråga, ganska egendomliga yttrande. — Detta oaktadt ansågs lämpligt, att i de *Utdrag utur Kongl. Vetenskaps Academiens Dagbok samt inkomne Bref och Handlingar,* som finnas intagna i Vet. Akad:s Handl. 1747, lemna en berättelse (s. 310) om sagda papegoja. Hon hade, heter det däri bland annat, »tilförene altid blifvit hållen för hane, och för detta tilfället har ej eller något annat synnerligit förelupit, som kunnat upägga des natur, om icke at hon et halft år förut hade, under tvenne veckors tid, haft

en annan Papegoja bred vid sig, dock at ej kommit hvarandra så nära, at de fådt paras, men blått at värpa ägg. För foglar fordras ej eller någon parning. Inbilnings kraften äfven hos dessa diur har giordt så mycket, at man haft foglar uti bur, de der hafva värpt, sedan de sedt tvenne andra paras, och äfven då de allenast blifvit pilrade på ryggen».

[2] »Öfwer-Intendenten Baron CARL HÅRLEMAN, en Herre, som denna tiden med mycken ifwer winlade sig om at främja alla för Riket nyttiga Wetenskaper, gaf in til Riksens Högl. Ständer, wid Riksdagen 1747, et Memorial, om den nytta et Land genom dess rätta känning och en där efter författad *Historia Naturalis* kunde tilskyndas, samt at det til den ändan woro nödigt, at jag, som redan rest Gotland, Öland, Westergöthland igenom, jämwäl om samma Resor utgifwit tryckta beskrifningar, med de där uti införda Rön, kunde än widare blifwa anbefald sådana resor förrätta. Riksens Höglofl. Ständer funno för godt, at detta hos Höga Öfwerheten recommendera, hwar på *Hans Kongl. Maj:t* genom Hans Kongl. Höghet, wår Allernådigste Canceller, gaf mig befallning, at anträda resan til Skåne» (företalet till *Skånska resan*). Detta skedde i början af 1748, men på LINNÉS begäran uppsköts resan till följande år. Beskrifningen däröfver »med Rön och Anmärkningar uti Oeconomien, Naturalier, Antiquiteter, Seder, Lefnadssätt, med tilhöriga Figurer» utkom 1751, »uplagd på LARS SALVII kostnad».

[3] På ansökan af LINNÉ beviljade Kgl. Maj:t sedermera anslag till en amanuens, »som hielper honom om nätterne at de om dagen anstälte rön och arbeten strax uppsättja». Till sådan utvalde han Upsala-studenten OL. SÖDERBERG.

[4] Sådan påfördes honom på grund af att han den 10 Januari 1747 erhållit arkiaters titel. På därom gjord ansökan blef han dock befriad från denna utgift.

[5] Se bref. 224 not. 1.

[6] REINHOLD HAST, född 1726, student i Upsala 1744, aflade examen philosophicum 1747 för att sedan kunna idka medicinska studier, men dog kort därefter. Om hans äldre bror se bref. 242 not. 5.

[7] Se bref. 224 not. 8.

[8] Måhända afses härmed J. FR. SEGUIERS *Bibliotheca Botanica, seu Catalogus librorum omnium, qui de re botanica, de medicamentis ex vegetabilibus paratis, de re rustica et de horticultura tractant* (Hagæ Comitum 1740).

[9] JOH. BROWALLIUS, *Känningar af Guds Försyn vid nyttiga vetenskapers främjande,* tal vid præsidiets nedläggande i Vet. Akademien den 23 Maj 1747.

[10] JACOB FAGGOT, *Historien om Svenska Landtmäteriet och Geographien,* tal vid præsidiets nedläggande den 25 Juli 1747.

[11] Härmed afsågs ej KALMS resa, utan hans befordran till ordinarie plats. Härom heter det i Vet. Akad:s protokoll den 4 Juli 1747: »Uplästes en ansöknings skrift af H. Kalm, om academiens recommendation för honom til den oeconomiska professionen, som vid Åbo academie nyligen blifvit inrättad; i anseende der til at academien fant, det H. Kalms befordran til denna profession skulle bidraga til värkställighet af den americanska resan, så beslöts at låta afgå recommendations bref til H. Excel. grefve Tessin såsom Åbo Academiæ Canceller och som först giort de första steg under des præsidium til denna resas värkställighet». — Hans af LINNÉ omtalade medaspirant till platsen var antagligen Med. Doktor JOH. LECHE i Göteborg (se bref. 203 not. 3), såsom synes framgå af ett dennes bref till ELVIUS den 24 Juli 1747, hvari han anhåller om Veten-

skaps-akademiens rekommendation till professuren i Åbo, »dit han vill, emedan landet ej blifvit undersökt och han har hopp om många artiga och nyttiga rön, ehuru han nog har sin utkomst vid sin praxis medica». Genom Spörings den 17 Juli 1747 inträffade död (hvarom underrättelse näppeligen till den 24 s. m. kunnat hinna till Göteborg), fick han ock sin önskan uppfylld, i det han 1748 blef utnämnd till medicinæ professor vid Åbo universitet.

241.

Högwälborne H. Præses[1]
och Samtel. Herrar Ledamöter af
Kongl. Wettenskaps Academien.

Jag aflägger hoos Kongl. Wettenskaps academien ödmiuk tacksäjelse för all den åhoga, omsorg och arbete Kongl. Acad:s Ledamöter haft att recommendera och förhielpa Hr Kalm till Professionen och den sig där på grundade resa till Canada, som jag hoppas skola lända Kongl. Academien till mycket lustre och fäderneslandet till mycket gagn. På Hans Kongl. Höghets föreställning har ock Academien här i Upsala resolverat att lämna 6000 dlr kpmt till samma nyttiga resas befrämjande[2]; så att all ting tycks änteligen wara redo till den högst önskeliga resan.[3]

Min wördsamma begiäran är nu till Kongl. Academien, att Profess. Kalms resa med all ifwer pådrifwes, ty jag har af mycken förfarenhet lärdt, hur angeläget det är att smida, medan järnet är warmt, och till att arbeta, medan saken är ung och färsk; medan constellationerne äro önskelige; medan man har begiärelse, hopp och åtrå; medan hogen spelar och medan man har ynnest. Winner ödet tiden, som altid afwundas stora saker, så winner det mycket; man skall fruchta för hwar dag af tiden.

Des utom lärer det wara mine herrar, så wähl som mig, bekant om seglationen till Norra America ifrån Engeland, att de mäste fartygen gå från Engeland om hösten i September, October och till mit i November; där emot sällan någre om wåren, då siön är full af töckn och is.

Altså om resan ej bewakas af Prof. Kalm i höst, kommer han ett helt åhr att dröja; han blifwer på den tiden helt säkert mera styfbent, commodare, delecatare och obeqwämare till att stöfwa i skogarne. Man mister des utom ett helt åhr; man exponerar ho-

nom till tidens omskiften. han kommer då senare tillbakas. han har hwarken hustru, käresta, barn älr egendom att disponera. han kan nu giöra sig färdig på några timmar till den största resolution; får han gä hemma, torde hända, att han får en snara snart nog, som drager honom åht hemmet, som undandrager honom [från] beswär[ligheter] och afråder honom ifrån allt det, hwartill den skiöna Flora honom nu låckar.

Mine Herrar, trottens intet att laga honom å stad, gifwen honom de p:gr som nu stå till reds, och en pisksnärt att det går i språng åht Canada. De p:gr, som utfalla sedermera, kunna anwändas till fracht och öfwerskickas med wäxel.[4]

jag förbl.

Mine Herrars

ödmiuke tienare

Carl Linnæus.

Utanskrift:

Kongl.

Wettenskaps Academien

Stockholm.

Sigill IV, rödt lack.

Efter afskrift af E. Åhrling. Odateradt, men skrifvet i början af September 1747.

[1] Akademiens præses var Augusti—Oktober Riksrådet Nils Palmstierna.

[2] »Uplästes Hans Konglig Höghets, under d. 3 September aflåtne nådiga bref angående 2000 dlrs smts understöd till Docentis i Åbo Peter Kalms resas fortsättjande til de norra orterna i America; hwarmedelst Hans Kongl. Höghet i nåder gifwer til känna des så wäl som Riksens Höglofl. Ständers Secrete Utskotts önskan wara, at bemälte Summa kunde stå af Academiens härstädes Cassa at erhållas. — Resolutio: Consistorium wil i görligaste måtto tilse, at Hans Höghets nådigaste wilja efterkommes» (Ups. Cons. acad:i prot. d. 5/9 1747).

Den 29 Augusti underrättade Kalm Vetenskaps-akademien, att han erhållit det Helmfeltska stipendiet, »anhållandes at som detta stipendium kommer at användas til den americanska resan, penningarne måtte uttagas och förvaras af Academien; kunde de också göras fruktbara, såge han gerna». Akademien beslöt därför, att penningarne skulle lemnas till dess ledamot, köpmannen i Stockholm, Johan Clason, »som lärer komma at sörga för H. Kalms växlar, äfven at sörga före at göra dem fruktbara». Densamme fick ock den 14 November i uppdrag att sköta om medlen från Upsala universitet samt att »dem öfverstyra til London och der genom des Contoir förse H. Kalm med gångbart mynt i VestIndien» (!)

[3] Kalm utnämndes till innehafvare af den nyinrättade professuren vid Åbo universitet den 31 Augusti 1747. Som hans professorslön var afsedd att an-

vändas såsom bidrag till resekostnadernas betäckande, och sålunda tillräckliga medel nu ansågos därtill samlade, aflät LINNÉ till Akademien den här meddelade skrifvelsen, hvilken upplästes vid sammanträdet den 12 September. Med anledning häraf beslöts, att »hos H. Exc. Gref. Tessin kommer att anhållas, det tilstädjelse til resan måtte utvärkas jemte Resepass ej allenast af H. Maj:t, utan ock af Konungarne af Frankrike, Spanien, Engeland och General-staterne; dessutom kommer [man] för observationers anställande öfver Magnetens declination i dessa orter och öfver köld och hetta at förse H. Kalm med en compass och en thermometer, som skulle beställas hos H. Ekström, och i fall man skulle finna nödigt en Qvadrant för polhöjdernas uttagande». Tilläggas må, att den termometer, hvaraf KALM hela resan betjänade sig, var den »svenska», d. v. s. den Celsiska, af LINNÉ förändrade, hvilken alltså redan då i Sverige blifvit erkänd såsom den lämpligaste.

[4] Den 5 Oktober (n. st.) 1747 lemnade KALM Upsala för att anträda den resa till Norra Amerika, för hvilken LINNÉ och BJELKE ihärdigt arbetat ända sedan hösten 1744, och han åtföljdes då af en trädgårdsmästare LARS JUNGSTRÖM, som skulle vara honom behjälplig vid fröns insamling samt lefvande växters inpackning och hemsändande. Till Göteborg ankom han den 25 s. m., men fick först den 11 December därifrån afsegla. För storm måste fartyget redan natten mellan den 14 och 15 söka hamn på Norges sydkust, och där måste det sedan kvarligga ända till den 8 Februari. Till följe häraf kom KALM först den 17 Februari till England, och »i brist af fartyg» måste han där dröja ända till den 5 Augusti. Först den 13 September anlände han till Filadelfia, hvadan alltså LINNÉS farhågor, att öfverresan skulle komma att kräfva oskäligt lång tid, till fullo besannades. Vidsträckta resor företogos därefter i staterna Pennsylvanien, New-Jersey och New-York, uppför Hudson-floden, öfver de stora sjöarne och i Canada ända till den 16 Februari 1751, då han begaf sig på återfärden till Europa. Den 29 Mars anlände han till London och 3 Juli till Stockholm, medförande rika samlingar, hvaribland ock frön af en mängd amerikanska växter, som han ansåg böra odlas i vårt land; dessa frön utdelade han gratis åt sådana, som härmed ville göra försök. — En utförlig resebeskrifning lemnade han sedan i *En resa til Norra Amerika, på Kongl. Svenska Vetenskaps Academiens befallning, och Publici kostnad, förrättad af* PEHR KALM (Stockholm, 1753—61).

242.

Min Bror.

Rönet om Oxelbärs träds plantering.[1]
i oxel och Runträd kan man lika ympa päron. godheten af fruchten, mon den kommer af stammen?
mon stora träd får större frucht?
mon impen får osmak af trädet som han iympas?

Oxel blifwer 3 gånger äldre än ett päronträd.
Mon det är bättre att impa i stort träd än lagligare?
Mon hårt, fint och fast träd bidrager till fruchtens godhet?
Trädets nytta är beskrefwit af Dressen[2] och nyl. af Biörner[3] i aparte tractater.

det fins skogtals wilt på Öland, mycket och på Gotland. se Öländska resan.

af frön undrar jag om det gierna framkommer första åhret, utan torde ligga till andra åhret, som de mäste af des slächt.

solheta, ogräs, snödrif:r skada alla växter.

Altså torde detta rön wara makalöst nog, fast jag ej alt så noga förstår, ty quot capita tot sensus; ej häller will jag här döma, utan endast lära.

Resebeskrifningen[4] öfwerskickade jag för 5 dagar sedan med Licent. Hast[5], som lärer nu wara framme. det endaste som jag tycker är wärdigt, är beskrifningen af insula ascensionis.

Kalmen berömer min Bror för alla, såsom en herre af rätt kiärlek för sciencer; han tror på Gud och Bror, som afgud dyrkas af honom.

Stäkran war icke den rätta som följde, utan är denna ört *Alisma,* som för uht hållits för stäkra; men ej den jag beskrifwit uti Wgiöta resan.

C. L.

Utanskrift:

Secreteraren wid Kongl.
Wettenskaps academien
Edel och Höglärde
Hr Pehr Elfwius
Stockholm

frijbr.
om oxel.

Sigill III, rödt lack.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XIII s. 330) och E. Åhrling. Odateradt, men med säkerhet skrifvet 1747, troligen ungefär samtidigt med föregående bref.

[1] Med anledning af hvad i en skrifvelse från Cammar och Oeconomie Utskottet påyrkats beträffande plantering af nyttiga skogsträd, påminte »H. Triewald, det H. Roman hade vid Academiens början inlämnat en tryckt skrift om Oxelträns plantering och nytta, hvilken vid detta tillfället kunde vara nyttig . . . Hr Præses berättade också, det Ass. Biörner skall hafva et manuscript om oxelbärs bruk, som hans fader skall hafva sammanskrifvit» (Vet. Akad:s protok. den 14 Mars 1747). Antagligen tillskref Elvius Linné härom, hvarpå han afgaf ofvanstående, i största hast nedskrifna svar.

[2] Otto Dress, *Beskrifning, om Twenne slags bärande Trä, som af stor Importance synas wara, såsom och om Tije eller 11 slags Extraordinarie Materier tienlige til Åker-Giödsel* (Stockh. 1697). — De tvenne slags träd, som här omtalas, äro Oxelbär och »Niupon af Törne». De förra äro »til Mat nyttige», kunna användas »at giöra Öhl och dricka utaf, hwilket blifwer sött, godt och wälsmakande», är »tienlige at föda och giöda Swin med», äfvensom gäss och kalkoner; hvarförutom »Brennewin kan ock brännas af Oxelbär». »När effter Hans Kongl. May:tz befallning så disponerat blifwer, at med tiden til 50, 100 eller 200 Oxelträn och myckenhet af Törne eller Niuponträn på hwart Hemman fås kan» ... »skal kunna besparas åhrligen 3, 4, 5 eller sexhundrade Tusend Tunnor Säd, och det til ewärdeliga tider».

[3] Under titel *Anmärkningar om oksle träns store gagn ock förmån, samt om wissa hemans sysslor, å åker, äng och mark* utgaf Er. Jul. Biörner (under pseudonymen *En Idog Bomader*) 1747 en bearbetning af en skrift, som han anträffat bland sin afl. faders, Häradshöfdingen Maur. Biörners papper. — Någon tryckt skrift om oxelträd af Roman har ej kunnat anträffas.

[4] Se bref. 218 not. 2.

[5] Barthold Rudolf Hast, född 1724, med. d:r i Upsala 1747, slutligen provincialläkare i Österbotten, död 1784.

243.

Min Herre.

jag hade i dag med posten bref af Med. studiosus Hasselquist[1], som giör mig något hopp om at få [honom at] resa till Terram sanctam. jag wille alt för gierna skrifwa för honom till wåra Mæcenates scientiarum, till Academien, till Eder och flere; men jag sannerligen blyges, som aldrig lärt att wara oförskiemd; jag hafwer och sielf ett sky för den som aldrig är nögd. jag har nog wunnit på denna tiden af publicum, då jag får en Kalm till Canada; Gud gifwe den [resan] gingo lyckeligit, wi fingo sedermera af publicum mera handräckning, än wij behöfwade.

Men att återkomma till Hasselquist, så är han den skickeligaste och af hwilken wår facultet kan giöra sig det största hoppet. jag wet ingen, som alwarsammare, jemnare och flitigare arbetat i alt hwad som är curieuxt än han; därtill är han ganska fattig, men ödmiuk, ärlig, munter ocn hogad.

I wet, M. H:re, huru de aldra störste Patres Theologi winlagt sig om en rätt version af den heligaste skrift, huru de haft mästa beswäret med animalibus och plantis Biblicis. Hur omögligt det

warit för dem at här uti utreda sig, så länge man ej wettat hwad [som] funnits wäxande och lefwande i det heliga Land.

Snart alla riken i werlden äro af Botanicis genomwandrade, män än i dag har aldrig någor Botanicus warit i terra sancta, ty hwarken Bellonius[2] äller Rauwolfius[3] äller Schaw[4] har kiänt några örter, som kan ses af deras itinerariis.

Tänk likwähl om någon kommo dit, som där determinerade alt lefwande och wäxande, hur lät det sedermera skulle wara i philologia sacra, hur stort namn skulle icke den få, som af alla nationers theologis med lika beröm blefwo uphögd; jag twiflar någon erudit[?] skulle kunna uphöjas så högt. Sannerlig. hade intet åhren, tienst och hustru giort mig weklig, jag hade sielf lust at gå dit.

jag tillstår, att en sådan resa giör intet till rikets esse, men det kunne dock wara artigt för nationen, hälst ungkarlen begiär ej mehr än et regium stipendium af hwar facultet. Gud gifwe, at 8 stipendier, ja 80 kunna giöra så mycket lustre som desse 4. han wågar sit lif, publicum föga nogot. han skaffar sig nogot af sitt stifts präster. jag skall ock gifwa honom så mycket jag kan komma åstad.

Resan till Smyrna kunne Hrr Kierman[5] och Plomgren[6] hielpa; till Joppe är sedan ej lång resa; däri från till Terra sancta ej långt. Hr CancellieR. Carleson[7] gofwo god adresse. ungkarlen måste gå som Pelegrim utan ståt. hela resan woro giord med litet, men ej betald med mycket.

Kan Min Herre hielpa honom äller något rekommendera honom, så giör det, ty han är wärd Eder och allas wår hielp. han begiär ej något capital. jag ser med förundran hur wår nation arbetar på alt sätt att giöra sig lysande i werlden. jag tors icke bedia en enda menniska mera här om, at jag ej må blifwa trottsam.[8] Vale.

Upsala 1747.

Carl Linnæus.

Utanskrift:

Secreteren af Kongl. Wettenskaps
Academien
Edel och Höglärde
Hr Pehr Elfwius
Stockholm.

Sigill IV, rödt lack.

Efter E. Åhrlings afskrift. Datum ej utsatt, men säkerligen skrifvet under hösten 1747.

[1] Fredrik Hasselqvist, född 1722, student i Upsala 1741, disputerade pro exercitio den 20 Juni 1747 under Linnés præsidium *de viribus plantarum* och kunde alltså kallas medicinæ studiosus, fastän han först den 12 November 1748 aflade examen theoreticum och den 23 Februari 1749 examen practicum. Huru han lyckades erhålla respenningar, hvilka öden han under sina vidlyftiga färder hade att utstå, huruledes han afled i byn Bagda utanför Smyrna den 9 Februari 1752, huru hans samlingar och reseanteckningar af drottning Lovisa Ulrika räddades från förstöring och hemfördes till Sverige, samt huru Linné 1757 utgaf Fredrik Hasselquists *Iter Palestinum eller Resa till Heliga Landet,* finnes närmare omtaladt i Th. M. Fries, *Linné, lefnadsteckning* II s. 32—37.

[2] Pierre Belon (Bellonius), fransk läkare, född omkring 1517, död 1564; företog 1546—49 vidsträckta resor i Orienten, hvilka finnas beskrifna i hans arbete: *Les observations de plusieurs singularités et choses memorables, trouvées en Grèce, Asie, Judée, Egypte, Arabie, et autres pays estranges* (Paris 1554).

[3] Leonhard Rauwolf, läkare i Augsburg, död 1596; färdades 1573—76 vida omkring i Orienten och har deröfver utgifvit *Aigentliche Beschreibung der Reyss, so er diserzeit gegen Auffgang inn die Morgenländer ... nicht ohne geringe Mühe und grosse Gefahr selbs volbracht* (Laningen 1582). De derunder insamlade växterna beskrefvos af J. Fr. Gronovius i hans *Flora orientalis, seu recensio plantarum, quas L. Rauwolf in Syria, Arabia, Mesopotamia, Assyria et Judæa collegit* (Leidæ 1755).

[4] Thomas Shaw, engelsk teolog, född 1694, död 1751; beskref sina resor i *Travals and observations relating to several parts of Barbary and the Levant* (Oxford 1738).

[5] Gustaf Kierman, född 1702, riksdagsman, financier, direktör för Ostindiska kompaniet; dömdes, då mössorna 1765 kommo till styret, till vatten- och brödstraff samt fängelse å Marstrands fästning, där han afled följande år. Han begrofs i Riddarholmskyrkan — säkerligen den ende fästningsfånge, som fått en sådan utmärkelse. De dryga penningsummor, som af honom utkräfts, återgåfvos fyra år därefter till barnen, hvilka för hans »förtjenster» adlades under namnet Kiermansköld.

[6] Thomas Plomgren, född 1702, rik köpman i Stockholm, direktör i levantiska kompaniet, inflytelserik riksdagsman, ledamot af Vetenskaps-akademien, död 1754.

[7] Edvard Carleson, född 1704, död 1767 såsom president i Commercie-Collegium.

[8] Detta bref föranledde ej Vetenskaps-Akademien till att vidtaga några åtgärder för penningars anskaffande till denna resa. Antagligen kände man sig afskräckt genom det myckna besvär, som af Kalms resa förorsakats.

244.

Högwälborne Hr Baron, Kongl. Maij:tts. och Sweriges Rikes Rådh, Kongl. Wettenskaps Academiens nu warande President.[1]

At jag ej må blifwa den lataste ledamoten under en så stor President, tager jag mig den friheten att öfwersända fölliande Memoir, hwilket Eder Excellence torde låta uppläsas wid ombytet, derest Hans Kongl. Höghet skulle visa sig i academien, att Hans Kongl. Höghet må se mig giort usagie af det diur, mig allernådigast förährades.[2]

Jag lefwer och dör Eders
Excellences
underdån.-ödmjuke tjenare
Upsala d. 29 sept. 1747. Carl Linnæus.

Utanskrift och sigill saknas.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

[1] Riksrådet Nils Palmstierna.

[2] Denna »memoir» var Linnés *Beskrifning på et Americanskt Diur, som Hans Konglige Höghet gifvit til undersökning* (Vet. Akad:s Handl. 1747 s. 277—289). Detta djur var en tvättbjörn eller sjubb (*Ursus Lotor* L.) — Præses-ombytet synes denna gång hafva försiggått i all stillhet, så att ej ens den afgående höll något tal, såsom annars allmänt var brukligt. Ej heller Linnés i många afseende intressanta och roande skildring af sjubben blef uppläst.

245.

Min Bror.

Hwem rider RäntMästaren[1], wet jag intet, men skall det snart få wetta, ty äfter middagen komma wij i Consistorio.

Säg mig, är min observation i Academien upläst af Hans Excellence RiksRådet Palmstierna om Siupp? eller är hon approberad äller ej? får jag figuren tillbakas som jag begiärade, äller ej, dock sedan den är utstucken.[2]

Tack för de wackra acterne.

Med nästa post skall jag inkomma med mitt promemoria om Lappmarks saken[3], hoppas det är till des nog tid.

Vale, fave.

Upsala XI/6 1747. C. L.

Nu war jag hoos Rector[4], sedan jag fick ej igen RäntMästaren, som säger, att RäntMästaren straxt skickar öfwer pgr, så snart Hans Kongl. Höghet[5] gifwer sitt nådiga swar på brefwet, som där om gick af straxt det beslutades: så att det ingalunda kommer att gå till Hans Maij:t, utan allenast till Hans Kongl. Höghet.

Om Bror stiger till Sekret. Dahlström[6], så bliłwer det straxt bestält, och pgarna skola straxt komma. Laga att det sker till nästa post.

Det är omögligt, att Hans Kongl. Höghet kan honom emot wara, som H. K. H. sielf nådigast styrkte där till.

Utanskrift:

Secreteraren uti
Kongl. Wettenskaps
Academien
Höglärde
Hr Pehr Elvius
frijbr. *Stockholm.*

Sigill III, rödt lack.

Originalet finnes i Vet. Akad:s bibliotek.

1 Akademiräntmästaren P. Julin; se bref. 212 not. 6.

2 Denna figur finnes ännu i behåll, sittande på en vägg i Linnés arbetsrum å Hammarby.

3 Se nästföljande promemoria.

4 Professor Nils Rosén.

5 Arffursten Adolf Fredrik var Upsala universitets kansler 1747—51.

6 Kanslers-sekreteraren Carl Mag. Dahlström.

246.

Pro Memoria.

Kongl. Wettenskaps Academien har med mig, såsom dess ledamot, communicerat Kongl. Directionens öfwer Ecclestique wärket i Lappland uhtdrag af Protocollet 1747 d. 14 Octob., at deröfwer inhämta mine wälmente tankar.

Det fägnar mig icke ringa, at Kongl. Directionen äfwen täckts wända sine ögon på Lappländernes upodlande, hälst de äro en så ansenlig del af Swerige, om icke hälften af hela Scandinavia. Wi se med förundran, hwad industrie gjordt i de södre Europæ länder, men här finna wi tusendefalt mera hwad naturen lagt för ögonen, fast det mäst allt in til wår tid warit okunnigt. At få detta uptäckt, gifwes intet medel, utan genom theologos, som der komma at wistas.

De kunne lära oss de högste fiällars högd emot wästerhafwet, som mitt emot Torrfioden[1] äro så höge, at iag för min räkning twiflar, om högre berg gifwas i Europa.

De kunne giöra försök, om snöbergen årligen förökas, och af dess springor räkna, huru många år och secula den lagt.

De kunne giöra thermometriske försök om starkaste kiölden i fjällen, genom Lappar, som der fånga fiällripor, och de kunne om sommaren säga oss, huru hög wärman blifwer emillan fiällarna.

De kunne upspana åtskillige nyttige stenarter uti fiällen, som består af differente berg ifrån wåra.

De kunne lära folk at samla och hugga den stenart, af hwilken de Norrske giöra de skiöna murkqwarnar[2], hwilka de sälja öfwer hela Europa.

De kunne utransaka, hwar järnsanden genereras, som af floderna föres till Sinum bothnicum.

De kunne säkerligen upsöka tenmalm uti fiällen, der alla stenar äro fulle af granater; ja, ofelbart också guldmalm, utom andre dyre malmarter, om de sielfwe kände stensorterna.

De borde efterspana, om i fiällen gifwes kalk med petrificater, och om här uppe finnas några wedermälen af forna hafwets stränder.

De kunne säkert här finna Umbra och andre sälsynte jordarter, hälst jorden är här så mycket brun.

Den korta tid iag här wistades, gaf mig öfwer 100:de slags wäxter, som woro obekante för de störste Botanicis. Jag twiflar icke med mindre flere 100:de dylika kunne upspanas af dem, som här hafwa tilfälle at igenomsöka alla berg och dalar, och således föröka wår natural-historia til den lärda werldens förundran. Jag har kunnat få örter ifrån Caput bonæ spei och Japan, från Peru och Brasilien til wår Swenska Hortus academicus; men ännu aldrig en enda ifrån wåra egna fiällar, fast iag sielf är Swensk. Kunde iag få dem at här förökas, skulle iag lätt för det öfwerflödige kunna

tilbyta mig Palmträ, Muser, *Radix Ninsi*[3] och de aldrararaste wäxter utur de curieuseste Europæ trägårdar.

Radix Archangelicæ, radix Gentianæ luteæ[4], *radix Rhodiæ*[5] wäxa i wåra fiällar, samlas der af de norrske, säljas till holländare, derifrån til Tyskar, från Tyskar til Swenskar; hwarföre icke kunde då wåra prästег så wäl sälja dem til oss och derföre giöra sig penningar? Om någon af dem wille i fiällen anlägga en plantagie af *Gentiana,* han skulle nog rickta sig derigenom och gagna wårt land.

Om de örter, som wäxa i utländska fiällar och årligen förskrifwas til wåra apothequer, såsom *Victorialis, Spica celtica, Crocus, Daucus creticus, Bistorta, Helleborus niger, Doronicum, Carlina*[6] etc. med rätt båtnad skola planteras hos oss, håller iag före, att det i Lappland bör skie.

I Lappland hade Theologi bästa tilfälle, att beskrifwa de många foglar, som hit samlas om sommaren, ifrån hela werlden; och at här giöra sig gagn af siöfoglarna och deras fiädrar, som så mycket gagna utländningarna, men lämna oss icke mer än bara åskådandet, under det de här lägga sine ägg och upföda sine ungar.

Natural-historien om Filfrasen är oss mera okunnig än Paradisfoglens. Hermelinernas, Fiällmössens, Fiällrackans, Fiällrapans[7] och flere Lappske djurs kynne ligger ännu uti tiokt töcken. Rauder[8] är ännu aldrig afritad, med mycket mera, som hörer till Diurhistorien.

Man finner här et folk, som lefwer endast af djur och fisk, utan salt och utan Vegetabilier; måste altså uti et så kalt climat hafwa sine egne siukdomar och sin egen cur. Här borde utsökas, hwadan deras starka colique[9] med blodpiss, deras myckna hufwudwärk, deras ryggwärk, deras swaga ögon, med mera, härrörer. Här borde utsökas, huru långlifwat det mästa folket blifwer och hwad siukdomar bortrycker de mäste, då man först woro i stånd til at föreskrifwa medel.

Här borde utrönas, hwad de äro för slags smittosamma siukdomar, som wissa år, såsom pesten, bortrycka renarna, at man deremot kunde få bot, som på dem grundar sig hela Lapplands oeconomie, lif och wälfärd.

Här wore mycket, som kunde upräknas, det jag agtar onödigt, emedan alla desse swagheter komma af en orsak och hielpas alla med et enda medel, neml. Uppmärksamhet. Så omöijligt, som det är, til at läsa i bok, utan at känna bokstäfworna, så omöijligt

är ock, at utransaka naturen, utan at känna dess objecter. Jag har beflitat mig om, altifrån första dag, iag kom hit til Academien, at lära de Studerande til at känna stenar, malmer, jordarter, örter och trän, djur, foglar, fiskar och maskar, diæt och allehanda slags siukdomar; jag har giordt det kort och systematiskt, på det det hwarken skulle beswära minnet eller fordra lång tid. Många hundrade hafwa häruti giordt ansenliga framsteg, men aldrig någon ännu hört mig af alla de, som warit ärnade til präster i Lappland, utom twänne, som förleden sommars lemnade mig sina öron, ehuru iag tilbudit dem alla wid examina at få nyttia mina collegier, utan minsta ärkänsla. Jag är säker, at om desse (: utom det de med flit, som sig bör, studera sin Theologie och Lappska, i stället för det de elliest lägga sig på en hop Philosophiska wettenskaper, som hafwa mindre effect i Lappland:) blefwo förbundne, at uti historia naturali anlägga någon flit, at alt detta utaf sig sielf skulle winnas, utan hwilken kundskap all god wilja är otilräckelig. När nu Ecclesia blifwer wäl plantata i Lappland, och då sedermera de Studerande, som dit ärna sig, få mera mogna wid Academien, skulle icke litet bidraga, om profecter i natural-historien, cæteris paribus, kunde gifwa dem någon merit til sin ansökning. Derigenom sågo de sig arbeta uti en nyttig wettenskap, och för sig lika gagnelig. De skulle då helt säkert täfla med hwarandra, sedan de kommo til Lappländerne, at samla rön, at giöra prof at ingifwa til Kongl. Wettenskaps Academien, och at dermed gagna publicum och sitt Lappland, då de nu ofta ei mer än bönder förstå sig på hwad naturens Mästare så härligen lagt dem för ögonen.

Detta är kort min enfaldiga tanka, hwilken Kongl. Wettenskaps Academien, med de andre ledamöternas, täcktes inlämna til Kongl. Directionen, som kanskie häraf torde taga sig anledning til at tiena Lappland, och tillika fäderneslandet.

Carl Linnæus.

Efter B. Bergii afskrift »ex. orig.» (vol. XIV s. 42). Odateradt, men uppläst i Akademien den 14 November 1747.

[1] Innersta viken af Sörfolden, hvilken Linné besökte under sin Lapplandsfärd.

[2] I Syst. Nat. ed. VI p. 187 och ed. XII t. III p. 77 anföres *Saxum tritorium, Murksten,* hvilken anträffats i Norge och vid Malung i Dalarne.

[3] Se ofvan sid. 60.

[4] I landet kringvandrande dalkarlar plägade såsom läkemedel försälja en rot, som redan under medeltiden kallades »baggsöta». O. Rudbeck d. y. ansåg den vara roten af *Gentiana major lutea,* och denna uppräknade han bland

Lapplands växter. Redan under sin resa i Dalarne erfor dock LINNÉ, att den »sades wäxa i Norrige på en trakt, som heter Wallers, hwarifrån Dalkarlarne honom bekomma». Icke dess mindre anförde han den på RUDBECKS auktoritet såsom svensk både i Flora Lapponica och i begge upplagorna af Fl. Suecica samt ansåg den vara identisk med den i södra Europas fjälltrakter förekommande *G. lutea*. Först senare erfor han genom danske botanisten OEDER, att den norska »baggsötan» var *G. purpurea*.

[5] *Rhodiola rosea* L.

[6] De här uppräknade växterna äro *Allium Victorialis, Valeriana celtica, Crocus sativus, Athamanta cretensis, Polygonum Bistorta, Helleborus niger, Doronicum Pardalianches* och *Carlina acaulis,* hvilka alla den tiden stodo högt i pris såsom lemnande värdefulla läkemedel.

[7] Fjällripan *(Lagopus alpina)*.

[8] Rödingen *(Salmo alpinus* L.*)*

[9] »Skogslapparne plågas ofta af en i högsta grad våldsam sjukdom, som de benämna *Ullem* eller *Hotme,* och som är ett slags kolik, mest närmande sig till SCHEUCHZERS *Colica spasmodica.* Inälfvorna i nafveltrakten angripas nämligen af de smärtsammaste krampanfall, som för visso äro våldsammare än barnvärkar, och som utbreda sig ända till ljumsken, så att den stackars lappen kryper som en mask på marken .... Efter några timmars, stundom en hel dags, förlopp upphöra plågorna under ett ymnigt spottflöde, som varar en kvarts tid .... För att bekämpa den våldsamma sjukdomen med däremot i våldsam verkan svarande botemedel använda de hvarjehanda medikament, alla mycket kraftiga, såsom *Angelica*-rot, tobaks-aska och tobaks-olja, bäfvergällslösning o. s. v.» (Lappsk Flora sid. 73).

247.

Min Bror och Secreterare.

Här återsändes min tanke på det jag fick förra postdag.

Jag råkade i freddags afton RäntMästaren, som war nog brydd; han sade sig nästa freddag skola skicka pgr, sade sig fått M. Br:s bref men ej trodt det warit så hastigt.

Nu min Bror kommer jag äfwen med en ödmiuk och troinnerlig bön, hwaruti M. Br. allena kan hielpa.

Hasselquists Memorial angående resan till Terra sancta gick igenom tre stånden lyckligen på 3 pleniidagar, men [har] sedermera liggat hos LandtMarschalken[1] i 3 månader utan att kunna föredragas in pleno på Riddarhuset. Nu sedan academien fått LandtMarschalken till sitt membrum, är lät och kostar M. Bror ett enda ord att det framkomer och sedan blifwer afgjort uti Se-

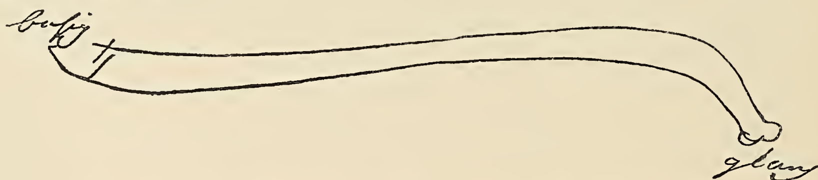
krete utskottet.[2] Söta Bror, trottas ej, så ofta som jag beswärar; och om LandtMarschalken ej skulle willia, så bed Hr Öfwer-Intendenten[3], som aldrig har tillförene undandragit sig att wara fautor scientiarum, hälst detta intet graverar staten. Kan Bror hielpa här utinnan, böra både Mæcenates och Bror därföre allenast hafwa priset.

Käre Bror, hur länge skall Westbeck spela med Eder[4]. Rätt så mycket kommer detta at blifwa practiserat till tobak, som jolsterullen[5] blifwer Bomull, äller så snart geten blifwer gagnelig för skogen äller fåren äta torf. Lät oss nu profwa några åhr, och sedan utropa, at academien ej må mista crediten; jag har ej lust att lägga mig emot och bära hundhufwudet, jag är rädd för nemesin theologicam, vestigia me terrent.

Äfter min observation ej ännu är upläsen, utan torde komma om lördag, så skickar jag här det benet, som war in pene på siupp[6], dock med det accord:

1. att ingen bryter sonder det.

2. att jag helt wist får det straxt igen, ty det skall blifwa i Museo academico.

Det sista M. Bror skrefwit i sitt bref kan jag ej läsa om innelyckte. Vale, fave.

C. L.

Wisa äntelig. denna penem osseum för Hr Öfwerintendenten. Nb. canalen låg öfwan på benet helt smal; altså har detta diur altid bogan spänd.

Utanskrift:

Kongl.
Wettenskaps Academien
frijbr. *Stockholm.*

Tvenne lack utan påtryckt sigill.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Odateradt, men säkerligen skrifvet i senare hälften af November 1747.

[1] Friherre Mathias Alexander von Ungern-Sternberg, född 1689, ledamot af Vetenskapsakademien den 24 Oktober 1747, slutligen fältmarskalk och kommenderande general en chef vid Pommerska krigets början, död 1763.

[2] Härigenom vanns intet annat, än att Secrete Utskottet rekommenderade Hasselqvist till erhållande af det Guthermuthska stipendiet. Härtill var han dock inkompetent, då det är afseddt uteslutande för teologie studerande.

[3] Carl Hårleman; se bref. 217 not. 1.

[4] Zacharias Westbeck, född 1696, prost och kyrkoherde i Öster-Löfsta i Upland, död 1765. På grund af sitt intresse för ekonomiska frågor valdes han till ledamot af Vetenskapsakademien, i hvars Handlingar flera hans »rön» (såsom om »utsädets och gödselns vissa besparing», om en ny såningsmaskin, om källarehvalf af smedjekol, om skötspiggs-fisket och huru olja kokas af denna fisk, om en violett färg af en stenmossa m. m.) finnas intagna. I Linné hade han ingen beundrare. Att han framkommit med något tobaks-surrogat, är väl möjligt, fastän det ej framgår af Vet. Akad:s protokoll, men däremot omtalas däri, att han den 7 November 1747 »viste up torkade blad af örten Symphitum, som kokat som the gaf en god smak», äfvensom »en så kallad jord, som han förmente vara märg, som dragit sig ut utur döda Creaturs ben». Härpå utlofvades »en utförlig beskrifning», men någon sådan afhördes ej sedan

[5] År 1745 utgaf Westbeck en skrift: *Underrättelse om en påfunnen dubbel slags Bomull som ymnigt wexer öfwer hela riket;* den ena af dessa skulle erhållas af *Epilobium angustifolium,* den andra af jolsterpilen *(Salix pentandra).* Genom användande af den senares fröull anser han, att man kunde »aldeles slippa och undgå wåra sugande utländningar, som nu uti wårt eget land fabriquera wadder af den utländska Bomull, den de köpa i wåra egna bodar. . . . Låta wi det länge så passera, må wi af wåra grannar med rätta ej annat wänta, än hwita tänder och en rynckjog näsa».

[6] Se Vet. Akad:s Handl. 1747 tab. IX f. 2.

248.

Min Bror.

Tack för taflan och brefwet.

Af Professor Kalm fick jag 4 bref oförseglade till Hr Öfwerintend., Eder[1], mig och Baron Bielke, alla öpna och oförseglade.

I brefwet till mig begiärar Prof. Kalm, at jag först skall skicka alla brefwen volant till Baron Bielke; sedan föllias alla till M. Bror, sist stanna de hoos Hr Baronen.

Af mitt bref kan M. Br. se att Kalmen det 2 gånger för mera äftertryck begiärar.

Jag skickade dem straxt till Baron Bielke och undrar högeligen, at han så länge sölar och ej redan lämnat dem till Eder, då jag [ej] hade samwete at uppehålla dem en dag.

Jag skall skrifwa där om till Baron Bielke; will M. Br. det ock giöra till honom, är det wähl.

I Hr Baron Hårlemans[2] är en observation[3] at införas uti actis.

Vale. M. Br:s

C. L.

Utanskrift som på föregående bref.

Sigill V, sönderbrutet; rödt lack.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Odateradt, skrifvet 1748, troligen i början af April.

[1] Brefvet till Elvius, som var dateradt London den 9 Februari, upplästes i Akademien den 12 Mars.

[2] C. Hårleman upphöjdes i friherrligt stånd 1747.

[3] Detta bref, som var skrifvet i Grimstad (Norge) i Januari, och som upplästes i Akademien den 16 April, »innehöll åtskillige rön angående tekn til vatnets affall i hafvet vid Norske stranderne, angående åtskillige slags muslor› snäckor och ostron med nyttor deraf, angående växter och åkerbruket i Norge, och som detta bref således innehöll åtskilligt märkvärdigt och gagneligit, holt man före at det kunde införas ibland handlingarne; remitterades fördenskull till Baron Bielke och H. Linnæus». På dessas tillstyrkan intogs ock i Handlingarne för 1748 (s. 185—202) *Rön och Anmärkningar uti Natural Historien och Oeconomien gjorde och sände ifrån Norige.* — Detta bref uppväckte dock äfven någon tvist inom Akademien, hvarom protokollet för den 24 Juni 1748 meddelar: »Uplästes andra gången ett til Herr Hårleman från Herr Kalm för någon tid sedan ankommit bref, innehållandes åtskilligt, som han i ackt tagit under dess vistande i Norrige, så i anseende til Vatnets aftagande uti Vestersiön som uti Oeconomien och Historia naturali. Herrar Linnæus och Bielke, til hvars genomseende detta bref hade blifvit lemnat, styrkte fuller Academien genom påskrift, at låta detsamma införa såsom Rön uti Handlingarne, men Friherre Löwenhielm berättade, at han härtill ei kunde gifva sitt bifall, i synnerhet som den saken angående vatnets aftagande vore mycket oviss och hittils utan grundade skäl antagen. Härutinnan stämde Hans Excellence Ehrenpreutz med Friherre Löwenhielm öfverens. Sedan häröfver en stund blifvit öfverlagdt, stadnade Kongl. Academien uti det slut, at alt hvad uti detta bref rörde natural Historien, det samma skulle införas som rön uti Handlingarne, men de observationer, som angingo vatnets aftagande, komma at införas ibland utdragen ur Dagboken». Så skedde ock.

249.

Min Bror.

jag har sport att academien änteligen huggit till och uteslutat onyttige ledamöter[1] för sig; det war ganska wähl, det en gång skedde; det giör arbetsamme arbetare i wingården, medan några stå fåfänge på torget. det gifwer estime.

Ofelbart komma wähl wåre extranei att specificeras uti acterne[2]; så snart de utkomma, skall jag öfwerskicka exemplaret till Ledamöterne, at de inom sin tid skola inkomma med sine rön.

Men huru kommer sig att i Göttingiske Zeytungen står Johan Gesner[3] (Physicus och Canonicus i Bern) i stället för Joh. Albert Gesner Seren. Ducis Wurtemberg. Archiater & consiliarius. denne senare är den, som jag så högt recommenderade till att blifwa ledamot och academien där på antog; jag är säker, att han allena skall giöra så mycket gagn, som alla andra.

Denne samme skrifwer i sitt bref till mig, att han redan länge sedan skrifwit till academien och tackat mycket för den heder, honom skedt, men att han addresserat brefwet till Gref Gyllenborg[4] (NB. Carl, wår förra Canceller), den han intet wiste wara död, och genom hwilken han tillförene plägade skicka sina saker; om detta bref ej skolat framkommit, så war så gunstig och fråga efter det hoos herrar Gyllenborgar.

Lef länge sell. förbl.

M. H. Broders
hörsame tienare
Carl Linnæus.

Utanskrift och sigill som på brefvet 247.

Efter afskrift af E. Ährling. Odateradt, troligen skrifvet i slutet af April 1748.

[1] Härom förmäler protokollet för den 16 April 1748: »H. E. Riksrådet Höpken förestälte, om icke Academien borde efterlefva grundreglorne och utesluta deras namn deruti, som ej ännu ingifvit nogot arbete eller eljest bemödat sig för Academiens bästa eller åtminstone visat sig flitige eller med nogon synnerlig upmerksamhet för Academien uti sammankomsterna. Detta biföls såsom det lindrigaste steg Academien kunde taga. Då uti desse omständigheter befunnos H. Gen. Major Stobée, H. Assessor Adelheim, Professor Hasselbom och Gref Stromberg, hvarföre deras namn också kommer at utelämnas i detta års förtekning; dock kunna de åter få sina rum, enär de giort sig dem förtiente».

[2] Förteckning öfver Akademiens utländska ledamöter finnes första gången införd i Handlingarnes första kvartalshäfte 1748, och däri finnes upptagen »Herr Johan Albert Gesnerus, Hof-Råd och Archiater hos Hertigen Würtenberg».

[3] Johan Gesner, född 1709, död 1787 såsom professor i Zürich.

[4] Riksrådet och Kanslipresidenten Grefve Carl Gyllenborg, född 1679, kansler för Upsala universitet från 1739 till sin död den 9 December 1746.

250.

Min Kiäre Bror.

Hwad har jag syndat M. Br. emot, som på så lång tid ej fått en enda rad?

Tack för Gesners[1] bref. jag hoppas han ock skrifwit till academien sin tacksejelse för receptionen. han lofwar inom åhrets slut skicka sin observation. karlen är ganska solider.

Gislers observation skickas tillbakas.[2] jag will allenast säga M. Br. min mening, men intet at hon i mitt namn uptäckes, och at jag warit där emot, ty man bör söka med alla krafter att ej pådraga sig owänskap.

1. är stäkra[3] omnium consensu en Häst-siukdom.

2. är denna siukan endast af stäkre-gräsets gift för hästar.

3. Lida boskap intet af samma gräs, utan där starkasta stäkra wäxer, där trifwas koerne ganska wähl, och hafwa aldrig men af gräset. detta alt wet hwar bonde.

4. Auctor här tager promiscue hästars och kors siukdomar för stäke; altså felar såsom den där intet kiänner siukdomen, den han skall tractera.

5. Hans stäkegräs har hwarken smak äller lucht different ifrån annat gräs. jag har wähl inga rön om hans gräs, men kan wähl swäria, at det intet giör mehr än gement gräs, ty alla vegetabilier agera äfter lucht och smak. utan är hans stäkegräs en error popularis och giör ej mehr än annat gräs.

6. den casus han beskrifwer, war på en ko, altså ej stäkra, ty stäkra skadar ej mehr koen, än *Aconitum* hästen.

Intet gift gifwes utan respective till et wist species. E. gr. *Tithymalus*[4] är giftig för alla cre[a]tur, men en matsk (Faun. suec. 825) har den till sin enda föda.

Hästen får ej äta *Valeriana, Comarum, Galium, Ulmaria, Agrimonia,* men getter äter alla desse och mår wähl där af.

Alla cre[a]tur: kor, får, getter &c. dö af cicuta, men hästen skadas här af intet.

Fåren äta Bolmört och Belladonna, men andra skadas.

altså får man ej argumentera ifrån et slag till ett annat, ty skaparen har gifwit hwario slag sit till foder.

Med ett ord: jag förstår intet denna observation, utan woro bäst hon remitterades till andra, som förstodo det intet jag torde wetta.

Min Bror, lef wähl, och lät mig höra af Eder och wår Academie.

förbl.

Min Brors

lydige

C. L.

Utanskrift som på brefvet 247.

Sigill bortklippt.

Efter afskrift af E. Ährling. Odateradt, men skrifvet 1748, antagligen i Juni eller Juli.

[1] Joh. Alb. Gesner, se bref 238 not. 2. Någon hans »observation» till införande i Vet. Akad:s Handlingar afhördes dock aldrig.

[2] Den 12 Mars 1748 upplästes i Akademien Gislers »rön om stäkgräsets nytta», och skulle detta remitteras till utlåtande af Herrar Linnæus, Cederhielm och Bäck. Detta beslut synes ej hafva blifvit verkstäldt, ty den 18 Juni s. å. upplästes Gislers »beskrifning om Stäke sjukan», hvilken då remitterades till de ofvannämnde och dessutom till N. Rosén och S. Schultze. Säkerligen är det med anledning häraf, som Linné skref ofvanstående bref, hvilket omöjliggjorde afhandlingens intagande i Handlingarne. Däremot infördes däri samma år tvenne nya af Gisler insända uppsatser, nämligen *Beskrifning om Strömmings Fiskets beskaffenhet i Norrbotten* samt *Om en jordbäfning, som tilldragit sig omkring Hernösand den 12 Mars 1748.*

[3] Jfr. bref. 185 not 1 och 192 not. 1.

[4] *Tithymalus = Euphorbia.* Om de för husdjuren nyttiga och skadliga växterna lemnades utförlig redogörelse i den 1749 utkomna disputationen *Pan suecicus.*

251.

Min Herre.

Denne matskewäfnad har 2, om ej 3 gånger, tillförene af Kongl. Academien warit remitterad till mig, då jag hwar gång öfwer honom yttrat mig, med des namn och historia, samt att han, så wida ännu är bekant, är aldeles onyttig uti oeconomia privata.[1]

jag tackar för Profess. Kalms bref, det jag nu har den åhran återställa.[2]

Beskrifningen om Berberis är artig, så wida den gifwer oss en citronsaft utan citron. Figuren kunne wara långt bättre; beskrifningen borde jänkas äfter principia Botanica; principia physica och medica kunne äfwen af dem, som hafwa konsten, litet poleras, så blefwo observationen ännu långt skiönare.[3]

Misfödelsen om dufwan med 3 fötter äller en kykling med 3 fötter, alt samma sak, är nu mera ej sälsamt, sedan man årligen sedt sådant. Käijserliga Academien har med dylike misfödsel redan uttrottat sine läsare. Skall sådant giöra någon nytta, bör en excellent anatomist det öpna och utreda, at determinera nya insertiones musculorum et ramificationes vasorum samt där af leda physice, hwad ledas bör och kan.[4]

C. L.

Utanskrift och sigill saknas.

Efter afskrifter af B. Bergius (vol. XIII s. 453) och E. Ährling. Odateradt, men antagligen skrifvet i slutet af Juni eller början af Juli 1748.

[1] I Akademiens protokoll för den 18 Juni 1748 omtalas, att »af Grefve Piper upvistes en besynnerlig fin maskväfnad, tagen ute på landet af ett Häggeträd». Det beslöts, att den skulle sändas till de Geer och Linnæus, »som skulle anmodas at underrätta academien, om den uti ett eller annat mål kunde tiena til någon nytta».

[2] Säkerligen det bref från London den 3 Juni, hvilket uplästes i Akademien den 9 Juli, och hvari han meddelar, »at han med de penningar han fådt ei längre lär kunna uppehålla sig i America .... än det högsta ett år».

[3] Den 26 Mars 1748 »uplästes en handling inlämnad af H. Ankarcrona om bruket af Berberis i stället för citronsaft, hvilken remitterades til Herrar Linnæus och Bäck». I Handlingarne 1749 (s. 61—67) finnes Theod. Ankarcronas *Beskrifning om Berberis trän eller buskar, deras frukt, art och beskaffenhet, samt stora nytta i hushåll, til at bespara en del penningar, som gå*

ur Riket för Citroner och Citron-Saft. Framför allt framhålles däri, »hvad myckenhet citroner, som årligen införskrifves och merendels åtgår til den välsmakelige och hälsosamme Ängelska drycken kallad *Punch* ... Man kan ock häraf sluta, hvad penningar utgår för citroner, som nödvändigt hit intils måste tjena til omtalte dryck. Til undvikande af så stor myckenhet citroners införskrifvande, och at göra på denna drick et lika om icke bättre köp än på vin, vil man göra för det allmänna kunnogt, at saften af ofta omtalte Berberis är genom försök befunnen, at i alla delar komma up emot citronsaften». Företräde bör t. o. m. tillerkännas åt »Berberis-punchen», ty den »har en ljuflig smak» och en »skön röd färg» samt »är mycket helsosam», isynnerhet för dem, som lida af skörbjugg eller podager.

[4] Vid Akademiens sammankomst den 9 Juli 1748 »uplästes en af Herr Jennings ingifven berättelse om den Dufvan med 3:ne fötter, som han i spiritu vini för någon tid sedan lemnat til Academiens Cabinet. Denna berättelse remitterades til Herr Linnæus». Såsom belöning härför utsågs Herr Jennings till Akademiens »ämnesvän». — Detta var en utmärkelse, som tilldelades företrädesvis unge män, hvilka genom insända smärre »rön», gåfvor till Akademiens samlingar eller bibliotek, idkande af naturvetenskapliga eller ekonomiska studier o. s. v. visat sitt intresse för Akademien och dess verksamhet. Några direkta förbindelser ålågo dem ej; den enda fördelen, som dem bereddes, var rättighet att bevista sammankomsterna. Hvad de därvid hade att iakttaga, utvisar protokollet för den 26 Oktober 1751, där det heter: »Beslöts, at Herrar ämnesvänner böra sätta sig, då de inkommit, på de eftre bänkarne, och der blifva stilla, til des de gå ut, samt ei, såsom här tils skedt, gå af och an, samt stå bakom stolarne, och vända ryggen til de på främsta bänkarne sittande Ledamöterna, hvilket icke allenast sedt rätt oanständigt ut, utan ock förorsakat sorl och gny, så at Ledamöterna ei kunnat höra, hvad som förehafts vid bordet».

252.

Min Bror.

Att Hr Hannæus[1] uti sitt stora concept tror sig så wähl, att ingen warit så lyckelig uti inbillningen, det gifwer tillkiänna at han så litet effectuerar, som han litet wet.

Jag har lust at se om han kan beskrifwa ett enda fyrfotadt creatur, ja en enda hund; men jag är så säker att han ej kan det, som jag är wiss att ingen giort det för honom.

Lyckelig är han, om en god ritare och kopparstickare kan gifwa honom auctoritet hoos pluraliteten af läsarne, som äro ignoranter.

i detta patentet ser jag, att auctor läset mitt tahl i Wettenskaps academien, den hollandska editionen.[2] torde altså han framdeles blifwa lyckeligare copist äller sectator än inventor.

M. B. säger sig sända mig 2:ne bref, som han skrifwet mig till, men jag fick intet thera; kan altså ej skicka tillbakas.

Patentet behåller jag i Konstcabbinettet såsom ett admirabelt monstrum.

Vale. C. L.

Efter B. Bergii afskrift »*ex orig.*» (vol. XIV s. 99). Odateradt, men antagligen skrifvet under sommaren 1748.

[1] Genom ett bref till Elvius från Geschwornern vid Sala grufva Friherre Alex. Funck, dateradt Hamburg den 25 Juni 1748 (Berg. XIV s. 101), har upplysning erhållits, att Doktor Hannæus var bosatt i sagde stad, och att han utsändt en prenumerations-anmälan (»patent») till ett stort naturvetenskapligt, rikt illustreradt arbete. Funck, som uppsökt honom, fick den uppfattningen, att det hela var ren humbug. Såsom medarbetare skulle han hafva en »Societet af 30 personer och derutöfver wistande utom Hamburg och wida ikring i Europa», men några namn ville han på inga vilkor uppgifva, »emedan de det sielfve intet åstundade»; kopparstickare voro förskrifna från Frankrike, hvilka dock ej hade kommit, men redan inom 14 dagar skulle första kopparstycket »utwisa wärkets härlighet»; »flera prenumeranter hade infunnit sig, än han kunnat emottaga» o, s. v. Han skröt ock med att hafva den största samling naturalier i Hamburg, men Funck, som blott besåg mineralierna, fann, att de »woro både fåå och uti största Confusion». — Det bebådade och utpuffade verket utkom aldrig.

[2] *Tal om märkwärdigheter uti insecterne, hållit för Wettenskaps Academien uti Auditorio illustri, då första præsidentskapet aflades 1739 d. 3 October* (Stockh. 1739). En holländsk öfversättning däraf lärer hafva utkommit i Leiden 1740 eller 1741.

253.

Min bror.

I dag hade jag bref af Hr Professor Sauvages, af fölliande ord. Licet non dudum ad Te scripserim, Vir Colendissime, qui de Tuo silentio quererer, jam epistolâ tua suavissima commitigatus, sine mora respondeo, me quam lubentissime in celebrium stockholmensium Academicorum coetum, si hunc honorem impertiri mihi voluerint,

cooptatum iri; doleo tantummodo quod in me animum quidem sciendi cupidissimum, sed non tanto favore dignum reperturi sint; totum itaque illud vestræ gratiæ refero quod jam in illustri vestra societate locum inveniam certe et optatissimum et honoratissimum, pro quo beneficio grates rependo maximas. Non scribam ad illustrem Academiam stockholmiensem nisi prius, quas promisisti invitatorias, accepero, aut contrarium monueris etc.[1]

Altså täcktes Min Bror gifwa ett bref till Hr Sauvages. Namnet är Franciscus de Sauvages, conseiller Medecin du Roy, Professeur en medecin de Monpellier, Membre des societets des sciences.

förbl.

Min Broders
trogne tienare
C. Linnæus.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XIII s. 331). Odateradt, men Sauvages tacksägelsebref upplästes i Akademien den 5 November 1748.

[1] Öfversättning: Ehuru jag, högstvärderade herre, för icke länge sedan skrifvit, för att klaga öfver Eder långa tystnad, skyndar jag nu, blidkad genom ett mottaget, ytterst angenämt bref, att till svar på detta meddela, att jag med största beredvillighet vill inträda i Stockholm-akademiens medlems-skara, om den hedern skulle mig tilldelas. Jag beklagar blott, att man hos mig skall komma att finna en själ, som väl är i högsta grad kunskapstörstande, men tillika ingalunda förtjänt af en sådan utmärkelse. Eder välvilja tillskrifver jag det därför helt och hållet, om jag skulle vinna en lika eftersträfvansvärd, som hedrande plats i Edert lysande samfund, och för denna Eder ynnest frambär jag de innerligaste tacksägelser. Till den lysande akademien i Stockholm skrifver jag ej förr, än jag mottagit det utlofvade kallelsebrefvet, eller Ni själf gifvit mig ett annat råd o. s. v.

254.

Min Bror.

Tack för Sauvages; nu skall jag wara färdig at gifwa observation, allenast jag får 3 veckor från mig, medan bråaste Lectionerne påstå. hade ej Sauvages inkommit, sedan han blefwit mig lofwad, så hade jag ej skolat beswärlig fallit.[1]

jag skickar tillbakas Hans Excellences Riksrådets Bondes rön[2]; jag kan icke gå in uti leges vegetationis, som förut ej warit mit giöro-

måhl. där äro en hop egne och artige speculationer; lät det tryckas; det lärer icke komma så noga; det är stort af en sådan herre.

Om Gleditsches[3] saknar jag det förnämsta, som han skref mig till om, för ett par åhr sedan, med hela processen widlyftigare, näml. såplödret. det woro wähl om Gleditsch gofwo in sitt rön sielf; han är ju kallad till Ledamot.

Om Spindlarne är aldeles alt hwad Hr de Geer påmint och något mera, såsom auctor ej är ex professo insectologus.[4]

Det mykna sälsama, som Hr Grill gifwet har jag alt utgifwet uti en disputation, som sedermera är i tyskland omtryckt, där alt och hwart ett är beskrefwit. Men will M. Br. hafwa något af det in actis, wähl an, lät oss taga den sälsama Bradypus.[5]

Må wähl.

C. L.

At gifwa rön med figur [kan jag ej]. Här är i hela Upsala ingen siähl, som kan gifwa en artig figur. jag hade i sommar öfwer 150 nya admirabla blommor, men måste lämna dem åt glömskan för den skull.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XIII s. 454). Odateradt, men med säkerhet skrifvet 1748, troligen i slutet af Oktober.

[1] Jfr. bref. 238 n. 1 och 253. I tryckt ledamot-förteckning finnes han upptagen först i början af Handlingarne för 1749.

[2] Gustaf Bonde, född 1682, riks- och kansliråd, Upsala universitets kansler, död 1764. I Vet. Akad:s Handl. 1748 s. 270—77 finnas införde dennes *Anmärkningar om Löfven på Träden,* hvari redogöres för det gagn bladen göra, i det att de skydda de unga knopparne, »såsom en sugare til sig draga och fördela en del af den ur rötterna så ymnigt upstigande saften», »skydda och försvara, så väl de unga skott och qvistar, som blomman, frukten, ja sjelfva trädet genom sin skugga och värn för Sol-hetta, köld, slagrägn, blåsväder, natt- och rim-froster, och flera skadeliga tilfälligheter, så at sjelfva trädet, både til sin växt och fruktbarhet skulle stanna och undergå i mangel af en slik naturens egen det förskaffade *para-sol*, *para-pluye* och *para-vent*, samt updragande och utdelande af den saft, som är för vegetabilierna det samma som blodet och chylus är för animalierna» o. s. v.

[3] Johann Gottlieb Gleditsch, född 1714, botan. professor i Berlin, död 1786. — »H. Rosén hade uplämnat et utdrag af H. Aurivilli bref ifrån Berlin angående 2:ne rön, som H. Gleditsches giort för vexternas fortbringande och förmerande, det ena igenom väggmossa och det andra igenom vatn. Remitterades til Herrar Bielke och Linnæus». (Vet. Akad:s protok. d. 15 Okt. 1748). — Någon afhandling af Gleditsch infördes aldrig i Handlingarne.

[4] Auscultanten i hofrätten Tvist hade den 15 Oktober insändt några »anmärkningar om Spindlar», hvarefter De Geer både muntligen och skriftligen

»påminte et och annat, hvaruti auctor farit vilse i sina observationer». Sedan LINNÉ instämt häri, blef afhandlingen lagd ad acta.

[5] CLAS GRILL, född 1705, framstående affärsman, död 1767. År 1747 skänkte han till Upsala universitet en samling i sprit förvarade utländska djur, för hvilka följande år redogjordes i disputationen *Surinamensia Grilliana.*

255.

Min K. Bror.

Jag fick foglen med en hop andra saker genom utskickanden ifrån stockholm; men råkade honom intet sielf; altså ej wisste, hwad foglen wille betyda.

Foglen är en veritabel *Hortulana*[1], fast han intet hos oss är så dyr som i de södre länder, där han får blifwa fet i wingårdarne och af ficonen, på hwilka rätter han föga hos oss får smaka.

At foglen finnes äfwen i Swerige, har jag anteknat tillförene; se Fauna Svec. n:o 208, ubi descriptio, [och] Wetensk. Acad:s Handl. 1740 vid slutet af observationen till Snösparwen p. 368.[2]

Miserabelt är nu för oss i Upsala, at wij hafwom icke en enda menniska, som kan gifwa och giöra oss en enda ritad figur. Hr Hallman[3] reste hastigt och oförmodeligen bort, just då jag tänkte dagen äfter få bruka honom.

Lycka till ett wälsignat Nyåhr. förbl.

Min K. Brors
lydige dräng

Fahlun 1748 5:te dag juhl. C. Linnæus.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. XV s. 781).

[1] *Emberiza Hortulana* L.

[2] *Beskrifning på snö-sparfwen* (Vet. Akad:s Handl. 1740 s. 368—374). — Snösparfvens »kiött smakar helt wäl, då han är gödd eller feet, ock äro åtskillige af wåre inbillade, at denna Fogel är en rätt *Hortulana,* för hwilken Ut-Ländningarne ofta ei frukta at gifwa en Ducat för des härliga smak skul; men *Hortulana* är en helt annor Fogel, som ock hos oss fångas under tiden, fast sparsamt».

[3] JOHAN GUSTAF HALLMAN, född 1726, slutligen lifmedicus, assessor i Collegium medicum och föreståndare för nya kurhusinrättningen, död 1797. Under studenttiden hörde han till LINNÉs lärjungar och hjälpte honom med afritande af ett och annat naturföremål. I Juli 1749 reste han med ett på förord af LINNÉ erhållet understöd från Kommerse-kollegiet, för att i utlandet förvärfva

sig erfarenhet beträffande plantering och skötsel af hvita mullbärsträdet, i och för framtida åstadkommande af inhemsk silkes-produktion. Återkommen 1754, anlade han på Ladugårdslandet af detta träd planteringar, hvilka blefvo så vidlyftiga, att de 1759 innehöllo ej mindre än 25,000 plantor. Intresset för detta företag slappades sedan, och planteringarne fingo förfalla.

256.

Min K. Bror.

Här föllier innelycht Prof. Kalms bref till mig[1] och Baron Bielke; de böra insättas i Salvii *Lärda tidningar*, om ej Prof. Kalm skall blifwa ond. Dock håller jag före, att allenast det jag med blyertzen understrukit bör tryckas, ej det andra, ty det är af intet wärde och en dehl helt osmakeligt.

Lämnar doch till M. H:re at döma, om man bör så publice uttala [sig] om Mullbärs träden[2]; ho wet, om ej Engelsmannen torde förhindra och misunna oss detta? torde wara bäst at tiga med en hoper hopp för än man har det i händerne; hwar om rådgöres med Hr Baron Hårleman.

Det är nog hastigt, at Kalmen skall näppeligen et åhr få wara i Canada; för 100 dukater kunne han blifwa der noch ett åhr; resan dit och tillbakas är det dyrasta; warelsen där den minsta. Drängen och Hr Kalm borde ej gå hem på en gång, att ej alt må olyckas, om et skulle olyckas. Woro pgr att fåss för Prof. Kalm, så kunne nu 100 dukater giöra så mycket som älljest 9,000 daler.

Utaf Hr Kalms bref ser jag, att han ärnar sig till nya Engeland, såsom dess längsta norr-resa, hwarifrån han är sinnad sedermera, sedan han gått wäster ut i Canada, at gå hem; nya Engeland ligger emellan 40 à 48 grad. [nordl.] latit., altså lika med Frankrike, Spanien och Italien; äfter sin lofwen och wår åstundan påtog han sig att gå i America till lika högd med Sverige emällan 55 à 60 grader, där man ofelbart skulle få sådane saker, som tienade för wårt hårda climat. Min ansökning är därföre, at Kongl. Academien täcktes genom bref antyda honom at fulgiöra sitt löfte och där ifrån sambla wäxter äller frön, så framt han skall undgå answar. Hans egna memorialer till Kongl. Academien utlofwa at resa till Hudsons bay äller Fretum Hudsonis, ty där är ej sommar i sep-

tembri och octobri, såsom i Pensylvania; annors kommer skulden med tiden på oss, som ej kunna cultivera; ty under 60 grader kommer wintren så snart, som hos oss. Då häfwes den olägenheten, som alla virginiska örter hos oss hafwa, at de blomstra sent, men sällan bära frön. Och far ej Prof. Kalm längre, så hade det warit bättre, han aldrig rest å stad. At komma upp till terra nova, är ingen konst, ty fiskare resa dit dagel., och måste han, om det skall wara wähl, nödsakeligen norr om terra nova.[3]

Min K. Brors
hörsamste tjenare
Upsala den 30 Jan. 1749. C. L.

Efter B. Bergii afskrift »*ex orig.*» (vol. XV s. 289).

[1] Kalms mycket utförliga bref till Linné, dateradt »Philadelphia uti Nya Sverige i America d. 16 Octob. 1748», upplästes, jämte ett annat till Baron Bjelke, i Akademien den 11 Februari, »hvaraf Academien fant nödigt at utdrag borde göras och föras in i detta qvartals handlingar», hvilket ock skedde.

[2] Härom yttras i brefvet: »Villa Mulbärsträn af flere slag finner man i synnerhet öfver alt i skogarna; de som rest ända til norra delen af New England, der kölden om vintrarne täflar med den i Torno och Lappmarken, försäkra mig, at de äfven sedt villa Mulbärsträd der; ej en, utan flere, hafwa för curiositet haft Silkesmaskar, dem de födt dermed, som spunnit så godt silke, som någonsin det, hvilket finnes i södra Europa; en af forna Gouverneurerna i New-York kunde af sina egna Silkesmaskar, som föddes af desse träns löf, få årligen så mycket silke spunnit, som han til sin hela familia hade af nöden; men emedan dagsverksfolket här äro oändel. dyra, och man finner sin största profit med spanmålshandel, som föres härifrån til hela Westindien, så har man glömt bårt all Silkesmask-skötsel».

[3] Härmed menas antagligen New-England och icke New-Foundland.

257.

Mine Herrar.

i dag, just då jag skulle utresa, fick jag af Sl. Ternströms änka sal. Magister Ternströms journal; där uti är en hop som duger, det jag vill utdraga, då jag kommer tillbakas.[1]

emellertid tycker jag, at beskrifningen dagl. på thermometren, som war rätt accurat, borde excerperas och insättas i actis.

Gud hiälpe mig för änkan, som ropar om conservation. jag är gift och förhindrad. Ingen präst är i academien. Huru skola

wij få någon åt stackars änkan; hon ropar himmels högt öfwer mig, som rådde des man.

Tiden tillåter ej mer.

Upsala 1749 d. 29 april.[2] C. Linnæus.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XV s. 25).

[1] Denna journal finnes ännu i behåll och eges af Kungl. Biblioteket. Däri finnas hans termometer-observationer antecknade. Någon publikation däraf egde aldrig rum.

[2] Linné anträdde samma dag sin resa till Skåne, hvarifrån han den 13 Augusti återkom till Upsala.

258.

Min K. Broder.[1]

Nu reser Dr Hasselqvist[2] åt Terra sancta, han har mycket få styfwer at hugna sig wid. Om Min Bror älskar wettenskaper och deras idkare, så kan M. Br. wisa det på honom; i studier går han öfwer Professor Kalm, och kommer denne hem, så går han högre, fast han litet talar. bed på mine wägnar alla de herrarne af Kongl. W. Academien, som älska dygd och wettenskaper, at de det nu wisa på honom. Lefwer han till hemkomsten, går han högre i namn än någor swensk.

jag lägger detta på Min Brors samwete, för hwilken M. Br. skall swara mig inför den lärda och ärbara werlden.

Vale. Min Brors
1749 d. 29 April. lydige
Upsala på resan stadd. Carl Linnæus.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XV s. 24).

[1] Detta är det sista af Linné till Elvius adresserade brefvet. Den senare tjänstgjorde såsom Akademiens sekreterare sista gången den 27 Maj 1749, hvarefter han på kunglig befallning företog en resa till Wästergötland och Skåne. På hemresan därifrån afled han på Ekolsund den 27 September.

[2] Se bref. 243 not. 1. Från Stockholm anträdde dock Hasselqvist ej sin färd förr än den 7 Augusti 1749. Något understöd af Vetenskaps-akademien erhöll han icke, fastän han därom gjorde ansökan (B. Bergii brefsaml. vol. XIV s. 51). Det enda tillmötesgående, som af akademien visades honom, var, att han den 20 Maj 1749 »fick lof at i Academiens namn giöra excursiones Botanicas och hålla föreläsningar», hvilket han ock gjorde under sommaren »och vant allas ynnest».

259.

Mine Herrar.

i dag hafwom wij uti Swänska avisorne stockholm 28 augusti 1749[1] från Nykiöping på Nors[2] af d. 15 Aug., at en hafsfru[3] fångats med mera.

Ehuru långt de naturkunnoga kommit, är man ännu i wettenskapen osäker om sådant diur wärkeligen gifwes äller är en blott fabel och inbillning på någon hafsfisk.

Kongl. Wettenskaps Academiens correspondence går wida; kunne Kongl. Academien få detta diur lefwande äller i bränwin förwarat, will jag wara man, at det skall blifwa ett af de största decouverter, som Academien någonsin kan wara i stånd at giöra, och för hwilken hela äfterkommande werden skall tacka Academien, ty detta är ett phænomenon, som ej igenkommer mer än hwart 100 à 1000:de åhr.

Upsala 1749 d. 29 Aug.

C. Linnæus.

Efter afskrifter af B. Bergius (vol. XV s. 329) och E. Ährling.

[1] I Stockholms Post-Tidningar för den 28 Augusti 1749 läses följande notis: »Nyköping på Mörs, d. 15 Aug. Fyra fiskare från Haardbor, som ligger där wid westerhafvet, hafva natten emellan den 11 och 12 sidstlidne fått i deras nät en ganska stor Hafsfru, til öfwersta delen lik en menniskia, men til nedersta en fisk ... Hon är til färgen helt gul och blek med tillyckte ögon, långt swart hår, och fingren hopwäxte medelst en tunn hud, så at händerna likna gåsfötter». — Liknande berättelser finnes hos flera äldre författare, och särskild tilltro hade satts till Bartholins beskrifning på en »siren»; som blifvit fångad i hafvet utanför Brasilien och dissekerad i Lyon; han lemnar ock en afbildning af densamma, enligt hvilken hon hade ett fullständigt qvinnohufvud med t. o. m. vackert ansigte (dock alldeles utan hår), qvinnobröst, tvenne korta armar med gåsfot-lika händer samt en konisk underkropp. Helt naturligt är, att Linné önskade finna en förklaring på hvad som gifvit anledning till dessa berättelser. — Först längre fram fick han af den amerikanske naturforskaren Garden mottaga ett obekant djur, hvari han tyckte sig finna i viss mån en likhet med fablernas sirener, hafs- och sjöjungfrur; för detta redogjorde han 1766 utförligt i disputationen *Siren lacertina,* hvilket namn djuret ännu bär.

[2] Nykjöbing på ön Mors i Liimfjorden, som mot Vesterhafvet då afstängdes af Harboöre-Tange.

[3] På brefvets baksida har den under Elvii bortovaro tjänstförrättande sekreteraren, Akademiens arkivarie, Kammarherren, Friherre Joh. von Seth antecknadt: »Då detta i Academien uplästes, afgick bref til Svenska Ministern, Baron Flemming i Kiöpenhamn, med anmodan at skaffa underrättelse om detta inbillade diur, hvilken han ock strax öfverlemnade, nemligen at det var en digt».

260.

Min Herre.

War gunstig och upläs detta uti Wettenskaps Academien, och lätt mig wetta, om Kl. Academien täckes stanna uti någon effect.

C. L.

På Gujots watn[1] skall jag tänka, så snart terminen slutas, och inkomma med hwad jag kan utröna.[2]

Mine Herrar.

jag har af awisorne inhämtat, huru Boktryckaren Merkel[3] woro sinnad at emot prænumeration utgifwa en Historia animalium[4] på swänska språket.

Till at compilera en sådan af de förre authorers böcker, såsom af Gesnero[5], Aldrowando[6], Jonstono[7] &c. woro intet annat än at gifwa en smöria af fabler; Nationen har, sedan Kongl. Wettenskaps academien gifwit henne en renare smak, blefwit nog delecat at läsa sådane skrifter; at jag icke kan se det Merkel på detta sätt kunne wåga at draga nationen för näsan.

Utom de förre Authorer wet jag ingen i Sverige, knapt och någon i hela Europa, som här på lagt sin tid. jag allenast har uti 20 åhr arbetat här utinnan och, på det jag motte få utmönstra de gambles fabler och införa nya decouverter, har jag inga möda här på sparat och där på gifwit en prodromus uti Fauna suecica, sedan CammarH. De Geer lättat mig med Insect-historien, den han giort till sitt.

Men som jag såg at tiden drog nog långt uht för mig, läste jag förledit åhr publice Zoologien, på det de studerande kunne wara i stånd at beskrifwa rätt ett diur, då sådant träffades i provincierne, och beskrifningen med mig communicera.

jag giorde desse föreläsningar så tydelige som mögeligt war i en sådan korthet; jag uptäckte en hop af mine artigaste rön, med mera.

Nu will det låta, som en af mine disciplar, som haft närmare tillgång till mig, will detta utgifwa hos Märkel; hwar igenom en dehl af mine rön komma oredige fram för publicum, och där igenom sker at jag en annor gång ej kan rätt bruka dem; här igenom mister jag och all hog at arbeta i detta argument.

Kongl. Wettenskaps academien, som upbygger wettenskaperne i wårt fädernesland, täcktes så laga at hwar får framställa sit, at det sker till nationens heder och nytta, ty nog hade jag länge sedan kunnat boken framgifvit, om jag ej warit mon at den skolat kommit till nationens heder fram i liuset.

C. Linnæus.

Utanskrift och sigill saknas.

Efter afskrift af E. Ährling. Odateradt, men skrifvet i början af November 1749.

[1] Hans Excell. Riksrådet Palmstierna anmälde den 4 November 1749, »huruledes Hennes Kongliga Höghet (i anledning af en nyligen i Frankrike utkommen bok, hvari bland annat berättas, at H. Gujot skall hafva påfunnit en liqueur, som mycket bettre förvarar allahanda växter och djur, då de deruti inläggas, än spiritus vini . . . .) behagat begiära Kongl. Academiens utlåtelse der öfver, huru vida ock en sådan liqueur . . . må wara möjelig, och om icke Academien kunde upfinna något dylikt. K. Academien uptog med diupaste vördnad Hennes K. Höghets nådiga förtroende och låfvade i underdånighet inkomma med sit betänkande». Med anledning häraf hänsköts frågan till Linné, Brandt och Salberg. Den ende, som synes hafva något åtgjort, var den sistnämnde, hvilken den 18 November »upviste en liqueur uti en flaska, med några inlagda insecter, hvilken han förmenar vara af den beskaffenhet, som Hennes Kongl. Höghet åstundat». Att hon sedan begagnat sig däraf på sitt museum, är föga sannolikt.

[2] Något sådant yttrande afgaf Linné sedermera icke.

[3] Jakob Merckell, »direktör och Kongl. boktryckare i Storfurstendömet Finland», men tillika egande tryckeri i Stockholm 1747—59, död 1763.

[4] I Stockholms Post-tidningar för den 26 Oktober 1749 var införd en annons, innehållande underrättelse, att »i början af Nyårsveckan» skulle begynna utgifvas en med afbildningar försedd »*Historia animalium eller Beskrifning om alla de på Jord-Klotet befintelige fyrfotade, wingade, krypande och sjö- samt hafsdjuren sammanfattad*. . . . De, som bemälte wärk åstunda, så wäl i anseende til curiositeten som nyttan» borde »sig i tid til Prænumeration anmäla . . . hos Directeuren och Kongl. Boktryckaren Jakob Merckell, boendes i Stockholm wid Regerings gatan i gränden åfwan före Källaren Tre Remmare». Priset var 12 dlr kpmt.

Tillkännagifvandet väckte ej ringa uppmärksamhet, ej minst inom Akademien. Redan den 28 Oktober braktes saken därpå tal, och som Merckell »kungjordt, at han under prænumeration vil utgifva arktals en *historia animalium* på svenska, och det vore til befarande, at denna, så vida des auctor vil vara

okiänd, torde blifva mindre fullkomlig», så »beslöts, at bref skall afgå til Kongl. Cancellie Collegium, med anhållan at få del af bemälte arbete, innan det begynner at tryckas, på det Academien må kunna gifva auctoren anledning at utarbeta sit värk så mycket fullständigare, til det allmännas tjänst och vår Nations heder». — Den 4 November justerades brefvet till Cancellie Collegium, »hvar vid Præses [Friherre C. G. Löwenhielm], i anseende til det då omtalte bemälte värks förbud, påminte, af hvad granlaga beskaffenhet det syntes vara».

Först sedan detta skett, synes Linné fått kännedom om den beramade publikationen, och då han ej kände författarens namn, vände han sig i sina bekymmer till Akademien medelst ofvan intagna bref. Detta upplästes vid sammankomsten den 11 November, »och som bemälte bref gifver en ny omständighet vid handen, hvilken ej kunnat anföras» i det redan afgångna brefvet, beslöts, att man skulle söka återfå detsamma, med förbehåll att, »när K. V. Acad. för godt finner, sådant åter at afgifva». Härvid erinrade Höpken och Hårleman, »at K. V. Academien ei måtte, igenom något förbuds begiärande emot bemälte boks tryckning, gå vidare, än des grundreglor tillåta och förmå». Sedermera förekom detta ärende ej vidare inom Akademien. — Se vidare bref. 263.

[5] Om Conrad Gesner se bref. 238 not. 3. Af sina zoologiska arbeten medhann han själf endast att utgifva *Historia Animalium de Quadrupedibus* (Zürich 1551); sedan utkommo *Hist. Anim. de Avium natura* samt *Hist. Anim. de Piscibus et Aquatilibus* (Frankf. 1586 och 1604).

[6] Ulysses Aldrovandi, född 1522, professor i Bologna, död 1607. Bland hans zoologiska arbeten äro att märka *Libri XX de Avibus, V de Piscibus, IV de Animalibus exsanguibus.*

[7] Johannes Jonston, född i Polen 1603, läkare, död 1675.

261.

M. Herre.

Dahlmans rön[1] är ett af de wackraste i naturkunnogheten; det återsändes och här.

Åfwen återsändes om Ekeplanteringen.[2] om Corallen skickades till A. Rosen.[3]

Wallrossen är ej walfisk, utan en art siäl. den är tämmeligen beskrifwen; åtminstone kan man ej af något älr så (= få) någon beskrifning som duger.[4]

Lef säll.

Hr Secreterens
altid lydige tienare
C. Linnæus.

Utanskrift som på brefvet 247.

Sigill IV, rödt lack.

Efter afskrifter af B. BERGIUS (vol. XIII s. 456) och E. ÄHRLING. Odateradt, men skrifvet mellan den 2 och 9 December 1749.

[1] JOHAN FREDRIK DALMAN, född 1726, slutligen major vid artilleriet, död 1809. — Den 24 Oktober 1747 föredrogs i Akademien ett memorial från DALMAN, som redan förut antagits till »ämnesvän» vid Akademien, hvari han anhöll »at blifva ihogkommen och recommenderad hos det OstIndiska compagniet til nogon sysla vid de nu utgående skeppen, och som detta memorial innehöll nogot, som borde hållas tyst», tillsattes en komité, bestående af deras Excell. Riksråden TESSIN, HÖPKEN och PALMSTIERNA samt Herrar ALSTRÖM, FAGGOT, GRILL och ANKARCRONA, att rådgöra härom. Den 31 Oktober meddelades, att dessa »funnit för gådt at låta H. DALMAN anträda resan til OstIndien, och under densamma låta honom niuta til godo den förmån, som Academien af OstIndiska Compagniets Directeurer vid octroyens slutande uppå H. E. Grefve TESSINS föreställning blifvit tillägnad».

Ostindiska Kompaniets direktörer, som tillskrefvos om denna resa, »lofvade den ej alenast på alt sätt befordra, utan också berättade at de til präster uppå de twänne nu utgående skeppen hafva antagit sådana personer, som hafva insigt i Physiquen och Naturalhistorien» (Vet. Akad:s protok. d. 12 Dec. 1748).

Denna resa egde ock rum; enda synliga resultatet däraf var en uppsats i Vet. Akad:s Handl. 1749 s. 265—269, benämnd *Manis, Et Ostindiskt Djur beskrifvit.* På manuskriptet har LINNÉ tecknat: »detta är wärdigt för en Wettenskaps academie». Hans loford grundar sig väl hufvudsakligast på den däri förekommande, ganska utförliga beskrifningen på djurets inre byggnad, men förtjänsten häraf torde väsentligast tillkomma Öfver-Fältskären APIARIUS, som var behjälplig vid anatomicerandet, fastän »det var en så gruflig stank», att man »med stor möda kunde den uthärda, och alla andra, som voro i Factoriet, blefvo af stanken incommoderade». — DALMANS egna naturhistoriska insigter synas varit ganska ringa. Ehuru *Manis,* myrkotten, sedan länge var känd och af LINNÉ beskrifven såsom ett tandlöst däggdjur, trodde DALMAN under de tvenne månader, han egde det lefvande, »at det hade tänder och vore et species af *Lacerta*» [ödla], och »derföre var något varsam, att ej låta det komma mig för när». Han kringgärdade också sin säng med stolar, »men djuret klef ett par gånger öfver, och kom till sängen, då jag med rysning vaknade, kännandes dess tunga på föttren».

[2] En af TURSÉN (här i protokollet kallad »TOUSSEN») ingifven »underrättelse om Ekars plantering», som den 18 November remitterats till granskning af LINNÉ och BJELKE.

[3] Landshöfding LILJEBERG hade insändt »beskrifning på en Corallwäxt, funnen på ön Tenerifa af en Sjöfarande». Den remitterades till LINNÉ och DE GEER. Som det befanns, »at beskrifningen var mycket god, men den anförda meningen om Corallernas ursprung och tilväxt voro ännu ej med rön bekräftad, utan mera hypothetisk», ansågs ytterligare granskning af Herrar BÄCK och RUDENSCHÖLD af nöden. Resultatet blef ett helt kort omnämnande i Handl. 1750 s. 78.

[4] Rörande förekomsten af en hvalross i Bohuslän innehålla protokollen följande:

Den 2 December 1749: »Upvistes af H. Ex. R. R. Baron Ehrenpreutz extract af et bref ifrån H. Öfversten Klinkowström, gifvet Strömstad d. 20 Nov. 1749, angående en ovanligt stor så kallad Wahl-ross, som nyligen vid Uddevalla blifvit fången. Till vedermäle af samma hafs-djurs storlek upvistes en ofantelig stor tand, tagen utur käften af samma djur. Secreteraren fick befallning at begära af H. Linnæus kundskap om detta djur, samt anledning, hvad vid dess beskrifning torde fattas. Hvarpå H. Linnæus innan nästa sammankomst svarade, at djuret vore ei af Vahl- utan af Skiäl-slägtet, och tilförene någorlunda beskrifvit. Tanden kommer dock i Archivo såsom en raritet at förvaras».

Den 17 November 1750: Efter slutad sammankomst »gingo Academiens samtelige närvarande ledamöter ned, at se käftbenen af en obäkelig fisk, som förledet år blifvit fångad vid Bohus, hvilka ei utan förundran och häpenhet kunde åskådas för deras storlek. De blifva altid conserverade, såsom en ibland de största rariteter Acad. äger. Herr Öfverste Klinkowström har fragt-fritt uppskickat dem. Der behöfdes 10 karlar at lyfta [låren] af och på Lasset».

Den 15 December 1750: «Upvistes en ungefärlig ritning på det ofanteliga sjö-djuret, som förledit år blifvit fångadt i Bohus län, hvar af Academien redan fått båda underkäftarne (se Dagboken den 17 Nov.), giord af Herr Öfversten och Gränse Commissarien Klinkowström».

Ungefär samtidigt härmed (den 22 September 1750) »upviste Herr Alström en alnslång Fisk-tand, hvilken han skänkte til Naturalie Cabinettet. Tanden lärer vara af en Hvalross».

262.

Min Herre.[1]

Nu hoppas jag at Hr Secreteren lyckeligen kommit i stånd i Stockholm och blifwit warm i kläderne. jag önskar beständig lycka, till des ödet en gång drager åter M. H. hit till Upsala igen.

Här är en yngling Jonas Collin[2], som funnit stor smak för mathematiske wettenskaper; han begiär af mig intercession hos M. H:re at få till M. H. som till des antecessor frij tillgång och då och då få läsa och låna en mathematisk bok. Det lärer wara fåfängt för mig at recommendera den, som wettenskapen giort nära slächt. Doch bör jag gifwa honom testimonium vitæ et morum. Han har intet mer än en enda odygd, men den är nog grof och så stor, att jag fruchtar, hon förqäfveur alla andra hans dygder, nämligen Paupertas. Med den är intet att giöra, ty den kan intet ändras förr,

än hon wäxer bort med tiden. får han arbeta sig upp, och får tillfälle, som han har lust till mathematiquen, så torde wähl den med tiden förswinna.

War gunstig hielp en yngling af så mycket mathematisk eld, at han ej förquäfwes i mangel af wed, som äro mathematiske böcker. Den, som dageligen pressar så mycket lärdoms olja som M. H:re, kan intet blifwa fattigare, om en droppa af wettenskapen då och då kunne fällas på honom.

Lef säll. Jag är Min Herres

hörsamste tienare

Upsala d. 30 Oct. 1749. C. Linnæus.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVI s. 315).

[1] Den 2 Oktober 1749 sammanträdde Vetenskaps-akademien för »at välja en ny Secreterare i Herr Elvii ställe, som på Ekholmssund sidstlidne torsdag med döden afgådt, Kongl. Academien til så mycken större saknad, som han jemte en oförliknelig kärlek för Academien och nit för Hennes heder, ägde en vidsträckt kundskap uti vettenskaperne i gemen, men i synnerhet uti den Mathematiske delen däraf». Till hans efterträdare utsågs enhälligt Adjunkten vid Upsala universitet Pehr Wilhelm Wargentin, hvilken den 28 Oktober tillträdde sin nya befattning.

Denne, som var född 1717, innehade sedan sekreteriatet till sin död den 13 December 1783, alltså i 34 år, och utvecklade därunder en för Akademien i högsta grad gagnande verksamhet. Genom sina talrika och värdefulla vetenskapliga arbeten vann han ock inom den vetenskapliga verlden ett stort och berättigadt anseende. Såsom bevis härpå torde vara nog att nämna, att han blef utländsk ledamot af Franska akademien, hvilken utmärkelse ingen annan svensk än Linné förut erhållit.

Det här meddelade, liksom alla följande Linné-bref till Vetenskaps-Akademiens sekreterare äro alltså ställda till P. W. Wargentin.

[2] Jonas Collin, född 1722, slutligen ordinarie landtmätare i Kalmar län, död 1800. En afhandling öfver mätningar och afvägningar, som han och Ingeniören Olof Gran gjorde i och för en projekterad kanal mellan Vänern, Vättern och Östersjön, finnes intagen i Vet. Akad:s Handl. 1755. — Orsaken, hvarför Linné intresserade sig för denne unge man, var ej blott, att han tillhörde Smålands nation i Upsala, hvars inspektor Linné var, utan ock att han var prästson från en i närheten af Stenbrohult belägen socken samt antagligen nära beslägtad med Linnés svåger, Kyrkoherden Joh. Collin i Ryssby. Linnés rekommendation synes hafva utverkat, att den unge Collin 1750 fick anställning såsom auskultant i Landtmäteri-kontoret.

263.

Min Herre.

jag tackar för brefwet och den underrättelse, som jag där uti fick.[1] Min reciproque affection skall aldrig slokna för än lifwet. Är det någon, som gifwer ut en Historia animal. utan at bruka mitt, han skall giöra mig en stor fägnad, långt ifrån at jag där wid skulle afwundas, utan jag skall wara den förste, som läser det med nöje.

Men åter om mitt skulle brukas, det jag arbetat på öfwer 20 åhr med oärhörd möda, och jag sielf ej skulle få det utgifwa för at [ej] stöta nationens frihet, utan at en tiuf, *Fur litteratus*, skulle det få gifwa i sitt namn, det woro at med mitt exempel stöta alla docentes och alla studier. jag skulle wara färdig at draga mig ifrån alt arbete och lefwa som en annor min gelike, just då jag trodde mig giöra mera gagn än många andra. Min profession skall jag med Guds hielp bestrida som Professor och som mine gelikar, men aldrig ett enda ord mer, för än jag får se, hur det går, och om det är mitt, skall jag på en minut giöra, at min Zoologie aldrig skall oroa min nation med klagomåhl.

jag gratulerar Hr Magistren och secreteraren, som i rättan tid kom här ifrån till stockholm, at intet hog och lust brächtes här för ett snille, som war född att arbeta.

Lef säll. jag är Min Herres
lydige dräng
Upsala 1749 d. 18 Nov. C. Linnæus.

Hur mår Hr Baron Hårleman? är han frisk? här spargeras annat.

När Hr secr. skrifwer, lät mig wetta hans tillstånd, som är oss ömmare än många andras.

Utanskrift:

Secreteren vid Kongl.
Wettenskaps Academien
Edel och Högachtad
Hr P. Wargentin
frijbr. *stockholm.*

Sigill IV, rödt lack.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVI s. 317).

[1] Antagligen hade Wargentin underrättat såväl om hvad Akademien åtgjort i frågan om *Historia naturalis,* som ock om att Merckelska skriften uppgafs ingalunda vara någon litterär stöld från Linné. Se vidare bref. 265 not. 5.

264.

Min Gynnare.

Tack för Kalmens bref.[1] jag önskade få se de andre till Academien[2] och Hans Excellence.[3]

Kiäre, twifla ju aldrig på mig; wist skall Ferner[4] få det ena rummet; här äro 2:ne rum af öfwerskotsmedlen ledige. Nog wet Hr secreteren, at jag både contribuerar mitt och alla mine wänners bearbetande där till.

Om Lördag 8 dagar sker examen[5], och straxt där på blifwer omröstandet.

Hr Löfling[6] tänker nu mera ej där på; det är för honom ingen hast; han kan få en annor gång.[7] Tack emellertid för Hans Excellences Gref Ekeblads[8] lofwen.

Jag har talt med en hop i dag för Ferner, som alla lofwa mig med hand och mun. Gud beware oss, att wij ej skulle contribuera till ett så angeläget wärk.

Tack för acterne.

Lef säll. jag är M. H:res
hörsamste tjenare
Upsala d. 9 febr. 1750. Carl Linnæus.

Utanskrift som på bref. 247.

Sigill IV, sönderbrutet; rödt lack.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

[1] Det här afsedda brefvet från Kalm till Linné var antagligen skrifvet i Quebec den 30 Augusti 1749.

[2] Vid Akademiens sammankomst den 10 Februari 1750 upplästes tvenne Kalms bref, daterade den 12 September och den 2 November, hvari han omtalar, att han »finner nödigt, för åtskilliga anförda raisoner skuld, at ännu vidare blifva qvar et år i America, men at han der til behöfde mera pengar, ungeferliga 60 pund sterling». Akademien gillade detta, hvarföre bref skulle afsändas »med försäkran, at om Herr Kalms Professorslön och stipendium jämte andre til förväntande publique medel ej ville föreslå, ville academien sielf gå i förskott för det öfriga».

[3] Vid samma tillfälle upplästes ett Kalms bref till Excellensen Grefve Tessin, dateradt den 27 Augusti, »hvar uti vidlyftigt berättas om dess resas för-

lopp in til denna tiden, jämte en stor hop rön, som han i america giordt och än vidare tänker giöra. Ehuruväl mycket af samma bref syntes värdigt at såsom utdrag af Dagboken inflyta i Handlingarna, stadnade academien dock för många och mogna skäl i det slut, at ej giöra mycket väsende här af, til des Herr Kalm sielf lyckeligen kommer hem».

[4] Bengt Ferner (adlad Ferrner), född 1724, astronomie observator 1751, professor i matematik vid kadettskolan i Carlskrona 1756, kronprinsens lärare 1764, titul. Kansliråd 1765, död 1802. — Säkerligen hade Wargentin anhållit, att Linné (då universitetets rektor) skulle laga, att Ferner erhölle ett rum af Wredeska stipendiefondens »öfverskotts-medel», men Linnés säkra förhoppning, att detta skulle lyckas, tillintetgjordes därigenom, att kort därefter underrättelse ankom, att hvarken nu eller framdeles dylika öfverskottsmedel skulle utdelas, utan fondens alla räntemedel användas till ordinarie stipendii-rum.

[5] Antagligen en af de den tiden vanliga examina med stipendiater och stipendii-sökande.

[6] Pehr Löfling, född 1729, Linnés mest älskade lärjunge, af spanska regeringen 1751 anställd såsom botanicus i Madrid, död under en vetenskaplig expedition till Sydamerika på missionsplatsen Merercuri i Guiana 1756.

[7] Enligt Vet. Akad:s protokoll den 3 Februari 1750 hade Löfling, som uppvisat ett af Linné afgifvet »ganska godt vitnesbörd om flit och vacker insigt», anhållit att »få på det Ostindinska skeppet, som innan kort kommer at afgå til Ostindien ifrån Göteborg, njuta den förmån, som K. M. förbehållet Kongl. V. Academien, att fritt få med hvart skepp utskicka någon af sina ämnesvänner, at giöra rön i historia naturali». Akademien beslöt att härom tillskrifva Ostindiska kompaniets direktörer, »men Herr Grill stod up och berättade, at det nu mera vore för sent, sedan skeppet är segelfärdigt, så at ingen passagerare kan vidare antagas».

[8] Se bref. 199 not. 2.

265.

Min Herre.

Tack åter för lånet af brefwen.[1] Det är underligit at ej Kalmen wågar gifwa en enda observation till academien äller någon annor. alt det, som han skrefwit om skallerormen[2] och om sockerlönen[3], hafwom wij föruht, det förra af Catesby *Hist. carolinæ*[4], det senare i Engelska acterne. Så at de hafwa wärkeligen någon orsak at tala på honom.

Det är doch wähl at han blifwer noch ett åhr. han är förskräckeligen ond på Baron Bielke, som warit honom mer än fader,

och på mig, för det wij bägge rådde honom at ej resa hem, för än han warit i Canada, och sedt sig wähl omkring.

Han talar förskräckeligen mycket om sin lön, och märker jag at han will det all hans lön bör wid hemkomsten giöres honom till godo. Nu ser jag at Hr Baron Hårleman hade rätt, som sade at han borde först meritera och hielpas sedan. Han är helt förändrad till at prata mycket, och præsterar litet; som alt det han skrefwit är mäst verba.

Hwad Historia animalium angår, så har jag där emot ej et ord at säga.[5] Author är ej plagiarius af mig; men hwem hade kunnat trot, at sådane dankar kunnat tient på riksbordet för hela nationen, sedan de blifwit wane at se wid hela juscroner.

Ferner[6] skall wähl få öfwerskottet, huru det går, jag ser intet annat; åtminstone skall det ej wara min skull, om annorledes sker; men hade de 2 rummen nu lämnats som de warit föruth, och Hans Excellence[7] sielf giort annorledes disposition, då hade jag welat satt parole på Ferner; det torde wähl ändoch gå, fast något hårdare.

får innelychte föllia till Hr Kalm.

Den som kommer till Lunds trägård, kan skiöta hans örter i Skåne.[8]

Om Kalmen tillskrifwes, befalles han för alt hwad heligt är resa upp till sinus Hudsonis at få och taga sådant, som tohl wåra wintrar. Där igenom blir han i stånd at giöra hela wårt Lappland cultiverat och nyttigt, annors icke. At andra skola sambla frön åt honom, är att tala för barn; det går där äfter. jag tror om jag budo hela wettenskaps academien sambla åt mig *Najas* wid skiären[9], fingo jag ej ett blad. jag tror fransk luxe har förderfwat honom.

jag skickade till Cancellierådet Carleson[10] förleden Postdag copia af Dr Hasselquists[11] bref. Kalla mig en skiälm, om Hasselquist går lyckeligen igenom, om intet han giör långt mer än Kalmen. Kom hog jag detta säger. Kan Hr secreteren tala något till hans bästa, så giör det, ty det förtienar han.

Hälsa Hr LifMedicus Bäck, bed honom och gifwa 100 dlr koppar till Hr Hasselquist, han har där till både rygg och hog.

jag förbl. Min Herres

hörsame tienare

1750 II/16 Upsal. C. L.

Utanskrift och sigill saknas.

Efter afskrifter af B. Bergius (vol. XV s. 31) och E. Ährling.

[1] Se föregående bref not. 2 och 3.

[2] I Vet. Akad:s Handl. 1752 s. 308—319, 1753 s. 52—67 och 185—194 finnes Kalms *Berättelse om Skaller-Ormen, samt de läkemedel, som i Norra America brukas emot dess stygn.*

[3] I ett utdrag ur ett Kalms bref, som finnes intaget i Handlingarne för 1749 s. 71, omtalas en slags lönn, och att »af dennas saft, som om vårtiden rinner från trädet, då man hugger deri, kokas och tilredas et såcker, som i söthet och smak ej gifver ordinairt såcker efter; jag har fått til skänks en stor klimp deraf». — Utförligare härom finnes i hans afhandling: *Beskrifning huru Socker göres i Norra America af åtskilliga slags träd*» (Handl. 1751 s. 143—159).

[4] Marcus Catesby, född 1680, engelsk forskningsresande, död 1749. Beskrifning öfver sina zoologiska och botaniska fynd lemnade han i *The natural history of Carolina, Florida and Bahama Islands, containing the figures of birds, beast, fishes, serpents, insets and plants.* 2 vol. med 200 taflor (London 1731—1743) jämte ett bihang med 20 taflor (1748).

[5] Den oro och förargelse, som grep Linné, då han erfor det tillämnade utgifvandet af *Historia Animalium* (se brefven 260 och 263), torde hastigt och fullständigt hafva försvunnit, så snart han fått se ett eller annat af de först utkomna arken. Det visade sig nämligen däraf, att detta opus var ett kritiklöst hopplock ur gamla författares skrifter, fullt af de löjligaste sagor och »pryddt» med delvis rent af komiska afbildningar, hvarför det äfven i våra dagar kan rekommenderas åt personer, som önska sig ett godt skratt. Författaren var Magnus Orrelius, privatlärare och litteratör i Stockholm. Det då nyvaknade intresset för naturalhistorien gjorde, att sagda pecorale »så benäget af Allmänheten emottogs, at hela uplagan efter kort tid befants utgången». Sedan man »med grämelse måst förnimma, at den samma .... öfver 20 års tid blifvit efterfrågad, men icke funnen», utgaf författaren en fullständigt omarbetad och förbättrad upplaga däraf, benämnd *Inledning til Djurkänningen eller Redig Beskrifning på här tils bekante Fyrfotade eller Däggande Djur* (Stockh. 1776).

[6] Se föregående bref not. 4.

[7] Riksrådet Grefve Claës Ekeblad; jfr. bref. 199 not. 2.

[8] Erik Gustaf Lidbeck; jfr. bref. 220 not. 9.

[9] *Najas marina* L. Denna växt var för Linné känd såsom svensk endast därigenom, att Ol. Celsius funnit den i Östersjön på Roslagskusten; längre fram anträffades den på Åland af J. Haartman.

[10] Se bref. 243 not. 7.

[11] Vid Akademiens sammankomst den 17 Februari 1750 »uplästes Herr Doctor Hasselqvists bref til Archiatern Linnæus, skrifvit i Smirna, hvaruti han beklagar, at des respengar ei voro tilräckelige, och proponerades til en Stambok, at gå omkring hos H. Ledamöter, hvaruti och en älskare af Wetenskaper må anteckna, huru mycket han af egna medel behagar til H. Hasselqvists resas befrämjande skänka. Detta förslag gillades, hälst Herr Linnæus och Ercke-

biskopen redan hade giordt början med hvar sina hundrade dalar kopparmynt». — Redan vid sammanträdet den 10 Mars meddelade CARLESON, att 2000 daler kpmt blifvit insamlade, och ytterligare bidrag erhöllos kort därefter. Jfr. f. ö. TH. M. FRIES, *LINNÉ, lefnadsteckning II s. 34.*

266.

Min Herre.

När jag får se Hiortsbergs resebeskrifning[1], skall jag säga, om där är något, som doger.

Gierna wille jag hedra Ternström på sin döda mull, med utdragande af hans journal[2]; men när Gud gifwer oss tid där till wet jag intet.

Wille academien gierna hafwa de rariteter, som Hr Lagerström[3] upskickat, så beware mig Gud at jag skulle den åstunda; allenast jag får specification där på, skola de straxt fölia; ty som jag tog dem för att wara ärnade mig, så wet jag ej, hwilka lågo i hwario kista. jag slipper där igenom en hoper beswär.[4]

Ifrån Halland har jag icke fådt några fiskar på mången god dag; doch har jag 2:ne fiärsingar[5]; så at om Academien will hafwa endera, skall han stå alt för gierna till tienst.

jag gratulerar Academien till de rare diur och kräk; wij hoppas snart få se dem i Edra lärda handlingar.

Får Dr Hasselquist något, så är jag wiss at han förtienar det med decouverter.

War så god och gif innelychte recension på Vialii[6] bok till Salvius at insättas i des wekoblad.

Fröen på Mossar[7] har aldrig någon menniska sedt. Alla Botanici hafwa [med] lius och lyckta, med de bäste microscoper letat äfter dem förgäfwes; jag har änteligen funnit dem, som så mycket äfterlängtats; men de äro alt för undersamme och emot all mensklig förmodan skapte; men som jag ärnar dem till en annor ort, så slutar jag här med och förbl.

Min Herres

hörsamste tienare

1750 III/9 C. Linnæus.

Utanskrift och sigill saknas.

Efter afskrifter af B. Bergius (vol. XV s. 34) och E. Ährling.

[1] Gustaf Fredrik Hiortberg, född 1724, död 1776 såsom prost och kyrkoherde i Walda och Släps församlingar i norra Halland. Under den resa, som han såsom skeppspräst på ett af Ostindiska kompaniets fartyg företog 1748—49, förde han en journal, som sedan till Akademien blef öfversänd af M. Lagerström. Senare blef han vida beryktad för sina lyckade kurer medelst elektricitet; redogörelse härför finnas i Vet. Akad:s Handl. 1765 och 1766.

[2] Se bref. 257 not. 1.

[3] Magnus Lagerström, född 1691, kommerseråd och direktör för Ostindiska kompaniet, död 1759. Han valdes 1748 till ledamot af Vetenskaps-akademien, hvarigenom han än mera sporrades till att rikta akademiens museum med från Ostasien hemförda naturalier, att öfverlemna resejournaler o. s. v. Äfven med Linné stod han i liflig förbindelse och »obligerade dem, som gingo ut på Ostindiska skeppen, att årligen samla örter, dem han alla tillsände mig» (Egenh. ant. s. 222). — I L. Salvii *Lärda Tidningar* för den 18 Oktober 1750 meddelar en anonym brefskrifvare från Upsala: »Jag war förleden Fredags hos Herr Archiater Linnæus och såg der en makalös samling af allehanda slags saker, som kommit til Honom från åtskilliga delar af werlden. Ifrån Ost-Indien woro så många wäxter komne, at jag stante i förundran, såsom: *Såcker-rör, Caffeträ, Cocos-nötter,* Trädet *Sanguis Draconis,* Trädet *Tabaxir,* åtskilliga *Palmträn,* med mera, som jag icke kan specificera, dem Herr Commerce-rådet Lagerström i Götheborg skiänkt H. Archiatern. Han sade sig aldrig nog kunna prisa H. Commerce-Rådets åhäga, at gynna wetenskapen, och som icke allenast nu, utan ofta tilförene, ökt Academiens wackra Museum. Ibland denna Samlingen woro de snäckor, som boro *Umbilicum Marinum; Molukiska Kräfwetan,* en aln lång och med underwärd skapnad; *Flygande Fiskar,* rätt många; månge *Gullfiskar;* Indianske Fiskar, såsom *Ostracion, Guaperna, Acus indica, Remora; Ormar; Zoophyta;* sällsamt målade *Kräfwetor;* Måssan *Rocella,* som gör den höga purpurfärgen; Blommor af Thé; Blåsan och Ägg af *Sköldpaddor;* Käkarne af Fisken Oldevive; *Fabæ S:ti Ignatii;* Busken *Thyal,* af hvilken ön Thyal har sit namn; *Sargazo* i myckenhet, med åtskilligt och mycket annat, som jag ej kan minnas». — Hvad sålunda meddelats, lemnade 1754 material till Linnés disputation *Chinensia Lagerströmiana,* och åt ett nyupptäckt växtslägte gafs namnet *Lagerströmia.*

[4] Vid Akademiens sammanträde den 3 Mars 1750 meddelades ett bref från Lagerström, hvari han bland annat omtalar, »det han redan i höstas til Academien upskickat en låda med allehanda naturalier och rariteter, hvilken igenom des Commissionairs oförsigtighet afgått til Upsala och af H. Linnæus blifwit bruten och sakerna uti Musæo Academico insatta». Frågan, huruvida Akademien »skal få utfordra samma saker af H. Linnæus», hänsköts till Lagerströms afgörande, hvarefter denne »sliter tvisten emellan Herr Linnæus och Academien angående de misstagne naturalier, på det sättet, at H. Linnæus får dem behålla, hvar emot H. Lagerström låfvar komma i håg Academien med så mycket och än mera af samma slag» (protok. för den 31 Mars 1750).

[5] *Trachinus Draco* L. Osäkert är, om här skall läsas Halland eller Holland. — »Fiskarena woro oändeligen rädda för denna fisken, och handterade honom med den aktsamhet, som hade de haft en huggorm. De påstodo, at icke allenast förra Rygg-fenan med sina fem taggar, utan äfwen at taggarne på hufwudet stucko giftiga stygn: wi hade tilfälle at här [vid Mölle-läje] tala med dem, som af denna fisk oförwarandes blifwit stuckne, då de uptagit näten, uti hwilka den samma warit inwecklad; och då wi påstodo, at taggarne endast måste skada, såsom spetsige nålar, och icke som giftige, försäkrade de heligt, at deras experience med 1/2 års pina öfwertygade dem, at styngen woro giftiga, som ormstyng» (Skånska resan s. 325).

[6] Felskrifning i stället för VIANELLI. »Recensionen» finnes intagen omedelbart efter detta bref.

[7] Detta meddelades Akademien vid sammanträdet den 10 Mars, hvarvid beslöts, att »om denna nya decouvert skall han [LINNÉ] anmodas at lemna Academien underrättelse, til at där med pryda sina handlingar». Så skedde dock icke, utan i stället utgafs disputationen *De Seminibus Muscorum*, hvilken — med P. J. BERGIUS till respondens — ventilerades den 25 April 1750.

267.

»Nuove Scoperte Intorno le Luci Notturne dell' Acqua Marina, Spettanti alla Naturale Storia, fatte da GIUSEPPE VIANELLI, Medico-Fisico in Chioggia, e consecrate a Sua Eccellenza H. N. U. Sig:or GIROLAMO GIUSTINIANI. In Venezia appresso Francesco Pitteri M.D.CC.XL.IX. con licenza de' Superiori.»

Denna lilla bok, som består allenast af 2 ark i 8:vo, och för få månader kommit af Trycket, fick jag genom Posten af en förnäm Herre uti Venedig, och som den samma innehåller något nytt och af hela werlden tilförene osedt, hwarigenom wetenskapen blifwit förökt, har jag trodt mig göra mina Landsmän en behaglig tjenst, när jag gör detta allmänt hos oss kunnigt.

Hwar och en, som rest på hafwet, har sig bekant, at wattnet, som brusar kring skeppet, och förorsakar skumm igenom skeppets fart, lyser ofta om natten, som eld, hwartil de Naturkunnige hafwa dragit fram åtskilliga skäl. Physici hafwa ment detta komma af en Electrisk kraft, äfwen som Chymisterna trodt det härröra af saltet och dess Phosphoriska art; men wår Auctor, Hr Doctor VIANELLI, är den förste, som rätt förklarat orsaken i detta werk.

Han har märkt, at wattnet i wiken vid Venedig lyser allenast, ifrån sommarens begynnelse intil sena hösten, besynnerligen der

som tång och sjö-gräs wäxer, och förnämligast då, när wattnet rörs af wågor, skepp, eller ådror[1].

Auctor tog 1746 sådant lysande hafswatten uti et käril, och förde det hem med sig, som sedermera icke lyste; men då han sqwalpade det med handen, lyste det straxt i mörkret. Han såg noga efter om dagen, om något främmande wäsende kunde synas i wattnet, som skulle förorsaka et sådant ljus; men kunde med blotta ögonen ej finna något. Derföre silade Han wattnet igenom et tätt fint kläde, då klädet blef lysande i mörkret; men wattnet lyste icke mera, ehuru Han sqwalpade det med handen. Häraf fick Han anledning, at tro, at det, som lyste i wattnet, war åtskildt ifrån sjelfwa wattnet. På klädet, som lyste efter silningen, såg Han det lysande bestå af oändeligen många lysande particlar och puncter; men, som Han då icke hade microscop, måste Han lämna dem osedda. Han fick sedermera miscroscop, samlade derföre sjö-gräs, som mest lyser om nätterna; då Han hade det i et mörkt rum, såg han öfwer 30 lysande puncter på ett blad. Han skakade dessa puncter öfwer et papper, då en punct nedföll på papperet och lyste, hwilken war så fin och stor, som halfparten af et ögnehår och til färgen mörkgult. Derpå tog Han sit sköna microscop, och såg det wara en lefwande mask, som bestod af elfwa ringar, såsom de mästa larver, och hade wid sidorne äfwen så många par borstar, i stället för fötter, och så wid hufwudet som wid stjerten 4 trådar, Antennæ eller Tentacula. Sedan betraktade Han detta ofta och fant, at alt det, som lyste i wattnet eller skummen, kom af dessa fina och nästan osynlige maskar.

Desse maskar lysa med hela sin kropp, och icke som lysmaskarne med en del; men icke synnerligen, när de ligga stilla. Om wåren håller detta ljuset, eller desse lysande maskar, sig öfweralt på tången i hafwet; men sedermera om sommaren widga de sig ut öfwer hafwet, och hålla sig mest wid wattubrynen. Då wattnet lyser mycket om nätterna, spå fiskarena, at storm och owäder skal upkomma; hwilket kommer deraf, at maskarne äro då i mera rörelse och oroligare.

Af desse Doct. Vianelli Rön är ostridigt, at skummet i hafwet wid skeppen lyser af maskar, samt äfwen, at Penna Marina lyser i mörkret (om hwilken Herr Shaw skrifwer, at fiskarena vid Algier ofta få med sina nät, då hon om natten så lyser, at man kan se de närmaste fiskarne på nätet), härrörer ofelbart af dessa små maskar.

Jag skulle gerna önskat, at Auctor definierat detta kräk, och om jag skal tro Hans ögon, kan jag ej annat föreställa mig, än at dessa maskar höra til genus *Aphrodita*.

Eljest har Auctor utspäckat sin lilla tractat med sirlig stil och åtskilliga werser. För öfrigt äro alla Hans Rön inbegrepne uti denna gifna berättelsen.[1]

Tryckt i L. Salvii *Lärda Tidningar* för år 1751 n. 21 den 12 Mars.

[1] Fosforescens i hafvet, s. k. mareld, hade Linné själf ej haft tillfälle att iakttaga, utan hade sig detta fenomen bekant endast genom äldre författares mer eller mindre fantastiska berättelser och förklaringsförsök. Särskild anledning att härpå rikta sin uppmärksamhet fick han först genom Ternströms resejournal, hvari omtalas, dels att han i Spanska sjön blef »ware effter kiölgången af Skeppet en hoper gnistror och strålar i wattnet, runda, större eller mindre, röda som eld»; själf trodde han först, att »det warit några underliga fiskar», men de gamla styrmännen upplyste, att det förorsakades »af skeppets fart, som af den starka sältans hwälfningar under kiölen giör sådan reflexion» — och härmed lät han sig nöja. Längre fram, då han vid Java skulle en kväll ro ut till fartyget, »låg det et slag lysande på wattnet, liksom hyfwelspånar, men sken som eld», hvilket han »bad änteligen at få taga up och examinera hwad det war, men ingen tordes, emedan de sadet wara förgifftigt».

Kort därefter erhöll han Vianellis ofvan omtalade lilla skrift, och härigenom upptändes än mer hans lust att få ytterligare förklaring öfver det märkvärdiga fenomenet. Därför när Osbeck 1750 skulle såsom skeppspräst fara till Kina, skref han till honom: »Jag beswär Eder, M. H:re, at I ser äfter, hwad det är, som i Ostindien kring Poul Condor flyter på watnet och om natten lyser som ljus; låt mig få det i spiritu vini, hwad det kostar. Jag beswär Eder wid Gud». — Liknande uppmaningar synes han ock hafva ställt till Löfling, Kalm, Sauvages, B. de Jussieu m. fl. Utförligare och mera vetenskapligt behandlade han denna fråga i den 1752 utgifna disputationen *Noctiluca marina,* hvars respondens C. Fr. Adler åren 1748—1749 såsom skeppsläkare tjänstgjort på ett af Ostindiska kompaniets fartyg. Oaktadt denne härpå haft sin uppmärksamhet riktad, såg han dock ej mer, än att på den uppdragna lodlinan ofta syntes ytterst små, som stjärnor tindrande punkter, »hvilka utan tvifvel voro ett särskildt slags maskar». — I sagda disputation, liksom ock senare i Syst. Nat. ed. I, gaf han det af Vianelli beskrifna och afbildade djuret namnet *Nereis noctiluca.*

268.

M. Herre.

Alla desse Diuren som Hr Hesselius[1] beskrifwer äro bekante och bättre beskrefne för uht. Flygande ikornen i actis Petropol.[2], Råttan af Rajus[3], Ikornarne af Castesby[4]. Stackars

folk, de willia ganska wähl, men äga ingen insicht i saken. Inga äro skadeligare för wettenskaperne än semidocti; de upfylla med pratke hela wärlden, skrifwa mycket och kunna där med ej hielpa wettenskapen, utan det 1,000 andre sagt, tro de wara nytt.

jag har läsit Hiortzbergs[5] resa med tårar, at se ett så godt ingenium ej haft anledning och doch welat så wähl. En sådan hade kunnat lärt på en dag så mycket som en annor på 1/2 åhr. han har ritat braf, haft oändelig lust, spart intet tolamod, sedt noga och beskrefwet som han sedt. Den karlen hade jag önskat fått ägt 8 dagar till discipel för, än han reste. Emedlertid har han en hop artigt; det borde tryckas att upmuntra andra.

Om 8 à 14 dagar skall jag gifwa récite af mossarne på fröen[6]; men at föra in demonstrationen i actis, skulle wara för tort, då jag genomgår en hop med characterer på mossar och deras genera; men det praktiska skall jag gierna communicera.

Vale.

C. L.

Utanskrift:

Kongl. Wettenskaps
Academien
stockholm.

frijbr.

Sigill IV, rödt lack.

Efter afskrift af E. Åhrling. Odateradt, men antagligen skrifvet i början af April 1750.

[1] Se bref. 206 not. 1 och 283 not. 9. — Någon af Joh. Hesselius vid denna tid insänd afhandling omtalas ej i protokollen. Däremot hade han kort förut meddelat en *Kort berättelse om en myckenhet Maskar och Skridfä, som lefwande äro funna på sniön i Januarij månad i Wermland, åhr 1749.* Denna hade remitterats till Linné, som därpå tecknat:

Om jag icke sielf ser dem komma neder utur skyen, tror jag det icke. Nog är det mögligit att maskarne hafft i träden under mossan, barken älr annorstädes sitt winterläge, och framkommit mot tö wädret.

C. L.

[2] *Sciurus volans* L. — *Quadrupes volatile Russiæ* Act. Petrop. Vol. 5 p. 218.

[3] John Ray (Rajus), född 1628, engelsk präst, död 1705. Synnerligen framstående naturforskare; bland hans arbeten äro särskildt att märka *Historia plantarum* I—III (London 1686—1704) och *Synopsis animalium Quadrupedum et Serpentum* (Lond. 1693).

[4] Se bref. 265 not. 4.

[5] Se bref. 266 not. 1.

[6] Härmed afses säkerligen den redogörelse för disputationen *De seminibus muscorum,* som finnes i *Lärda Tidningar* 1750 n. 36 (den 10 Maj). Antagligen är denna författad af LINNÉ, eller har han åtminstone haft väsentlig del däri.

269.

Min Herre.

Tack för lånet af brefwet, som nu restitueras.[1]

Cataloguen på fröen beder jag få något längre behållas och afskrifwas. Gud gifwe wij fingo fröen i tida.

hwad war det för en fogel[2], som jag fick? men han är helt söndrig, och stjerten borta!

Det kommo alt för illa till pass om Obs. Hiorter[3] skulle dö; man saknade honom först då man honom mistat.

Gud nåde mig för den Archipedanten Kydenius[4], som så får insätta i Hr Salvii weckoblad; alla menniskior, som kienna honom, le och peka fingret åt sådant slargerie.

Vale.

Upsala 1750 IV/24. M. H:res

C. L.

Utanskrift och sigill lika som på föregående bref.

Efter afskrift af E. ÄHRLING.

[1] Vid Akademiens sammankomst den 14 April upplästes ett bref från KALM, dateradt Philadelphia den 15 Februari, hvarmed följde en »förtekning på 408 slags frön, som nu äro under vägen hem ifrån America». Denna skulle meddelas LINNÉ. Den 19 Maj omtalades, att sagda frön, inlagda i »tvänne lådor och tvänne tunnor», kommit till London.

[2] Denna var ej, såsom ÄHRLING antager, den af LINNÉ i Vet. Akad:s Handlingar 1750 beskrifna *Sommar-gulingen*, ty detta var den »fogel, som H. Rosenborg fångat i Finland, och hvilken ingen kände igen», hvarför Akademien den 17 Februari beslöt dess remitterande till LINNÉ. Hans afhandling (hvars original-manuskript finnes i Vet. Akad:s bibliotek) upplästes den 10 Mars. Däremot var det troligen *En indianisk Sparf eller Fringilla capite cæruleo, dorso viridi, abdomine fulvo,* hvarpå beskrifning den 21 Juli upplästes och sedan meddelades i Vet. Akad:s Handl. 1750 s. 278—280. Att denna oaktadt exemplarets miserabla beskaffenhet beskrefs, berodde väl på »de höga och prålande färger, med hvilka han är sirad», nämligen »Blått, Brandgult, Grönt, Gulgrönt, Gröngult och Svart».

[3] Se bref 203 not 5. Han afled den 25 April 1750.

[4] Samuel Chydenius, född 1727, slutligen e. o. adjunkt vid Åbo universitet, ledare af strömrensningsarbetet i Kumo elf, hvarunder han drunknade den 11 Juli 1757. Vistades i Upsala 1749 och 1750 samt hörde därunder till Linnés lärjungar. Orsaken till Linnés skarpa uttalande om honom är att söka i det »Utdrag af et bref dat. Upsala d. 27 Mars sistl.», som blef infördt i *Lärda Tidningar* för den 23 April. Linnés synnerlige favorit J. O. Hagström hade straxt förut i bref, som meddelats i samma Tidningar, lemnat skildringar från Jämtland och därvid uttalat sig ganska ofördelaktigt om där vistande lappar, och med anledning häraf framhöll Chydenius, att detta ej egde tillämplighet på Kemi-lapparna, hvilka tvärtom, hvad beträffar religionskunskap, snygghet, vänlighet och gästfrihet, intogo en framstående plats. Något för Hagström sårande fanns icke däri.

270.

Min Herre.

jag condolerar den sorg, i hwilken jag tager dehl, neml. den astronomien och fäderneslandet tagit i Observator Hiorter[1].

Här följer Kalmens specification tillbakas, det är en hehl hop rart[2].

Laga för Guds skull at Kalmen får pgr, om han ej fått föruht någon wäxel, och lätt mig wetta, om något är redan gifwit honom i åhr, at han ej förgåss.

Om det är mögligt, skall jag giöra något gagn med den upstoppade foglen, som war illa hanterad på wägen, af det intet sigill bewarade honom[3].

Vale.

1750 d. 1 Maj.

Min H:res
hörsamste
C. Linnæus.

I dag begrafwes fru Eckerman[4].
Hälsa Prof. Klingenstierna.

Utanskrift som på bref 268.

Efter afskrift af E. Ährling.

[1] Se föregående bref not. 3.

[2] Likaledes not. 1.

[3] Likaledes not. 2.

[4] Professor P. Ekermans hustru Anna, dotter af Professor J. Törner.

271.

Min Herre.

Jag hinner ej i dag at skicka rönet om mossarne[1]; får jag lof, skall jag skicka.

Tro ej at jag är malitieux om foglen.[2]

Siuryggfisken[3] är allmänt bekant; kallas *Lumpus anglor.*; allmännaste fisken i malmö. Quabbsuga *occidentalibus.*

Det woro mig kiärt se min fader[4] i upsala.

Lef säll. Eder egen C. L.

Ups. d. 4 Maj 1750.

Utanskrift som på bref. 268.

Sigill IV, skadadt; rödt lack.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

[1] Se bref. 266 not. 7.
[2] Se bref. 269 not. 2.
[3] *Cyclopterus Lumpus* L. — »Qwabb-sugga och Stenbit, kallas här en och samma fisk, med den åtskilnad, at den större gemenligen kallas Qwabb-sugga, men den mindre Stenbit; och är denna fisken den samma, som på andra ställen kallas Sjuryggfisk eller *Cyclopterus (Fn. 275).* Den som af dessa war stor som en Abbore, såldes här merendels för 2 öre Silfwermynt: Fisken war mycket lös och bukig, så at han dalrade» *(Skånska resan s. 188).* — Vid Akademiens sammanträde den 21 April uppvisades »en fisk, kallad sju-rygg-fisk, upskickad i spiritu vini, af H. Major Ehrenswerd ifrån Waxholm. Herr Linnæus skal frågas, om han vil se den».
[4] Såsom bevis på det förtroliga och gemytliga förhållandet mellan Linné samt Herr och Fru Hårleman kan tjäna, att de senare plägade kalla honom »vår son» och dessa af honom benämnas »min fader» och »moder».

272.

jag har läsit Hr Tursens[1] observation med betänkande.[2]

Det är intet Rön, utan ett diskråderi, som passar sig bättre uti en discurse och sälskap, än uti en academies handlingar.

Om *Hyoscyami* gift, fast den är giftig för menniskan, föllier icke att hon är giftig för fänaden; hwar en wet, att *Cicuta* ätes af getter och *Hyoscyamus* af Fåren, alt ifrån Lucretii tid.

Om *Curculiones* är intet hans rön, att de bo uti stielkar af phellandrio, utan länge sedan skrifwit af D. Fornander.[3]

att watnet ränsas af insecter, har jag på 2 ställen skrifwit den observation för flere åhr [sedan], som nu giöres ny.

At statuera insecter i watnet wara orsaken till boskapens siuka, utan att för widsträckta giöromål hafwa tid undersöka hwilka, det är intet sagt.

Ålljest att gifwa olia för alla Creatur, då de trots fått uti sig gift, är allmänt bekant och brukeligit.

Med ett ord, jag tycker att detta är endast sladder och lapperij.

C. L.

Utanskrift som på bref. 268.

Sigill V, rödt lack.

Efter afskrift af E. Åhrling. Odateradt, men antagligen skrifvet i September 1750.

[1] Erland Tursenius eller, såsom han sedan kallade sig, Tursén, född 1722, student i Lund 1742 och i Upsala 1743, där han slöt sig till Linnés lärjungeskara. Någon akademisk examen aflade han icke, utan han synes snart hafva begifvit sig till Stockholm, där han 30 April 1748 blef Akademiens ämnesvän (i protokollet kallad »oeconomiæ studiosus Torsen») och började egna sig åt veterinärväsendet. Sedan Kongl. Maj:t anslagit fast lön åt en person, som skulle uteslutande sysselsätta sig med husdjurens vård och sjukdomar, utsågs härtill Tursén, hvilken således blef Sveriges förste veterinär. Han afled 1777.

[2] Den 15 September 1750 anmäldes i Akademien »Herr Tourséns beskrifning om den nu grasserande Boskaps-sjukan». Antagligen är det denna, om hvilken Linné afgaf ofvanstående skarpa omdöme.

[3] Andreas Fornander, född 1715, slutligen fattigläkare i Stockholm, död 1794. — Sedan Linné trott sig hafva funnit orsaken till hästsjukdomen *stäkran* vara förtärande af *Phellandrium aquaticum,* uppmanade han Fornander att närmare undersöka densamma. Härvid visade det sig, att vid Upsala i växtens ihåliga stjälk nästan normalt funnos larver och puppor af en insekt, ur hvilka vid utkläckningen framkom en skalbagge *(Curculio paraplecticus).* Sedan det genom försök visat sig, att växten utan sagde insekt var alldeles oskadlig, antog Linné, att sjukdom och död vållades af denna. Se *Skånska resan* sid. 182—185.

273.

M. Hre.

Tack för acterne och 1000:de tack för Edert wackra tahl[1], uti hwilket jag är rätt kiär.

jag tackar för communication af Fægrelii[2] rön.

jag råder intet före at han intet wet, huru dartarne genereras.

Nautilus är ett skahl som har många concamerationer med en canal twärt igenom åht ena sidan; då canalen blifwer upfyld, synes som en dart inom den andra.

Skahlen äro så rare, at knapt 2 synts i Europa in museis curiosorum, doch äro de än till seendes, och et in dantzig.

snäckan är ofta 1 aln lång, och äfwen conisk.

men de hålla sig i Sargazo, som nu ej är här.

at Sargazo ej warit öfwer hela riket, rår jag icke.

at det än håller sig på wissa tracter, är wist.

at flere snäckor skolat sats tillhopa, är absurdt.

Auctor har ingen idé om Nautilens structur;

har ej läst Breynium[3] om desse, som finnes på stockholms bibliotheque.

har ej sedt Gmelins observ. uti actis Petropolitanis.[4]

har ingen idé om stranning, hwilket jag omtalt på många ställen; se oeconomia naturæ,[5] med mera.

[Det] woro wähl wärt at trycka detta i actis, då jag will låta någon min discipel utföra det till en appendix wid hans observation.

mig skadar denna saken intet, utan röjer hans barbarie i desse saker.

Huru mår Hr Baron Hårleman?

C. L.

Utanskrift:

Kongl.
Wettenskaps Academien
frijbr. *Stockholm.*

Sigill saknas.

Efter afskrift af E. Ährling. Odateradt, men säkerligen skrifvet i slutet af Oktober 1750.

[1] Härmed afses säkerligen det tal, som Wargentin höll till D. Ekström, då denne den 28 April 1750 nedlade presidiet i Akademien med ett *Tal om Järnförädlingens nytta och vårdande;* begge talen funnos i Handlingarnes nyss utkomna andra kvartals-häfte.

[2] Den 20 Oktober 1750 inlemnades till Akademien en af lektorn i Kalmar P. Frigelius (af Linné felaktigt kallad Fægrelius) författad afhandling: *Tankar om Ölandsten och de däruti befintelige Piggar eller Kjärnar,* hvari han polemiserar mot Linnés åsigt, att de äro »petrificationer». Snarare anser han dem vara »en Crystallisation eller utskjutning af den mjuka leran, hvaraf berget är sammankommet». Osäkert vore, huruvida ej Linnés åsigter i viss mån kunde anses såsom irrläriga, ty »kanskje ock, att den Alwise Skaparen förbehållit sig sielf desse Stenkjärnars, så väl som månge andre naturlige tings formation och väsende, och lemnat åt menniskjorna något at öfva sin eftertancka på, det de likväl aldrig hinna til at utgrunda».

Afhandlingen remitterades till Linné, som i det ännu i behåll varande manuskriptet gjorde en del korta marginalanteckningar (»absurdt», »gå med lyckta om liusa dagen» o. s. v.) samt därjämte till Wargentin skref detta bref. — Angående denna fråga se ytterligare de tre följande brefven.

[3] Johann Philip Breyn, född 1680, läkare i Danzig, död 1764. Hans afhandling *De Polythalamiis, nova Testaceorum classe* utkom i Danzig 1732.

[4] Joh. Georg Gmelin, se bref. 197 not. 7. — Hans här afsedda afhandling *De Radiis articulatis lapideis* finnes i *Commentarii Academiæ scientiarum Imperialis Petropolitanæ* 1728.

[5] »Häraf kan ock billigt slutas, at många nya land och berg fordom måtte vara tillkomne, hvartill Sargazo eller Fucus *Hort. Cliff.* 478 tyckes hafva det mästa bidragit. Denna är en växt, som fins på villa hafvet och är snart sagt den ymnigaste af alla växter i verlden. Han flyter påvatnet och käns af dem bäst, som besökt Indierna, där han ofta täcker hafvet på hela 100:de milen, att det ser ut som en grön äng. Man vet, att där vattu-örterna flyta med sina blad på sjöarna, är ett stadigt lugn, lika som det sker, då Valfiskfängrarne kasta ut sin olja eller tran på de brusande vågor, hvilka då strax afstana. Altså ock där Sargazo flyter, där är så stadigt lugn, att mare pacificum däraf fått sitt namn. Då vatnet får stå stilla, sätter det till botnen sitt sediment, hvaraf blifver en lera; altså där Sargazo ligger med ett stadigt lugn, sättes leran af vatnet i största myckenhet och upfyller botnen. Ibland Sargazo finnes andra slags foglar, andra slags fiskar, nemligen de som hafva flytande ägg, andra slags Vermes, Cochleer, Concher, Coraller, Medusæ &c., än de som äro bekante vid stranderne. Dessa dö efter hand, då deras kroppar nedsjunka och blandas med leran. När sådana blandas med leran, såsom sjelfve täckte med Kalkskahl, förvandla de henne till kalksten. Härigenom kan förklaras, hvarföre man funnit i kalkbergen af Ölands allvar sådana petrificater, Orthoceroter och andra, hvars djur nu äro oss aldeles obekanta. Härtill tyckes ock Kinnekulle gifva anledning, som lärer på det sättet vara tillkommen, att dess nedersta Sandstenshvarf blifvit hopgyttradt af hafssand, hvaruppå finnes Schiffer, genererad af den svartmylla, som täcker hafssanden på botnen. Härpå är ett högt hvarf af Kalksten fullt med främmande petrifikater, til äfventyrs nedfälde af Sargazo. Här ofvanföre ligger åter Schiffer af förmultnad Sargazo och öfversta delen

är Gråberg, hvilket genereras af grus och torde vara det samma, som upkastats af hafvet, då berget begynte göra strand.»

»Det är märkvärdigt, att öfversta hvarfven i alla berg endast bestå af gråsten. Deraf slutes, att de ej äro dit komne af begynnelsen; ty det hvarfvet, som ligger näst under, är Schiffersten, hvilken altid är genererad af svartmylla; och som all mylla är kommen af vegetabilier, så måste der varit örter förr, än gråstens hvarfvet ditkommit, hvilket altså intet kan vara skapat. De, som alt detta vilja tillskrifva syndafloden, tänka litet och se mindre. En långt längre tid har här till fordrats, än den påstod» (*Œconomia Naturæ,* öfvers. af I. Biberg s. 12—13).

274.

Min Herre.

Nu jag kunne wähl aldrig få någon starkare defensor fidei, än om Herr Baron Hårleman skulle willia swara för wettenskapen.[1] Hade jag 2:ne så oblyge och oförsagde wapndragare, så trodde jag mig til at intaga hela Europa.

nog blir det lätt att få krut och kulor, men transporten till stockholm är den swåraste. Nog är det lät, säger jag, at få swar på ändan på desse knutar, men det, som med 1/4 timas tahl kunne wisas, fodrar i contextu ett widlöftigare utryme. Lät mig wetta huru snart det behöfwes.

Nb. det war en i går, som sade, at Fan tar mig som i min skånska resa ej titulerat alla, som jag nämt af det slaget, med sit ridderliga namn och titul. jag wiste icke och wet ej ännu, om det är nödigt, åtminstone för mig, som sparar alla titlar, utom mine egne; war så god och fråga där om min hulde fader, hwad han säger, ty jag wet at han will intet, at Fan skall taga mig. blifwer det essentiale, så torde saken stå at hielpa, om jag giör en cataloge på Riddarne, som nämnas i wärket. Men intet brukas det så utom swerige.

Honores populi nostri quondam fuere rariores et ob eandem caussam gloriosi etc.[2]

War gunstig och gif mig här på swar, at denna samwetsmatsken ej må plåga och gnaga mitt hierta.

Lef säll, wärdige Herre. jag är

Min Herres

lydige

1750 x/26. Linnæus.

Utanskrift som på föregående bref.

Sigill III, rödt lack.

Efter afskrifter af B. BERGIUS (vol. XV s. 5) och E. ÄHRLING.

[1] FRIGELII afhandling remitterades till granskning äfven till A. BÄCK, och såsom tredje sakkunnige var antagligen meningen att utse HÅRLEMAN, att dömma af yttrandet i brefvets början. Så blef dock ej förhållandet, utan i stället blefvo FAGGOT och SCHEFFER jämte BÄCK censorer. Dessa uttalade genom påskrift på afhandlingen såsom sin åsigt, att en mindre del däraf kunde införas i Handlingarna, hvarjämte föreslogs, »at Kongl. W. Academien anmodar Hr Archiater Linnæus til at i en särskild afhandling uptaga Auctorns Inkast, utan at nämna hans namn, och förlägga dem, hvilken Academien kan då meddela det allmänna bredevid detta. Då hafver detta gjordt nytta, och sanningen, som utan tvifvel står på Linnæi sida, får heder och försvar». Detsamma, blott litet utförligare, påyrkade äfven BÄCK ensam vid sammanträdet den 15 December. Hvad i FRIGELII afhandling var »historiskt och stödde sig på rön, förtjänade at anföras i handlingarne, men hvad som var hypothetiskt och polemiskt uteslutas»; LINNÉ däremot skulle »anmodas at i det stället ingifva en riktig historia om dessa sten-piggar, om Nautilus, hvar af de äro lemningar, samt om Sargasso, hvar uti Nautilerna pläga uppehålla sig, med de anmärkningar som der vid kunna giöras, på det publiken ei må lefva i mörker om dessa märkvärdiga lemningar af forna verldens flod».

[2] Hederstecken voro fordom hos vårt folk mera sällsynta och därför äfven ärorika o. s. v. (citat från någon äldre författare).

275.

Min Herre.

Jag skall biuda till at skrifwa något om stenen till nästa post.[1] Emedlertid bör Min Herre slå upp för Herren *Acta Petropolitana*[2] Vol. 3 p. 246, der Gmelin beskrifwit dem.

Balsberget[3] i *Skånska Resan* [sid.] 85.

Breynii *polythalamia*[4], som jag menar finnas på stockholms bibliotheque.

Fisken[5] som blef mig sänder förliden sommars war en *Stämm, Faun. Suec.* 325. Will M. Hre hafwa hans figur, så har jag den låtit afrita, emedan fisken är på många ställen beskrifwen, men ej afritad.

Min Herres
hörsamme tjenare
1750 d. 30 Octob. C. Linnæus.

Ortoceroten är et species *Nautili* Syst. Nat. p. 75 n. 234: 3. Petrificatet äller stenen där af *Helmintholithus Nautili* Syst. Nat. 186.

Kallas Pesar[6] i Wgöthland. — Dartar[7] på Öland.

Snäckan är alldeles lik den ordinaire Nautilen, men rätt och rak, och ej går i krom. Skalet är innan till afdelt med många twärskahl äller diaphragmata, som alla äro med et hohl genomborade, och dessa holen ligga alla närmare den ena sidan; hwarföre stenen, slipad i tu, wisar tydligen desse gångar och twärstrek med hwita ränder, men twärskalen giöra iholige concamerationer, hwilka mästedels upfyllas med grå kalk; under tiden finnas doch få äller flere camrar dels tomme, dels med crystaller ifrån sidorne anskiutande.

Ingen meniska har warit så galen, at han trodt denna sten blifwa af aparte snäcker, som satts ihop och på ändan äfter hwarandra, som Lectoren[8] tänker.

At förlägga hans sats om crystalliseringen, är ej mögligt, ty sielfwa absurditeten stoppar till munnen, och giör at man flatnar: e. gr. jag will påstå, at horn på en oxe äro wuxne per crystallisationem; at en kykling blifwer i ägget per crystallisationem.

Detta är intet polyëdrum, intet salt, altså ej crystall.

Sådana skahl finnas än uti museis curiosorum opetrificerade.

At de fås sällan är orsaken, at diuren hålla sig ibland och under Sargazo, på största diupet, komma aldrig till stranderne.

De hafwa kommit hit, då Sargazo här låg, wid den tiden, Adam bodde i Tielkestad[9] äller kanske något senare, då här war haf; de förökte sig, wäxte, dogo, blefwo här begrafne, men kalkskalen gick ej till jord, utan blef oförändrade, nedsiunkte i leran, blef med henne till sten.

jag ser ej, hwad det behöfwes at widlöftigt förlägga, när snäckan än finnes i werlden, så distinct ifrån alla andra, fast hon ej mera finnes här på landet lefwande äller i siön? hwarföre hon komit hädan, wet jag ej mer än hwarföre Kullasillen gådt från Östersiön till Westersiön.

Men kanske desse diuren woro med ibland dem, som Assessor Tilas dömt till olyckan uti chaos, som woro försene at löpa ut, altså blefwo quar sittande; se Tilas' Tahl hållit för Wettensk. acad. då han aflade sit præsidium.[10]

Utanskrift som på bref. 273.

Sigill III (sönderbrutet), rödt lack.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

[1] Måhända uppsköts afsändandet till nästa postdag, så att »något om stenen» då kom såsom postskriptum.

[2] Se bref. 273 not. 4. — »Herren» = C. Hårleman.

[3] »Bals-berg eller Fläske-grafwen låg en quart norr om Råbelöf ... Sällan syns här någon *Cochlea* eller *Turbinata,* om icke då och då någon *Nautilus* .... Hafsens djup är mäst sterilt och betäckt med sand eller Coraller, utan mycken fisk, kräk eller wäxter, ty där som inga wäxter äro, där finnas sällan några maskar eller fiskar, som bägge af dem lefwa skola. Wi hafwa således ej mer än en enda wäxt, som kan wäxa på största hafsens djup, hwilken kallas *Sargazo,* och är ingen annan ört i werlden i större myckenhet. Denna flyter på watnet, och fäster sig tilsammans, at hafwet på långt håll ser ut som en grön äng; under denna hålla sig de sällsyntaste kräk och musslor eller *Testacea Pelagica,* hwilka, såsom de efter hand tilwäxa, äfven så efter hand dö bårt, då deras skahl falla ned på bottnen, och den upfylla. De mäste *Testacea* i wårt omtalte bärg äro *Pelagica,* och måste tilwuxit der, som et *Sargazo* wuxit; men huru som de kommit hit på landet, är en swårare knut at uplösa. De mäste påstå, at skahlen blifwit hitförde i Synda-floden, och at de således äro witnen af denna undersamma jordenes förändring. Men de, som sådant yrka, tyckas mig wara mycket litet hemma uti Mathematiquen; ty huru skulle wäl et upwällande watten kunna kasta skahlen några tusende mil bort på et wisst ställe, och på dem lägge de andra jordhwarfwen i så jämn ordning? Betänker man dessa phenomena noga, måste man nödwändigt widgå, at jorden stådt under watten och haf, och at här på orten då warit *Sargazo,* under hwilket dessa kräken lefwat och dödt; hwarpå ändtligen, sedan watnet aftagit, och *Sargazo* fördrifwits, grus blifwit upkastadt af wågorna, på den nya räfweln och stranden, hwilket ihopwuxit til sten. Således ser man här de raraste skahl i största myckenhet; de tydeligaste rön af landningar; huru många sinom tusende Lif Naturen har måst framalstrat, innan han kunnat uppfylla denna lilla trakten» *(Skånska resan s. 84—88).*

[4] Se bref. 273 not. 3.

[5] *Cyprinus Grislagine* L.

[6] »Pesar och Stenkolfwar kallades här på orten de samma slags stenar, som på Öland mycket finnas och där kallades Darter; de suto här öfwerflödigt i Kalkstenen, äfwen som på Öland. De äro ej annat än petrificationer af et slags snäcka, som kallas *Nautilus rectus,* hwilkens petrificerade skal äro de raraste i alla Mussle-Cabinetter. At sådane snäckor fordom warit ganska allmänne i Swerige, wisa så Öland, som Kinnekulle; men hwarest de nu tagit wägen, wet man icke; somlige Musslor och Snäckor holla sig nära intil stranderne, andra sorter lemna aldrig djupet; jag wet altså icke, om desse ännu holla sig uti Östersjöns djup eller om de flyttat efter tidernes omlopp, såsom Sillen, til det djupaste af Wästerhafwet» *(Wästgöta resan s. 41).*

[7] Se *Öl. och Gotl. resan s. 40 och 141;* de kallas där äfven *Ölands-spikar.*

[8] Petrus Frigelius, född 1708, lektor i Kalmar, först i matematik och sedan i teologi, därefter kyrkoherde i Madesjö, död 1791.

[9] Ordspråk för att utmärka något, som händt i urminnes tid. — I Petrus Bångs *Priscorum Sveo-Gothorum ecclesia* (1675) p. 29 försäkras, att det icke fanns en vrå i hela Sveo-Gothia, där ej enhvar, såväl gammal som ung, brukade säga: »När Adam bodde i Kälchestad». Detta ansåg han vara ett oemotsägligt bevis för att Adam varit bosatt i Sverige, ehuru han sedan flyttade till Asien samt där blef död och begrafven.

[10] »Kalckbergen kring Boda Capell i Rättviks Socken äro af en besynnerlig beskaffenhet. De bestå af en brun, grå och grön-fläckig Kalk eller så kallad Marmor; öfveralt med de så kallade Gottlandsspikar eller Belemniter .... Hänföras nu desse Berg til uråldriga tiden, hvad skola vi göra af Belemniterna och de andre des Följeslagare? De stackars kräken blifwa då ej annat än *lusus naturæ* eller Naturens Apespel. Om jag tordes för åtskiliga deras patroner skul, så hade jag wisserligen den tron, och mången gång roar jag mig med den tanken, som hade wid Skaparens befallning, at vattnet och jorden skulle göra af sig allahande lefwande kräk, dessa ej varit snabbe nog att krypa fram ur sina gömor, utan derföre måst blifva qvar, at bry Folk och förvilla Historien» (Dan. Tilas, *Stenrikets Historia, utförd i det vid præsidii afläggande håldne talet inför Kongl. Svenska Vetenskaps Academien den 14 April 1742*).

276.

Min Herre.

Jag tackar öfvermåttan för foglen; det är at opartiskt gynna wettenskaperne; [det] woro artigt at wetta, hwad Landsman han är, på det man måtte kunna leta up så rare foglar på en annor tid[1].

En studiosus Dan. Rolander,[2] som för ett par åhr sedan lärde hos mig något litet uti insecterne, har communicerat med mig ett par observationer, wid hwilka jag just baxnade och bad honom

ingifwa dem till Wettenskaps Academien, ty de woro merveillieuse och sådane jag ej wäntat utan af en Réaumur äller en De Geer.

Det ena insectet har den egenskapen, at den kan skiuta med backändan, och smälla af med den med blåachtig rök, så at alla insecter, som det jaga, blifwa rädda, och det hela 20 gånger å slag, och när den behagar; en phoenomenon, som aldrig någon dödelig hört äller sedt, så at om det woro från indierne, skulle wij [hisna] där wid; doch är det allmänt i wåra skogar, och ingen europé wet det.[3]

Det andra insectet[4] har wid sina framben 2:ne skålar, hwilka hopläggas under hakan som ett hemisphærium; jag har ofta sedt det, men aldrig förstått det. i desse skålar samblar det, som de andre bien, pulverem antherarum, men skålarne äro genom borade med oändligen många hohl och så små at de knapt med blotta ögonen kunna synas, och genom desse sichtar insectet miölet, tager altså det spruckne pollen och lämnar det som ännu tienar till örternes tienst och foecundation; oförlikneligen curieux.

Sedan wij först fått inventa om desse 2 insecter, är sedan för alla curieuxe at giöra här wid hundrade försök och nya decouverter, men det är doch hans gloria, som det först upfunnit.

När denna kommer till wettenskaps academien, skulle jag råda at en inventor distinguerades ifrån compilatores, ty då wij hafwom 1 inventor, hafwom wij 1,000 compilatores. Det woro at giöra honom straxt till Eleve äller Ämnesswän[5] och om Kl. Acad. så fant sig, kunne wähl han recommenderas till ett simpelt stipendium regium, som han länge sedan kunnat fått, om han haft råd att hålla sig inne. Där igenom blefwo Edre Elever och wåra studenter upmuntrade; annors heter det altid hos oss: *virtus laudatur et alget.*[6] Will och Academien giöra honom ingendera delen, är jag och nögd.

1750 Nov. 20 Upsal. Eder M. Hres

Linnæus.

Det fägnar mig at få se fructen af de kiernar, jag planterat. Hade jag ej bracht insecterne i ordning, statuerat genera, utgifwit Fauna, så hade både detta och mera tordt ännu legat i ett tiokt mörker öde. äfter hand kommer wähl mera, ty mången yngling har nu här uti sitt nöje, det han tillförene anwände på flättia.

Utanskrift och sigill som på bref. 273.

ter afskrifter af B. BERGIUS (vol. XV s. 51) och E. ÄHRLING.

[1] Hvilken denna till LINNÉ öfversända fogel var, har ej kunnat utletas.

[2] DANIEL ROLANDER, född 1725, under sin student-tid informator för LINNÉS son, död 1793. Om hans resa till Surinam och sorgliga öden efter hemkomsten se TH. M. FRIES, *Linné, lefnadsteckning* II, s. 52—55.

[3] *Carabus crepitans* L.

[4] *Vespa cribraria* L.

[5] Vid Akademiens sammankomst den 15 December upplästes dessa tvenne »nya rön ... och emedan H. Linnæus sätter stort värde på denne ynglingens skickelighet och mycket berömmer dessa båda decouverter, beslöt Academien, at H. Rolander skulle vid nästa sammankomst antagas till ämnesvän». I Handlingarne finnas intagna hans uppsatser om *Skjut-Flugan* (1750 s. 290—295) och *Sikt-Biet* (1751 s. 56—60).

[6] *Dygden berömmes, men lider nöd.* Uttrycket, hemtadt från JUVENALIS Satirer (dock med *probitas* utbytt mot *virtus*), användes rätt ofta af LINNÉ. På titelbladet till andra upplagan af *Fauna Svecica* står som motto: *Laudatur et alget.*

277.

Relationen[1] om Cabbliou fisket tyckes kunna tryckas uti acterne; hwad är det för ett slags träd som kiöpes ifrån Holsten och Meckelburg? mon icke Populus nigra, som så lätt wäxer hos oss, som hos dem.[2]

Beskrifningen om Pihlålen tyckes wara skrifwen för 3 secula sedan i det grofwaste barbarie.[3] är denna fisk samma med Linåhlen Faun. 274, så är han så galet ritad som beskrifwen; holen på halsen äro ej beskrefne, ej häller branchiæ. fisken måste skaffas i spiritu vini och sändas till mig, så will jag determinera honom, ty at en wettenskaps academie skulle den så framställa som nu är i mss. woro en styggelse.

Fisklusen[4] är lika ofulkomlig; här är ej en gång numerus pedum utsatt; om det är den allmänna fisklusen, så är den alt för galet ritad; den bör skaffas och sändas till Cammerherren de Geer, at hon ej må smitta acterne.

Bergpattarne[5] äro ofelbart et Zoophyton, men af hwad slag kan jag omögligen gissa, ty här är i beskrifningen ej ett enda ord tillräckeligit och dugeligit.

C. L.

Pihråhlen har jag fått.
den är Lampetra coeca authorum.
authors figur äller beskrifning doger ingen thera.
Han har 2:ne anthennas wid nosen, wid munnen 2 par tentacula och aperturæ branchiarum böra ses i den lefwande.

C. L.

Af LINNÉ egenhändigt skrifvet på en tom sida i slutet af ett C. G. EKEBERGS manuskript, hvilket den 24 November 1750 upplästes i Akademien och då remitterades till LINNÉ och DE GEER.

[1] Författaren, CARL GUSTAF EKEBERG (född 1716, död 1784), var då styrman i Ostindiska kompaniets flotta. Redan tidigt började han lemna meddeanden om sina »rön» till Akademien, så att denna den 16 Januari, efter att hafva erhållit en »Sjö-journal, hållen på des sjöresa ifrån Götheborg til Cadix och derifrån hem igen«, beslöt, att »Auctoren, hvars flit och skicklighet Academien af så många prof känner, bör få genom Secreteraren en hederlig tacksegelse». Befordrad till kapten, hemförde han från sina många resor värdefulla samlingar af naturalier; mesta berömmet vann han 1763, då han lyckades till Göteborg från Kina hemföra lefvande te-plantor — något, som man hoppades skola kunna gifva upphof till stora ekonomiska fördelar. År 1761 valdes han till ledamot af Vetenskaps-akademien, i hvars Handlingar finnas intagna flera, af honom författade uppsatser. — Särskildt bekant har hans resa 1769—71 blifvit, därigenom att då såsom skeppspräst medföljde JAK. WALLENBERG, som därunder författade »*Min son på galejan*«.

[2] I detta rön, hvars titel är: *Sätt att fiska Cabeljau med Backar*, omtalas af »flåtståcken» göres »af en sort lätt trä ifrån Hollsten och Meckellburg, som Fiskare kiöpa Skålpundtals». — Uppsatsen lades ad acta.

[3] LINNÉ har här gjort sig skyldig till både misstag och orättvisa. Han kände ej då pirålen *(Myxine glutinosa)*, åtminstone ej som svensk, och trodde därför, att EKEBERG haft för sig den s. k. linålen *(Petromyzon branchialis)* och af denna lemnat en misslyckad afbildning. I självfva verket är det en vacker och god figur af *Myxine*. Denna förekommer först i andra upplagan af *Fauna Svecica* (1761), och då placerad bland maskarne.

[4] Denne, som sades förekomma »på skinnet af gambla Långor och Cabeljaur«, var säkerligen äfven en för LINNÉ obekant djurart, men figuren tillåter ej säker bestämning.

[5] Den ganska vackra afbildningen visar, att härmed afsågs *Alcyonium digitatum*, som hvarken i första eller andra upplagan af *Fauna Svecica* angifves såsom funnen i Sverige.

278.

Min Herre.

Kalmens decouvert om Lobelia[1] är stor och större än jag törs omtala.

Hasselquist hedrar sig icke mindre. Han har beskrifwit:

Sycomorum[2] med des stupenda historia;

huru 200 meniskior i 2 månader lefwat endast af Gummi Arabicum[3];

om ett slags Rotta äller Hare, som med frambenen aldrig rörer jorden, utan altid hoppar som en gräshoppa[4];

fulkomlig beskrifning på *Camelopardalis*[5], den ingen har föruht;

en liten *Casuarius* äller struts, som ej blifwer större än en sparf;

Aspis[6] rätteligen beskrefwen, som aldrig tillförene warit beskrefwen;

om *jaculus* äller serpens Evæ[7], som går altid rak;

om *Gecko*[8], som blåser et farligit gift genom fötterne;

12 slags nya genera af fiskar ifrån Nilströmen;

15 nya genera af insecter;

den myran[9], som är en af Plagis Pharaonis;

om Binnikematsken i ægypten;

om orsaken till ægyptiernes ögonsiuka;

om ett slags skabb af nilens flödande[10];

Med et ord, jag fick så mycket nytt med sista posten af Hasselquist, at jag aldrig läsit sådant hwarken i bref äller bok.[11]

jag fägnar mig lefwat den tid, at jag kunnat få se fructen af mitt arbete, genom det jag lagt grunden i wettenskapen och giort disciplar, som äro nu i stånd at gagna och fägna menniskioslächtet och at hedra nationen, hwilket aldrig skedt, om jag ej påtat och utarbetat wettenskapen med stor möda. Nu först hoppas jag, at mine Landsmän skola få se fructen af Historia naturali, så at utlenningarne skola baxna där wid.

Läf säll. jag är Min Herres
hörsamste tienare

Upsala d. 11 Decembr. 1750. C. Linnæus.

Utanskrift och sigill som på bref. 247.

Efter afskrift af E. Åhrling.

[1] Se bref. 279 not. 6.
[2] *Ficus Sycomorus* L. — Hasselqvists *Iter Palæstinum eller Resa til Heliga landet* s. 495—499.
[3] *Mimosa nilotica* L. — Anf. st. s. 475—477 och 533.
[4] *Mus Jaculus* L. — Anf. st. s. 198—201. — *Egyptiska Bärgs-Råttan, beskrifven.* Vet. Akad:s Handl. s. 123—128.
[5] *Cervus Camelopardalis* L., Giraffen. — Anf. st. s. 203.
[6] *Coluber Aspis* L. — Anf. st. s. 318.
[7] *Anguis Jaculus* L. — Anf. st. s. 319.
[8] *Lacerta Gecko* L. — Anf. st. s. 306.
[9] *Formica Pharaonis* L.
[10] *Herpes Aleppina* anf. st. 555. — *Beskrifning på en hemsjuka i Alepp.* Vet. Akad:s Handl. 1750 sid. 136.
[11] Detta Linnés bref upplästes vid sammankomsten den 15 December. Förteckningen på »de vackra och märkvärdiga rön och observationer», som sändts till införande i Vetenskaps-Societetens Acta, uppväckte då önskan att äfven för Akademiens Handlingar erhålla något af »det myckna märkvärdiga, som Hasselqvist komme att iakttaga». Denna önskan, i förening därmed att »Academien redan tagit sig honom mycket an, så at hon jämväl giordt sammanskott til Des resekostnader», föranledde sekreteraren att föreslå honom till ledamot. Invalet skedde den 19 Januari 1751.

279.

Min Herre.

jag tackar öfwermåttan för M. H:res förtrogna och beständiga affection uti senaste brefwet. Om Möllercreutz[1] kommer på förslaget, skall giöra mig lika, doch har wähl jag aldrig tänkt votera på honom. Då de höllo på at täfla om profwet, hölt jag med dem som sparade honom där ifrån, men det icke för hans skull, utan förestälde mig, at mången i stockholm skulle wara på hans sida och, om jag då warit emot, ofelbart förekastat mig at jag slapp disputera, då jag sökte, fast Consistorium ett helt åhr grälade där om emot Cancellairen.[2] Det är giort; Hr Baron Hårleman war nådig som läkte mine sår, ehuru de läkas med ärr. Wij äro olyckelige ofta, då wij minst se faran för uth.[3] Nog hade min goda Duræus[4] kunnat blefwit Professor utan at ställa så många i största äfwentyr hos sin Öfwerhet, hälst då de icke hade några stämplingar för sig. Han winner där med intet annat än at giöra mäst

alla sine tillkommande Camerater olustige och försagde, at de giöra sin tienst med suckande och pustande. Wij hafwom redan tillförene fått så många nya förordningar, som inskränka de förre sälle tider, at wij hafwom des utan nog att digerera.[5] Emedlertid skall mig wara lika, hwem som får professionen; Duræus får ofelbart allas röster här, nog går det i stockholm. Det är beklageligit nog at han skall wara den bästa. Intet skall jag grumbla hans watten; och om jag det skulle kunna, giör jag det aldrig, då han har M. H:res approbation, som jag städse högt wärderar för en ren siähl och för stor glants i wettenskapen. Emedlertid förlåte honom Gud, at han skadat dem som ej tänkt skada honom; jag är säker genom Hr Baron Hårleman at jag denna gången slipper, *attamen aliquid hæret.*

Tack för communication af Pr. Kalms bref.[6] jag har låtit afskrifwa det, som tyckes böra tryckas. Doch tyckes mig at det bör tryckas, som jag satt bokstäfwerne i manuscriptet; så at den andra paragraphen tryckes först, så den första, sedan den tredie. Det woro en stor sak, om roten hade den effect, som Auctor håller före, ja fast än där skulle hälften afslås. Det kommer an på prof; tyckes doch ofelbart giöra god wärkan; jag har gifwet brefwet äfter M. H:res befallning till Rosén, som det äfter genomläsandet ställer till min Herre till bakas. war gunstig och kom i håg, at det icke mer är i mine händer. Hwarken Rosén äller jag lära kunna utlåta oss om ett obekant medicament; det står at försöka, om wår swänska Lobelia[7] har samma kraft.

jag stod länge i betänkande, om jag skulle tillsätta nomen specificum på Hr Kalms ört[8]; men jag kunne intet annat föreställa mig än at han wiste namnet, om han welat at saken skolat blifwit aldeles tydelig, ej häller har han begiärat at jag skulle det tillsätta; ty har jag achtat mig, emädan Hr Kalm har sitt egit sinne och torde det en gång förtryta, at jag wid hans hemkomst fingo plichta med förlust af många torkade örter. nog kienner jag örten, men näppeligen tror jag at någor annor i Europa tager rätt på speciem af denna hans beskrifning, hwilken han tyckes giort så med deseine.

Frantsoser kallas siukdomen af alla menniskor; många böcker äro skrifne om frantsoser; will man spara det, kunne man kalla honom venerisk sjukdom; somblige bruka det ordet salt fluss, som doch ej är tillräckeligit utan æquivoce.

ifrån Hasselquist i Cairo hade jag i dag bref med en oändelig hop observationer till latinske acterne. Aldrig har jag sedt dem så curieuxe. stackars Gosse, *virtus apud nos laudatur et alget.* En observation är till Eder Academie. huru går det nu med det native sal Ammoniacum ifrån Ægypten[9]? detta för denna gången. Vale.

M. Hres
L. T.
C. L.

Utanskrift som på bref. 273.

Sigill III (tvenne), rödt lack.

Efter afskrift af E. Åhrling. Odateradt, men säkerligen skrifvet i senare hälften af December 1750.

[1] Jonas Meldercreutz, född 1715, såsom informationskapten vid fortifikationen och brukspatron på Meldersteins bruk i Råneå 1751 utnämnd till mathes. professor i Upsala, från hvilken befattning han tog afsked 1772; död 1785.

[2] Sedan genom L. Robergs afskedstagande den andra professorsstolen inom Upsala medicinska fakultet blifvit ledig och Linné anmält sig såsom sökande till densamma, försökte hans medsökande J. G. Wallerius och dennes gynnare att lägga hinder i vägen för hans utnämning genom att påyrka, att han — trots den mängd arbeten, hvarigenom han redan vunnit ryktbarhet — skulle ytterligare utgifva och försvara en akademisk disputation. Uppenbarligen hoppades man, att han skulle befinnas svag i latintalande och på den grund kunna undanskjutas. Följden blef en häftig strid mellan majoriteten inom Consistorium samt universitetskansleren; den förra påyrkade en dylik disputation, men den senare förklarade densamma öfverflödig. Ändtligen afgjorde Kgl. Maj:t frågan, därvid godkännande Kanslerns åsigt.

[3] Hvad härmed afses har ej kunnat utletas.

[4] Fil. magister Samuel Duræus var en af sökandena till den efter Klingenstierna lediga matematiska professuren och blef af Consistorium academicum den 22 Juni 1751 enhälligt uppförd på första förslagsrummet, under det att det andra och tredje gåfvos åt Meldercreutz och J. Voltemat (Linné uppförde dem i omvänd ordning, särskildt emedan Woltemat »har för sig Riksens höglofl. Ständers recommendation»). Kgl. Maj:t gaf emellertid platsen åt Meldercreutz, men Duræus erhöll 1757 professuren i fysik. Han valdes 1752 till ledamot af Vetenskaps-akademien, men blef sedan utesluten, emedan han ej meddelade några »rön»; förmodligen bidrog härtill äfven hans oordentliga lefnadssätt och med åren tilltagande rusdrycks-begär. Då Gustaf III 1787 var i Upsala och akademistaten gjorde honom sin uppvaktning, föll Duræus omkull på golfvet, hvarför han följande dag erhöll nådig tillsägelse att taga afsked. Han afled två år därefter.

[5] Om Linnés stora missbelåtenhet med en del nya förordningar rörande professorernas skyldigheter och andra universitets-förhållanden se Th. M. Fries, *Linné, lefnadsteckning* II s. 188, äfvensom bref till A. Bäck den 10 November

1749, som framdeles kommer att meddelas. — Hvilken del DURÆUS tagit däri, har ej kunnat utredas.

[6] »Uplästes et nyligen ifrån Herr Kalm ankommit bref, hvar uti, ibland annat, var en utförlig berättelse om et lätt sätt, som de vilde Americaner bruka at curera fransoser, genom decoct af rötterna af en ört vid namn *Lobelia*» (Vet. Akad:s protok. den 1 December 1750). Remiss skedde till LINNÆUS och ROSÉN, och den 15 s. m. upplästes dessas »utlåtelser öfver H. Kalms vackra decouverte af et specificum emot Fransoser, hvilken af dem båda med mycket beröm gillades» — På grund häraf infördes i Handlingarne 1750 s. 280—290 *Lobelia, såsom en säker läkedom emot Veneriska sjukan, uptäkt af* PEHR KALM.

[7] *Lobelia Dortmanna* L.

[8] *Lobelia siphilitica* L

[9] Den 15 December »uplästes et nyligen ifrån Herr Hasselqvist insändt rön, angående Salis Ammoniaci tilredelse i Ægypten, hvilket emedan det fans vara af mycket värde, gillades strax at tryckas». Det finnes i Handlingarne 1751 s. 258—264; därsammastädes s. 196—205 finnes ock HASSELQVISTS *Beskrifning på Egyptiska Bärg-Falken, insänd från Egypten.*

280.

Min Herre.

jag tackar M. H:re för sit ömma bref. Det är sött at hafva någor wän i motgången; alla andre mine wänner hafwa mäst öfwergifwit mig. Ingen som jag sökt giöra någon tienst har warit, som ej betalt mig med ondt, utom M. H:re och Profess. Strömmer.[1]

Om Assessor Thue[2] blifwer ledamot, så skall det wara mig kiärt, som jag ser, at han är en solider man; doch ingalunda för min skull, ty det är en herre, som jag ej kiänner mer än af brefwet och skrifterne.

At komma till den brännande texten[3], så kan jag heligt försäkra at det mig så litet angår, om bonden swediar äller icke, som det angår mig, om han röker äller icke en pipa tobak. Om det är skadeligit at bränna äller icke skall mig ej bry, fast detta kunne kanske på bägge sidor lika bevisas. Intet skall jag blifwa opponens emot ifwer uti en sådan sak.

jag har tagit min Resolution, at omtrycka det bladet om swediande[4]; och på slutet ej nämna et ord där om, så slipper jag at blifwa object; och detta blifwer helt fast. och jag låter andra tänka hwad de willia, och skrifwa hwad de trösta.

Emedlertid har detta warit mig en fatal tid. wij arme menniskior. wij arbeta och sträfwa; wij giörom oss till slafwar; wij unne wår kropp ej ro om nattena; och det at meritera, at winna gunst och nåd; at giöra oss skickelige; och wår winst på slutet blifwer hat, onåd och grämmelse. Där på har jag änteligen sedt öfwertygande prof.

om jag frågar mig hwad jag haft för all min flit, oro och arbete här vid Academien; så finner jag mig haft en Archiaters character med 100 ducaters omkostnad; och det är alt.

Där emot ser jag andra i lättia, genom konst kommet till förmoner.

jag måste nu prisa Matthesii[5] wishet för min dårskap. han har unt sin kropp så mycken ro, som jag mördat min. han har wunnit alt det jag wunnit, men spart sin kropp och sin siähl.

Nog har jag ofta wågat mig ut på hafwet at hämta guld ifrån Ophir; jag har hemkommit utan krafter, med sönderslagit skepp och refne segel; och då jag wågar mig här näst uht, så må jag wähl förgåss.

Nog har jag skaffat mig hat med min flit.

jag wille önska at jag kunne giöra det till intet.

I, M. H:re, som få lefwa äfter mig, tillskrif ej mig såsom lättia, om I intet mera hörer mig, utan tillskrif det tiderne och ödet.

Lär i tida at se på hwad usel fot wårt hopp grundar sig, och huru sleprig gynnares gunst är; nu ser I det i en annor, som M. H:re en annor gång lärer få smaka sielf.

jag förstår mycket wähl, hwem som illa utfört mig hos Herren; Profess. Burgmeister[6] den jag sökte på alt sätt at fägna i mitt hus. jag undrade hwarför han begynte den discursen 4 à 5 gånger. Han sade sig wara af den tankan, at swediande ej skadade; jag förestälde saken på begge sidor, utan at wetta af hwarken Räf äller orm. Detta war betalning för det jag recommenderade Lijdbeck[7] till Trägården i Lund och ej hade så tiok hud, att jag kunne recommendera den som kiöpt sig ett stort herbarium i Lejden, utan at kienna hwar 100:de ört.

Tänk M. H:re, kunne H:r Baron Hårleman stielpas af så ringa sak, som likwähl af allmänheten är kiänd för den fastaste, hwad skall då icke andra swagare swikta?

Lyckelig den som ställer så sin wandel, at han intet mera gapar äfter än det han har; ty huru snart snafwar han icke på de brantaste klippor.

jag uttröttar M. H:re och min wän med klagan. jag har warit swag och siuklig alt sedan i somars jag låg siuk.[8] Då kroppen är swag, är ock sinnet sådant äfwen med. en sådan sensibel dör lät af alternation, men en frisk och stark sällan. Desse stöter jag har haft, hafwa smidt spikar det mästa de kunnat. Snart slipper jag wara mått för alla skott.

Giör mig den tiensten och gå till Hr Baron Hårleman, säg honom at det som är tryckt om swediande, skall omtryckas, och at i återresan aldrig et ord skall inryckas där om[9], så visst som jag will hafwa min Guds nåd. Gud gifwe at det axiomet gullo så hos menniskior, som hos Gud och naturen, at *sublata caussa tollitur etiam effectus.*[10]

Gud gifwe Hr Secreteren med nästa ingående åhr all sällhet, och beware Eder från det som fräter siähl och sinne.

jag är

Min Herres
upprichtigaste tienare
C. Linnæus.

Upsala 1750
d. 21 Decembr.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XV s. 58),

[1] Mårten Strömer, född 1707, astronomie professor i Upsala 1744—1756, sedan föreståndare för Amiralitets-kadettskolan i Karlskrona, död 1770.

[2] Andreas Thue, apotekare i Fredriksstad i Norge med titel Kammerassessor. Genom Öfverste Klinckowström hade Linné från honom erhållit en del naturalier, hvarjämte öfversändts redogörelse för en del kemiska undersökningar, hvilka Kl. antog kunna berättiga hans inval i Vetenskaps-akademien. Linné ställde sig ej ovillig häremot, utan insände hans »Chymiske rön», hvilka den 12 Januari 1751 öfverlemnades för utlåtandes afgifvande till Hrr Brandt, Scheffer och Wallerius. Som de ej vidare i protokollen omtalas, torde de befunnits värdelösa. — Thues öfriga litterära verksamhet inskränkte sig så godt som uteslutande till en *Velmeent Erindring imod Linckes Kongs-Kilde Beskrivelse* (Christiania 1745). Härpå svarade Med. d:r J. Chr. Lincke med *Moria Thuana eller den opdagede Anders Næsewiis,* som framkallade en *Ydermere velmeent Erindring.*

[3] Härmed afses en liten misshällighet, som uppstått mellan Linné och Hårleman och som gick den förre mycket djupt till sinnes. Orsaken härtill var, att Hårleman under ett Upsala-besök haft tillfälle att se de första färdigtryckta arken af Skåne-resan och däri funnit yttranden om svedjandet i Småland, som ej öfverensstämde med hans egna åsigter, sådana de uttalas i *Dagbok öfwer en ifrån Stockholm igenom åtskilliga Rikets Landskaper gjord resa år 1749.* Häröfver hade han sedan för Wargentin uttalat sitt missnöje, och denne hade delgifvit Linné detta.

[4] Så skedde äfven, och i stället insattes ett nytt blad, hvarå »svedjandet» blifvit utbytt mot ett stycke om »gödselen». Det ursprungliga bladet blef emellertid kvar i ett fåtal exemplar, hvilka nu för bibliofiler ega ett mycket stort värde.

[5] GABRIEL MATHESIUS, född 1705, græc. ling. professor 1737, theol. prof. 1746 med domprosts karakter 1764, död 1772. — LINNÉ omtalar honom ofta såsom en, hvilken oaktadt sin lätja kommit till lönande platser. Sin första professorsbefordran påstås han hafva vunnit därigenom, att professor NESSELIUS vid inrättandet af ett stipendium utverkade sig rättighet att själf utse sin efterträdare och sedan förordade MATHESIUS, som vuunit hans ynnest genom sin storhet såsom dryckeskämpe. — Då domproste-sysslan skulle tillsättas, blefvo alla de professorer, som gåfvo professor HYDRÉN rum på förslaget framför MATHESIUS, genom Kungl. bref tiil Consistorium academicum af den 27 Maj 1766 dömda att böta hvar sina 50 daler smt. LINNÉ hörde ock till dessa bötfälde.

[6] JOHAN HENRIK BURMESTER, född 1720, först adjunkt i filosofiska fakulteten och sedan professor i ekonomi vid Lunds universitet, hvilken befattning han dock efter några år utbytte mot eloquentiæ et poëseos professuren; död 1770.

[7] Se bref. 220 not. 9.

[8] »1750 bewakar LINNÆUS flitigt Rectoratet och tillika sine private lectioner, då han igenom mycket arbete och af åhrens tillstötande får gikt med oerhörd smärta, som straxt äfter Rectoratet lägger honom till sängs med föga hopp om lifwet» (Egenh. ant. s. 48).

[9] HÅRLEMAN blef lätt blidkad, och detta t. o. m. så, att LINNÉ mot slutet af *Skånska resan* (s. 410—411) ansåg sig kunna återkomma till den ömtåliga frågan om svedjandet. Han åtnöjde sig dock därvid med att redogöra för förhållandena i Småland samt slutade med att förklara: »Hvad nytta eller skada swedjandet gör landet, behöfwer jag ej här bewisa; wåra nitälskande Swenske hafwa nogsamt lagt det för ögonen, såsom Herr Baron HÅRLEMAN i sin Dagbok och Herr Öfwer-Directeuren FAGGOT i Kongl. Wet. Academiens Handlingar 1750, med flera».

[10] Undanrödjes orsaken, upphäfves ock dess verkan.

281.

Min Herre.

Sedan Spanska ministren war här i sommars, och jag så sielf, som genom andra rådde honom at sända en Botanicus genom Spanien, har han haft swar af sin konung, at han will gifwa en sådan 100 ducater om åhret[1], hwilket jag senast fick wetta genom Hr Leutenant Rebaut.[2]

jag har där till utsedt Hr Löfling, som där igenom kan giöra sin lycka, winna namn och merit, kanske och få där en lycklig post, utom det han där igenom har en stor exercice.

Löfling lärer räkna det för ett steg till sin lycka; M. H:re är hans landsman som tager dehl af hans lycka; dett länder wetten-

skapen till upkomst, Wettenskaps Academien till stora rön, och jag får heder af mina disciplar.

jag har därföre skrifwit innelyckte volante bref till Hr Ministren, beder min Herre för Löflings, min och wettenskapens skull. at M. H:re stiger sielf till ministren och det för honom verterar, som jag ej kan skrifwa fransyska; at han får wähl ide om saken.

100 ducater lära ej räcka för honom till resa och till uppehälle; se till at man *bonis modis* kan få för honom inom Spanien fri resa, så kan han giöra det till spanska nationens större heder och nytta; öpna alla Edra wähltalighets kiällor; föreställ ungkarlens charakter, som wähl är lärd, men mindre polie uti utwärtes första påseendet; ty politesse på franska och solid erudition föllias ej altid åht.

Skulle och Ministren ej willia lämna honom mera än 100 ducater, så kunne det doch wara för en sommar litet at begynna med, at wij doch fingo profitera af desse penningar. men förstodo spanska nationen oumgängeligheten af en sådan resa, så släpte de honom ej så lätt.

Hypocistis[3] är et apothecare-kram, som är oumgängeligit för wåra medicis i alla blodstörtningar, men finnes nu icke mer på något apotheque, fast det wäxer ömnogt i Spanien; bara detta kunne importera Spanien årligen 1000 ducater, om de förstodo det at sambla och plantera på rötterna af *Cisto*.

War så god och lägg couvert öfwer innelychte till Hr Grimaldi, försegla det, och aflemna det sielf, samt om mögligt är, lät mig nästa post få wetta hans utlåtelse.

Då jag uptog axet föll *Avena* ifrån *Lolium*, til et tekn, at det icke war wähl hopklistrat; *natura non facit saltus;* inventor hade bort borttagit pedunculum, om han skolat giort detta wähl. sådane konster har jag sedt ofta.[4]

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVI s. 186). Slutet af brefvet, och tillfölje däraf både namn och datum, saknas; säkerligen skrifvet i Januari 1751.

[1] Vid Akademiens sammankomst den 9 Februari »gjorde Hårleman Academien fägnesam berättelse, huru Kongl. Spanska Ministern här vid håfvet, Marqvis Grimaldi giort Sin Konung, Hans Catholska Majestet, underdånig föreställning, hvad nytta man i Sverige började giöra sig af kundskapen om Landets Naturalhistoria; och om icke Hans Majestet skulle finna nyttigt, at jämväl låta undersöka Naturalhistorien i Sit Land, och til den ändan låta någon af Linnæi Disciplar komma dit, at resa omkring i några somrar». Detta hade gillats, och Linné hade redan »utsedt der til en sin bäste lärjunge Pehr Löfling». Med anledning häraf »och emedan Marqvis Grimaldi alt detta utvärkat, beslöt Academien at igenom bref

betyga Des ärkiänsla och högagtning för den tjänst Han här igenom gjordt Vetenskaperna, och, i följe der af, Academien. Brefvet skal skrifvas på Latin». — Den 13 April beslöt Akademien »at skänka Herr Löfling, som innom kort tänker begifva sig på resan til Spanien, en god Thermometer, samt äfven at lemna honom det Microscope, som Academien fått til skänks af Herr Lagerström, som dock vid des förmodade lyckliga återkomst bör återställas». — Före afresan blef Löfling den 27 April antagen till ämnesvän »och strax inkallad, då H. Præses med et kort tal önskade honom lyckelig resa och upmuntrade honom at jämväl vid tilfälle inskicka några observationer til Academien». Med anledning häraf insände han ock *Beskrifning på tvänne fina Coraller,* som han iakttagit under öfverresan till Spanien.

[2] Gasp. Raibaud, född 1695, fransk språkmästare vid Upsala universitet 1741—67, död 1781.

[3] *Asarum,* sedan *Cytinus Hypocistis* L.

[4] Den 12 Januari 1751 uppvistes »et Svingelstrå, som Bruks-Patron Antonson från Wermland föregifvit sig hafva funnit i sin åker» och »som, förutan en myckenhet Svingelkorn, jämväl bar tvänne hafver-korn, hvilka med sin Pedunculus suto i Calyce af Svingelklasarne». Remiss skedde till Linné, och »han svarade nästa Påst, at han hölt detta för et Skalkstycke».

282.

Min Herre.

jag war i fiohl, som i åhr af den tanka at man intet borde skrika alt för mycket om Kalmens progresser, ty jag kiänner ängelsmännerne. Men i fiohl kunne det doch icke innehållas; lärer så gå i åhr.

Om Skallerormen är alt taget utur Catesby *historia Carolinæ;* alt sammans står i min disputation *de Senega.*[1]

Om wäderleken är märkwärdigt.[2]

Swarta mullbärsträden äro ett helt annat slag än wåra. han borde kalla dem röda mullbärsträd.[3]

Mays af hans slag mognade litet hos mig förleden sommar, men jag skall nästa sommar profwa på sandjord.[4]

Wallnötträden har jag 2:ne slag af de americaniske i trägården, dem jag fick från Ängeland af en Duck.[5]

Talgbusken har gått ut af det jag ej wettat at han fodrat sandig jordmon och blöt.[6]

Sockerlönen har jag ett stånd af i trägården om 5 åhrs ålder; huru socker där af kokas är allmänt [bekant].[7]

Den granen ifrån Canada, af hwilken hans serdeles dricka giöres, har jag flere af.[8]

Tack för lånet.

Hwad skall jag giöra med Hesselii rön äller lista?[9] — — —

Vale. C. L.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XV s. 33). Slutet af sjelfva brefvet saknas. Odateradt, men antagligen skrifvet i förra hälften af 1751.

[1] Se bref. 265 not. 2.

[2] Härmed afses antagligen Kalms afhandling: *Några Nordsken, observerade i Norra America* (Handl. 1752 s. 145—155).

[3] *Morus rubra* L. — Berättelse om detta träd lemnade Kalm i Handlingarne för 1776 s. 143.

[4] *Beskrifning om Mays, Huru den planteras och skötes i Norra America, samt om denna Sädesartens mångfaldiga nytta* (Handl. 1751 s. 305).

[5] *Juglans nigra* och *alba* L. — I Handl. 1767 s. 51 och 1769 s. 119 redogör Kalm för dessa trädslags »egenskaper och nytta».

[6] *Myrica cerifera* L. Jfr. Kalm, *Resa till N. Amer.* 11 s. 312.

[7] Se bref. 265 not. 3.

[8] *Beskrifning på hvad sätt dricka göres i Norra America af et slags Gran* (Handl. 1751 s. 190—196).

[9] Samuel Hesselius, född 1692, en längre tid präst vid svenska församlingarne i N. America, återkommen till Sverige 1731, men först 1751 befordrad till kyrkoherde i Romfartuna, död 1753. — I Akademiens protokoll för den 4 Augusti 1750 omtalas en hans »berättelse om et besynnerligt sätt at aftrycka löf och blader på papper och Linneväf, som til Tapeter och annat kunde brukas», men man fann, »at detta påfund var mera qvickt än nyttigt». Kort därefter (den 1 September) »uplästes H. Samuel Hesselii berättelser om djuren i Pensylvanien, hvilken, tillika med flere H. Kyrkoherden Hesselii ingifne berättelser om Natural-historien af Pensylvanien, Academien beslöt at förvara, til des H. Kalm kommer hem, då han torde kunna til Auctorens heder och sanningen til styrko, nyttja något af dessa beskrifningar. För öfrigt låfvade de närvarande Academiens Ledamöter, at hafva denna nödlidande, dock vittra mannen H. Hesselius i åtanka, och vid gifvet tilfälle recommendera honom til någon anständig befordran, hälst han redan för 18 år sedan begaf sig hem ifrån Pensylvanien, på Hans Majestets nådiga kallelse och försäkran om något Pastorat, och dock alt sedan intet bekommit, utan sitter med de sina uti största fattigdom».

283.

Min Herre.

— — — jag begynner mycket längta äfter Pr. Kalmens hemkomst, at få se om han giort något gagn; jag hoppas, han kan först wisa, hwad naturkunnigheten kan uträtta. sedan wäntar jag

Osbeck,[1] Hasselquist[2] och Löfling.[3] när Wahlbom[4] och Kæhler[5] äro sin wäg, så är då den epochen all, som så hastigt slutats, som han hastigt upkommit; och äfter den tiden är det omögligare för oss att få något ämne till resa, än för någor annor. Det ser jag så klart, som 2 gånger 2 är 4, men ingen annor märker det. Det enda, som har giort at *historia naturalis* kunnat appliceras till oeconomien, har giort det at hon applicerats äfter naturens oeconomie; denna består af de 3 naturens rike; och som de aldrig tracterats af en man, utan warit skilde, så har aldrig blefwit någon kädia; nu sedan mineralogie med jordsorter etc. äro förde till aparte Profession, så blifwa ock olika *principia*, och aldrig någon kädia; så at just det, man tänkt skolat uphulpit saken, det är just det, som störtar henne, och det så wist som jag will blifwa säll; mins mine ord framdeles.

i dag hinner jag ej skrifva till Hr Baron Hårleman för öfwerlop· Kiära lätt oss wetta, när skiep går åht Portugal, at Hr Löfling kan resa, ty hwar dag giör oss mistning i detta åhr.

Lef säll och låt mig wara

M. H:res

uprichtigste

1751 d. 22 martii. C. L.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVI s. 229). Början saknas.

[1] Pehr Osbeck, född 1723, skeppspräst på ett af Ostindiska kompaniets fartyg 1750—52, död 1805 såsom kyrkoherde i Hasslöf (Halland).

[2] Se bref. 243 not. 1.

[3] Se bref. 264 not. 6. — Löfling afreste från Stockholm till Spanien den 16 Maj 1751.

[4] Johan Gustaf Wahlbom. född 1724, provincialläkare i Kalmar län, död 1807. — Linné synes hafva hoppats att få honom utsänd på någon längre forskningsfärd (till Ostindien?), hvilket dock ej gick i fullbordan.

[5] Mårten Kähler, född 1728, död såsom amiralitets-medicus i Karlskrona 1773. Hans tillämnade resa till Goda-hopps-udden tillintetgjordes genom holländsk misstänksamhet och oginhet, hvarför han 1753 anträdde en fyraårig färd till södra Frankrike och Italien, full af motgångar och umbäranden. Se Th. M. Fries, *Linné, lefnadsteckning* II s. 47—50.

284.

Extract af Dr. Fr. Hasselquists bref Cairo 1750 Dec. $^{29}/_{18}$ till C. Linnæus.[1]

Mitt långsamma wistande i Ægypten har warit mig nog kostsamt; men jag hade aldrig underståt mig, at så länge uppehålla mig i et dyrt land, om jag ej wist annan utwäg till mina omkostnader än mina respenningar.

Jag har blefwit anmodad af wår ministre i Constantinople[2] och af wår Consul i Smirna[3], at under mitt wistande här i Landet arbeta hos des regering in en sak, som angår wår swänska siöfart, hwar om Hr Cancellie rådet[4] wet sammanhanget, och ehuru mit bearbetande hos landets regenter, som äro rebeller, ej haft all den wärkan jag önskat, är jag doch försäkrad, at det warder mig godtgiort, som min Ægyptiska resa mig kostat. Denna händelse har jag ansedt såsom af lyckan mig tillskyndad, då jag genom den fått tillfälle at winna mitt ändamåhl, som är at underrätta mig om ett så märkeliget lands natural-historie. Til äfwentyrs hade jag aldrig kommit till Ægypten, om ej detta tillfälle mig yppats, åtminstone hade jag utan det aldrig där kunnat öfwerlefwa alla åhrstider.[5]

Åstundar Min H:re föregående vidimerat, skall det straxt ske.

i dag får jag se Rydelii bref af d. 22 jan., som innelycht följer, der Hasselquist d. 22 jan. i åhr ej fått någor styfwer af Hr Carleson.

Häri är hans skuld 1400 piaster, som kunne betalas med Hr Carlesons och min H:res wäxel, men huru den andra skulden blifwit sedan, det förstår jag ej.

Kiäre läs detta bref noga.

Kiäre conferera med Hans Excell. v. Höpken och wisa honom mitt förra bref.

Vale.

Ursäkta hasten.

Eder

C. L.

Utanskrift som på bref. 273.

Sigill III, sönderbrutet; svart lack.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Odateradt, men skrifvet i Mars eller April 1751.

[1] Detta bref finnes tryckt i SALVII *Lärda Tidningar* 1751 n. 30 och 31 samt i HASSELQVISTS *Iter Palæstinum* s. 593—599.

[2] GUSTAF CELSING, född 1723, envoyé hos Sultanen 1750—70, slutligen president i Kommerse-kollegiet, död 1789.

[3] ANDERS RYDELIUS, svensk generalkonsul i Smyrna, en slägting til HASSELQVIST.

[4] Se bref. 243 not. 7. — Ett bref från HASSELQVIST till CARLESON om Sveriges sjöfart på Egypten finnes tryckt i *Svenska Mercurius* för Maj 1760 s. 142.

[5] Han utnämndes till vice konsul med uppdrag att »söka till att hjelpa våra förvirrade saker», hvilka hotade att totalt förstöra den svenska sjöfarten. Oaktadt all den ifver, hvarmed han grep verket an, fann han till sist omöjligheten att kunna uträtta något.

285.

Höglärde och Gunstige Herre.

Det war ett hufwudgrep af Hielp at Hr Montpertuis[1] blef insatt; jag fant honom intet i acterne; han lärer blifwit antagen, då inga protocoller woro. jag hade ej welat, at han warit utesluten, för alt i werlden. tack som en hedersman för hielpen, så i detta som annat måhl.

Det är fatalt med lärda pedanter som skola skrifwa latin, äfwen som dieknar då de först skola potsa uht sig; alt går på sluts contrairt.

jag begynner blifwa frisk[2], men tohl ej det minsta; jag war här om dagen ute i wädret, och måste hafwa ondt af det hela 3 dagarne. jag wille till stockholm, men jag är rädd om lifwet; wet ej, hwad jag skall giöra. förbl.

Min Gynnares
trogneste tienare
C. L.

Upsala 1751 d. 25 Okt.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. XIV s. 600).

[1] Pierre Louis Moreau de Maupertuis, född 1698, berömd matematiker, chef för den af Louis XV till Lappland för gradmätningars anställande sända expeditionen 1736, död 1759. — Då utländska ledamöter inom Vetenskaps-akademien första gången (den 3 Maj 1747) valdes, var M. den allra förste, som fick denna utmärkelse. Icke dessto mindre saknas hans namn i de tryckta förteckningarna, som utkommo både före och efter detta brefs datum.

[2] Åren 1750 och 1751 var Linné utsatt för det ena svåra sjukdomsfallet efter det andra. Hvad särskildt beträffar det senare af dessa år, träffades han i Juni af ett recidiv af samma sjukdom, mot hvilken han 1750 trodde sig hafva funnit ett förträffligt botemedel i ymnigt förtärande af smultron. Denna gången blef han på ett helt annat sätt kurerad: Kalm kom till Upsala med sina rika samlingar, och Linné lemnade genast sängen samt glömde sina plågor. Dessa återkommo dock på hösten med förökad styrka, och de många olikartade medel, som häremot försöktes, medförde endast ringa lindring, ända tilldess han på Bäcks inrådan började använda kina »och tog af henne wäldeligen» I November blef han så frisk, att han kunde inresa till Stockholm för att se kröningen och »den nya Papilionen», som kommit till Drottningens museum.

286.

Min Herre.

Extract af D. Hasselquists bref $^{13}/_{2}$ sept. 1751. Smyrna.

Jag har af alla Arch. bref inhämtat den aldrig nog prisade omsorg med hvilken Cancell. R.[1] och Arch. med flere anskaffat mig ett ansenligt sammanskott af så när 4,000 dlr. Herr Cancellierådet har och genom billet låtit mig wetta, det han öfwerstyrt pngr: 600 hollandska gylden till Grillarnes contoir i amsterdam, hwar om äfwen Hr Cancellierådet skrifwit till Hr Envoy. Celsing och oachtat alt detta är ännu ingen styfwer för mig öfwerkommen till Lewanten, då det likwähl äro $^{3}/_{4}$dels åhr, sedan jag där om haft Hr Cancellie Rådets och Arch. bref. Jag wet icke, på hwem detta beror; om pgr. kommit till Grillarne, så är jag försäkrad at de långt för detta warit för min räkning i Levanten, äller om de ej förr än sedermera blifwit öfwerstyrde, så skall jag wähl hoppas at de komma mig tillhanda med tiden; emedlertid är jag illa utstäld efter penningar. Jag har under min resa i Egypten och Palæstina dragit wexel på Hr Envoyen Celsing och Hr Consuln Rydelius, de der nu wid min återkomst willia hafwa betalt, och jag finner mig utan tillstånd at äfterkomma min skyldighet emot mine

Gynnare, hwilka jag ej på detta sättet wille wedergiälla emot all den ynnest, de haft för mig. jag hoppas wähl doch at desse pgr bli mig öfwerstyrde, fast det går något ut på tiden, men de äro beklageligen ej tillräkelige at stoppa den kostnad jag här tills giort och den ännu återstår at giöras, innan jag kan se swerige. . . .

Kiäre, fråga hos Hr Grill[2] om Hans pgr kommit richtigt till Holland. Gud wälsigne M. H:re, som så hielper både honom och alla som behöfwa.

Det war alt för braf med D. Löflingens commissioner, at få dem öfwer så artigt. iag fick sista postdag ett prächtigt bref från honom, späckat med observationer af de aldra raraste saker, så at den pilten går längst.

Jag har haft af Hasselquist bref på 4 à 5 ark fult med åtskilligt, så at nog blifwer här en gång theater för naturkunnigheten, om det går wähl till slut. Hwad Hr Sekreteraren kan uptänka till Hasselquists hielp, så gör för Guds skull och spar ej, ty han förtienar hielp och nu till slut.

2:ne hans *Stipendia Regia*, et *in facultate juridica*, et *in Philosophica* löpa för honom, som och giöra 1,270 dlr kopparmynt.

Kalmen fick helt wist 6,000 dlr af Upsala academie, som jag till yttermera wisso i dag frågade Julin.[3] Jag tillstår, att han är dryg.

Gud wälsigne Eder. anmäla min wördnad hos min Gratieuxe Far och Moder.[4]

1751 d. 12 Nov.

Min Herres
trognaste
C. L.

Utanskrift som på bref. 243.

Sigill III, söderbrutet; svart lack.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek,

[1] Edvard Carleson: se bref. 243 not. 7.
[2] Se bref. 254 not. 5.
[3] Se bref. 211 not. 6.
[4] Se bref. 271 not. 4.

287.

Min Herre.

Så mycket jag längtade at få se Hr Grants[1] observation om pene piscium, så mycket mistade jag, då jag den läste.

at både han och hon af alla fiskar wid lektiden släppa miolke och rum wid aperturam ani, hälst då på dem tryckes, det wet hwar.

at apertura protuberat wid lektiden, det wet och hwar.

at lax och laxöring giör holör at lägga rummen uti, är redan i Westgiötheresan beskrifwit.[2]

at hannen bör wara tillstädes, när honan skall släppa rum, är och bekant.

men at hannen inträder uti henne penem, det kunne author ej se, som doch war nodum quæstionis.

at han har penis, därföre at då man trycker på honom, miolken rinner uht, det är mot analogien af alla diur och just näkar penem.

doch torde detta kunna tryckas för Hr Hallers skull, och till at upmuntra andra at nogare se efter.

C. L.

Utanskrift som på bref. 273.

Sigill III, svart lack.

Efter afskrift af E. Ährling. Odateradt, men säkerligen skrifvet i Februari 1752.

[1] I Handlingarne för 1752 sid. 134—138 finnes intaget ett *Utdrag af Doct. W. Grants Bref til Herr Hof-Rådet von Haller, om Laxens parnings- och aflelses sätt.* Detta hade föredragits vid sammankomsten den 8 Februari 1752 och remitterats till Linné.

[2] Om *Rödingen* berättas här (sid. 258): »Fisken leker merendels 8 dagar före Matthes-mässan, och det på skären eller klipporna, som ligga nära up til wattubrynen, där han gör sig balar stora som et fat, dermed at han lägger sin rom uti en ring, hwilken ring eller bale ej göres af en, utan flere fiskar tilsammans; derföre sökes denne bale af fiskare, som utsätta sina nät omkring sådane skär, at fisken må fastna på nätet, då han wil upstiga til sin bale . . . Det berättades at aktsamme fiskare bruka kasta sedermera någon resla öfwer balen, at rommen ej må upätas af annor fisk, hwilket är berömmeligit».

288.

Mine Herrar.

Det är mer än et år sedan student Rolander[1] ingaf til Kongel. Vetenskaps Academien et par rön om två mer än undransvärde Insecter, sikt-Flugan ock skiut-Flugan, som voro i mitt tycke så stora, at man ej kunnat lofva sig sådane af Fransosernes mirakel Reaumur. Jag märkte straxt at den, som desse giort, vore originel ock icke copia, såsom vi mäste Autorer äro i verlden. iag giorde nogare bekantskap med denna ungkarlen ock fant honom vara af rätta sporrhund-slaget ock at hafva det bästa väderkornet. En Professor, som skall upodla ingenia, kan aldrig mer distinguera sig vid sin sysla än igenom käcka Elevers anskaffande och upmuntrande, hvarvid största konsten består uti *selectu ingeniorum,* ty de rätte originalerne eller observatores äro ibland den andra hopen sälsynte, som Cometer ibland stiernorna.

Efter som iag hela min tid vid Academien icke kunnat få någon Eleve uti Insecterna, var iag angelägen om Rolanders conservation; iag tog honom til mig i huset, iag länte honom böcker, iag sökte upmuntra honom ock iag recommenderade honom hos Eder, Mine Herrar, men fick afslag, så som I, Mine Herrar, icke affärden någon recommendation till andra. Då Vetenskaps Academien först inrättades, antogos inga andre til Ledamöter än de, som kunde hålla i plogen ock kunde arbeta på rön; nu deremot glimmar vår Vetenskaps Academie af vapn och stierner, hvilket kan lända til Academiens fortkomst; ty utan gynnare af de förnämare har aldrig vetenskaper i något land stigit; får man gynnare för vetenskapen, som uphielpa unga ingenia, då de upsnappat den, som varit af rätta slaget, så får man altid sådane män uti et land, som skiöta vetenskaperna.

Denne Rolander recommenderar iag altså hos dem af Mine Herrar, som i Vetenskaps Academien kunna gynna ock befrämja Elever. Han står på förslag uti *primo loco* til et *stipendium Thunianum,* som nu straxt kommer at bortgifvas af Kongel. Borgrätten; om någon af Eder, Mine Herrar, fäller för honom, som har ingen gynnare utom Vetenskapen, et godt ord, så får han det han bör

hafva, hvarigenom han kan bärga sig vid Academien ock med tiden blifva i Vetenskapen ett lius.[2] Han applicerar sig dess utom till *studium Theologicum* ock blir således framdeles i stånd at på landsbygden vara Kongel. Academien til dagelig tienst ock at blifva då dess ärlige skattdragare med rön.

Utom det artiga rönet om Diuret som knäpper i träväggar[3], har denna Rolander et annat nu färdigt om den masken, som giör hvitaxen på rågen[4] ock är väl den svåraste af alla at få förvandlad til Fiäril. Jag upsatte premium förleden sommar för alla studerande, som hörde mig; väl hundrade profvade förgäfves at utkläcka honom, men Rolander var den endaste som det kunde åstadkomma och den förste som det i verlden giort, ty hvad giör icke hogen.

Denne hugade yngling af en oskrymtad kärlek för vetenskaper har förmåt mig at recommendera hos Eder honom, som lära icke allenast tåla utan ock bönhöra den samma, om I Mine Herrar, brinnen af en lika kärlek för Vetenskaperne, som I redan begynt.

Jag förblifver

Mine Herrars

ödmiuke tienare

Upsala 1752
d. 1 Martii.

C. Linnæus.

Utanskrift:

Kongl.
Wettenskaps Academien
stockholm.

Sigill IV, sönderbrutet; svart lack.

Originalet finnes i Kungl. Bibliotekets i Stockholm autografsamling. Endast underskriften och datum egenhändigt af Linné.

[1] Se bref. 276 not. 2.

[2] Vid Akademiens sammankomst den 7 Mars anmodades med anledning häraf Præses Hr Leijonankar att hos Borgrättens president, Excellensen Grefve Ekeblad, »anmäla bemälde Rolander til det bästa».

[3] *Termes pulsatorium* L. — Först i Handl. 1754 sid. 152—156 finnes Rolanders *Beskrifning på Väggsmeden.*

[4] Vid samma tillfälle »uplästes Academiens qvicke ämnesväns H. Rolanders rön och beskrifning om hvit-ax-masken, som skämmer så många råg-strån, och emedan auctoren jämväl der af drager några practiska reglor, om förekommande af hvitax, som synas mycket rimelige, befalte Academien at detta rön skulle som först införas i Handlingarne», hvilket ock skedde. — Linné gaf denna insekt namnet *Phalæna (Noctua) Secalis.*

289.

Min Herre.

Hvar timma ock stund förekommer mig salig D. Hasselquists tidiga frånfälle[1]; alt det arbete, iag i flere år användt at giöra en fast Eleve, är nu omsomst. Han var instruerad med alla de subsidier, som fordrades till en mann, den der kunde giöra det gagn, som til alla tider åstundats af en resa genom Österländerna ock besynnerligen *terra Sancta;* Han har ock giort resan till alla delar, så mycket jag förstår, fullkomligen, ock derpå vågat sina krafter och derigenom upofrat sitt lif; aldrig mera kan iag hoppas, at få en så duktig Discipel til en sådan resa, ingen lärer heller mera våga derpå sitt lif; resan är giord, journalerna öfver alla orter äro färdiga, rön ock förklaringar öfver alla de angelägnaste desiderata äro af honom utarbetade, men hans skuld giör honom en dubbel död, då icke allenast han försvunnit, utan ock alt hans arbete, som skulle giöra Nationen heder ibland alla, som älska vetenskaper, hvarigenom hans svänska arbete, på hvilket Nationen utan exempel muntert prenumerat, antingen aldeles förgås, eller ock kommer en gång under utländskas meriter at framställas.

Jag begriper intet, huru en mann, som var aktsam ock van vid litet; som hade fri resa til Smirna af Levantiska compagniet; som i Smirna låg et helt år ock hade frit mat hos sin slägtinge Consuln Rydelius; som uti Cairo öfver et års tid hade allt underhåld på Levantiska commissionen, som honom var gifven; som undtfåt en ansenlig summa genom Hr Cancellie-Rådet Carlesons assignation[2], kunde innom et års tid, som subtraheras, blifvit så mycket skyldig; iag kan aldrig föreställa mig denna sakens riktighet, ock grämer mig så mycket mer, som iag ser ingen taga denna saken i nogsamt behiertande.[3]

Då salig Artedius[4] dog i Holland lika fatalt, sequestrerades hans manuscripter för tre-hundrade ock tjugo gyllen, at hans flit med den nytta verlden deraf hämptar tillika med hans namn förgåts, der iag ei genom procuratores fåt genom en ren liquidation skulden reducerad til hundrade gyllen, dem iag lånade ock således räddade et värk, som nu är det dråpeligaste verlden har set uti

Ichthyologien, hvilket ock pryder vår Nation; men här, vid Hasselquists död, äro mina krafter för svaga, ock giör min jämmer oändelig.

Jag hörde på Vettensk. Academien med bestörtning, at få eller inga nog behiertade denna sak; ty deras Vetenskaper, som då voro närvarande, hade ingen connexion med den förlorade. Jag har med mina tankar snart genomvandrat hela verden, men iag finner intet öpning för hoppet, mer än genom en enda Mæcenas. Ödet har skänkt oss nu en premiere Minister, som sitter vid svänska styret, Hans Excellence Herr Baron Höpken, en Herre som i alla dagar älskat vetenskaper, gifvit alla Vetenskaper sit tilbörliga värde, gynnat deras idkare, ock til deras rätta utspridande grundat vår Vetenskaps Academie; gå til denna Herren för Guds skull, som är *unicum* ock *ultimum asylum,* ock på mina vägnar ock Vetenskapernas fall för honom på Edra bara knä, bed honom för Gud skull, för allas skull, som älska Vetenskaper ock dygd, för fäderneslandets heder skull, hielpa hvad hielpas kan. Det kostar Denna Herren et enda alfvarsamt bref til Consuln Rydelius, at skrämma honom till en mildare räkning ock at liquidera med Hasselquists creditorer om afkortning, som de få intet, därest de icke voro nögde med en tredie-del af summan; men hvar den skall tagas, torde Gud ock Herr Baron Höpken kunna råda oss; conferera Herr Cancellie R. Carlesons bref med Edra ock mina, så synes straxt, at räkningen är sår ock siuk i högsta grad. Jag beder Eder Min Herre med de tårar iag nu fäller, at I tagen del uti Vetenskapernas nu öfverhängande olycka, ock giör med Edra förböner alt hvad giöras kan. Hans Excellence kunde nu vid sit första tilträde genom denna sakens componerande giöra en seger, som hela lärda verlden skulle admirera ock prisa, så länge Vetenskaper älskas ock värderas; eljest ock är alt hopp i verlden för mig ute vid denna omisteliga sak.

Var så god och lät uti Lärda tidningarne trycka förtekningen på hans Journaler och rön; äller ock sänd mig en copia där af.

Jag förbl.

Min Herres
hörsamste tienare

Ups. 1752 d. 22 April. Carl Linnæus.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XV s. 219).

[1] Vid Akademiens sammankomst den 18 April 1752 »uplästes et bref til Secreteraren ifrån General-Consulen i Smirna Herr Rydelius, af d. 21 Februarii sistledne, som medbrackte den obehageliga tidning, at Academiens värde leda-

mot, Doctor Hasselqvist, den 9 i samma månad, der med döden afgångit, efter ett par månaders svår utstånden sjukdom».

[2] Se bref. 265 not. 11. — Till kompletterande af kännedomen om denna, för sin tid uppseendeväckande frikostighet till främjande af ett vetenskapligt företag, må följande utdrag ur Vet. Akad:s protokoll för den 14 Mars 1752 här finna plats: »Uplästes en Lista på de Herrar in och utom Academien, som nyligen giordt et hederligt sammanskott af 3200 dlr kopparmynt til Dr Hasselqvists understöd. Assessor Strandberg hade giordt början med 300 dlr, hvarefter Herr Commerce Rådet Nordencrans med des Svågrar Herrar Schröder och större delen af våra förmögnaste Handlande, såsom Herrar Grillar, Plomgrenar, Kerrman, Mölman, Clasöner, Brandel, Forsberg, Tottie, Le Febure, Gother, Bedoire, Jennings, Finleij, Jemnick, Alström, Bourmeister, Zellingar med flera andra, giordt ädelmodigt följe med hvar sina 100, 120 til 150 dlr kopparmynt. Academiens Ledamöter lofvade at på Academiens vägnar tacka hvar och en af dessa vetenskapernes gynnare, som de råka, och emedan H. Nordencrants det mästa bidragit til detta Sammanskott, i det han sielf farit omkring til de andra, at giöra föreställning; så anmodade Academien Herr Præses [Equipage-mästaren vid Kongl. Örlogsflottan G. Fr. Lejonankar], det behagade honom på Academiens vägnar sielf fara til honom, at förklara Academiens synnerliga ärkänsla för des välvilja. När til dessa 3200 dlr läggas 1260 daler, som utfallit af H. Hasselqvists stipendium i Upsala, blef en summa af 4460 dlr kmt, som Secreteraren berättade at han redan på tvänne vägar afskickat, genom en af Herrar Directeurerna af vårt Levantiska Compagnie til Hasselqvist gifven anvisning på 744 Piastrer, hos Svenska Handels Contoiret i Smirna. Prima vexelen har afgått under H. Envoijen Celsings Couvert, öfver Wien på Constantinopel, och secunda öfver Marseille, til H. Consulen Rydelius i Smirna. Här igenom hoppas Academien, det H. Hasselqvist skal blifva upmuntrad och satt i stånd, at ännu et år resa omkring i Levanten».

[3] Jämte underrättelsen om Hasselqvists död meddelade ofvannämnda bref, att han »sig der fördjupat uti en ansenlig skuld, bestigande sig til inemot 3000 Piaster, hvilka H. Consulen Rydelius tror Academien vara skyldig at betala, helst Hasselqvists saker och samlingar voro för samma skuld sequesterade». Academien »kunde ei i hast finna sig, hvad utvägar böra tagas til så stor summas upbringande»; f. ö. hade hon »icke utskickat Hasselqvist, mycket mindre accrediterat honom at upbära så mycket penningar. Men å andra sidan såg hon nogsamt, at Academiens så väl som Nationens heder fordrar, at sådana steg måga tagas, at icke Hasselqvists härliga giorde rön, Observationer och Samlingar må förkomma». Linné, som var närvarande, »låfvade vid sin hemkomst til Upsala upsöka och hitskicka de sista Salig Hasselqvists bref, hvar af Academien torde få någon anledning at visa, det Des skuld ei måtte hafva varit så stor».

Vid sammanträdet den 25 April beslöts angående svaret till Rydelius. Häri förklarade Akademien, att hon så mycket mindre vore skyldig att betala Hasselqvists skulder, som hon tvärtom genom »några giorda förskotter har så stor rätt til qvarlåtenskapen, som någon annan creditor». På grund häraf hade Akademien »anhållit om Hans K. Majestets handräckning, at få åtniuta sin rätt, samt om Des befallning til Rydelius, at ei låta något förskingras af Hasselqvists efterlemnade papper och samlingar».

[4] Petrus Artedi, Linnés studentkamrat och vän, född 1705, drunknad i Amsterdam 1735. — Huruledes Linné lyckades rädda hans efterlemnade manuskript, hvilka han sedan utgaf under titeln: Petri Artedi *sueci, medici Ichthyologia sive opera omnia de piscibus* (Lugd. bat. 1738), se Th. M. Fries, *Linné, lefnadsteckning* I s. 221.

290.

Min Herre.

Det gläder mig at Hans Excellence v. Höpken war så nådig at hielpa i saken; jag trodde at han skulle hafwa nåd och hierta där till.[1] tack som så ömt umgåtts med henne; det torde blifwa något af.

Min Gud, huru kan det wara mögligt at 30,000 dlr gåt åht på 2 ½ åhr, likwähl fritt i Ægypten; aldrig hänger det ihop.

Jag wet ei hwad jag skall säga, då hans fattige Broder lånt honom 3000 dlr; alla hans landsmän, som jag frågat här, swäria på at hans fader[2] i alt det han ägde ej hade 200 dlr i det aldra högsta, och kanske knapt ett tusende. Modren lefwer än, och måste haft halfparten, så at hwardera fått äfter far sin högst 200 dlr; likwähl hafwa de sedel på 3000 dlr. De hafwa tör hända obligerat honom wid afresan at gifwa en sådan sedel *sub spe lucri.*

Gud beware och mig för sådane resor; aldrig skall jag mer råda nogor svänsk at resa uht, om jag än blefwe gammal som Metusalem.

jag förbl. Min Herres
hörsamste tienare
C. L.

Utanskrift som på bref. 273.

Sigill III, sönderbrutet; svart lack.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek; odateradt, men antagligen skrifvet i Maj 1752.

[1] Underrättelse lemnades d. 2 Maj akademien, att v. Höpken skrifvit till Rydelius »och varnat honom, at ei låta något förskingras af Salig Hasselqvists saker, innan alla både Academiens och i Smirna varande Creditorers fordringar blifvit liquiderade, samt förmant honom, at skyndsammeligen insända de af Academien åstundade verificationer på de i sista brefvet upgifne Skuld-Päster».

[2] Fadern, som var komminister i Törnevalla (Östergötland), afled redan 1734, lemnande sin familj i mycket bekymmersamma omständigheter, så att sonen Fredrik blef upptagen af sin morbror, kyrkoherden David Pontin. Efter dennes ej långt därefter inträffade död fick han redan såsom 13-årig börja att genom undervisning af små barn skaffa sig sitt uppehälle.

291.

Min Herre.

Min Herres 2:ne bref har jag ej beswarat. jag har haft för mig ett rön, som till min lycka ej denna gången gått an, at försöka huru dant det woro at dö af *Peripneumonie*. Mine dödstankar hafwa afskurit mig alt annat bekymber, och mine afspunne krafter gifwa mig hwila från all omsorg ännu på någon tid.[1] jag törs ej tänka på något arbete, på långan tid.

Tack för Pr. Kalms frön, dem Prof. Kalm sänt i god mening, men de woro sura ägg, som aldrig utkläckas.

jag beklagar alt för mycket Prof. Klingenstiernas[2] *Peripneumonie*, som lärer kasta honom i en Lungsot. Han fås ej så snart igen, som han mistas; stackars man han har haft nog at pusta på. at mista hustru och den kiäraste sonen är nog för en ålderstigen man.

jag är Min Herres
ödmiuke tienare
Upsala d. 14 Julii 1752. Carl Linnæus.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVI s. 230).

[1] Äfven 1752 var Linné illa sjuk. I ett bref till Bäck den 16 Juli skrifver han: »Jag stackare wistas ibland de dödas skara, är matt och fruchtar hectique, rider hwar morgon och afton och ligger om dagen af matthet».

[2] Se bref. 204 not. 2. — Hans maka Ulrica von Roland afled den 26 Maj 1752, och den 21 Juni s. å. drunknade tjugoårige sonen Zacharias, »som i smak och snille mäst liknade sin Fader och var ämnad, efter sin egen böjelse, at gå samma väg som han» (M. Strömer, *Åminnelsetal* s. 66).

292.

Höglärde Hr Secreter.

Af M. Herres d. 8 sistledne ser jag at en af H. Collegio Commercior. begiärt privilegium på olieslagerie af swänska fröen, hwar på begiäres mitt utlåtande huru wida desse kunna i olia wara tienlige till mat.[1]

Att pressa olia af gräs och sädesfrö förstår jag ej huru det låter sig wähl giöra, ty jag har det aldrig hört.

såsom af swinswingel, tran-, fogel-, musärter.

War så god och fråga Edra chemister om det låter sig giöra; om det kan ske, är jag wähl wiss at den ej skadar.

af *Trapa*. Denna fins, så mycket jag wet, ej mer än i en enda siö i Småland, och där ganska rar, så at det giör intet. ej häller är den skadelig.

af *Nätsla*. fröen äro så små, at der af blifwer ej någon profit.

af *Boknötter*. Dessa hafwa något narkotiskt, och lärer olian tiena till lampor, men ej till mat.

af *Sohlblommor* blifwer en god och tämmelig ömnog olia.

af *Pion*-frön skulle jag ej råda at olia brukas i mat, ty den måste blifwa skadelig.

af *Tulpan*-frön begriper jag ej, ty fröen äro så tunna och torra, at de ej kunna gifwa någon olia.

af *Wallmoge* berätta alla authores, at en god olia skall kunna pressas, som ej har någon *vim narcoticam;* men sielf har jag där uti ingen experience.

af *Dill* måste olian behålla luchten.

jag håller före at af *Myagrum* och Åckersenap skulle blifwa den bästa olian, om de fröen samblades.

men förnämligast skulle jag råda at *Gotlands rofworne*, som wäxa [som] så grufweligt ogräs på Gotland wid Burs etc., där borde nyttias.

En student Hr Hedenberg[2] har i dag med posten bedit mig intressera för honom hos Hr secreteren at få blifwa tagen till eleve i academien; jag bör lämna honom at han förledin wåras med

mycken aktsamhet och flit studerat natural-historien, om det kan hielpa honom älliest.

Jag lefwer Hr Secreterens
trogne och lydige tienare
Upsala d. 11 Martii 1753. C. Linnæus.

Utanskrift:
Kongl. Wettenskaps Academien
frijbr. *Stockholm.*

Sigill IV, sönderbrutet; rödt lack.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

[1] Kongl. Commerce-Collegium hade d. 1 Februri 1753 till utlåtande af Vetenskapsakademien remitterat en ansökan af Landsfiskalen Carl Mannercrantz att erhålla privilegium på oljepressning af åtskilliga växters frön. Häröfver infordrades Linnés utlåtande, hvilket inkom, sådant ofvan meddelats, hvarefter akademien afgaf sitt svar i öfverensstämmelse därmed.

[2] Någon med det namnet har ej i protokollen anträffats såsom antagen till ämnesvän.

293.

Min Herre.

Här återsändes Dr Rethzii[1] rön. jag har rätt swårt att utlåta mig öfwer dem. Där är wähl något uti dem som kunne wara godt, men ganska litet, men det är så uppspätt med pratke, *stylo grallatorio* och *familiari*[2], att det fått föga smak af soliditet.

Mig tyckes att det borde aldeles omskrifwas, utbenas äller sofras, för än det kunne giöra någon nytta.

Det sista insectet äller *oniscus*, som han upritat, lärer wara giort utan att hafwa objectet för sig, ty species kan icke determineras; monkarne wågade rita diur och örter äfter beskrifningar, det nu ej går an.

Wår Academiska ritare i Upsala[3] har dödt; under hela hans tid har jag warit bunden om händerne och aldrig fått någon ärlig figur, att gifwa till acter, som giort mig mycket modfält och förtagit mycket jag kunnat præsterat. Gud gifwe wij nu fingo en bättre, som kunne giöra något för wettenskaperne. vale.

Min gambla wäns
Upsala 1754 lydige tienare
d. 23 martii. C. Linnæus.

Utanskrift:

Kongl. Wettenskaps Academien
Stockholm.

Sigill V, sönderbrutet; rödt lack.

Egenhändiga originalet finnes i Vet. Akad:s bibliotek.

[1] Om C. Retzius se bref 147 not. 2. Han hade insändt en uppsats med titel: *Bekant och obekant Ohyra i Menniskians kropp, i anledning af en förr osynt Mask, som under bruket af Åby bruns watn gådt ifrån en några och 50 åhrs man, med flera af samma slag, effter ett ingifwit Laxativ.* — Under några och tjugo års praktik hade han iakttagit »6 slag af dessa djuren», »nog tillräckeliga att förorsaka oräkneliga, otroliga och offta oboteliga Oordningar, Rörelser och Plågor i wåra kroppar». Tvenne af dessa ansåg han vara förut obekanta. Den ena af dem benämnde han *Vermis Scorpio,* »så kallad, emedan han till alla delar liknar det kräket, som Scorpionoljan tillredes med». Denna hade han sett under sin lärotid hos K. Stobæus, och den »förwarades då i den Naturalie samling, som han i lifstiden skiänckte til Carolinska Academien i Lund». — Den andra benämnde han *Vermis millipes,* i åtskilligt liknande en gråsugga. Beskrifning och afbildning lemnas jämte sjukdomshistoria.

[2] Uppstyltad och familiär stil.

[3] Carl Gustaf Reimers, hvilken 1739 blifvit utnämnd till universitetets ritlärare.

294.

Min Herre.

Det är mig en hiertans fägnad, så ofta jag får wörda M. Herres hand, som så makalöst uppehåller wettenskaperne i wårt fädernesland.

Löfling skref mig till samma dag.[1] jag hoppas, han är nu i America och jordens paradis, där han får se de skiönheter, som jag önskade få kyssa, men aldrig blefwit så säll.

Hortus Malabaricus, XII tomer i folio[2], är ett wärk, som då jag war i Holland war ganska rart att få, och som aldrig mera kan upläggas för de dyre och månge prächtige figurer. Det har fordom warit på Upsala Bibliotheque, men brunno up i Rudbecks hus 1702, utom ett par tomer, och nu icke mer äro i Swerige. Wärket är ett mästarstycke öfwer örterne i Indien, och den förnämsta basis att bygga uppå. gierna köpte jag det för privat räkning, om mitt hushåld tillstadde mig; Gud gifwe academien äller

något annat publiqut wärk kunne skaffa sig det. Det är för stor skada at det ej skall fås på något ställe i Landet. Det har och makalöst *vires plantarum indicarum.* Gud gifwe Wettenskaps Academien hade råd att lösa det.

jag hissnar wid rollen af Hasselquists sak, ehuru jag ej kan begripa sammanhanget.

Anmäla min wördnad till Herrar Academicos.

jag lefver obefläckad Min Herres
lydige tienare
Upsala d. 19 martii 1754. C. Linnæus.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XIV s. 627).

[1] Antagligen skrifvet i Puerto de Santa Maria den 18 December 1753. Detta finnes tryckt i Löflings *Iter Hispanicum* s. 93—99.

[2] Heinrich Adrian van Rheede tot Draakestein, född 1635, Holländska Ostindiska kompaniets ståthållare på Malabar, död 1691, sammanbragte med biträde af flera samlare och ritare materialet till det ståtliga arbetet *Hortus Malabaricus,* 12 delar i folio med nära 800 afbildningar, hvilket utkom i Amsterdam 1678—1703. — På grund af Linnés uppmaning beslöt Akademien den 23 Mars att förskaffa sig detta arbete, »som är till köps i Berlin för 60 Riksdaler». Ett senare protokoll upplyser, att köpet egt rum för »70 Berliner Riksdaler».

295.

Min Herre.

Det är mig först hierteligen kiärt at Hasselquists[1] saker blifwa liqwiderade.

Löfling har i sitt bref[2] beskrifwit alla de rare fiskar, som lefwa ute på Oceanen, aldrig komma till strander, och nämnas endast *a vulgo peregrinatorum,* med en hop *Zoophyta* och den giftige *Mancinella.*[3]

At få brefwen till Hr Löfling wet jag ännu ingen wäg, men wäntar med nästa post få adresse.

jag will icke klaga på Hr Rhen[4] äller någor annor, ty jag har lärt af 47 åhrs lefnad, att den, som låter andra wara i fred och werlden passera utan att röra henne, han får flyta fram sin tid i ro, men så snart man rörer sig, så blifwer friction, och ofta

sticker en liten getting ett farligt sår. nej det angår ej mig, sedan jag sändt henne det bästa jag förmått. *transeat cum reliquis.* — —

Att *Antirrhinum Linaria*[5] är giftig, det har ingen twiflat på, ty lucht och smak bewisar det, och flugor dö af den, som af Rottpulver; men att *Antirrhinum Orontium* skulle wara giftigt, det hade jag icke förmodat, wet dett icke af någon wara skrifwit, och ser intet teckn, om ej de gambles *signatura externa* skulle åter upwäckas och man giorde attention på fruchten, som liknar en döskalle. jag beklagar att winternätterne nu förstört wäxten, att jag icke får giöra försök, säkert profwade och smakade jag henne sielf, och borde man wänta till nästa wår, att giöra försök; ty det är obegripeligt, att en ört skulle wara så giftig, utan lucht och smak, utan att wara af hela wärlden anmärkt, så att af bara tugga ett par små blader, påfölgden skulle blifwa så stark. brukas aldrig af Medicis, ehuru hon står uti Pharmacopoea och på Apothequen, ty ingen wet nu att hon har någon kraft.

Hwad de andre små observationerne angår, så äro de af mindre wärde.

1. *Filipendula* ätes till kåhl; hon smakar ej illa; är ej häller skadelig; men bladen äro sega, och just *ex hoc puncto* tienar icke synnerligen till grönkåhl.

2. Saften af *Plantago* för rödsot. Där man ej har bättre, men swagt medikament. Gud nåde den, som ej har bättre.

Rumex är bättre än *Tormentilla.* det är wist och ett helt braf medicament.

Leontodon i frossa. Det tror jag icke giöra det minsta; och att hon förorsakar upkastning är intet sant. jag provocerar till experiment i *nosocomio,* som straxt kan ske.

2 Färgegräs. *Tanacetum* at färga grönt; är bekant. *Ulmaria* har jag ej hört; kan wähl wara; dock tror jag ej det bästa wara. Rötter af *Comarum* att färga Rött; woro wärdt att se effecten; rötterne äro wähl rödlete äller litet röde; intet tyckas de wara nog röde till färg; experiment kunne lätt anställas.

3 Sädestimman, då ahlen utslår sina knoppar, kommer närmast öfwer ens med Biörken; och [är] rätt.

4. *Orchis* dödar flugor; twiflar, men flugor dö 100:tals i alla tillstängde rum.

5. Humble. Om en enda sten gör till saken för en wäxt, som will stå i stenrösior, twiflar jag; doch skadar den icke. må wara.

6. *Centaurea.*[6] Det war artigt påhittat. ingen har för uht funnit henne i Sverige. wäxer wild öfwer hela Nyland och Tafwastland.

7. *Zoophyton in Cochlea* förstår jag icke; kanske han haft den snäckan, som utsätter sin sträng.[7]

8. Inflammation. bör resoneras något tydeligare.

9 är lapperij.

Frön kunna fås ifrån Sweitz, ifrån Haller äller Gesner; hwilkendera man anmodar, så giöra de sig en heder att skaffa dem nästa sommar. jag tycker att det meriterar framför alt annat; felar jag, så felar jag mycket.

Gentiana[8] kan fåss ifrån Norrige.

Hade jag 10 åhr tillbakas af mine åhr och mindre dryg familie, så giorde girigheten, att man sade *patria ubicunque bene;* nu sedan *ego vitam exegi,* wågar jag ej släppa kiötstycket som hunden och gapa äfter skuggan.[9]

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XIV s. 650). Någon del ej afskrifven.

Odateradt, men säkerligen skrifvet i November 1754.

[1] Jfr. Th. M. Fries, *Linné, lefnadsteckning* II s. 36.

[2] Dateradt Cumana den 18 April 1754, intaget i *Iter Hispanicum* s. 101—108.

[3] *Hippomane Mancinella* L.

[4] J. E. Rehn, född 1717, löjtnant vid fortifikationen, hofintendent, död 1793. Han biträdde Linné med afritande af åtskilliga naturföremål, och särskildt hade han gjort en teckning, som åtföljer den i Vet. Akad:s Handlingar 1754 s. 214—217 intagna, roande skildringen af *Markattan Diana.* Antagligen hade med anledning af denna figur någon misstämning uppkommit mellan Linné och Rehn Annars synas de stått på mycket förtrolig fot med hvarandra. Till stöd för detta antagande torde kunna tjäna tvenne hans handtecknade porträtter, hvaraf det ena föreställer Linné i hvardagsdrägt; se T. Tullberg, *Linné-proträtt,* s. 28.

[5] *Linaria vulgaris* Mill. — Vid Akademiens sammankomst den 2 November 1754 »upl. en berättelse om en händelse, som visar, at örten Anthirrinum Lin. Hort. Ups. pag. 176, N:o 9, är giftig; inlemnad af Studiosus Herr Anton Martin. Remitt. til Herr Linnæus». Äfven de följande observationerne äro af samme Martin.

[6] *Centaurea phrygia* L.

[7] *Lepas anatifera* L.(?)

[8] Jfr. Caroli Linnæi *Flora Dalekarlica* p. 69 och *Fl. Svec. ed. 2* p. 82, äfvensom bref. 246 not. 4.

[9] Härmed hänsyftas på det vid denna tid Linné gjorda förslaget, att han skulle öfvertaga den lediga professorsplatsen vid Göttingens universitet efter Haller, som återvändt till sin hembygd (Schweiz).

296.

Höglärde Hr Secreter.

Hr Secreterens högtärade fick jag just i knappaste laget, sedan jag tagit afskedd af Hennes M:t och just som Hr Baron Horn[1] skulle resa in till staden, at om dett kommit 2 minuter senare, hade det warit försent — — — —

Hr Löfling lefwer och mår wähl, samt går i bet i Guds kåhlgård med öpna ögon och sundt förnuft — — —

Höglärde Hr Secreterens
Upsala d. 12 novemb. ödmiuke tienare
1754. Carl Linnæus.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVIII s. 688). Endast delvis kopieradt.

[1] Drottning Lovisa Ulrikas hofmarskalk Gustaf Jacob Horn af Rantzien, med hvilken Linné uppenbarligen skulle resa från Drottningholm, där han uppehållit sig för ordnande af drottningens naturalie-samling. Jfr bref. 285 not. 2.

297.

Min Herre.

För gunstig communication af Hr Hellants[1] bref, tackar jag skyldigast.

jag twiflar icke, att mycket kunnat tillagts i disputationen om renarne[2]; men emedlertid har jag fått sagt det lilla, jag wettat, som torde warit något, som andra ej wist.

jag saknar i Hr Hellants bref det confect, han lofwat.

Siukdomen, som Hr Hellant så kort och ofulkomligen omrört, finnes beskrefwen i disputationen under lappska namnet Perna tauti och har icke allenast 4 à 5 åhr warit gängse i Lappland, utan hela 14 à 15 åhren.

Det är rätt stor skada att renarne utdö i Lappland, men än större, som jag tycker, at folket dör ut nedre i landet och så grufweligen marteras af Dragsiukan. Will publicum äller K. W. A. först wåga så mycket på folkets siukdom, som fodras till en resa åht Lappland, torde den siukdomen kunna utrönas till sin orsak och föliachteligen säkrare förekommas (:orsaken menar jag mig nu

hafwa fått öfwer och nu dageligen betraktar i mitt hus:); sedan will jag tro att omsorgen kan sträcka sig äfwen till Laplands boskap.

Skulle någon sändas till Lapland och Torneå fiell, 150 mihl dit, 50 i orten, 150 tillbakas med 1/2 åhrs resa, kan den ej göras under 100 ducater.

Ingen woro här som kunne åtaga sig en sådan resa mer än endast Fornander[3], som jag därom hört och absolut icke det will sig påtaga.

Solander[4], som ännu wistas i Pitheå, woro den andre, som jag kunne föreslå, om han snart blefwo där om anmodad och innan han anträder resan åht Upsala, som snart sker.

jag ser doch icke hwad en sådan kunne uträtta, mer än endast noga beskrifwa siukdomen och gifwa dess *historiam*, men att få orsaken till en smittosam siukdom är lika så omögligt här uti, som det warit här tills för alla Medicis att wetta orsaken till någon annor smitsam feber.

Nog förtienar Lappland all upmärksamhet och des oeconomie, som på många sätt kunne hielpas, men där till fodras nog insicht i natural historien, att man ej dömmer det landet äfter wår hushållning.

förbl. Min Herres
lydige tienare
C. Linnæus.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XIV s. 648).

Odateradt, men säkerligen skrifvet i April 1755.

[1] Anders Hellant, född 1711, ledamot af Vet. Akademien, »astronomus och fabriqueur i Torne», död 1789. — I protokollet för den 9 April 1755 meddelas: »Upl. Herr Hellants bref angående en i Lappmarkerna på några år ibland Renarne inritad smittosam siuka, som hotar att ödelägga Lappmarkerna. H. Hellant anmodar Academien at göra föreställning här om på högvederbörlig ort, at anstalter må göras til at först rätt lära känna sjukdomen, och sedan söka bot derföre. Hans Exc. Frih. Palmstjerna lofvade föredraga saken hos Kongl. Majestetet.»

[2] Linnés disputation *Cervus Rheno*, ventilerad den 23 Oktober 1754; sedan omtryckt med en del ändringar och med titeln *Cervus Tarandus* i *Amoen. acad.* vol. IV p. 144—168.

[3] Se bref. 272 not. 3.

[4] Daniel Solander, född i Piteå 1733, död i London 1782. Efter Löflings död betecknad som »Linnés bästa discipel». Se vidare Th. M. Fries, *Linné, lefnadsteckning* II s. 62—64.

298.

Min Herre.

jag har läsit denna beskrifningen på hayens lods[1], som är präktig och på det aldra nogasta giord, at jag ej finner ett enda ord att tillägga.

Skulle author willia äller kunna något tydeligare utstaka de 3 *spinas ante pinnam dorsalem*, om de woro hophäftade äller löse, det jag ej kunne så tydeligen fatta af dem, jag sedt i *spiritu vini*, så woro det rätt artigt.

Wille och Author tillägga att bak på ryggen, så ofwan som inunder, icke äro några *pinnæ spuriæ*, såsom på de mäste andre species *Scombri*, så tyckes mig att det woro för läsarne något tydeligare; nog förstår jag det, och beskrifningen är tydelig och klar, men de mäste läsare icke så.

förbl. Min Herres
lydige tienare
Upsala 1755 d. 21 April. C. Linnæus.

Detta är den raraste fisk i werlden; jag har upslagit alla böcker, att få rätt på honom, at wetta des *genus* och *differentia* med mera, men alt förgäfwes. Tack skall Hr Osbeck hafwa, som gifwit den till wärlden, at wij nu wetta hwad omtalats i alla resebeskrifningar som en gåta.

Efter B. Bergii afskrift (vol. XV s. 22).

[1] Vid sammankomsten den 19 April 1755 upplästes »Herr Magister Osbecks beskrifning på en Fisk af Scomber-slägtet, fångad i stora hafvet vid Linien, som af våra Ostindie-Farare kallas Lods, emedan han alltid följer Haijen och likasom visar honom vägen, och förmenas vara den samma, som Plinius omtalar och berättar följa hvalfisken. Denna skal ei tilförene vara beskrefven. Remitt. til H. Linnæus.» — I Handlingarne för 1755 s. 71—74 meddelas *Beskrifning af en Fisk som kallas Lods.* Linné kallade den sedan (*Syst. Nat. ed. X* vol. 1 p. 295) *Gasterosteus Ductor.*

299.

Min Herre.

Den heders skiänk[1] med hwilken Kongl. Wettenskaps Academien täkts hogkomma mig, hade jag i dag med posten den ähran af Min Herres hand at undfå.

Sielfwa pgn hade sitt inwärtes wärde, men ännu långt högre utwärtes wärde, då den tilldeltes mig såsom ett *præmium* ibland så många. Det är en hugnad för den, som afsido satt allt annat och endast upoffrat sig till wettenskaper, at därföre blifwa hogkommen; på det att K. Wettenskaps Academiens ledamöter ej alldeles må se sig utkåstat det på en helt owärdig, skall jag med första inkomma med ett nytt rön och söka wisa, hwad wärkan en sådan heder haft hos mig.

Emedlertid anhåller hos Min Herre jag på det högsta, att min ouphörliga wördnad och tacksamhet anmälas till Kongl. Wettenskaps Societetens[2] samtel. Herrar Ledamöter, och jag har den ähran framhärda Min Herres

lydige tienare

Upsala d. 6 Maji 1755. C. Linnæus.

För några åhr sedan sände en Oeconomus i Engeland till Wettenskaps Academien en specification på en hop rön, som han hwardera emot ett wist betingat pris wille uptäcka. Lät mig wetta hwad han het.

Där ibland war ock ett nytt sädesslag, som war makalöst för hushållningen och hade præferance för hwete, af hwilket några frön medfölgde och jag fick då närwarande några stycken. Jag märkte wähl, att de woro med flit torkade at ej wäxa, men ett kom fort och har nu förökt sig, att jag i sommar får där af något quantum. Lätt mig wetta allt det han skref om denna sädes art och hwad han därföre wille hafwa. Detta blifwer artigt.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVI s. 387).

[1] Hofintendenten Grefve Fredrik Sparre hade till Akademien testamenterat ett kapital, hvarå räntan enligt föregående år fattadt beslut skulle utgå »til årliga præmier för tvänne af dem, som til nästföregående årets Handlingar ingifvit något rön eller påfund, som Academien pröfvar vara af synnerlig nytta för

allmänheten.» Belöningarne skulle bestå i guld- eller silfvermedaljer med å ena sidan Sparreska vapnet samt omskriften: »*Superstes in scientias amor Frederici Sparre Comitis*» samt på den andra »Academiens vanliga Stempel med de tre stjernor.» Utsedde komiterade hade enhälligt föreslagit, att guldmedaljer skulle tillerkännas LINNÉ för hans afhandling *Tankar om nyttiga växters planterande på lappska fjällen* (Handl. 1754 s. 182—189) och Prosten M. STRIDSBERG »för des nya Rön om Humlegårdar.» Silfvermedalj föreslogs åt yrkoherden G. HEDIN »til någon hedersbetygelse för des ingifna mogna oeconomiska beskrifning öfver Kräklinge socken i Nerike», hvarjämte hemstäldes, att »Acad. ville visa sin ärkänsla för Herr Lidbeck, som ingifvit ett vackert Rön om Mulbärs-trädens skötsel», genom att invälja honom till ledamot. »Hvilket alt af K. Academien med största nöje och fägnad gillades».

[2] Felskrifning i st. f. Academiens.

300.

Min Herre.

Beskrifningarne af Hr Osbeck äro rätt accurate[1].

Kiäre, glöm ej cranium af jerfwen och fiskarne.

hwar till skall den innelychte *rosa salicina* [tiena], som medfölgde utan beskrifning. är en liten kotte, som giöres af insecter på krypwide.

Gud nåde oss för den stackars Kæhler, som tyckes hafwa himmelen emot sig[2].

Sista postdag hade jag bref af Hr Löfling ifrån Cumana wid Amazons strömmen. han mår wäl, men hade en tertian, som han doch ej mycket estimerade. där är högsta kiölden 26 grader öfwer fryspunkten; högsta warman 33 på wår thermometer.

Ritmästaren har hållit på 1 hehl månad att rita en blomma[3].

Jag har intet bref haft af Hr Kæhler.

C. L.

Just nu fick jag af ritmästaren figurerne, dem jag sänder att stickas; i dag 8 dagar skall jag sända beskrifning.

Efter afskrift af BERGIUS (vol. XVI s. 334).

Odateradt, men säkerligen skrifvet i slutet af Augusti 1755.

[1] Antagligen afses härmed tvenne i Akademien anmälda afhandlingar: *Beskrifning på Caps dufvorna* och *Beskrifning på en stor fisk, kallad Mahl som finnes i några insjöar i Sverige* (protok. d. 5 Juli 1755). Den senare af dessa är intagen i Handlingarne 1756 s. 34—39.

[2] Se bref. 283 not. 5.

[3] Se följande bref. not. 1.

301.

Min Herre.

Wår ritmästare är dyrlegd; han fodrar för sin konst 3 dlr och en plåt för sin ignorance; han sitter på en figur 1 månads tid, den en annor kan giöra på en timma.[1]

Bladerne äro accurat af samma krypwide och så wist det, som 2 gånger 2 är 4. Thebusken är så distinguerad ifrån Myrwide, som påfogel ifrån kråka. jag har många the quistar inlagde med blad och blomma. jag må aldrig tro at någon welat persuadera academien, at detta Myrwide woro af Chinesiske the frön upvuxne, ty då är den en skielm och bedragare. ej häller doger detta på något sätt till *succedaneum theæ*, ty i all *salix* är något som wår natur ej tohl.[2]

Af Rolander har jag ännu intet ord hört.

förbl. Min Gynnares
trogne tienare

Upsala 1755 d. August. C. Linnæus.

Om en figur insattes i sänder i *actis*, så kunne man hafwa en rar ört i hwart quartal, ty ritaren står ej ut med flere.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XV s. 400).

[1] Den 6 September 1755 anmäldes i Akademien Linnés beskrifningar på «en ny vacker ört, kallad *Mirabilis longiflora*» (»långpipiga underblomman») och på »en art af Spansk Crassa.» Begge finnas intagna i Handlingarna 1755 s. 176—179 och 273—275. »Som Herr Linnæus för ritningarne til dessa tvänne örter måst til Upsala Academies Ritmästare betala 18 dlr kmt, beslöts, at de skola honom af Academien ersättas.» Den »dyrlegda» ritmästaren var Olof Nobelius, som tjänstgjorde såsom sådan 1754—60.

[2] Vid sammanträdet den 15 Juni 1754 uppvistes »prof af et slags Thé, som skal mäst brukas af allmänheten i China och kallas Bat-schia Inspectoren

öfver pärlefiskerierna i Finland HEDENBERG hade under ett vistande därstädes »skaffat sig frön der af och planterat på sin gård i Finland, hvarest det växer frodigt.» Några ledamöter hade »smakat der på kokadt Thé-vatten, hvilket de funnit nog osmakeligt.» Prof skulle sändas till LINNÉ, men härmed hade antagligen dröjt, så att han först nu kunde afgifva sitt omdöme. Jfr ock bref till BÄCK den 1 och 22 Juni 1755; däraf framgår ock, att de i föregående bref omtalade *rosæ salicinæ* hade ansetts vara frukter af detta »chinesiska thé.»

302.

Min Herre.

För öfwersände catalogen på Kl. Academiens Acter[1], tackar jag wördsammast.

Hr Secreteren täckes städse flatera mig med så många ömma utlåtelser, at jag beklagar mig ej wara wärd tionde delen. Emedlertid är M. H:re den endaste, som uppmuntrar mig till flit.

Lätt mig wetta, huru snart flere figurer och örter åstundas, ty jag har dem i beredskap.

Tack för all öm wänskap. Jag är

Min Herres
lydige tjenare

Upsala 1755 d. 24 Nov. C. Linnæus.

Originalet finnes i Vet. Akad:s biliotek.

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill VI, sönderbrutet: rödt lack.

[1] *Register öfver de XV Förste Tomer af Kongl. Wetenskaps Academiens Handlingar.* Stockholm 1755.

303.

Min Herre.

Äfter M. H:res lofwen att i alla quartal insätta en rar ört, sänder jag här innelykt figurer.

i första quartalet önskade jag att *Ayenia*[1] blefwo insatt, bägge figurerna på en och samma plåt; i andra quartalet *Gaura.*[2]

Så snart figuren blifwer stucken, beder jag få copie där af, då beskrifningen skall föllia.

jag sänder ock en disputation[3] som innehåller en ny matier, om hon är min H:re wärdig att ögna.

förbl. med all estime M. H:res

lydige tjenare

Upsala 1756 d. 13 Febr. C. Linnæus.

Originalet finnes i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift som på bref. 292, delvis bortsliten.

Sigill saknas.

[1] *Ayenia, en sällsam blomma beskrefven och ingifven af* CARL LINNÆUS (Vet. Akad:s Handl. 1756 s. 23—26). — »Det som gör denna blomma så märkvärdig framför alla andra, härrörer til en del af sjelfva receptaculum, som är utlängdt såsom en Cylinder, och så långt som sjelfva blomfodret, nästan på samma sätt, som i Passiflora och Clutia; men det besynnerligaste är, hvarpå man ej ännu har något annat exempel i växt-riket, at sjelfva bladen i blomman växa tilsammans uti en flat stjerna vid spetsen af receptaculum, med hvilken de blifva et och samma corpus, samt afkläda sig sin egen natur, at vara mjuke och färgade, då deremot ungues petalorum blifva utlängde, och formera likasom et galler omkring blomman. Härtil kommer ock en ej mindre sällsynt egenskap, at stamina fästa sig ofvanpå detta corpus stellatum, som är medium emellan receptaculum och corolla, och der på öfra sidan likna sig til antheris, som dock äro steriles, men på undre sidan af samma stjerna komma antheræ, utan filamentis, med fullkomligt pollen». — *Ayenia pusilla* L. Sp. plant.

[2] *Gaura, en växt från Norra America, beskrifven af* CARL LINNÆUS (Vet. Ak. Handl. 1756 s. 222—225).

[3] Säkerligen *Somnus Plantarum,* som ventilerades den 10 December 1755.

304.

Min Egen Gynnare.

Äfter Hans Excellences[1] befallning föllia här alla de kallelse brefwen[2], jag kunnat få igen. somblige hafwa sänt mig tryckta cataloger på *membra*, sombl. skrifwit med ett par ord i bref.

jag tackar för offerten att en kunne få resa på hwalfisk-fänget åt Grœnland etc.[3]. Nog ser jag, hwad där wid woro att giöra, med foglar och fiskar, med insecter och maskar, med hafsörter

och Lithodendra etc. Martens grofwa utkast wisar åtminstone, huru mycket obekant ännu där finnes[4].

jag har ung warit och trådt mine ynglings-skor som andra; jag har förestält mig en lustig theater, *dum et spes et favor et venia erant et audere non dedecebat*[5]. De månge jag fått at resa hafwa kostat mig mycket och satt många grå hår på mitt hufwud; och hwad har jag wunnit mer än några torkade örter, med mycket bekymber, oro, förtret, harm och ofta sorg? Nu har det änteligen hänt mig som Mullwaden, att för än han dör, så får han öpna ögonen, och se werldenes fåfänga. Här återstår för mig den tunga tiden, då man skall äfter hand dö: då *sensus hebescunt, membra torpent: præmoriuntur visus, auditus, incessus, dentes*[6] etc. *ut utar verbis Plinii*[7], och all lust förgår. Nu skall det wara mig en ro att se werlden åflas och fika; men jag will passa, ty det hielper ej till loppet att man är snäll; det är fåfängt bittida upstiga och sent gå till hwila, ty Gud gifwer det sine medan de sofwa.

Med första skola fröen komma.

förbl. Min Herres

lydige tienare

Upsala 1756 d. 19 Mars. C. Linnæus.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XIV s. 639).

[1] Hvilken här menas, är osäkert; antagligen antingen Höpken eller Riksrådet Grefve Gustaf Bonde, som var Akademiens præses till den 24 Januari, då han nedlade sitt præsidium med »et Tal om asketrädets nytta».

[2] Tvifvelsutan kallelsebref till Linné att vara ledamot af utländska lärda samfund.

[3] Härom lemnar protokollet för den 6 Mars följande upplysning: »Secreteraren berättade, det Handelsmannen och Riksdagsmannen ifrån Götheborg, Herr Petter Bagge, tilbudit Academien at fritt få med des på Hval-fiske-fänge utgående skep, utskicka någon uti Natural-Historien förfaren, at under resan göra de nyttiga observationer, som kunna förefalla. Academien insåg nogsamt, huru berömligt och ädelmodigt detta Herr Bagges tilbud var, samt huru nyttig en sådan utskickning kunde blifva, och befalte Secreteraren at det för Herr Bagge betyga, samt at gifva Herr Linnæus del der af, på det han kunde gifva förslag på någon skickelig yngling af sina Disciplar. Om ingen i år vore tilreds så snart, at begifva sig på en sådan resa, ville Academien förbehålla sig samma frihet til nästa år».

[4] Friedr. Martens, Hamburgare, företog såsom skeppsläkare flera resor, hvaribland 1671 till Spetsbergen och Grönland. Hans här öfver 1675 utgifna beskrifning, som öfversattes på flera språk, var sedan i många år så godt som enda källan för kunskapen om Spetsbergens djurverld.

[5] Medan det ännu fanns hopp, välvilja och öfverseende samt vågsamhet ej ansågs otillständig.

[6] Sinnena slöas, lemmarne slappas: synen, hörseln, gången, tänderna m. m. bebåda dödens annalkande.

[7] För att begagna Plinii ord.

305.

Min Herre.

Hwad skulle jag icke willia tiena, då 2:ne så älskade och wärde wänner kunna tienas tillika.[1]

om fröen ej komma till den 8:de aprilis, beder jag att med ett ord blifwa påmint, ty då uptages fröskåpet. Lått mig wetta hwad besynnerligen åstundas? luchtande äller blomster sorter; het drifwande äller kalle wäxter? om där är drefbänk äller allenast krukor i fenster?

figurerne som jag öfwersände, kostade mig intet, ty studenter hafwa ritat dem åht mig[2].

Plumiers makalösa werk, som kostat Ludovic. magnus öfwer 1 1/2 tunna guld, och som Parisienses aldrig kunnat tryckt för dess *pretium*, uplägges nu i Amsterdam, kommer ut styckwis, blifwer 500 tabeller, alla nya örter. Kommer ut på 4 åhr, hwart åhr 100 tabeller, som kosta 12 gyllen. Academien i stockholm borde prenumerera på det, som sedan ej så lät torde fåss. Löfling om han en gång hemkommer, hade där af största nyttan och kunne det ej ombära. jag har redan fått 50 tabeller.[3]

Vale.

jag sänder öfwer hwar af desse tabeller mine anmärkningar att tryckas där wid.

Efter afskrift af E. Ährling. Odateradt, men antagligen skrifvet i slutet af Mars 1756.

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill V, svart lack.

[1] Hvad härmed afses, har ej kunnat utrönas. Antagligen gällde det bekommande af frön från botaniska trädgården.

[2] Se bref. 303.

[3] Se bref. 224 not. 3. — Säkerligen var det dessa lösa planscher, som Linné använde till att tapetsera väggarne i sitt arbetsrum å Hammarby.

306.

Min Gynnare.

Swar om resan med nästa[1].

Om 12 gylden insättas hos Hr Grill[2], och sedelen sändes till Holland, lefwereras exemplaret uti Hr Grills contoir i Amsterdam[3], där ifrån man då får 4 delar äller 100 tabeller för hela åhret; nästa åhr ock 12 gylden, då man har 200; äfwen 3:dje och 4:de, då in alles blifwer på 400 tabeller 500 figurer.

Så snart jag hinner skrifwa af de få kallelse brefwen, skall jag dem sända; giör emellertid min ursäkt hos Hans Excellence.

Kalmens är artig men widlöftig styhl[4].

Kiära kiör på trycket af hans resa, som liggat öfwer ½ åhr, utan om röras. det hänger på Hr Salvius[5].

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek, skrifvet på insidan af ett kuvert. Odateradt, men antagligen skrifvet i slutet af Mars 1756.

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill V, svart lack.

[1] Se bref. 304 not. 3.

[2] Se bref. 254 not. 5.

[3] Har säkerligen afseende på betalning för Plumiers stora verk.

[4] *Beskrifning på et slags Gräs-hoppor uti Norra America* (Vet. Akad:s Handl. 1756 s. 101—116).

[5] Utgifvandet af P. Kalms *En resa till Norra America* gick vida långsammare, än Linné önskade, hvarför han ofta påminde därom. Första delen utkom 1753, den andra 1756 och den tredje 1761. Förläggaren var L. Salvius, om hvilken se bref. 215 not. 2.

307.

Min Herre.

I dag hade jag bref af Burmannus från Amsterdam, som öfwersändt nu nys på ett fartyg 10 exemplar af Plumiers wärk, att utdelas till dem som prænumerera; altså om M. H:re ej giort

anstalt redan, skall jag sända wärket, så snart det ankommer, och emottaga då prænumerations pgrne.

Tack för Hasselquistiana, men jag hinner intet i dag det läsa. Mamsel Norrelia begrafwes i morgon.[1]

Vale.

Eder
C. L.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Odateradt, men skrifvet den 6 April 1756.

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill V, endast fragment kvar; rödt lack.

[1] I Upsala församlings begrafningsbok för 1756 finnes antecknadt: »den 7 April jordfästes på gången uti kyrkan Mamsell Margareta Christina Norrelia och sattes uti LikCuren 10 och ½ år i kopporna, som ympades på henne». Orsaken, hvarför Linné omtalade flickans (antagligen en dotter till bibliotekarien Norrelius) död, var väl att underrätta om den bedröfliga utgången af den koppympning, som Rosén påbegynnt i Upsala, och hvari han själf förlorade tvenne barn. Om det ena af dessa heter det i begrafningsboken: »den 4 April begrofs lilla Mamsell Roseen uti des egen graf uti högchoret 2 ½ år uti kopporna, som ympades på henne».

308.

Edle och Höglärde Hr Secreter.

Af Hr Secreterens högtärade ser jag med synnerlig fägnad mig blifwa räknad ibland Hr Secreterens upriktige wänner, som Gud wet att jag altid önskat få wara, och där till aldrig å sido satt hwad jag kunnat i enfaldighet bidraga, hwar om jag mig ock framdeles städse skall beflita; hwilken heder jag räknar för mig så mycket större, som Hr Secreterens lärdom och mildhet täfla att sätta pris på en så wärdig Herre. Så wist som jag af alt hierta innerligen önskar Hr Secreteren all wälgång här i werlden, så, hierteligen fägnar mig ock att Försynen täkts tilldela Hr Secreteren en så älskanswärd och ädel maka, som är den enda rätta belöningen Hr Secreteren kunnat winna i denna flyktiga tiden. Gud alsmächtig uppehålle och wälsigne Eder bägge, att bägge må

hugna hwar annor med en lång tid, beständig hälsa och lyckeligit lif; wist får Hr Secreteren dygdens spegel. Gud låte Eder länge få nyttja en så kiär wän och Henne sent sakna Eder; ty ju mer man får, ju mer kostar det engång på att förlora det. Jag gratulerar af innersta hierta till 100,000 goda dagar och nätter[1].

förbl.

Högl. Hr Secreterens

lydige tjenare

Upsala 1756 d. 27 April. C. Linnæus.

Originalet finnes i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift och sigill saknas.

[1] Lyckönskningsskrifvelse med anledning af Wargentins giftermål med Christina Magdalena Raab, dotter till Hofstallmästaren C. Chr. Raab (eller Rabe).

309.

Min Herre.

Huru går det med D:r Kähler; huru mycket har han senast kunnat fått?

Är det sant, att han ock fådt pgr af Konungen?

Innelyckta recommenderas. blif ej ond att jag hasselerat[1].

Eder

d. 30 April 1756. C. Linnæus.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Skrifvet på insidan af ett kuvert.

Utanskrift:

Secreteren wid K. Wettenskaps
Academien
Höglärde Hr P. Wargentin
Stockholm.

Sigillet bortslitet.

[1] Antagligen var häri inneslutet ett i skämtsam stil hållet bref till Wargentins fästmö, hvilket han skulle framlemna. Detta skall framdeles meddelas.

310.

Min Herre.

Nu har jag fått öfwer 2:ne delar af Plumiers Historia plantar.[1], som skall öfwersändas med den första, som reser till stockholm.

Burmannus har äfwen öfwersänt ett par exemplar af Thesaurus Zeylanicus med 110 tabeller[2] och Plantæ capenses med 100 tabeller[3]; kamarherren De Geer tog i dag ett exemplar af hwario. skulle Academien willia hafwa det andra exemplaret, skall jag det öfwersända. Det är wärkeligen ett bibliotheque wärk, kostar 12 gylden stycket i Holland äller bägge 24 gylden, hwilket är aldeles samma kiöp som det fås före i Holland, utan någon styfwer avance; då det knapt såldes af bokförare för dubbelt. En gylden giäller 4 dlr 26 öre koppar:mt.

De 2 delar af Plumiers wärk kosta til samans med icone *Authoris* 7 gylden.

Hälsa Eder unga fru; jag önskar Eder af alt hierta långsam trefnad.

förbl. Min Herres

Upsala 1756 lydige tienare

d. 1 junii. C. Linnæus.

Efter afskrift af E. Åhrling.

Utanskrift:

Secreteraren uti Kongl. Wettenskaps Academien
Höglärde Hr P. Wargentin
Stockholm.

Sigill V, rödt lack.

[1] Se bref. 305 not. 3.

[2] J. Burman, *Thesaurus zeylanicus, exhibens plantas in insula Zeylana nascentes.* Amsterd. 1737. Linné hade biträdt Burman vid utarbetande af detsamma.

[3] *J. Burman, Rariorum africanarum plantarum decas I—X.* Amsterd. 1738—39.

311.

Höglärde Hr Secreter.

För gunstig communication af Dr Kæhlers tackar jag öfwer måttan. Gudi lof han har hälsan; det är wähl, han har sin bergning genom Hr Secreterens oändeliga möda.

Om Hr Secreteren honom tillskrifwer, war god hälsa, och fråga, om det på intet sätt woro mögligt att få en specification på wäxterna uti *statu ecclesiastico s. circa Romam nascentium,* endast med *nominibus trivialibus,* att man där af kunde dömma, huru långt de samme gingo i *latitudine per Europam.* jag har wähl Sabbathi bok[1], men hon doger intet; han torde råka där någon annor Botanicus. bed honom se noga äfter om några *vermes* hafva ögon? om *Sepia* ser?

Från Spanien hade jag i dag bref. Af den utsände commissionen hafwa de på lång tid ingen underrättelse haft; altså tro de att alla må wähl. — —

Min Herres

Upsala 1756 lydige tienare

d. 23 Julii. C. Linnæus.

Efter afskrift i B. Bergii brefsamling (vol. XV p. 589). Endast delvis afskrifvet.

[1] Liberato Sabbati, *Synopsis plantarum, quæ in solo Romano luxuriantur.* Ferrariæ 1745. Andra upplagan: *Collectio plantarum, quæ* etc. Romæ 1764.

312.

Min Herre.

— — — Det war bättre, att Rolanders bref kom sent, än aldrig; det war wackert. Jag önskade, han woro hemma.

Det war hederligit och wärdigit, att Kongl. Academien gaf Rolander 60 plåtar; det war att älska wetenskaper af hiertat. Har han wähl fått dem öfwer[1]?

Nietzels[2] död tager många timmar bort för mig, och hans mistning ärsättes ej i min tid.

När bladen affalla på *Mirabilis* och stielken står bar, tager man upp roten, lägger henne tor, äller sätter krukan utan minsta watning till våren i ett rum, som ej frys; och det på bägge slagen[3]. Att den ena ej blommat, har kommit af förstark eller förlitet wärme.

Om *Coccionella*[4] will jag ej tala, önskade aldrig tänka äller hogkomma.

Fägnar mig, att D. Kæhler mår wähl; jag är säker, att om han bärgar sig, giör han ock gagn. — —

Min Herres

Upsala 1756 ödmiuke tienare

d. 28 septem. C. Linnæus.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XIV s. 438). Början och slutet ej afskrifna.

[1] »På föreställning, uti hvad nöd Academiens ämnesvän, Herr Daniel Rolander, vid des återresa ifrån Surinam, nyligen råkat uti Hambourg, beviljades, ... at til hans hielp och undsättning skulle af Academiens medel lemnas Sextio Plåtar» (prot. den 18 September).

[2] Diedr. Nietzel var trädgårdsmästare på Hartecamp under Linnés vistande därstädes. På Linnæi förord och bemedling blef han inkallad från Holland till Upsala, dit han ankom i medlet af år 1739 och innehade trädgårdsmästare-platsen vid botaniska trädgården till sin död i senare hälften af 1756.

[3] *Mirabilis Jalappa* L. och *M. longiflora* L.

[4] »Rolander på hemresan ifrån Surinam sänder *Cactus* med *Coccioneller* i en kruka. Men Linnæus presiderar och Trägårdsmästaren uptager örten, rensar bort all orenlighet, per consequens också maskarne och omsätter henne i annan kruka, så att, fast maskarne lyckeligen ankommo lefwande, förgingos de dock i Trägården, förr än Linnæus fick dem se: och följackteligen förswan alt hopp att någonsin få dem, som han trodde med profit kunna cultiveras i Orangerie. Detta rörde honom så, att han fick Migraine, en af de svåraste paroxysmer han känt» (Egenh. ant. s. 57).

313.

Min Herre.

Wid denna beskrifning får jag ärhindra, att det Auctor kallar Fi och andra Fiken[1] icke är någon binnikematsk, och icke en gång med Binnikematsken släkt, utan är en *Fasciola*.

Author[2] söker äfter rommen äller modren förgäfwes. den finnes helt liten, ej större än [en] liten gurktierne på sidorne af stenar; alt för allmän.

jag ser för öfrigt af hela rönet ingen ting märkwärdigt.

Author undrar, att ingen sedt binnikematsken mer än jag endast; det råder jag icke före, men älliest så är han och funnen i Finland och anteknad i en disputation under Hr B. Menander[3]; men helt särskild ifrån Auctors, som finnes i fiskar, och den rätta *Tænia.*

Nu har jag fått en stor hop rön tillhopas för Upsala acter, ifrån Frankrike, Engeland och af våra naturkunnige, men alla uti Naturalhistorien och Medicinen; woro önskeligit att få något i Mathesi och Astronomien.[4] Kom ihog oss.

Mallet[5] har jag giort först till eleve; ty äfter detta tänker jag ej taga någon annor, än den som arbetar.

Nog hade jag rön att sända till Wettenskaps academien, men jag har ingen ritare; detta giör mig en farlig olägenhet.

Må wähl. Eder

trogneste

C. Linnæus.

Efter afskrift af E. Ährling. Odateradt, men måhända skrifvet mot slutet af 1756.

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill borttaget.

[1] I *Fauna suec. ed. I* (1746) tillägger Linné *Tænia articulata plana* svenska namnen *Fijken, Binnematsken;* i *Syst. Nat. ed. VI* för han namnet *Fiken* till slägtet *Fasciola.* Här tyckes han afse *Fasciola hepatica,* om hvilken han säger, att den är af en gurk- eller pump-kärnas storlek *(Syst. Nat. ed. VI),* och att den förekommer på stenar i vatten, ymnig i bäckar, ofta äfven i fiskar, isynnerhet spigg, samt äfven ofta i får-lefver *(Fauna suec. ed. II).*

[2] Hvilken författaren var, har ej kunnat utrönas; i akademiens protokoll för 1756 finnes denna afhandling ej omtalad, antagligen på grund af Linnés kasserande af densamma.

[3] Carl Fredrik Mennander, född 1712, professor och biskop i Åbo samt slutligen ärkebiskop i Upsala, död 1786; ända sedan studentåren Linnés trofaste vän. — Den här angifna disputationen, hvars titel är: *Observationes physico-oeconomicæ in septentrionali prætura territorii superioris Satacundæ collectæ,* utkom 1747 i Åbo med Petr. Adr. Gadd till respondens.

[4] Trots alla bemödanden af Linné, som var Vetenskaps-societetens sekreterare, blefvo bidragen till dess Acta så sparsamma, att inga sådana utkommo 1752—1772.

[5] Fredrik Mallet, född 1728, först astronomie observator, sedan mathem. professor i Upsala, död 1797. — Om hans kallelse till Societetens elev meddelar protokollet för den 16 Oktober 1756 följande: »Gillades ett förslag, som redan i förra sammanträdet af Hr Archiatern och Riddaren Linnæus var upgifwet till häfwande af den brist på rön och arbeten, som så ofta hindrat Societeten att i rättan tid meddela allmänheten de handlingar, hvilka genom trycket årligen böra utkomma. Man fastställte att antaga wissa och besynnerligt hopp om sig gifwande elever, under wilkor att, när de ingifwit trenne så wäl utarbetade ämnen, som anständigt kunna finna rum i Societetens handlingar, skola de till ledamöter i Societeten antagas, dock så att de ej må lika med de öfriga ledamöter till de wanliga sammanträden inkallas eller på samma sätt dem bewista, innan de hunnit till den ålder och de hedersställen, som gjort de öfrige dertill förtjänte; men skulle någon af desse elever innom wiss af Societeten utnämnd tid med intet rön eller arbete göra sig wärd den heder, som af Societeten utfäst blifwit, förbehåller sig Societeten, att en sådan utur elevernas antal åter utsluta. På detta sätt blefwo utnämnde Hofpredikanten Osbeck, Magistrarne Mallet och Solberg samt Studiosi Rolander och Solander».

314.

Min Herre.

Hwar gång jag får se M. H:res hand, upfriskas jag med en ny uppmuntran. En så älskad och oförändrad wän, en så nitisk befrämjare af alla rediga wettenskaper är en phoenix i wåra tider, och liksom upväxt af gamal aska.

här föllia efter befallning de begierte piecer.[1] tack för lån af brefwen; jag har nu expedieradt *Hasselquistiana*[2]; *utinam bonis avibus.*

Nu är jag färdig att begynna mitt mästerstycke, sådant som det af mig kunnat frамkläckas: *Systema naturæ edit. 10:ma*[3]; nog har jag upoffrat på det arbete och tid. — —

förbl. Min Herres
lydige tienare
Upsala 1757 d. 15 April. C. Linnæus.

Kunne intet Hr Osbeck hogkommas af Kongl. Wettenskaps Academien till Ledamot, som upptäkt så mycket uti *triplici naturæ regno* på sin Chinesiska resa; och hwars rese-beskrifning nu tryckes, som äfter alt mitt lilla inseende tyckes wara den enda och första resa, som är rätteligen giord utom Europa, då han determinerat med

säkra namn alt det han sedt. Det woro en heder för honom att i titulen få kalla sig ledamot af en så lystre Academie. Han har upptäkt så många nya örter i Indien, som kan ses af *Speciebus plantarum,* att man kan stanna i förundran öfwer hans flit.

Det är wähl, att Dr Kiæhler kommer till rätta igen; det war äfwen fatalt med hans samblingar.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XIV s. 550). En del af honom utelemnad.

[1] Antagligen några under Linnés præsidium nyligen utgifna disputationer.

[2] Fredric Hasselquists *M. D. Societ. Reg. Scient. Upsal. & Stockholm. Soc. Iter Palæstinum eller Resa til Heliga Landet, förrättad ifrån år 1749 til 1752 . . . . . utgifven af Carl Linnæus* (Stockh. 1757).

[3] *Systema Naturæ, ed. X.* Tom. I (djurriket) utkom 1758 med företalet dateradt den 24 Maj 1757; tom. II (växtriket) 1759, men tom. III (stenriket) blef aldrig tryckt för denna upplaga.

315.

Min gamble Gynnare.

jag har hört att Wettenskaps academien ombyter Præses[1] nästa lördag.

jag har sport att min Gynnare har grace för Hr Osbeck äller Rolander till Ledamöter,

Om min intercession kan något giälla, beder jag för Hr Osbeck[2]: Rolander är braf i Insecterne; den andre i Botaniquen och hela naturkunnogheten.

Tre af mine elever[3], som jag giort all tienst i wärlden och upfödt i min barm, hafwa satt sig, som jag sport, tillsammans att allestädes förklena mig (Osbeck är där ibland absolut intet); *hæc præmia laborum. plura in verbis.*

Vale, Amicissime perpetuo colende.

Upsala 1757 Eder lydige
d. 26 April. C. Linnæus.

Efter afskrift af E. Ährling.

Utanskrift:

Kongl. Wettenskaps Academiens
secreter
Ädel och Höglärde
Hr P. Wargentin
Stockholm.

Sigill V; svart lack.

[1] Protokollsekreteraren C. A. Rosenadler, som innehaft præsidiet under årets första kvartal, nedlade detta den 30 April och efterträddes af Hofintendenten C. F. Adelcrantz.

[2] Denna gång invaldes Wahlbom, men Osbeck, Bergius, Rolander m. fl. »besparades til en annan gång». Osbeck blef ledamot af akademien den 4 Februari följande år.

[3] Härmed afses R. Martin, P. J. Bergius och D. Schulz von Schulzenheim. Anledningen till Linnés missnöje mot dessa berodde på deras ifver att förflytta en del af medicinska undervisningen till Stockholm, hvilket Linné ansåg skola lända universitetet till skada.

316.

M. H.

Tusende tack för den lilla Hermelinen, jag har redan fått den; hon är artig.

I detta rön är artigt att denne fogels rätta färg blifwer gohl, då de andre foglar nobilitera sin färg till högre. foglen finnes mycket i norra America, men i Europa ej mer än i Sverige och Norrige[1].

C. L.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek, skrifvet på insidan af ett kuvert. Odateradt, men skrifvet under sommaren 1757.

[1] Vid sammankomsten den 18 Juni 1757 remitterades till Linné ett af And. Schönberg Andersson insändt »rön», som sedan trycktes i Handlingarne för samma år s. 139—143 under titel: *Anmärkningar om svenska Papegojan.* Härmed afsågs den s. k. tallbiten *(Loxia* — numera *Pinicola — enucleator* L.*)*, om hvilken här påvisades, att ungarnes röda färg hos de äldre ändras till gul.

317.

Min Herre.

Salig Löfling bör intet vräkas bort som en död hund; han har förtjänt något minne och en ärestod. Jag finner ingen fastare än den han sjelf huggit; fattas endast vår åtgjärd at den blir uprest. Under hela sin resa har Han på samma sätt som sal. Dr Hassel-

quist fägnat mig med sina vakkra bref, som väl hålla något mindre eloquence, men så mycket mer [äro] genomspeckade med de härligaste rön och anmärkningar uti Natural-Vettenskapen, och förnämligast i Botaniqven; utom en vakker hop fullkomlige beskrifningar på de raraste örter, som han funnit i Spanien, hvilka så tydeligen visa och distingvera sin Auctor som någonsin Apellis linea. Voro desse brefven på latin, behöfde de ingen *manum obstetricantem*, men som innom fäderslandet få hafva gått ini denna Vettenskapen, lärer Uppläggaren icke stort båta på förlaget, hvarföre han borde understödjas. Kongl. Vettenskaps Academien som gynnar Vettenskaper, hedrar Deras idkare och ärar deras Auctorer efter döden, torde finna at sal. Löfling voro värd af Dem ristas uti tidsklippan. Skedde detta, så vore ej så lätt för de öfverblefne Spaniorer at en gång utgifva sal. Löflings rön med sina, utan att dem åtskilja, då hvar och en kunde kiänna *ex ungve Leonem.*[1]

Således blefvo Han utmarqverad, hans minne beständigt och Vettenskapen af hans åtgärd understödd, ty eljest dö desse bref med mig, emedan jag är säker, at min stora correspondence, uti hvilken snart sagt från hela verlden alt, hwad som omrördts uti Naturkunnigheten under min förnämsta tid, afhandlas, en gång af sin egen tyngd och volume förgår och till kryddboarnas tjänst avancerar.

Jag förblifver — Min Herres
lydige tienare

Upsala d. 21 Oct. 1757. — C. Linnæus.

30 bref och 50 beskrifningar torde utgöra vid pass 10 ark i 8:vo.

Efter afskrifter af E. Ährling och B. Bergius (vol. XIII s. 705). Endast underskriften är af Linnés hand.

Utanskrift och sigill saknas.

[1] År 1758 utkom på L. Salvii förlag» *Petri Löfling S. R. M:tis Hispan. Botanici, Soc. Reg. Scient. Ups. Soc. Iter Hispanicum eller Resa till Spanska Länderna uti Europa och America, förrättad ifrån år 1751 til år 1756, med beskrifningar och rön öfver de märkvärdigaste växter, utgifven efter Dess frånfälle af* Carl Linnæus.

318.

Edle och Höglärde Hr Secreter.

Nu har jag änteligen fått sal. Loeflings *nova plantarum Genera* giorde i America[1], öfwersände af Hr Ortega[2] i Spanien, med frihet at få trycka dem. De äro, lika alt sal. Loeflings gjöremåhl, makalösa och illustrera mer än mycket wettenskapen. Detta har jag ej bort lämna Hr Secreteren obekant, som jag wet tager där uti besynnerlig dehl. jag ser med förundran huru samma wäxter wäxa söder om æquator, som dem Brown[3] fått på Jamaica, att de äro mäst de samme, fast af sal. Löfling accuratare beskrefne.

Wille Hr Salvius uplägga nu sal. Loeflings wärk, och jag fingo så mycken hielp att jag kunde låta afskrifwa sal. Loeflings mss., så woro artigt, om jag i andra tomen af Systemet kunne citera hans wärk, och därmed raffinera Botaniquen på sina ställen. jag ser att Hr Rolanders wäxter äro mästedels de samme med sal. Löflings och Browns, och då jag lägger dessa till Plumiers, skulle jag tro att de mäste inom *tropicos* i America blifwa tämmeligen tydeliga. Besynnerligen komma Hr Rolanders och sal. Löflings wäxter ganska nära, äfter alt det lilla jag i hast fick se hos Hr Rolander.[4]

Beskrifningarne på Hr Loeflings observationer äro på latin, men brefwen på swänska; således blefwo wärket nästan på samma sätt som sal. Hasselquists, men ej så drygt. Det innehåller idel Botaniska anmärkningar.

Skulle Hr Dir. Salvius äller någor annor willia dem uplägga, blefwo ett artigt wärk, men någon hielp borde upläggaren hafwa, emedan få utom Botanicis torde det kiöpa; men en Botanicus hade swårt att wara det förutan.

Skulle man wänta där med, torde en hehl hop af hans observationer kanske af någon annor förekommas.

Gud wälsigne Hr Secreteren med alt godt.

jag förbl.

Min Gynnares
lydige tienare

Upsala 1758 d. 17 Jan. C. Linnæus.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVI s. 331).

[1] Beskrifningarne på växterna från Amerika upptaga p. 177—283 och 305—316 i *Iter Hispanicum*. — »Americanska wäxterna har Spanska Legations-Predikanten, Herr Magister Scheidenburg, utdragit af sal. Hr Löflings Rese-Journal, som Herr Ortega, af kärlek för wetenskapen, honom lemnat» (L. Salvii *Lärda Tidn.* 1759 d. 4 Jan.).

[2] »Joseph Ortega, Kongl. Öfver Apothecare vid Armeen och Secreterare vid Medicinska Academien i Madrit» (Linnés företal till *Iter Hispan.*).

[3] Patrik Browne, född 1720, Linnés studii-kamrat i Leyden, sedan läkare på Jamaica, där han gjorde rika naturalhistoriska samlingar, död 1790. — Efter återkomsten till England utgaf han ett värdefullt arbete: *Civil and natural history of Jamaica, of its natural productions, fossils, vegetables and animals* (London 1756). Sitt herbarium försålde han 1758 till Linné, hvilken kunde »ej nog undra, at alla Engelsmänner låta en så förträffelig americanisk sambling af de raraste örter gå ur sitt land för 100 plåtar».

[4] Efter sin hemkomst från Surinam lät Rolander, hos hvilken tecken till sinnesrubbning redan då började visa sig, Linné och andra få se endast en obetydlig del af de hemförda samlingarne. Att Linne längre fram kom att blifva egare af åtminstone en del däraf, framgår af uppgiften i *Egenh. ant.* s. 223 »Rolander samlade på öarne wid America en stor hop rara wäxter, dem han gaf till Hof-Marskalken de Geer och hwilka denne skänkte till mig». — De Geer hade lemnat Rolander penningar såsom understöd för resans företagande.

319.

Höglärde Herr Secreter.

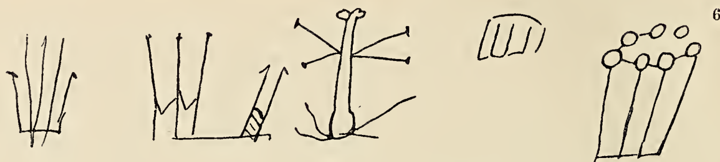
Af de här warande wet jag ingen, som kunne tiena at gå med hwalfisk-skeppen, utom endast den fattiga Martin[1], som M. H:re lärer kienna. Han fägnar sig åt ett tillfälle at få blifwa och giöra sig bekant; har därföre budit mig supplicera hos M. H:re för honom[2].

Då engång mine figurer på de små örterne[3] skola stickas, beder jag att de ej må graveras af den, som giort de siste Hirudines[4], ty bättre är att de aldrig stickas.

War gunstig giör mig en besynnerlig tienst. jag wett Hr secret. esom oftast går ned i staden och förbij Myntet; war god och stig där in och bed att jag må få den lilla pgn *illustrat*[5], som Hans Excellence lätte nylig. slå öfwer mig; nämligen att jag får den i silfwer, så många stycken, som löpa för innelykte. War

sedan så god och behålt en, till min åminnelse; de andra torde jag få wid tillfälle.

förblifwer med mycken hälsning till nådiga fruen

Upsala 1758
d. 5 Martii.

Min Gynnares
lydige tienare
Carl Linnæus.

De hålla på att renskrifwa Loeflingiana alt det de hinna. Hwad säger Hr D. Salvius.

Egenhändiga originalet finnes i Linnean Societys i London bibliotek.

Utanskrift och sigill saknas.

[1] ANTON ROLANDSSON MARTIN, född 1729 i Livland af svenska föräldrar, student först i Åbo, sedan i Upsala, där han under största ekonomiska betryck några år uppehöll sig samt genom sin flit och duglighet vann LINNÉS stora bevågenhet. Han antog anbudet att medfölja det Göteborgska hvalfångarefartyget till Ishafvet och blef sålunda den förste svenske vetenskaplige polarfararen. Om denna hans färd, liksom ock om hans senare resor i Norge, skola upplysningar i det följande meddelas. Om hans senare sorgliga öden se TH. M. FRIES, *LINNÉ, lefnadsteckning* II s. 55—58.

[2] Rörande denna Ishafsfärds igångsättande meddela Vet. Akad:s protokoll för 1758 följande:

»Emedan Herr Bagge i Götheborg åter tilbudit at låta med des på Hvalfiske utlöpande Beüser, någon uti Natural Historien kunnig yngling fritt få medfölja, at göra nyttiga observationer, beslöts at låta anmoda Herr Archiatern Linnæus, det ville han gifva förslag på någon, som vore der til skickelig och ville sig åtaga en sådan resa» (prot. den 25 Februari).

»Upl. Archiater Linnæi bref, hvar uti berättas, at en i Natural-Historien väl öfvad Student, Hr Roland Martin, åtagit sig at följa med Hvalfiskfängare Beüsserna. Och som han til des resa til och från Götheborg, samt til Spiritus vini och andra förnödenheter behöfver något penninge förskott, beslöts, at af Academiens medel honom skal lämnas til resepenningar Sexhundrade Daler Kopparmynt, samt Herr Bagge anmodas at vid hemkomsten, för Academiens räkning, låta honom få något mera, i fall han funnes oumgängeligen det behöfva» (prot. den 11 Mars).

[3] *Tvänne örter Loeflingia och Minuartia af CARL LINNÆUS* (Vet. Akad:s Handl. 1758 s. 15—18 med tab. I fig. 1—4).

[4] *Afhandling om Iglar*, af Thorbern Bergman (Vet. Akad:s Handl. 1757 s. 304). Denna hade före tryckningen blifvit »af Herr Linnæus påskrifven och berömd».

[5] Härmed afses den vackra medalj, som C. G. Tessin 1758 lät prägla med å ena sidan Linnés bröstbild och å den andra tre kronor, symboliserande naturens trenne riken, därigenom att den första uppbär djurhufvuden, den andra blommor och frukter samt den tredje kristaller och stenar, alltsamman belyst af ofvanifrån kommande strålar, samt med öfverskriften: *illustrat* (han belyser).

[6] Hvad dessa figurer afse, har icke kunnat utredas.

320.

Höglärde Hr Secreter.

Af de härwarande studerande är den fattiga Martin, som M. H:re lärer kiänna, den ende, som räknar för lycka att få tillfälle distinguera sig med resan på Walfisk-fänget, och beder mig recommendera sig hos Hr Secreteren, som sin Patron.

Nu hålles här på att afskrifwa *Loeflingiana* med all flit. Hwad säger Salvius, will han uplägga?

Om mina små örtfigurer en gång komma att afstickas, beder jag, at de ej graveras af| den som giort de sista *Hirudines*, ty bättre är att de upbrännas[1].

förbl. Min Herres
lydigste tienare

Upsala d. 6 Martii 1758. C. Linnæus.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVI s. 324).

[1] Den uppenbara likheten mellan detta bref och början af föregående torde kunna sålunda förklaras: det förra skrefs först, men blef af Linné förlagdt (det anträffades i London af utgifvaren bland en del oordnade papper) samt blef hvarken försedt med utanskrift eller afsändt. I stället skref han följande dag det andra, vida kortare, hvilket upplästes vid Akademiens sammkomst den 11 Mars.

321.

Min Herre.

Rönet om Ringarne i Tallen af yta och kierne har jag genomläsit[1]; jag ser tydeligen att Author (: skada han ej tillsatt sitt namn:) råkat på gåtan, ty alla wägar concurrera åt ett centrum; jag bör Author mycken tack, som uplöst den knut som jag ofta profwat, men altid ansedt som *gordius;* kan altså intet jag annat än approbera det i *superlativo gradu.*

Upsala 1758 d. 6 Junii. C. Linnæus.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XIII s. 369).

[1] Vid akademiens sammankomst den 10 Juni 1758 meddelades ett af Carl Fredr. Nordenschöld ingifvet »rön om sättet och orsakerna, hvarföre ytan småningom förvandlar sig til kärna på träd, samt om de utvägar, som synas tjäna at befordra trädens växt til mera kärna». På Linnés varma tillstyrkan infördes detta »rön» i Handlingarne för 1758 s. 90—96. Författaren säger sig hafva fått impulsen till sina undersökningar af Linnés yttrande i *Skånska resan* s. 14: »Tallståckarne, som woro afhuggne, bestodo utan på af en hwit yta och in uti af en fetare och brunaktig furu. Ytan hade icke lika många ringar i särskilta ståckar, ej eller har jag hört ännu någon, som kunnat uplösa orsaken til desse hwita ringars större eller mindre antal, eller huruledes kärnan intager efter hand ytan».

322.

Min Gynnare och Wän.

Jag har fått sal. Löflings mss:r och låtit dem afskrifwa; de med brefwen lära i tryck ej utgiöra öfwer 10 ark, skulle jag tro. Directeuren Salvius har ej papper, Gud wet om han får. Andra tomen af Systemet, 4:de af Amoenitates med wåra acter ligga wäntande, at om han får papper, blifwer mer, än han hinner skiöta & *fugit irreparabile tempus.*

Ty är till min och sal. Loeflings wän min ödmiuka begiäran, at Hr Secreteren täckes fråga om någor annor Boktryckare woro i stockholm, som hade lust uplägga *Loeflingiana* i stor 8:o.

Alla desse, så wähl brefwen, som rönen äro de aldra accurataste.

jag framhärdar

Min egen Gynnares
lydige tienare
C. Linnæus.

Upsala 1758 d. 27 Juni.

Originalet finnes i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift som på bref. 288.

Sigill V, sönderbrutet; rödt lack.

323.

Min Herre och min Wän.

För gunstigt beswär af *Loeflingianis* tackar jag ödmiukast.

Hans wärk är på samma sätt som Hasselquists; näml. brefwen på swänska, Botaniske observationerne på latin. — —

Wärket blifwer helt kort och näpligen öfwer 10 à 12 ark, men många observationer med korta ord, doch lika tydelige.

Hwad mitt arvode angår, skall det ej giöra något object; allenast jag har renskrifningen, den jag betalt arktals, och postpgr wid correcturen betalt; ty det är nödigt, att correcturerne öfwersändas på samma sätt, som Dir. Salvius giort med de af honom uplagde wärk, ty annors är ej mögligt at det kan corrigeras.

jag förbl.

Min Herres och wäns
lydigste tienare
C. Linnæus.

Upsala 1758
d. julii.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVI s. 332). En del ej kopierad.

324.

Min Herre.

Den stackars Martin är nu hemkomen, äfter sin swala sommarresa, där han fått frysa om rötemånaden mer, än någor annor i den kallaste winter; han har slitit rätt ondt.[1] jag har haft mycket

nöje, att höra hans berättelser, och at läsa hans rese-journal.[2] Hwem hade kunnat tro, att starkaste sommar-wärmen under 80 grader, där solen aldrig på 1/2 åhr går neder, skolat stigit till 8 grader öfwer fryspuncten. jag skulle knapt kunna skrifwa i Cammaren om wintertiden en rad, där jag ej hade warmare. men detta hörer wähl ej proprie till mit *forum.*[3]

Det har warit för honom fatalt, at de ej fåt någon hwalfisk; doch har han skaffat sig tillfälle att på annat skep se en sådan bäst, då han funnit, att hwalen har på undra läppen swarta fläckar och på dem hår, äfwen som fyrfotade creaturen, hwilket wisar, det wij här till gissat, att hwalfiskarne i naturlig ordning äro närmast släkt med fyrfotade diuren.[4]

Han har ock fått se Ansons hafs-Leyon[5]. den kamben, detta bäst har öfwer nosen, den kan det upblåsa wid påkomande fara, att då man slår honom öfwer nosen, biter det intet på honom, där han älliest woro swagast; det är ock ganska besynnerligit att stierten, som på andra Siälar, består af 2:ne fötter; på denna besten är hwardera foten med 5 tår och alla tio lika utwidgade, som aldrig någon anmärkt.

Han fick stiga up på Spitsbergen allenast 2 timmar, och såg, att physici hafwa rätt, som påstå, att ju närmare landet kommer till polerne, ju mindre högd fodras till fiäll och att Spitsbergen äro intet annat än fiell; där wäxa ock inga andra örter än sådane, som komma fram i wåra fiell, hwar på han wisat *specimina.*[6]

Han har ärligt samblat de foglar, som endast lefwa ibland de flytande isbergen åt polerne och præferera dem för landets behageligheter, hwarföre de aldrig synas hos oss, som *Alca arctica*[7], *Columba grönlandica*[8] &c., men besynnerligen fägnade mig att se en *Colymbus*[9], som har endast 3 tår och är aldeles ny, som håller sig där uppe, hwaräst alla andra frysa; samt äfwen en ännu besynnerligare och lika ny *Procellaria*[10], nästan hwit, stor som en kråka, aldrig tillförene bekant i *ornithologorum* böcker, fast nämbd af grönlands farare i alla deras resor, såsom den dierfwaste och glupskasta fogel, hwilken sätter sig på hwalfisken, så snart han fångas äller dör, hugger sönder hans tiocka hud och äter hans späck, at det står genom båda ändar.

jag har budit Hr Martin först och främst låta afrita och beskrifwa dessa 2, så rare foglar, att insättas i K. Acad. handlingar, som wärkeligen blifwa präktige observationer, men han äger, till lif och siäl, ej så mycket, att han kan få en figur ritad. Jag har

lofwat honom, at Academien det skall bestå. jag har och af honom fått se en hop små kräk, som hålla sig under pohl-sidan, neder på hafwets afgrund, af kräfte släcktet, *Oniscis et affinibus*[11], som ock äro rätt sälsame. mera hinner jag ej nu att nämna; han lärer wähl sielf söka någon gång tillfälle at berätta för M. H:re, huru denna resa gått och hwad han uptäkt.

jag ser af alt, att han lidit ondt i tillräckelig dosis och frusit som en braf karl; att han giort alt, hwad af honom kunne præsteras, som warit arresterad inom ett skepp ibland wågor och isberg, där han ej på hela resan fåt se land mer än 2 timar. jag wille, att han gofwe ut sin resa, fast han tycker, att han ej fått tillräckeligit emot sin önskan. men det är swårt taga där intet är, och att hårlufwa den skallota.

Märkwärdigt war ock at se det alla *Fuci* [: Tång :] woro beströdde med de rare snäckor, som kallas *Conchæ anatiferæ* och med de rare *Sertulariæ,* äller *Polyper*, som i senare åhren giort ett nytt regemente af diur. — — —

jag förbl. Min Herres

hörsamste tienare

Upsala 1758 d. 19 Sept. C. Linnæus.

Fru Ihre[12] dog i söndags afton.

Efter afskrift af B. Bergii brefsamling (vol. XVI s. 327). Slutet har af honom utelemnats.

[1] Afresan skedde den 17 April från Göteborg, dit fartyget återkom redan den 24 Juli. Såsom ersättning för de hafda utgifterna och utståndna mödorna, »beslöts, at som Studiosus Martin, hvilken på Academiens kostnad förleden sommar varit til Spitsbergen, giordt någon skuld och dessutom slitit mycket ondt och skämdt sina kläder, skulle han til skuldens afbetalning och någon upmuntring af Academien hafva at undfå i et för alt 600 dlr kopparmynt til» (protok. den 4 November 1758).

[2] Denna finnes tryckt i *Ymer* 1881.

[3] I Vet. Akad:s Handlingar för 1758 s. 307—315 finnas intagna *Meteorologiska Observationer, gjorde på en Resa til Spits-bärgen, af Anton Rolandson Martin.* Härvid hade användts en termometer, som var »af framledne Directeuren Ekström förfärdigad, på hvilken 0 utmärker frys-puncten och 100 kok-puncten», alltså den Linneanska.

[4] Hvaldjuren hade af äldre författare, liksom ock af Linné själf i hans första skrifter (t. ex. *Fauna suecica ed. I*), förts till fiskarne, men redan i *Syst. Nat. ed. VI* (1748) uttalar han tvifvelsmål, huruvida de ej rättare borde föras till däggdjuren. Sedan (såsom 1758 i *Syst. Nat. ed. X* och 1761 i *Fauna suec. ed. II*) vidtog han utan tvekan denna förändring beträffande dessa djurs plats i systemet.

[5] Af beskrifningen framgår oförtydbart, att härmed afses klappmytsen eller blåsskälen *(Cystophora cristata)*. Detta djur synes numera vara helt och hållet eller i det närmaste utrotadt vid Spetsbergen.

[6] »Emellan 79 och 80 grad. var jag i land på några Spitsbärgens holmar, som lågo par mil från fasta landet; det skedde d. 1 Julii, allenast på några timar. Här var först våren. Snön smälte och var djup, så at man sank ned til knä-vecken; stränderna voro endast frie ifrån is och några gräs-kullar syntes, där en otalig skock af Änder *(Anas mollissima)* nyss lagt sig at utkläcka sina ägg: det är utaf dem, som man får de kostelige eiderdunen. Jag tog några jord-torfvor därifrån, som bestodo af måssa blandad med några fjäll-örter: såsom *Saxifraga oppositifolia* och *Saxifraga cespitosa* aldramäst, äfven *Coclearia groenlandica* och några strån af gräs-arter. Ingen hade blomma, utan endast blad. Intet träd syntes mer, än gamla afbrutne och upkastade ståckar på stränderne. Alla desse kullar och bärg bestodo af en schiffer-art, som stod på kant. I somlige schiffer-bärg kunde man trampa såsom i en lös lera. Emellan bärgen vid stränderna växte *Fucus vesiculosus*. På stränderna var ymnigt upkastadt af *Ulva latissima*» (Vet. Akad:s Handl. anf. st. s. 313).

[7] Lunnefogeln (*Mormon arcticus* (L.) Nils.).

[8] Rotges (*Alca Alle* L., *Mergulus Alle* (L.) Nils.).

[9] Alkan (*Colymbus Troile* L., *Alca Brünnichii* Sab.). Såsom dess enda förekomstort uppgifves i *Fauna Suec. ed. II:* »*Habitat in alto mari septentrionali.* A. Martin». — Antagligen afses denna, då det i Akad:s protokoll den 21 Mars 1759 heter: »Upl. unge Herr Martins beskrifning på en Fogel, som finnes uti Ishafvet, af Lomm-slägtet, och som kallas Is-lomm». Den finnes dock ej intagen i Handlingarne.

[10] Hafhästen eller Mallemucken *(Procellaria glacialis L.)*. I Vet. Akad:s Handl. för 1759 s. 94—99 finnes *Beskrifning på en Procellaria, som finnes vid Norr-polen,* åtföljd af en ganska dålig afbildning. Härur må om denna dittills så godt som okända, men numera för hvarje Ishafsfarare välbekanta fogel följande få anföras:

»Emellan 62 och 63 graders Pol-högd sågo vi först desse Foglar, som ledsagade oss med sit flygande omkring skeppet, alt til dess vi komma til Spitsbärgen, och äfven då vi hade högden af 79 och 80 grader. Där intet annat lefvande syntes, där flögo desse imellan de flytande is-stycken. Foglen är en af dem, som blifvit befalt af den Alsmäktige Skaparen, at ränsa hafvet från de döda och illa stinkande Hvalfisk-as.

Så snart man får någon Hvalfisk, komma desse tusendtals (med några andre Foglar, som lyckan ej gynnade mig at få) och lägga sig på aset, akta hvarken hugg eller slag, utan gripa til det ena stycket efter det andra, och äta så snålt, at det står den up genom hals-gropen. Han har ock därföre fått en mag-mun *(Oesophagus)*, som hänger likt en säck, ända ned til anum, och har endast några små tarmar jämte sig. För sin dumma djärfhet faller han Hvalfisk-fångarne förtretlig och ledsam, hvarföre de kalla honom Mallemuke, det är så mycket, som en elak Fisk-måse, därföre ock några båtsmän å ömse sidor om Hvalfisken ställas med sina slupar, som ock heta Mallemuken, däraf, at utom det de skola räcka Harpuniererne sine knifvar och slipstenar, så böra de ock med sina båtshakar fösa fåglarne bårt, och under det slå ihjäl några, at Skepps-

folket måtte få sig en förfrisknings-såppa, som de kalla *Puspaes,* som är en såppa af denne fogels bröst, kokad med Ris-gryn. Bröstet är ganska kött-rikt, för den myckna flygt, han måste göra på villa hafvet. Jag såg honom sällan i vattnet, då det blåste och stormade; utan då det var lugnt och stilla. Han dykar ej mycket; men flyger uppe i luften, och strax tätt vid vattu-brynen, om han ser något upkastas på böljorne, eller af den rörelse skeppet gör i vattnet. Han lärer knapt komma til lands, utan då han lägger sina ägg, hvilket sker på de yttersta holmar af Spitsbärgen, därest en ö heter efter den Mallemoeken-eyland».

[11] Af dessa finnes i Linnés skrifter endast *Buccinum glaciale* uttryckligen angifven såsom förekommande »*in Oceano Norvegico, usque in Spitsbergam*» (*Faun. Suec. ed. II* p. 523).

[12] Professor J. Ihres hustru i första giftet Sara Charlotta, dotter af landshöfdingen Joh. Brauner, dog i Upsala den 17 September 1758.

325.

Min Herre.

Min kiäre Wän.

Figuren på *Procellaria* står hos Edward i dess ornithologie, som nyl. utkommit, pag. 80, ännu bättre tab. 90.[1]

Då jag letar igenom mina möglade kistor, finner jag där ibland innelykte örter, som först äro i Spanien upletade af sal. Loefling och fröen mig tillsände, som i Upsala trädgård wuxit, och där blifwit afritade. De stå hos ingen annor author. Will M. H:re låta dem sticka och aftryck till mig sända, skall jag där wid notera något smått, fast de stå i *Speciebus* kort beskrefne, men meritera hafwa figur.[2]

C. L.

NB. denna lapp förgat jag senast öfwersända.

Originalet finnes i Vet. Akad:s bibliotek. Odateradt, men antagligen skrifvet i slutet af September 1758.

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill V, sönderbrutet; svart lack.

[1] George Edwards, *A Natural History of uncommon Birds and some other rare Animals.* Vol. I—IV. London 1743—51.

[2] Se bref. 326 not. 1.

326.

Min Gynnare

Jag sände för någon tid sedan några figurer på små örter, som woro tagne af dem som upwuxit af sal. Loeflings frön ifrån Spanien. War god och sänd mig dem till bakas, så will jag skicka andra i deras ställe, ty jag tycker, att desse skulle aldra bäst pryda sal. Loeflings egit wärk, som nu tryckes och snart går till slut.[1]

Om M. H:re hade något bref af honom utifrån[2], så lät mig det få äfwen att insättas i hans *posthuma*.

förbl.

Min Herres
lydige tienare
Carl Linnæus.

Upsala 1758
d. 28 October.

Originalet finnes i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift och sigill som på näst föregående bref.

[1] Se föregående bref. — I Löflings *Iter Hispanicum* finnas (förutom af *Löflingia hispanica* och *Minuartia dichotoma*) å tvenne tabeller afbildningar af *Cotyledon hispanica, Minuartia montana, Micropus erectus* och *Lygeum spartum*. Antagligen hade Linné tänkt införa några af dessa i Vet. Akad:s Handlingar, men sedan kommit på andra tankar.

[2] Beklagligtvis synes Linné ej från annat håll erhållit några Löflings bref, ty i *Iter hispanicum* äro intagna sådana endast till honom själf. Det finnes emellertid ett ej ringa antal andra, dels i original och dels i afskrift, som ännu ej äro publicerade, och som lemna mycket värdefulla upplysningar om hans spanska resa samt om hans förhållande till den vördade och älskade läraren.

327.

Min Herre.

— — — Heter han Godin[1], som Secreteren skrifwer, äller Goudin som Löfling. Mon Uloa[2] har kiänt Loefling, han nämner honom aldrig.

Det war en makalös observation om safringarne[3]; Du Hamel[4] och Buffon[5] och de andre fransoser hafwa öfwer 20 åhr arbetat där på och ej funnit det. Han borde hafwa Medaillen för detta åhr, äller ock stackars Martin, som frusit till is.

förbl.

Min Herres
lydige tienare
C. Linnæus.

Upsala 1758
d. sista Octobr.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XIV s. 440). Början ej kopierad.

[1] Astronomen Godin des Odonais, »academien en service de l'Espagne», † 1760.

[2] Antonio de Ulloa, »Commendeur vid Kongl. Spanska Örlogsflottan», ledamot af Vetenskaps-akademien.

[3] Se bref. 320 not. 1.

[4] Henri Louis Duhamel du Monceau, framstående författare på olika områden (botanik, agronomi, skogshushållning, hortikultur, fiskerinäring m. m.), född 1700, död 1782.

[5] George Louis Leclerc Buffon, berömd fransk zoolog, född 1707, död 1788.

328.

Auctor har giort sig möda att beskrifwa pärlefiskeriet, men afhandlat det mer som historicus, än som naturalist.

Det mästa hans är tagit af franska Memoires paris.

Han säger sig rådfört naturen, samt herbergerat lefwande musslor och öfwer dem giort dagelige rön, men jag finner icke ett enda som han uptäkt.

Hwad pärlornas generation angår, så är han långt ifrån wägen.

Doch torde detta kunna tryckas, äfter som han har artigt historien om Pärlefiskerien.[1]

C. Linnæus.

Efter afskrift af E. Åhrling. Odateradt, men skrifvet i slutet af 1758 eller början af 1759.

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill VIII, rödt lack.

[1] Den här afsedda afhandlingen är Joh. Fischerströms *Rön och Anmärkningar om Perle-Musslors fortplantning, natur och lefnads-sätt,* föredragen i Akademien den 9 December 1758 och intagen i följande års Handlingar s. 139—146.

329.

Jag såg aldrig sal. Lagerström[1], men hade af honom många bref och många rariteter. genom hans medhielpande fick jag Tärnström[2], Osbeck[3], Torén[4] och Adler[5] till Ostindien.

Hwad jag fått af honom till *Museum Academicum* kan läsas i min disputation *de Chinensibus Lagerströmianis*[6], äller om den ej är tillstädes, finnes hon indragen uti mine *Amoenitat. academ.* Vol. 4 pag. 230. Han war äfwen ledamot af Upsala Wettensk. Societet.[7] Vale.

C. L.

Han war wähl studerad man; i humanioribus solider; och allestädes fast.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek, skrifvet på insidan af ett kuvert. Ej dateradt, men antagligen skrifvet i Augusti 1759.

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill V, sönderbrutet; rödt lack.

[1] Se bref. 266 not. 3.
[2] Se bref. 198 not. 1 och 211 not. 1.
[3] Se bref 283 not. 1.
[4] Olof Torén medföljde såsom skeppspräst ett af Ostindiska kompaniets fartyg 1750—52 till Kina och lemnade af denna färd en skildring i sju till Linné ställda bref, hvilka finnas bifogade till Osbecks *Dagbok öfwer en Ostindisk resa åren 1750, 1751, 1752.* Torén afled 1753.
[5] Carl Fredr. Adler, född 1720, fältskär på Ostindiska kompaniets fartyg under ett par resor till Ost-Asien, död 1761 på kusten af Java.
[6] Ventilerades i Upsala den 23 December 1754.
[7] Valdes jämte A. Bäck till ledamot af Vetenskaps-Societeten den 21 December 1748.

330.

Min Herre.

Till wördsamt swar länder att den örten från Spanien, som skall tiena som ett *amuletum* och *specificum* emot frossan, samt blefwit sänd i brefwet, är oemotsägeligen *Lepidium Iberis.* Den samma finnes wähl icke i Sverige, men en annor så nära släkt

och så lik, att den bästa Botanist kan förtaga sig; samt har lika lucht och smak, att den ena måste härstammat af den andra, kallad *Lepidium ruderale.* wäxer då man går öfwer nya monklägersbroen åt monklägret[1], rätt som broen slutar, på ömse sidor om wägen i största myckenhet.

Kan den Spanska *Iberis* giöra den kraft, som berättas, så är jag ock wiss att äfwen wårt *Lepid. ruderale* måste giöra det samma. Det kan så mycket lättare försökas, som den wäxer så nära Lazarettet.

äljest hwad *Lepidium Iberis* angår, så wäxer den lätt i wåra trägårdar om sommaren, men han har det allmänt med de mäste Spanske, att som han blommar sent, så kommer och sällan des frö i wåra trägårdar till mognad, där han icke sås bittida i krukor, hwilket och war orsaken att jag miste honom i trägården för 2 åhr sedan, då trägårdsmästaren förgat att så honom i kruka.

Det war rätt wähl, att Hr Pontin[2] fick resa till ostindien; Gud gifwe han kunne likna sin Cousin Hasselquist.

om man får fröen från spanien, sås de uti en kruka siste dagarne i april, hälst i sandig mylla; man watnar henne som andra ordinairt, då jorden torkar äller krukan skiunger, när man på henne slår; äljest om man ej är angelägen om frön, sår man den samma ibland de andre kiöks krydder aldeles som ordinair krassa, ty denna är alldeles intet kinkug, allenast att fröen mogna sent.

förbl.

Min Herres
lydige tienare
C. Linnæus.

Upsala 1759 d. 4 Sept.

Enligt afskrift af E. Ährling.

Utanskrift och sigill saknas.

[1] Äldre benämningar på Nya Kungsholmsbron och Kungsholmen i Stockholm.

[2] David Pontin, född 1733, skeppspredikant å Ostindiska kompaniets fartyg under tvenne resor till Ostindien och Kina, slutligen kyrkoherde i Häger stad och Oppeby församlingar i Östergötland, död 1809. Hans far var bror till Hasselquists moder, Maria Helena Pontin.

331.

Högl. Hr Secreter
och Riddare.

Mycken tack för boken till låns, med första tillfälle återsändes hon.

Innelykte kom senaste postdag[1]; mitt bref war ganska gammalt.

Han hade funnit *Tamarix germanica* will i Norrige.

Jag förbl.

Min Herres
lydigste
C. L.

Upsala 1759
d. 25 spt.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift som på bref. 288.

Sigill VII, skadadt; rödt lack.

[1] Bref till WARGENTIN från A. R. MARTIN.

332.

Min Herre.

Gud wet hwad öde fört Martin till Norrige. jag wet sannerligen icke, om han på samma ställe ännu kan uppehålla sig, ty mitt bref war så gamalt, att han sedermera kunnat många gånger dödt af hunger; om Hr Secreteren och Riddaren har nåd för honom, så skall wähl hielpen sändas dit genom creditiv.[1]

Rönet återsändes; det är wähl troligt, att det så har sig med ringarne på ryggkotorne, fast jag aldrig tänkt på det och sådant observerat; då det woro artig måttståck att mäta fiskens ålder, som warit så obekant.[2]

Vale. C. L.

Efter afskrift af E. ÅHRLING. Odateradt, men skrifvet på hösten 1759.

Utanskrift och sigill som på bref. 292.

[1] Om denna MARTINS norska resa förekommer i Vet. Akad:s protokoll för 1759 följande:

»Secreteraren upläste et bref, som han samma dag fått, ifrån Studiosus Martin, den samme som förledit år var til Spitsbergen, hvilken nu i sommar, på Archiater Linnæi inrådande, begifvit sig in i Norige, at söka Naturalier. Brefvet var daterat i Trundhem, d. 29 Julii. Han supplicerar däruti på det bevekeligaste om något understöd af Kongl. Academien til Resans fortsättande. Academien beviljade honom 50 Plåtar, och updrog Secreteraren, at föranstalta, det samma 50 Plåtar må honom i Bergen tillställas» (den 26 September).

»Upl. bref til Secreteraren ifrån Studiosus Martin, som nu vistas i Bergen i Norige, hvar uti han tackar för den ärhållna penningehielpen och inberättar några helt märkvärdiga Observationer och nya Rön, som han haft tilfälle at giöra, och hvar om han efterhand lofvar inkomma med utförligare beskrifningar» (den 12 December).

[2] *Rön om fiskars ålder* af HANS HEDERSTRÖM, kyrkoherde i Näsby församling af Linköpings stift. Denna uppsats, som finnes intagen i Handlingarne för 1759 s. 222—229, belönades med Sparreska premie-jettonen i guld.

333.

Min Herre.

Åter har jag haft bref[1] och samblingar ifrån Hr Martin i Norrige. Jag öfwertygas alt mer och mer att spetälskan *(Elephantiasis)* och sura ben komma af matskar[2], som han sade oss i sitt förra. Han continuerar att giöra samblingar af rön; och jag tillstår att om han endast kan afgiöra denna saken, hwar om ingen drömt, och som nu ser mig alt för trolig [ut], så har han giort skiäl för sin tallrik, fast han i all sin dag aldrig mera skulle præstera. Tänk om en Fransos äller Engelsman skulle giort denna decouverten, huru det skulle liuda öfwer hela werlden. Det blifwer heder för wåra Societeter, augment af tyngd för wåra wettenskaper.

Ibland samblingarne woro utom annat äfwen *chonchæ anomiæ*[3] nästan lefwande, ty diuret i dem låg helt tydeligt. *Chonchæ anomiæ* äro tillförene aldrig sedda utom petrificerade *(caput serpentis);* man hade intet trot dem finnas i werlden. de hängde wid corallerne och jag [har] fått alt som tienar till deras illustration.

Mannen borde aldrig blifwa annat, än hållas till en sådan sporrhund äller observatör; han tol ondt och är infatigabel.

Jag mins intet om jag skref senast, att jag haft bref från Biskop Menander, att Hr Martin fått Ekenstubbiska stipendium[4], och att han får på det wistas hwar han will. jag wett dett stått ett par åhr ledigt. War god och hör äfter huru stort det är om åhret; kunne man på det negotiera några pgr för honom, så kunne han där underhållas och Academien få något wärdigt af honom.

jag förbl.

Min Herres

Upsala 1759 lydigste tienare

4 dag juhl. C. Linnæus.

Af detta bref, hvilket tvifvelsutan är skrifvet till P. Wargentin och af honom antagligen blef sändt till Biskop Mennander i Åbo, finnes originalet bland de Linné—Mennanderska brefven i Linnean Societys i London bibliotek; afskrift däraf, gjord af E. Ährling, i Kungl. biblioteket i Stockholm.

Utanskrift och sigill saknas.

[1] Antagligen det från »Trundhem» den 6 November 1759 till Linné sända brefvet.

[2] I Vet. Akad:s Handlingar för 1760 s. 306—11 finnes intagen en afhandling af A. R. Martin med titel: *Anmärkningar öfver den så kallade Spitelska Fisk och Boskap i Norrige.* Sjukdomsorsaken antages vara intestinal-maskar och i sammanhang härmed uttalar han såsom en gissning, att den på Norges vestkust ofta förekommande spetälskan hos menniskor har ett liknande ursprung. Försigtigtvis tillägger han dock: »En annan dag och ytterligare Rön torde framdeles framte mera ljus härutinnan». I sin akademiska afhandling om *Lepra* (1763) ställer sig Linné på liknande ståndpunkt; han håller för troligt, att förtärandet af sådan fisk (särskildt sill), som hyser intestinal-maskar, är spetälskans orsak, men uppmanar på det ifrigaste läkarne att vinnlägga sig om denna frågas ytterligare utredande.

[3] I *Syst. nat.* ed. X s. 703 anför Linné en mussle-art *Anomia caput serpentis,* som dock endast var känd såsom fossil. Martins fynd af lefvande sådana musslor gladde honom högeligen och i bref till flera sina korrespondenter skyndar han att meddela detta. I *Syst. nat.* ed. XII s. 1153 omtalas ock denna art ej såsom fossil, utan såsom förekommande på hafsdjup vid Norge. Med begagnande af det af Martin hemförda undersöknings-materialet sammanskref han ock den i *Nova Acta Reg. Societatis Upsaliensis* vol. I p. 39 intagna uppsatsen: *Anomia, descripta a Carolo v. Linné.*

[4] Se bref. 339 not. 1.

334.

Min Herre.

jag tackar för Snellmans tractat om skott-siukan[1]; jag estimerar [ej] detta wärk, ty jag har knapt sedt så enfaldigt wärk någon sin tryckt. ingen bonde kunne skrifwa och tänka uslare.

Denna siukdom, som fordom warit allmän i Europa, tyckes retirerat sig åt werldsens ända.[2]. Det som giör siukdomen är *Furia infernalis* Syst. Nat.[3] och liknar nog nära en pihl. uti de Upsala acter som nu tryckas, hafwa wij en den artigaste historie här öfwer, som kan önskas.[4]. Hwad curen angår, wet jag intet; jag är ej projectmakare; mindre skräflar jag när jag intet wet. till præservativ lärer wara det samma som emot andra pilar, om någon kan giöra sig hård. när någon blefwit af denna skuten är *ense rescindendum, ne pars sincera trahatur*[5], souveraint, allenast man har coragie, men straxt, ty om 2 och 3 minuter är ofta patienten död. Sedan han standt, blifwer ofelbart samma cur, som emot andra *ulcera telephia et cachoëtica.*[6]

Vale.

Upsala 1760 d. 12 Febr. C. Linnæus.

Efter afskrift af E. Åhrling.

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill V, rödt lack.

[1] Gerhard Snellman, kapellan i Tervola (Finland), utgaf 1759 *Beskrifning öfwer den i Kemi socken Tervola Capell gångbara Skått-sjukan*, som angrep företrädesvis boskap och ansågs förorsakad af ett djur, benämndt Skott-pil. Såsom bevis på dess skadlighet anföres, att 1752 stupade för densamma i kapellförsamlingen 36 hästar, 86 kor, 508 får och 2 svin; ett annat år hade alla hästarne utom 3 dött o. s. v. — »Huru Skått-pilen egenteligen ser ut, faller mig så mycket svårare at beskrifva, som jag den aldrig sett. Dock hafwa de, som ägt lyckan, at få hänne uttaga, mig berättat, at den med blotta ögon skärskådad, är til utseende, som en fin swartaktig tagg, icke olik en börst, warandes swart midt uppå, och rödaktig i bägge ändarne, ja, så hård, att intet stål biter därpå, låter ganska litet böja sig; men sällan afbrytas. De, som med Microscop synat, berätta hänne repræsentera et gapugt Swin, med wingar, börst och hår».

[2] Såsom stöd härför åberopar han i disputationen *Miracula insectorum* (1752) en uppgift af holländaren Petr. van Naaldvyck, stadsmedicus i Göteborg, i dennes skrift *Libri duo Philippicorum de equis sive de Equorum natura,*

electione, educatione, disciplina et curatione (Leyden 1631), att »allra mest fördärfbringande är den mask, som holländarne kalla *de Vivér* och som på kortare tid än en timma dödar, hvarför den med rätta benämnes *de moord* (döden)».

[3] I olika delar af landet, isynnerhet i norra Finland, ansågs såsom ett obestridligt faktum, att ur luften nedföll ett litet masklikt djur, som, om det träffade menniskor eller kreatur, ögonblickligen borrade sig in och inom en kvart vållade de allra våldsammaste smärtor samt ofta medförde död. Djuret ansågs egentligen hafva sitt tillhåll i kärr, hvarifrån det sedan kom upp och sväfvade i luften. Linné, hvilken på senare tid kom på den tanken, att äfven han själf under sin studenttid i Lund råkat ut för denna *Furia infernalis*, sade sig aldrig af denna »mask» fått se mer en ett enda torkadt och illa medfaret exemplar, som blifvit honom tillsändt af kyrkoherden Jac. Erwast i Kemi. Det hade under en måltid nedfallit på en tallrik.

[4] Enligt Vetenskaps-societetens protokoll för den 17 Februari 1757 antogs till införande i dess *Acta* en afhandling af Daniel Solander med titel: *Furia infernalis, Vermis, et ab eo concitari solitus morbus, descripti*, som dock trycktes först 1773 i *Nova Acta* vol. I p. 44—58. Däri söker författaren, att genom redogörelse för flera sjukdomsfall bestyrka tillvaron af detta farliga djur, hvilket han t. o. m. tror sig hafva sett, men som förlorades, innan det närmare hunnit beskrifvas.

[5] Det bör med knif bortskäras, på det att den helbrägda delen ej må angripas.

[6] Elakartade sår.

335.

Min Herre.

jag har tänkt sedermera på *Furia infernalis* Syst. nat. I p. 647; det wore ett argument wärdigt för Academien att nogare undersökas.[1]

War icke Dr Hegardt[2] för flere åhr tillbakas sänd till Finland af Collegio medico? såg han icke där samma siukdom? [det] sades att en hustru lagt där på färsk ost och att masken krupit in i osten och lämnat patienten, samt att det blifwit sedan *specificum* lägga där på färsk ost. Fråga här om Hr Assessor Strandberg![3] [det] sades mig ock, att Dr Hegart sändt samma matskar till Hr Ass. Strandberg. [Det] är wärdt äfwen fråga där äfter.

Huru wij wända oss, bygga wij slott i luften, där äst wij icke noga giöra oss bekante om sielfwa matskens art [och] natur, hwar han sig uppehåller, hur han kommer up i luften.

Ty woro det wärdigt Kongl. Academien, att den satte ett premium af 100 dlr på den, som först kunne få matsken hehl och richtig att lägga straxt i starkt bränwin, på det man måtte få honom med microscop rent afskildrad, och där af kienna honom bättre, samt dömma mer om des art.

jag har sedt honom torkad, han tycktes då obscurt likna denna figur.

war gunstig och swara mig, om K. Academien finner för godt att sätta ut ett sådant premium äller det afslår.

Om det skrifwes till *Auctor Libri*[4] torde han kunna bäst skaffa honom. åtminstone kan han fås, då han skärs ut i kiöttet, där han nedfallet.

jag begriper intet, att äller huru han kan komma up i luften.

Auctor ser jag wähl confundera effecten af *Cicuta*[5] med denna siukdom, då de, som flådt ett dödt creatur, där af tagit sin sot.

At denna olyckan fordom warit bekant i södre länder, se *Amoenitates academicas* tom. 3 p. 323.

Hr Solander[6] hade honom, men det går med alla stora saker fatalt; flaskan fingo wij i asken, men när asken upbröts, war flaskan sönder och spiritus med matsk borta.

Huru högt är det på wår thermometer, som Petropolitani observerat, att mercurius stellnar af kiöld.

Vale. Min Herres
lydige
Upsala 1760 d. 15 Febr. Carl Linnæus.

Efter afskrift af E. Ährling.

Utanskrift och sigill som på näst föregående bref.

[1] Med anledning af detta bref beslöt Akademien den 20 Februari, att man skulle skrifva till prästen Snellman »och lofva honom 300 dlr kmt, om han kan skaffa Academien sielfva Insectet, som förorsakar sjukdomen, och af almogen i orten kallas Pihl, inlagdt och väl conserveradt i brännvin; til hvilken ända Prästen bör väl instrueras. Men därjämte beslöts, at Academien vil anmoda Herr Tursén, som snart ärnar resa til Torne, at begifva sig til samma socken, som ligger ej långt från Torne, och underrätta sig så väl om sjukdomen, som om Bane-mannen Furia».

[2] Se bref. 228 not. 7.

[3] Zacharias Johan Strandberg, född 1712, assessor i Collegium medicum och Stads-Physicus i Stockholm, ledamot af Vet. Akademien, död 1792.

[4] Härmed afses säkerligen den i det föregående omnämnde G. Snellman.

[5] *Cicuta virosa*, hvilken Linné under sin Lapplandsresa fann vara orsaken till den vid Torneå årligen uppträdande boskapssjukan.

[6] Se bref. 297 not. 4.

336.

Min Herre.

får jag lof bedia M. H. wid tillfälle hos Kongl. Wettenskaps Academien proponera Hr Archiater Gorter[1] i Petersburg till Ledamot. Han är en alt för artig, curieux och lärd karl, som skrifwit *Institutiones Botanicas*[2], *Floram Gelricam*[3] och en hehl hop annat. Genom honom hafwa wij fått den Chinesiska Rhabarbaren som är different ifrån den Tartariske; han wäxer här rätt wähl, och mycket annat. recommendera honom på mine wägnar hos Herrar Collegas på det wördsamaste.

jag är Min Herres
ödmiuke tienare
Upsala 1760 d. 20 febr. Carl Linnæus.

Efter afskrifter af E. Ährling och B. Bergius (vol. XIV s. 261).

Utanskrift och sigill som på bref. 292.

[1] David de Gorter, född 1707, professor i Harderwijk, sedan Lifmedicus hos kejsarinnan Elisabeth, död 1783.

[2] *Elementa botanica methodo cl. Linnæi accommodata atque in usum auditorum evulgata.* Hardervijk 1749.

[3] *Flora Gelro-Zutphanica.* Hardervijk 1745.

337.

Min Herre.

För Allionii[1] bref tackar jag så mycket mer, som det innehade de raraste frön. Lätt mig wetta hwad dett kostade; jag har ändoch dubbel winst där af.

Hade pluraliteten i Eder Wettenskaps academie warit nogare utsökte, så hade de räknat för en lycka att fått waldt en braf karl; ty jag har sällan recommenderat, men aldrig andra än wärdige.[2] Jag förbl.

Min Herres
ödmiuke tienare
Upsala 1760
d. 27 febr. C. Linnæus.

Originalet finnes i Vet. Akad:s biliotek.

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill V, sönderbrutet, rödt lack.

[1] Carlo Allioni, född 1725, italiensk botanist, död 1804. Hans förnämsta arbete är *Flora Pedemontana sive enumeratio methodica stirpium indigenarum Pedemontii.* Vol. I—III fol. med 92 kopparstick. Turin. 1765.

[2] Såsom af föregående bref framgår, hade Linné till utländsk ledamot föreslagit David Gorter, som dock ej då blef invald. Resultatet af hans här uttalade missnöje finner man i Akademiens protokoll för den 20 Maj 1761, där det heter: »Ibland de 5 föreslagne utländske Ledamöter voterades endast öfver Herr Gorter, i anseende til Herr Linnæi skrifteliga och trägna rekommendation, som uplästes. Han fick ock allas röster».

338.

Jag har läset alla dessa 5 resolutioner öfwer Ekbarkningen på stammen, och är blefwen lika slug, som jag war tillförene. Mitt råd woro att de intet trycktes, ty de bewisa alt för mycket det som intet åstundas, nämligen att wår mästa kundskap består i pratke; ty här resoneras a priori, som hade aldrig physique warit till i werlden; aldrig vegetations lagar uptäkte; aldrig experimenter giorde. De förekomma mig som resonementer på caffehus, där petimetrar tro sig förstå alt, utan att wetta dett minsta. De tro att matskar genereras æquivoce, att deras ägg flyga i luften; med oändeliga flere absurditeter.[1]

De borde wetta åtminstone, för än de resonera, att saften updrages genom *vasa capillaria ligni*[2]; att den födande saften är *viscosus;* att detta *viscidum* i alla vegetabilier är antingen *gummosum* äller *resinosum;* att *gummi* calcineras af elden, solveras i watn; at *resina* brinner i elden, men solveras af *spirituosis & oleosis,* och ej *vice versa.* Att de resineuse barrträden äro *sempervirentes;* att de *gummosæ* äro löfträden; att resineusa *principium,* under vegetationen om sommaren, muteras till *gummosum;* att detta *gummosum* om wintren förwandlas mer och mindre till *resinosum.*

E. gr. en rot af *Angelica* är om wåren lös, full med gummi, då hon germinerar; men om wintertiden, att bewaras ifrån isen, är full af *resina* och fast. således sker med alla perenna wäxter mer och mindre.

Ekens *vis* är att wara *stiptica* och *adstringens*, som alla andra *plantæ coriariæ. stipticum* blifwer af *acido et terrestri simul. stipticum* och *mucilaginosum* äro mer contraire än *stipticum cum resinoso.* ty blifwer fast, att om barken tages om wårtiden af Eken, så är han mindre *depsans* et *coriaceus* än om han tages om wintren. Altså är lättare för garfwarne att sambla barken och torka den om wåren, än om hösten; men aldrig blifwer wårbarken för dem så nyttig, som höstbarken. Men Garfwarne få af eken, då den står på stubbe, allenast barken af stammen, och ej af grenarne, som giör dett mästa Intet skada de maskar den afbarkade eken, som sätta sig på ytan, att supa saften, utan de som bora trädet; de som skada lägga lättare sine ägg under barken, än på nakna bolen. Trädet torkar intet första sommaren, utan står grönt, och bör huggas nästa winter; altså är ej quæstion om rutnelse. Hugges eken om wåren, då hon är full af gummi, rutnar hon snart; men om wintren full af *resina*, är hård, fast och blifwer mer beständig.

Barkningen kan intet wara skadelig; kan intet giöra röta; kan intet draga insecter; ty stammen lefwer första sommar, drager saft till quistarne, fast hon är skalad; står altså emot röta; står emot trämatskar, som äta tort *lignum*, ty de äta nästan aldrig det lefwande. Men trädet bör huggas följiande winter, och ingen må tro, att trädet blifwer fastare och tätare af det at samma skalas om sommaren, men ej häller lider, då det nästa winter fått satt sig, och då afhugges.

Ibland alle desse swar är N:o 5 äfter mitt begrep det bästa, ja det enda, som är alwarsamt och folkligt skrefwit.

Carl v. Linné.

Egenhändiga originalet finnes i Vet. Akad:s bibliotek inom ett konvolut med påskrift: »*Diverse papper rörande Linné*».

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill V, rödt lack.

[1] Beträffande anledningen till detta Linnés utlåtande lemnar Vet. Akad:s protokoll för den 13 Februari 1760 följande upplysning: »Upl. Kongl. Majestets nådigste befallning til K. Academien, at inkomma med des underdåniga utlåtande öfver följande mål. Kongl. Majestet har redan för några år, på Academiens tilstyrkande befalt, at de Ekar, som skola fällas til Amiralitetets behof, böra föregående vår uti Safve-tiden barkas på stående rot, på det garfverierna må få fullt gagn af barken, som i Safve-tiden är bäst, och Amiralitetet tillika få hårdare och varaktigare trä-värke. Här emot har K. Amiralitets Collegium nyligen invändt, at träd, som et eller flere år förut blifvit barkade på roten, innan

de fäldes, hafva befunnits skadade af mask och röta, samt til Skepsvärke aldeles odugelige. Den undersökning, som K. Amiralitetet här om insändt, uplästes, och befants där af, at man låtit Ekarne stå afbarkade i flera år, då det ej är underligt, at de blifvit imedlertid angripne af mask och röta. Herr Linnæus, som redan haft del af alla Documenterna, hade skrifteligen och ganska moget utlåtit sig, at om träden barkas i Safve-tiden, och sedan fällas nästa höst eller vinter, skola Ekarna ei däraf taga minsta skada, utan tvänne angelägna ändamål tillika vinnas, som äro durabelt virke til Skepsbyggerierna och god bark för Garfverierna. De närvarande Ledamöter voro så mycket mera härom ense, som saken redan flera resor varit ventilerad i Academien, neml. år 1742 och 1752. Beslöts ock, at Herr Linnæi eget betänkande skal biläggas och inlemnas til Hans Majestet». — Äfven Kongl Maj:t hade ålagt Akademien att »inhämta Archiatern och Riddaren Linnæi tankar». Bland de af Amiralitets-Collegium lemnade »resolutionerna», öfver hvilka Linné fällde en så omild dom, funnos äfven sådana af Gabr. Polhem, G. Sheldon och G. Fr. Leyonankar, alla tre ledamöter af Vetenskaps-akademien. — Akademiens skrifvelse inlemnades den 27 Februari och föredrogs i Rådskammaren den 17 Mars.

[2] De i detta bref förekommande latinska ordens betydelse: *vasa capillaria ligni* = vedens hårfina kärl; *viscosus* = klibbig; *viscidum* = klibbigt ämne; *gummosum* = gummiartad; *resinosus* = harzartad; *spirituosus* = sprithaltig; *oleosus* = oljaktig; *sempervirens* = ständigt grönskande; *principium* = hufvudbeståndsdel; *vis* = verkan; *stipticus* och *adstringens* = sammandragande; *planta coriacea* = växt, innehållande garfämnen; *acidus* = sur; *terrestris* = jordartad; *mucilaginosus* = slemmig; *depsans* = garfvande; *lignum* = ved.

339.

Min Herre.

— — I dag hade jag bref af stackars Martin. han är flitig och giör godt, samblar observationer, som äro märkwärdige. När det är genomläsit, så war af den gunsten och sänd mig det tillbakas.

Gud gifwe, att någon kunne gå i förskott åt honom på hans stipendium, ty han borde conserveras.[1]

Om M. H:re skrifver till honom, så befall honom änteligen sambla af det som ligger i watnet som perleband och ätes af sill och Hwalar. Alla tala därom, men ingen *oculatus* har sedt det.

Vale.

Upsala 1760 d. 1 April. C. L.

Efter afskrift i B. Bergii brefsamling (vol. XVI s. 325). Början saknas.

[1] A. Martin hade 1759 af universitetet i Åbo erhållit ett »för studerande, hvilka i studio oeconomico patriæ viste skicklighet», afsedt *stipendium Ekestubbianum,* hvilket då för första gången utdelades. Som detta — 600 dlr kpmt — utfölle först på sommaren, hemställde biskop Mennander, att Akademien skulle förskottera sagde summa, och »var K. Academien så mycket benägnare at samtycka det Contoiret må gå förskott för dessa 600 daler, som Academien eljest knapt kunnat undangå, at dels af medlidande, dels ock til belöning för hans vackra Observationer skänkte honom några 100 dlr, såsom Hon tilförene flera resor giordt» (prot. den 6 Febr. 1760).

340.

Min Herre.

Penningarne har jag lefwererat till Hr Burmannus[1]; recipisse föllier.

Tack för brefwet ifrån Hr Martin.

jag trodde wähl att Hr Tursen[2] ej skulle få skottet fast. Hr Solander har haft det i sine händer och noga sedt det[3], men där borde wara figur med microscope giord. Det är troligt att mycket debiteras för skott, som ej är skott.

Hr Tursen måste ofelbart hafwa tagit matsken i Renarnes lungor och lagt honom förwarad i Spiritu. För Guds skull bewara honom at jag kan få se honom.[4]

Sist fick jag bref af Du-hamel[5] om hans bok, som min H:re nämde.

Äfter Min Herre får böcker från Paris, så war gunstig och lätt mig wetta, om Brissons[6] om foglar är i den samblingen.

Vale.

Upsala 1760 Aug. 1. C. Linnæus.

Efter afskrift af E. Ährling.

Utanskrift och sigill som på bref. 292.

[1] Se bref. 310.

[2] Se bref. 272 not. 1 och 335 not. 1.

[3] Se bref. 335.

[4] Tron på tillvaron af en sjukdoms- och dödsbringande *Furia infernalis* höll länge i sig, fastän man ej lyckades erhålla något exemplar däraf, ej ens från G. Snellman, trots den utlofvade belöningen och den enligt uppgift ymniga förekomsten i hans hemort. För att vinna klarhet i denna dunkla fråga, beslöt Akademien 1775, sedan i Handlingarne införts en *Berättelse om Boskapssjukan, som var gängse i Finland år 1774, som ock smittade Människor,* att utfärda en uppmaning till »Läkare, Präster eller andre Stånds-Personer i Wester- och Österbotten samt Finland, där rätta Skott-sjukan säges som oftast

angripa och merändels hastigt döda både Människor och Boskap, det ville de om de råka sjelfve se, eller af påliteligt förståndigt höra någon händelse, uti hvilken en liten Mask tyckes hafva kommit ur luften, inkrupit i köttet och varit ögonskenligen vållande till skadan eller döden, meddela K. Academien omständelig berättelse derom: hvarjämte K. Academien lemnar den en Guld-Jetton af 10 Ducaterer til Belöning, som först insänder sjelfva Furian eller Masken, väl förvarad i Brännvin eller eljest, på det man en gång må lära känna dess rätta skapnad och beskaffenhet». — Ännu i Handlingarne 1795 meddelar Adolph Modeer en uppsats om »*Slägtet Dödskott (Furia)*», som dock ej lemnar något bidrag till frågans utredning. Att detta djur, som upptagits i vetenskapliga skrifter endast på grund af en vida utbredd folktro, är att hänföras till mytens område, är för länge sedan konstateradt.

[5] Se bref. 327 not. 4. — Förmodligen afses här hans *La physique des arbres* (Paris 1758).

[6] Mathur. Jacq. Brisson, fransk fysiker och zoolog, född 1723, död 1806. Det här nämnda arbetet är *Ornithologie, ou Méthode contenant la division des oiseaux en ordres, sections, genres, espèces, et leurs variétés* (Paris 1760, 6 vol. in 4:o).

341.

Min Herre.

Auctor om Brandaxen[1] har säkerligen icke råkat at uplösa gåtan.

Intet kommer det af *frustratione foecundationis*[2], ty hwarföre skulle då hwart korn wara i brand, hwarföre icke ett äller annat i andra ax.

jag har hört en tysk, som tycks närmare råkat saken.

förbl.

Min Herres
lydigste tienare
C. Linnæus.

Upsala 1760 d. 2 Sept.

Efter afskrift af E. Ährling.

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill V (mycket skadadt), rödt lack.

[1] En uppsats härom af H. Hederström upplästes vid Akademiens sammankomst den 30 Augusti 1760.

[2] Felslagen befruktning.

342.

Min Herre.

jag tager mig den friheten communicera ett phænomenon, som ej hörer till mitt *forum;* hoppas doch, min Herre ursäktar mig att jag går *extra oleas.*

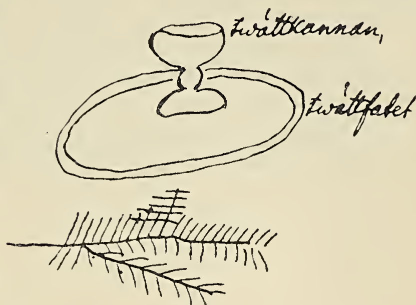
De Gamble hafwa talt om en konst, som nu är *inter artes deperditas,* som de kallade *Palingenesia.* Francus[1] har utur de gamblas erudition utletat alla de *dicta,* som där om finnas, att bewisa det en sådan konst warit dem bekant. äfter *palingenesia literarum* wet jag ingen, som den förstått. Det sägs, att Kirkerus[2] skola wisat det i Rom för drotning Christina och hennes suite. jag har läsit för 20 åhr sedan wid pass, i *actis Nat. curios.* om en, som præparerat ett *infusum frigidum* af Roser, som ej lyckats, och satt glaset på en hylla, där det stått några åhr förgätit, en gång då han en afton stiger up på hyllan, får han se i glaset, att wätskorna delat sig, liksom i blad af Roser, men utan färg, det han afmålade.

jag fick för en månad sedan af Commercierådet wälborne Hr BungenCrona[3] en quantitet Thèfrön; jag försökte i watn om de skulle wara friske, med fant, att de, som allmänt sker med Thefrön, woro förskiämde, fast kiernan tycktes wara frisk.

jag slog utur twättkannan på twättfatet watn, i hwilket fröen lågo hela 8 dagarne och macererades. Watnet blef brunt; fröen borttoges och såddes. Detta bruna watnet stog der ännu hela 8 dagarne, om ej mer; jag hade mitt nöje att se, huru det bruna watnet drog sig i hop ifrån det klara watnet på twättfatet och wisade liksom en måhlning af buskar i lösa watnet och tyckte mig här se ett species af *palingenesie.* änteligen frös watnet i kalla kammaren, och behölt aldeles den figur, som det tingerade watnet hade för ut, att isen låg i twättfatet aldeles i grenar och löf, såsom det på medföljande figur[4] wisas. isen war hög wid pass som en tum och emällan grenarne blef ej den minsta is af det klara watnet. Det war så besynnerligt, att jag aldrig sedt dylikt. jag wiste det för Hr Adjuncten Melander[5] och Magister Docens Bergman[6], som bägge åskådade det med lika förundran.

Den isen, som wisar sig på fenstren är flat, upfyld emällan grenarne med is. Det hafwa warit de, som trodt, att den härörer af vegetabiliske utdunstningar, kanske sedan de passerat Diurens kroppar.

Det war märkwärdigt att det watnet som stod i twättkannan war och frusit, men som i det inga Thefrön warit blötte. så frös det på ordenteligt sätt äfter crystallisations lagar *ad angulos*, liksom salter crystalliseras, hwarföre ock Newton säger, att watnet är ett liquide salt.

Ursäkta, att jag oroar med en sak, som jag ej sielf wet, om den är betydande äller intet, ty detta är ej min sak.

C. Linnæus.

Det war artigt, att Hr CamarH. De Geer kunne upfinna, hwaräst Bromsar genereras och deras metamorphosis[7], som aldeles warit obekant för de Naturkunnige. *Volvox* är ock rätt artig.

Hr Mangaard[8] skall wara ganska wälkomen.

Vale.

Efter afskrifter af E. Ährling och B. Bergius (vol. XIII s. 519). Odateradt, men säkerligen skrifvet i December 1760.

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill V, rödt lack.

[1] Georg Franck von Franckenau, född 1643, med. professor först i Heidelberg, sedan i Wittenberg, slutligen dansk hoflif-medicus, död 1704. Hans skrift *De Palingenesia sive resuscitatione artificiali plantarum, hominum et animalium e suis cineribus liber singularis* utgafs med kommentarier af J. Chr. Nehring (Halle 1717).

[2] Athanasius Kircher, född 1602, jesuit, mångsidigt lärd och mycket produktiv författare på de mest olikartade områden, död 1680.

[3] Carl Gustaf Bunge, adlad Bungencrona, född 1700, kommerceråd, död 1761.

[4] Som originalbrefvet är förkommet, hafva dessa afbildningar reproducerats efter B. Bergii afskrift. Däremot är den stora planschen med Linnés egenhändiga påskrift kopierad efter originalet, hvilket — förunderligt nog — finnes inhäftadt i vol. XIII af B. Bergii brefsamling.

[5] Daniel Melander, adlad Melanderhjelm, född 1726, docent i fysik och sedan astronomie professor i Upsala, Vetenskaps-akademiens sekreterare 1786—1803, död 1810.

[6] Torbern Ol. Bergman, född 1735, professor i kemi vid Upsala universitet, ledamot af franska akademien, död 1784. Under sina studentår egnade han sig med stor ifver åt botanik och zoologi samt tillvann sig därunder Linnés synnerliga uppmärksamhet. En af honom författad afhandling om *Coccus aquaticus*, om hvilken Linné gaf vitsordet »*Vidi et obstupui*» (jag såg och häpnade), intogs i Vet. Akad:s Handlingar 1756 s. 199—204.

[7] Vid Akademiens sammankomst upplästes tvenne af De Geer inlemnade »rön», det ena »*om Brömsarnes ursprung*» och det andra »*om et Insect som kallas Volvox*». Begge finnas i Handlingarne för 1761.

[8] Christian Elof Mangor, född 1739, slutligen stadsfysicus i Köpenhamn, död 1801; vistades 1760—62 i Upsala såsom Linnés lärjunge.

343.

Min Herre.

Den högste Guden uppehålle Min Herre i detta och många påfölliande år till prydnad för wårt fädernesland och augment för wettenskaperne.

För Du Hamels[1] bref tackar jag öfwermåttan.

Ibland oeconomiske frågorne torde en förtiena sitt rum, näml.: hwadan Krampsiukan härrörer? denna siukdom har grasserat i södra delen af riket 4 à 5 gånger i manna minne. Hela byar, ja soknar hafwa där af blefwit ansatte; många eländigt dödade. Hon gick för några åhr sedan eländigt i Smoland, Bleking etc., då folket drogs tillsamans med största smärta, tills de ändteligen satte lifwet till. Hon måste härröra af något fehl uti oekonomien, ty ehuru många 100de, ja tusende, woro af henne angrepne, smittade hon dock aldrig Sättes denna frågan, skall jag hålla mig framme och biuda till att bita nöten, och tror jag aldrig att ett *præmium* nyttigare för riket kan anwändas; ty säkert kommer denna åter äfter några åhr, däräst hon ej förekommes med oeconomie. Siukdomen har ock gått flere gånger i tyskland, utan att någon dödelig kunnat uptänka orsaken.[2]

Om någon kunne skaffa The eller Chinabarken lefwande och wäxande till Europa äller Sverige, wore icke den belöning wärd, hwar om riksens ständers manufacturs deputation borde ärhinras, som desse tu ting draga så stora pgr och säkert kunne här wäxa, åtminstone i Skåne; men jag wet ej, hwad som förblindar menniskior, till andras förmon.

Is after Thefrös infusion upsala 1760 mense Decembr.

Hr Hofrådet Stehlin[3] i Petersburg, som skall wara en makalöst artig Herre, har genom Hr Baron Posse[4] af mig begiärt, det jag wille hos någon Trädgårdsmästare i stockholm förskrifwa för honom de trädslag, som på innelychte *pro memoria* äro specificerade. Men som jag bor fierran från stockholm, och ej kiänner Trädgårdsmästarne, utbeder jag mig den grace få anmoda Min Herre tala med någon Trädgårdsmästare, som dem öfwerstyrer på Petersburg; betalningen blifwer säker, då räkningen gifwes. Men skulle detta falla Min Herre för mycket beswärligt, utbeder jag mig samma *pro memoria* tillbakas.

Jag förbl. Min Herres
ödmiuke tienare
Upsala 1761 d. 15 Jan. C. Linnæus.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill V (sönderbrutet), rödt lack.

[1] Se bref. 327 not. 4.

[2] Vid sammanträdet den 11 Februari 1761 bestämdes, hvilka prisfrågor för året skulle utställas. Fjorton olika förslag hade ingifvits, bland hvilka äfven Linnés om krampsjukan. Detta blef emellertid ej godkändt, utan i stället utvaldes: »Om Orsakerne til Mossa på Ängar, samt hvilket sätt må vara det bästa och minst kostsamma at förekomma och utrota den samma», och 2) »Hvad kan vara orsaken, at Gickt har i de senare åren blifvit en mera allmän sjukdom här i Landet än tilförene, samt hvilke äro de bäste försökte förvarings- och botemedel för samma sjukdom?». — Först långt senare upställde Akademien frågan om den s. k. Dragsjukan såsom prisämne, hvarvid Kungl. Hofpredikanten, Teol. Doctorn och Prosten i Jemshög Jöran Öller »belönades med K. Vet. Akad:ns instiftelse-medaille i guld med omskrift: »*ditabit fructibus ævum*». Hans afhandling trycktes i Stockholm.

[3] Jacob von Stehelin, född 1710, sekreterare i Kejserl. Vetenskaps-akademien i Petersburg, död 1785.

[4] Mauritz Posse, född 1712, Svensk envoyé vid Ryska hofvet 1752—62, sedan landshöfding i Elfsborgs län och riksråd, död 1787.

344.

Min Herre.

Rönet om fiskarne[1] har jag giönomläsit, som är rätt wackert, men jag önskade wetta det åberopade om fiskarnes ålder,[2] och huru man kan se på en fisk huru gamal han är.

En capitaine ifrån China gaf in förleden ett rön om chinesiska oliofröet[3], utan att kunna säga, af hwad ört det togs. Örten är nu uppwuxen och är intet annat än wåre ordinaire Rättiker[4]; men en varietet där af *radice tenui annua,* men aldeles samma Species med de allmänne Rättiker.

De Gorter[5] heter David och är LifMedicus hos Kajserinnan i Ryssland, bor i Petersburg, har utgifwit *Floram Geldro-Zutphanicam.*

At få hampa äller lin af hwita Meliloten[6] tyckes gå an; jag har det aldrig hört äller sedt tillförene.

Rönet om fiskarne har jag lämnat till Prof. Berch.[7]
jag förbl. med all estime

Min Herres
ödmiuke tienare

Upsala 1761 d. 8 julii. C. Linnæus.

Förledit åhr tog jag mig friheten beswära om en commission af träds öfwersändande till Ryssland.[8] M. H. lofwade sig tala med Rådm. Gother[9]; om det ej skedt, torde det kunna ske i höst.

Efter afskrifter af E. Ährling och B. Bergius (vol. XIV s. 266).

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill V, rödt lack.

[1] *Rön om Fiske-Plantering uti Insjöar af Carl Fredr. Lund, Rådman i Linköping,* intaget i Handlingarne 1761 s. 184—197.

[2] »Åldren är utsatt efter Kyrko-herden Herr Magister Hederströms Rön, nämligen efter antalet af ringar uti Fiskens ryggkotor, hvarom kan läsas i Kongl. Vet. Acad. Handl. för år 1759» (anf. st. s. 194).

[3] »Herr Capitaine Ekeberg, som så ofta tjänt Academien med Rön, Ritningar och Naturalier eller andra sällsynheter ifrån China, var nu närvarande, och giordes honom af Herr Præses tacksägelse. Han hade nu låtit upföra en Chinesisk Olje-press, som han upviste, och förklarade sättet at bruka. Den är, såsom alla Chinesiska inventioner, ganska simpel, men gör dock stor effect. Nu utdeltes ock af det Chinesiska Oljefröet» (protok. den 4 Mars 1761). — I Handl. för 1764 s. 327—330 finnes en *Berättelse om Chinesiska Olje-fröet och dess trefnad i Sverige af Carl Gust. Ekeberg.*

[4] *Raphanus sativus γ. chinensis annuus oleiferus* Linn. Spec. plant. ed. II p 935.

[5] Se bref. 336 not. 1.

[6] Bergmästaren Axel Cronstedt hade till Akademiens sammankomst den 1 April 1761 insändt ett meddelande, »at af Örten *Melilotus* kan tilredas et slags Lin, hvaraf prof medfölgde, som upvistes, tillika med det däraf spundna garnet».

[7] Anders Berch, född 1711, förste innehafvare af oeconomiæ professuren i Upsala, sedan akademi-räntmästare, död 1774. Ledamot af Vetenskaps-akademien sedan 1746.

[8] Se bref. 343.

[9] Engelbrecht Gother, född 1703, rådman, sedan handelsborgmästare i Stockholm, död 1775.

345.

Min Herre.

Af mig frågas om första upkomsten af wettenskaps academien; denna lämnas såsom hon wärkeligen skedde.

Så snart jag hemkom från mine reser 1738 blef jag besynnerligen bekant med hr cap. Triewald[1], som war wärkelig. en artig man, nitälskande om det allmänna, war bekant med de fläste; hade lätt wid att tala och insinuera, och alltid dref fäderneslandets upkomst och att man borde se sig omkring, äfwen som engelsmännerne, för hwilka han hade stor kiärlek.

Under wår bekantskap talades dagel. huru en wettenskaps societet borde inrättas i stockholm, som skrefwo endast om oeconomiske och practiske saker, och det på modersmålet, ty han war ej sielf studerad, och altså war ej nögd med wettenskaps societeten i Upsala, ehuru han war des ledamot, i hwilken han laxerade Pave bref, philologica &c.[2] Han trodde, det jag skulle synnerlig. där till kunna bidraga med rön uti natural historien, at wij i hwar handling kunne få nogot där af infört. han förmente sig altid wid mechaniska saker kunna præstera præstanda, och om wij togo där till några goda hushållare, så skulle den saken wara giord.

Han berättade att Baron Cederhielm[3] och Baron Bielke[4] för några åhr, om jag mins rätt för 4 a 5 åhr tillbakas, hållit på med lika sak, men att de desisterat, som de ej woro i stånd att fullföllia en sådan sak.

Hwar ewige gång wij woro tillsamans, äller råkades i staden, talte wij om detta projectet; tills jag äntelig. sade honom att man borde begynna och tala mindre. äfter några dagar berättade han mig att han talat med Hr. Bar. v. Höpken[5], som jag ej kiände,

och undrade hwad han kunne præstera; men Triew. berättade mig dennas stora ingenium, huru han woro den aldra bäste att upsätta och regulera statuta och formen till societeten, hwilket högst fodrades.

Com.r. Alströmer[6] bodde mitt i staden i sin swärfaders hus. War en allmänt accrediterad man, och meriterad för så mycket godt han infördt i fäderneslandet. Hade wid denna warande riksdagen stor credit och triumpherade öfwer sine owänner; wij kommo öfwer ens att taga honom i wårt sällskap, såsom den där war nitälskande om alla practiska wettenskaper, god wärd, och hos hwilken wij kunne bequämligast samblas och menlöst om aftnerne förnöja oss under denna inrättning, som ej misshagade mig.

Triewald, jag och B. Höpken kommo öfwerens att en afton gå till com. Alström; wij berättade wårt wäsende, som honom hiertelig. behagade, och wij fingo där wårt hög-quarter.

Wij funno först för godt att taga Bar. Cederhielm och St. Bielke i wår societet, äfter de för några åhr haft samma intention. Men B. Cederhielm war på landet, och aldrig i wår sambling. B. Bielke war med oss ett par gånger. flere gånger samblades wij hos Alström, till des B. Höpken uppsatt concept till statuta och wij hört detta föreläsas, och ändrade äller tillade hwad som tycktes.

Här på funno wij för godt att kasta lott om ordningen emällan oss 6; Triewald, jag, Höpken, Cederhielm, Alström, Bielke. Lotterne togos numerade utur en hatt, och där äfter blef den ordning som i acterne synes. samma afton togo wij lott om första præses och lotten föll på mig, som saluterades straxt, och kallades då præsident. Hr Bar. Höpken hade påtagit sig sielfwilligt secreterare tiensten.

Wij begynte wåra samblingar uti det rum, som Triewald holt sine föreläsningar på riddarhuset, uti experimental physiquen.

Wij satte oss före heligt att aldrig för wänskap äller något annat intaga någon annor till ledamot, än den wij woro öfwertygade kunna bidraga till nyttiga rön för acterne. wij projecterade hvar sine ledamöter. Jag projecterade Reuterholm, Ehrenswerd, Ribe, Sahlberg, Roberg, Celsius O., Moræus, Brant, men Triewald projecterade Nordenberg, Celsius A., Sandberg, Stobé, Scheldon, Brandt, Polheim[7], andra andra.

Ännu war ej förordnat, att någon oration skulle hållas wid præsidii afläggande, utan endast ett kort tahl och complement;

men jag, som ej kunne tala utan att tala om något, giorde talet om Insecterne[8], som behagade, och där äfter blef mode att orera om något bequämligit argument.

Bar. Höpken dref att wij fingo Kongl. stadfästelse, utan att wij andre hade där af beswär.

Gr. Cronstedt antogo wij för räckenskapernes hushållande med wåra acter.

Jag blef Præsident först i Junii månad, och altså kom att wara i 4 månader.

Wij gofwo då försäkrings skrifter att som ärlige swänske män giöra wår förretning. Pr. Meldercreutz blef indragen, men måste och gå ut, för det han ej wille skrifwa en sådan försäkring, ty det ordet ärlige swänske män, trodde han betyda hattpartie.[9]

Mer ärhindrar jag mig icke i hastighet.

C. Linnæus.

Nu märker jag mig blefwit gammal, som glömt rönet om fiskars ålder[10], såsom jag det aldrig sedt äller kendt. jag har sett det igien, och är det aldeles godt och rätt artigt.

Rönet om fiskeplanteringen[11] återsändes; det är rätt wackert och meriterar aldeles insättas, ehuru i stort torde [man] kunna wackert rabbatera på winsten.

Originalet eges af Vetenskaps-akademien och är försedt med följande påskrift:

Skal förvaras i Academiens jernkista bredvid de handlingar, som röra Academiens instiftande, enligt Vetenskaps Acad. beslut af d. 14 Sept. 1838.

Jakob Berzelius.

Brefvet är odateradt, men med all säkerhet skrifvet under sommaren 1761.

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill V, tvenne skadade; rödt lack.

[1] Mårten Triewald, född 1691, »Captain Mechanices vid Fortificationen», död 1747.

[2] Härmed hänsyftas på en i de nyligen utkomna *Acta Literaria et Scientiarum Sueciæ* för 1737 intagen *Bulla Pauli ii*, hvarigenom Nils Sture erhåller tillstånd att själf välja sin biktfar, äfvensom en af Ol. Celsius författad uppsats öfver en i bibeln omtalad växt.

[3] Carl Wilhelm Cederhielm, född 1705, sedan kammarherre och godsegare, död 1769.

[4] Sten Carl Bielke, född 1709, kammarherre och assessor i Åbo hofrätt, sedan vice præses därstädes, död 1753.

[5] Anders Johan von Höpken, född 1712, baron och kanslijunkare, sedan grefve, riksråd, kanslipresident och Upsala universitets kansler, död 1789.

[6] Jonas Ahlström, född 1683, kommerseråd, död 1761; adlad Alströmer. Hans svärfar var den rike Stockholms-köpmannen Johan Claësson.

[7] Om de här uppräknade personerna må endast följande meddelas: Nils Reuterholm, född 1676, landshöfding i Dalarne (hvarunder han bekostade Linnés resa 1734 i denna provins) och sedan i Örebro, död 1756. — Augustin Ehrensvärd, född 1710, »Captain Mechanices wid Artilleriet», sedan grefve, fältmarskalk, Sveaborgs grundläggare, död 1772. — Evald Ribe, född 1701, med. doktor, Kungl. Lifmedicus, sedan præses i Collegium medicum, död 1752. — Johan Julius Salberg, född 1680, amiralitets-apotekare i Stockholm, död 1753. — Lars Roberg, född 1664, medicine professor i Upsala, död 1742. — Olof Celsius, född 1670, teol. doktor, professor primarius och domprost i Upsala, död 1756. — Johan Moræus, född 1672, stads-physicus i Falun, Linnés svärfar, död 1742. — Georg Brandt, se bref. 217 not. 3. — Anders Johan Nordenberg, född 1696, ingeniör, sedan landshöfding i Nylands och Tavastehus län, död 1763; adlad Nordenskiöld. — Anders Celsius, född 1701, astronomie professor i Upsala, död 1744. — Olof Sandberg, född 1697, regeringsråd, död 1750. — Lorenz Christopher Stobée, född 1676, generalmajor och direktör vid Fortifikationen, sedan landshöfding i Göteborgs och Bohus län, död 1756. — Gilbert Sheldon, född 1710, skeppsbyggmästare vid kungl. flottan i Karlskrona, sedan öfverskeppsbyggmästare, död 1794. — Christopher Polhammar, adlad Polhem, född 1661, kommerseråd och Director Mechanices, död 1751. — Carl Johan Cronstedt, född 1709, hofintendent, sedan president i Kammar-Collegium, död 1779. — Jonas Meldercreutz, se bref. 279 not. 1. — Bland andra af Linné till ledamöter föreslagna var ock Assessor Emanuel Svedenborg; han föreslogs den 26 November och invaldes enhälligt den 10 December 1740. Vid sammankomsten den 8 nästföljande Januari infann han sig »och ville sit säte som sittiande Ledamot intaga. Hvarefter, och sedan han blifwit införd hölt dess tal, hwilket af Hr Höpken muntel:n beswarades».

[8] *Tal, om märkvärdigheter uti insecterne, hållit för Wettenskaps Academien uti Auditorio illustri, då första præsidiiskapet aflades 1739 d. 3 Oktober.* Stockholm 1739.

[9] Dessa sina betänkligheter synes Meldercreutz behöft rätt lång tid att öfvervinna, ty ehuru han den 15 Septemher 1739 tog sitt inträde och »fick et formulair til den wanliga försäkringsskriften, med tilsäjelse at til nästa gång dermed i Academien infinna sig», så aflemnade han dock sagda skrift först den 24 Oktober 1741. Under hela mellantiden, liksom ock efteråt, var han emellertid en flitig deltagare i Akademiens sammankomster och förhandlingar.

[10] Se bref. 232 not. 2.

[11] Enligt Vet. Akad:s protokoll »upl. Rådmannens i Linköping, Herr Lunds Rön om fiskeplantering» den 17 Juni 1761. Det intogs i Handlingarne för samma år. Däri göres den beräkningen, att man genom planterande af rommen efter 50 braxnar, 100 aborrar och 100 mörtar »förökt antalet i sjön til

20 Millioner Fiskar. Men som någon torde föregifva, at en del råmkorn vid planteringen kunde lida och på många obekanta sätt omkomma, så vil jag dela denna Summa, och taga allenast hälften, då likafullt öfwer Tio Millioner komme til lif. Hvad borde man väl sluta däraf, om man på samma sätt gjorde flit i de större insjöar, hvarest planteringen borde årligen öfwerstiga 100 Millioner».

346.

Min Herre.

De öfwersände rön har jag åhran återställa.

Hr Lidbecks rön är magert, och förstår jag icke, hwad det innehåller, ty att frön sås, blåsas och föras af foglar, är wähl ingen, som twiflar.[1]

Hr Braads[2] om Coffe är artigt, som det är giordt *in loco natali.*[3]

Hr Clercks[4] instrument för Spindlar har jag af honom fått; wet ock icke att någon annor sedt ett sådant. Det är wist, att utan det ser jag ingen möglighet att rätt kunna se Spinlarnes. *mores* och dem bewara lefwande och beqwämligen hela tiden-det är rätt inventieuxt.[5]

Den lilla runda asken är ej allenast artig att där med fånga spindlar, utan ock de minsta *Phalæner.*

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek, skrifvet på insidan af ett kuvert med utanskrift som på bref. 292. Odateradt, men skrifvet i medlet af 1761.

Utanskrift och sigill som på bref. 344.

[1] Han hade på hvalfven i »den gamle och mäst raserade kyrkan» i Landskrona funnit ej mindre än 49 högre växtarter samt dessutom några mossor och lafvar. Se Handl. 1761 s. 325.

[2] Christian Hinrik Braad, född 1728, »supercargeur vid Kongl. Svenska Ost-Indiska Compagniet». Beskrifningar på flera hans asiatiska resor finnas i Westinska samlingarne å Upsala bibliotek.

[3] *Berättelse om Coffé-planteringen och Handelen uti Yemen och Lyckliga Arabien* (Vet. Akad:s Handlingar 1761 s. 252—258).

[4] Carl Alexander Clerck, född 1709, kommissarie i Stockholms stads bemedlings-kommission, framstående entomolog, led. af Vet. Akademien, död 1765.

[5] För att få tillfälle att närmare iakttaga spindlarne, åt hvilkas studium han företrädesvis egnat sig, konstruerade Clerck tvenne »instrument», nämligen dels en liten rund ask, så beskaffad, att spindlarne utan att skadas lätt kunde däri fångas och bevaras, dels en större, fyrkantig, med glashuf försedd låda,

hvari de sedan infördes och underhöllos genom flugors insläppande. De finnas beskrifna och afbildade i hans afhandling: *Om Spindlars fångande och födande* i Vet. Akad:s Handl. 1761 s. 243—245 och tab. V. Härigenom blef han i tillfälle att jakttaga dessa djurs lefnadsvanor samt sätt att taga sin föda. »Näppeligen», säger han, »lärer underhållande af et kostsamt tjurfägtande (som ibland slutes med människans lifs förlust) kunna föreställa så många och nöjsama förändringar af skådespel, som imellan Hoppare-Spindlarne och Flugorne förefalla».

347.

Min Herre.

Hederströms rön om Mullwaden har jag genomsedt. jag har intet där emot, beklagar allenast, att det är magert, och att Academien skall nödgas uptaga sådane.[1]

Nog menar jag mig hafwa materia till rön, fast woro det flere, men jag har ingen ritare, och aldrig haft, sedan jag kom till Upsala. Nog äro här projectmakare i ritning, men inga *veri pictores*, som kunna imitera naturen.[2]

Med aldra första skall jag återsända Ledermuller[3]. jag måste conferera honom med Roesel,[4] utur hwilket wärk han tagit så mycket, då jag strax skall sända den tillbakas.

Upsala 1764[5] d. 11 Septemb.

C. L.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XV s. 80).

[1] Se bref. 332 not. 2. — I Vet. Akad:s Handlingar för 1761 finnes bland Utdrag ur dagboken sid. 327 ett meddelande om Kyrkoherden H. Hederströms sätt »at fördrifva Mullvadar utur Trägårdar», som han flera år med framgång praktiserat. Detta bestod däri, att en tom tunna nedgräfves i en grop och omgifves med väl tilltrampad jord. Den nedåt vända sidan saknar botten, men ej så den uppåtvända. I denna borras ett hål, genom hvilket trädes en stång, som nedstötes i marken. »På öfre ändan af stången sättes en Väder-Snorra eller Skramla. Så ofta det blåser och Snorran går, förorsakas en dallring i stången, som meddelar den med et dån i den toma tunnan, och tunnan åt marken rundt omkring til ansenlig vidd. Nu som Mullvaden är et sömnaktigt djur och vil gärna hafva ro imellan mat-stunderne, men här finnes ingen hvarken natt eller dag, så flyr han ifrån et så oroligt ställe».

[2] År 1760 fick Upsala universitet en ny ritmästare i Joh. Fr. Griese, som innehade platsen till 1787, men denne kunde lika litet som hans företrädare Nobelius göra åt Linné några dugliga afbildningar af naturföremål.

[3] Martin Froben Ledermüller, född 1719, »Beamter» och »Procurator am Stadt- und Ehregericht» i Nürnberg, död 1769. Hans företrädesvis mikroskopforskningar finnas sammanfattade i *Mikroskopische Gemüths- und Augenergötzungen.* Nürnberg 1761—1765.

[4] August Johan Roesel von Rosenhoff, född 1705, framstående målare och tillika nitisk naturforskare, död 1759. Särdeles berömda äro hans 1746—55 utgifna *Insecten-belustigungen,* vol. I—IV.

[5] Misskrifning af afskrifvaren i stället för 1761.

348.

Min Herre. Riddare.

Oändeligen tacksäjelse för de angenäme fröen ifrån Constantinopel; jag undrar att de kommit så hastigt.

Innelychte kom i dag under Societetens couvert, som borde gått på stockholm.[1] jag förstår intet frågan om Mossars utödande; jag tycker det warit bättre att få wetta, huru mossa kunne produceras, at ej *loca vacua* stodo *vacante*, ibland ett stånd här och där af örter på magra stycken; ty Mossa fördrifwer aldrig wäxter, men wäxa, der ej annat kan bärga sig.

Jag förbl. Min Herres
d. 11 Decemb. 1761 ödmiuke
Upsala C. L.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XIII s. 370).

[1] Antagligen hade något svar på den utsatta prisfrågan om utrotande af mossar på ängar (se bref. 343 not. 2) af misstag adresserats till Vetenskaps-Societeten i Upsala i stället för till Vetenskaps-Akademien i Sockholm.

349.

Min Herre.

Rönen återsändas.[1]

Beskrifningen på fiskmåsen bör icke införas, ty auctor kiänner ej fogelarten han beskrifwer.[2]

Beskrifningen på Pectiniten äfwen så, ty ingenting är *vulgatius.*[3]

Beskrifning på 3-fotade örnen kan passera med sine likar bland flere monstrositeter.[4]

Auctor hade bort nämna hwad fogel han beskrifwer, ty om Species är obekant, blifwer hela rönet onyttigt.

jag förstår ej *calculum* om *digit.* 7 och likwähl 5 klor.

C. Linnæus.

Efter afskrift af E. Åhrling. Odateradt, men säkerligen skrifvet i Maj eller Juni 1762.

Utanskrift som på bref 288.

Sigill saknas.

[1] Alla de här nedanför omnämnda »rönen» voro till Akademien insända af E. G. Lidbeck och hade remitterats till bedömande af Linné.

[2] Denna hade funnits i en samling uppstoppade foglar, som sändes Lidbeck af Prosten P. Högström i Skellefteå. Afhandlingen, *Beskrifning på en Fiskmås ifrån Lappland*, finnes införd i Vet. Akad:s Handlingar för 1764 s. 149—153. Antagligen hade den under de gångna tvenne åren blifvit omarbetad och förbättrad. Den ifrågavarande fogeln var en ung *Larus glaucus* eller den spetsbergska s. k. »borgmästaren».

[3] »Prof. Lidbecks Beskrifning om en Pectinit» upplästes vid sammanträdet den 19 Maj 1762, men finnes ej i Handlingarne.

[4] I Handlingarne för 1762 s. 164—5 finnes *Beskrifning på en trefotad Örn*, hvilken skjutits i Skåne, »under det han, uppe uti et högt och stort träd, höll på at uppäta en af honom fångad Hare. . . . Storleken var ansenlig: bredden imellan spetsarne af vingarne, då de rätt voro utsträkte, var en god karlfamn eller 3 goda alnar. . . Utom de tvänne fötter, som foglar allmänt hafva, satt på denna äfven en annan fot på magen, midt imellan de 2:ne rätta fötterna».

350.

Prof. Leches Rön är noga skrefwet och wisar hans oerfarenhet. icke har han något nytt, men dock intet absurdt. altså kunne det tryckas.[1]

Modeers[2] rön är wähl rön, men så litet att det knapt kan bära namn af rön. Lister[3] har det långt tydeligare.

Fischerströms[4] om kissel. Ordet kissel stöter mig, som hos honom är det samma som flinta, bössflinta; kissel kallas allmänt Quartzen.

Att flinta kommer af krita tänkte jag nu wara en så afgiord sak, att man ej behöfde lius om sohlklara dagen. Hwad dendriter äro, wet hwart barn i Lithologien hemma, och äfwen huru de ske; sal. Stobæi disputation[5] där om lägger det tydeligen för ögonen, fast han ej först det påfunnit.

Om flintorne är häller ej någon ny sak.

C. L.

Efter afskrift af E. Ährling. Odateradt, men antagligen skrifvet på våren 1762.

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill IV, rödt lack.

[1] Se bref. 203 not. 3. — Den här afsedda afhandlingen är säkerligen *Honungs-Daggens Historia,* som upplästes vid Akademiens sammankomst den 19 Maj 1762 och intogs i Handlingarne för samma år s. 87—104.

[2] Adolf Modeer, född 1739, landtmätare i Gefleborgs län, entomolog, död 1799. Hvarom hans här antydda »rön» handlade, har ej kunnat utletas.

[3] Mart. Lister, engelsk naturforskare, född 1638, död 1712.

[4] Johan Fischerström, född 1735, ekonomie-direktör, död 1796. Det var af olycklig kärlek till honom, som Hedvig Charlotta Nordenflycht 1763 sökte döden genom att kasta sig i Mälaren. — Den här antydda uppsatsen finnes ej omtalad i Vet. Akad:s protokoll och blef säkerligen utan vidare kasserad.

[5] Kilian Stobæus, *Historia naturalis Dendritæ lapidumque cognatorum.* Lund 1734.

351.

Min Herre.

Hr Müllers[1] rön är rätt wähl öfwersatt, och wärdt att införas i acterne.[2]

Hallers nya *enumeratio stirpium*[3] har jag ej ännu fått se, ehuru jag redan förleden höst begiärt både af Hr Salvius och wår Bokförare, att den måtte förskrifwas åt mig; jag hade den ganska nödig för 2:ne Species uti mine *Species plantarum*, som nu upläggas; och giör M. H. mig en hiertelig stor tienst, om boken ju förr, ju häldre, kunne lånas mig på några dagar, då jag den med största tacksamhet skall återställa. Gud gifwe, något tillfälle yppade sig snart att få se henne.

M. H:re täcktes icke emottaga Informations wärket för Printzen?[4] det war att wara wis och stor. Det war att älska wettenskaper och ej förblindas af glants. — —

Min egen Herres
lydigste tienare
Upsala 1762 d. 11 Jun. C. Linnæus.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XV s. 26). Slutet saknas.

[1] Otto Friedrik Müller, född 1730, dansk botanist och zoolog, slutligen »Etats»- och »Conference-Raad», ledamot af Vetenskaps-akademien, död 1784.

[2] *Beskrifning på Lim-Svampen* (Vet. Akad:s Handlingar 1762 s. 105—115). Den insändes på danska, och »Academiens ämnesvän, Herr Commissarien Clerck åtog sig, på anmodan, at öfversätta detta Rön på svenska» (protok. den 28 April 1762). — Svampens nuvarande vetenskapliga namn är *Bulgaria inquinans* (Pers.) Fr.

[3] A. v. Haller, *Enumerationum stirpium Helveticarum Partes I—IV.* Bern & Basel 1759—61.

[4] Då S. Klingenstierna för tilltagande ålderdomssvaghet önskade få lemna sin plats såsom kronprins Gustafs lärare, föreslogs Wargentin till hans efterträdare, hviket dock denne afböjde. I stället utsågs härtill B. Ferner: jfr bref. 264 not. 4.

352.

Min Herre.

Äfter långt letande i dag fick jag titulen:
Otto Fridr. Müller hovmester hos Grev von Schulin.[1]
Vale.

C. L.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Odateradt, men säkerligen skrifvet under sommaren 1762.

Utanskrift som på bref 292.

Sigill V, rödt lack.

[1] Jfr föregående bref. — Müller hade den tiden anställning såsom huslärare («hovmester») åt aflidne Statsministern Grefve J. S. Schulins son, Sigismund Ludvig.

353.

Herre och Riddare.

Foglen ifrån Hans Excell. Palmstierna[1] är *Motacilla Rubecula*, *Syst. Nat.* 188. n. 28. *Faun. suec.* 2. n. 260. han fins här i skogarne, mindre allmän, om hösten går han ifrån oss. jag kienner ej de franske namnen på foglar. — — — — — —

Præmium fick jag genom wår Minister i Petersborg;[2] hans son förde dem öfwer till mig. Det är hederligt, att ock wåra få nogot med af deras gulläplen.[3]

Om Kongl. Academien någonsin kunne få de prägeler, som slogs öfwer mig för några åhr sedan, så war gunstig och lätt mig där af slå några för min egen räkning. Min fader, Eder Morbroder,[4] den stora Hårleman slog första stämpelen;[5] hans Excellence lade andra reveren med *illustrat* till. Då jag bad mig lof få slå några där af, hade Ferman[6] behållit stämpelen, under prætext, att han den aldrig fått betald, och at jag borde gifwa ett par 100 plåtar, om jag wille hafwa honom äller ock betala hwar pg 4-dubbelt; intet thera hade jag då råd till.

jag förbl. med oafl. estime

Hr Riddarens
ödmiuke tienare
C. Linnæus.

Upsala d. 6 Nov. 1762.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XIV s. 589). En del är af honom utelämnadt.

[1] Nils Palmstierna, född 1696, en af de äldsta ledamöterna i Vetenskapsakademien, slutligen riksråd och kansler för Lunds universitet, död 1786.

[2] Se bref. 243 not. 4.

[3] Vetenskapsakademien i Petersburg hade för att få frågan om växternas sexualitet ändtligen afgjord 1759 utsatt härom en prisfråga. Härpå inkommo trenne svar, bland hvilka ett af Linné, som därför erhöll den utsatta belöningen, »100 ducater specie». Afhandlingen trycktes 1760 i Petersburg; en svensk öfversättning finnes intagen i *Skrifter af Carl von Linné: Valda smärre skrifter af botaniskt innehåll,* utgifna af Vetenskaps-Akademien 1908.

[4] Någon slägtskap mellan Hårleman och Wargentin har ej kunnat uppletas, hvarför antagligt synes, att benämningen »morbroder» af den senare användes på samma sätt och samma rätt, som Linné kallade Hårleman sin »fader». Jfr bref. 271 not. 4.

[5] Första upplagan af *Fauna Suecica* hade LINNÉ 1746 dedicerat till C. HÅRLEMAN, N. PALMSTIERNA, CL. EKEBLAD och A. v. HÖPKEN. Dessa förenade sig därför att låta prägla en medalj med LINNÉS bröstbild på ena sidan och på den andra inskriptionen: *CAROLO GUSTAVO TESSIN et immortalitati effigiem CAROLI LINNÆI.* Den af TESSIN sedan slagna hade samma bröstbild, men baksidan sådan, som angifves i bref. 319 not. 5.

[6] DANIEL FEHRMAN, född 1710, kongl. medaljör vid Myntet i Stockholm, död 1780.

354.

När M. H:re finner lägligt och beqwämligt skulle jag supplicera att M. H:re täckes underställa K. Wettenskaps Academiens Herrar ledamöter att till slut giöra mig en grace, som jag så mycket skyndar att åldras och får ej länge wara i deras hedersamma sälskap. jag är nu, utom Hans Excellence v. Höpken, snart sagt den endaste,[1] som är quar af *fundatores;* jag har aldrig undandragit mig att contribuera, hwad jag kunnat.

Min önskan woro att få slå 100 medailler äfter den stämpel, som sal. Hårleman bestälde på ena sidan och H:ns Excellence Tessin på andra. Hr Medailleuren Ferman har honom, men will ej låta mig slå någon, utan anting. jag skall betala ett par hundrade plåtar, äller ock betala pge-stycket dubbelt.

Det kostade Kongl. Academien endast ett enda ord.

jag har aldrig kunnat fått mer än ett enda aftryck.

C. Linné.

Efter afskrift af E. ÄHRLING. Utan datum, men antagligen skrifvet i November 1762.

Utanskrift och sigill saknas.

[1] Kammarherre C. W. CEDERHIELM lefde väl ännu, men han kunde egentligen ej räknas till Vetenskaps-akademiens stiftare. Se bref. 179 not. 1. Han dog 1769.

355.

Edel och Högachtad Herre och Riddare.
Min gamble Wän och Gynnare.

Nu är jag rätt illa utstäld. Alla mine gamble gynnare äro borta; jag har nu ingen att wända mig till. jag saknar sal. Hårleman som altid halp mig i nödens tid. Jag har endast en gammal wän uti Hr Secreteren, sal. Hårlemans wärdigste arfwinge. Jag tror, att Hr Secreteren will hielpa mig, om Hr Secreteren kan, men man winner ofta genom wänner och wänners wänner, där man sielf ej kan uträtta. Käre, hielp mig om det är giörligt denna gången.

Dett är den förtretelige Landsh. Tilas[1] som altid är contraire mot alla, och som nu fått tillfälle att betala mig för det jag ej warit af hans mening fordom i academien, i stenar[2] &c. &c. &c.

Sedan adels quæstionen blifwit afgiord, har Rådet gifwit Landsh. Tilas *veniam consecrandi*[3] öfwer alla nya wapn. jag har utwaldt ett som jag är oändeligen angelägen att få behålla. Det är min lilla *Linnæa* i hielmen; men i skiölden 3 fält: svart, grönt, rödt, de 3 naturens rike; och där på ett i tu hugget äller halft ägg, att beteckna naturen, som continueras och perpetueras *in ovo*.

Landsh. Tilas har jag corresponderat med och sökt winna honom med böner, humiliation, och offert af all tacksamhet, om jag fingo det behålla.

Linnæa har han lämnat mig i hielmen, men tillägger en hop gycklerie. men i skiölden förkastar [han] alt och gifwer mig absurderier.

3 fälten får jag ej hafwa för det färg ej bör möta färg; en assumerad hypothesis, som wähl i 50 andra wapn ej är observerad. och ägget får jag ej hafwa för metall i metall, som äfwen så litet är observeradt, och jag kan wisa 100 dylika.

När det 1 intet är för ut brukat; 2 ej absurdt; 3 ej mot *bonos mores*, kunne han låta mig det äga, och ej swedia alt ludit; det är ju min egen skam, om där uti woro fehl.

Han säger det passar ej i sigill; men det blifwer ju min skada. Med ett ord, bara för det jag åstundar, skall det icke ske.

Huru lätt kunne icke han låta det passera då han rådt, och jag icke wille det föllia. Det giör ju ingen skada.

Jag ser mig ingen utwäg med honom; jag wet ingen hielp, om ej min gamble gynnare antingen kan hielpa mig sielf äller genom wäns wänner. jag kan ej slippa till Stockholm under starka lästerminen att supplicera hos *superos* och *inferos*. Kiäre tag ej illa upp, att jag wågar giöra beswär med denna min bön i nödenes tid; ty jag wet ej hwart jag skall wända mig. Hielp mig, om det är mögligt för sal. Hårlemans skull, för wettenskapernes skuld, för Eder egen ärliga wänskaps skull.

Quæstionen är att få behålla mina 3 felt och mitt ägg; och till dess winnande hielpa icke

alla böner, som kunna utösas,
all humiliation och adoration,
alt hwad han will åstunda i valuta.

Det är mig sälsamt, att han här uti skall agera souverain.

Hälsa nådiga fruen från mig; säg jag supplicerade, att Henne täckes sporhugga sin k. man för sal. Hårlemans skull, att i denna sak bemöda sig för sin tienare.

Jag förblifwer

Min egen Gynnares
Upsala 1762 ödmiuke tienare
d. 16 Novembr. Carl Linnæus.

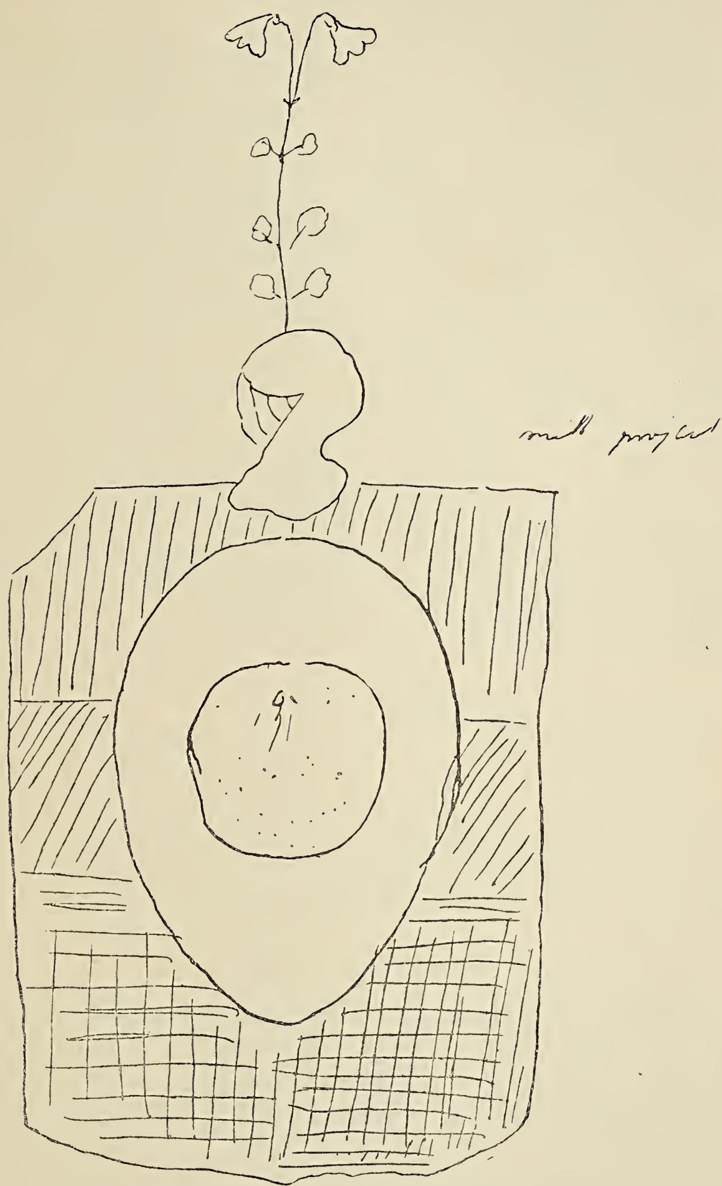
Sedan jag skrifwit förra, får jag Landsh. Tilas swar på min bönskrift med totalt afslag och änteligen slutelig dom; tycker Bror det jag är nogräknad, så krusar han ej länge, för än han slår sönder ägg och gula, och gör äggröra af altsamans; *id est*, giör mig owärdig til alt samans. Så at jag har ingen utwäg, om ej min enda gynnare kan hielpa mig.

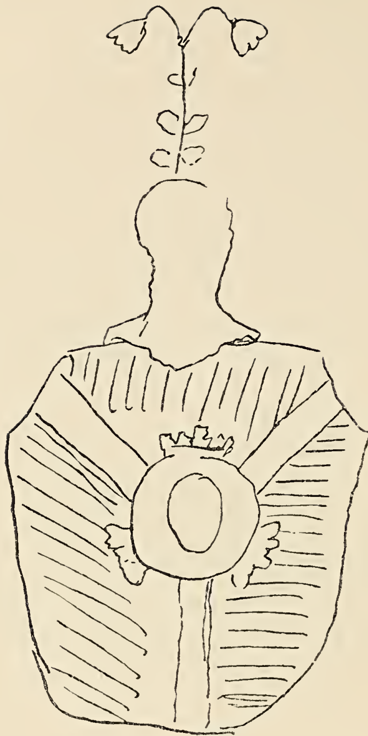
Har wäl Lands. Tilas macht att gifwa hwad märke honom behagas? låt mig det wetta.

Äfter jag ej får bruka det jag så mycket önskar, mån jag då ej kunde få taga det som är på andra sidan af Gref. Tessins medaille öfwer mig, som war 3 kronor med diur i en, örter i en och stenar uti en.

Jag wäntar på nästa post att höra min Gynnares swar, om jag har något hopp, äller om jag är ohielpelig.

Hans projekterade, som står på [näst]fölliande sida, gör, att altsamans betydar ingenting och blifwer mycket bråkeligt.

mitt project

af Tilas projecterad

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift som på bref. 288.

Sigill V, rödt lack.

[1] Daniel Tilas, född 1712, slutligen friherre, landshöfding och bergsråd, död 1772. Han var tillika riksheraldicus eller, såsom Linné i sina *Egenh. anteckn.* s. 69 säger, »Censor af wapnen».

[2] Jfr bref. 275 not. 10.

[3] Af originalbrefvet framgår, att Linné först skrifvit »*veniam schecanandi*», hvilket han dock sedan på ofvanstående sätt ändrat. — Närmare upplysningar om denna Linnés och Tilas' dispyt lämna de dem emellan vid denna tid vexlade brefven, hvilka framdeles skola meddelas.

356.

Min egen Gynnare och Riddare.

Hiertelig tacksäjelse för beswäret hos L. Tilas. jag trodde för ut att intet stodo at giöra; *ferendum, quod non mutandum. Nolentem trahunt, volentem ducunt fata.*[1] Emedlertid tackar jag för ett specielt wänskaps stycke och skulle önska mig tillfälle att det aftiena.

Tacka nådig fruen öfwermåttan för lökarne, som woro så wähl bewarade, och sielf tack som så wähl bewarat dem och öfwersändt dem. de woro alle friske och karske.

jag gratulerar till lilla arfwingen.
förblifwer med oaflåtelig uprichtighet och tacksamhet

Min egen Herres
ödmiuke tienare

Upsala 1762 d. 19 Novembr. Carl Linnæus.

Efter afskrift af E. Ährling.

Utanskrift och sigill som på bref. 292.

[1] Hvad ej hjälpas kan, fördrag. Ödet släpar den motsträfvige, leder den villige.

357.

Min Herre och Riddare.

Äfter Min Herres befallning, då Wettenskaps Societeten d. 16 sistledne war tillsamans, föreslog jag Hr Willson[1] på Min Herres tillstyrkande till Ledamot, som äfter något deliबererande blef antagen; det M. H:re täckes föreständiga honom, att då han sielf där med är nögd, får hans namn immatriculeras. — —

Min Herres Riddares
ödmiuke tienare

Upsala 1763 d. 18 April. C. Linnæus.

Aldrig mins jag när som jag skref detta om öhl[2], men hwart ord är mitt, och jag har aldeles upsatt dett samma; det skall wara mig en ähra, att det införes i handlingarne[3]. jag finner ej något där uti att ändra äller förbättra.

C. v. Linné.

Efter afskrift af Bergius (vol. XIV s. 373). En del har han utelemnat.

[1] Benjamin Wilson, född 1721, engelsk fysiker och kemist (äfven framstående porträttmålare), död 1788.

[2] Med 1749 erhöll Vetenskaps-akademien af Kungl. Maj:t privilegium att utgifva almanackor, och i den första sådan till Stockholms horizont infördes en *Beskrifning om Öl,* författad af Linné, dock utan utsättande af namnet.

[3] I Vet. Akad:s Handlingar för 1763 infördes (sid. 45—52) en uppsats af Jac. Faggot: *Förbättring på Dricks-profvare,* med anledning hvaraf Akademien den 20 April s. å. beslöt, att Linnés ofvannämnde afhandling om öl skulle »ock nu införas i Handlingarne, såsom et bihang til Herr Faggots beskrifning på Öl-profvaren»; hvilket ock skedde.

358.

Min Hr Riddare.

Alla mig bekante *plantæ coriariæ* äller barkande wäxter äro *austera i. e.* smaka som galläplen. *Austerum* blifwer *ex sicco et acido.* Altså äro de namnkunnigaste *coriariæ:* alt af Ek, såsom des bark, galläple, Knopfergall &c.; *Rhus s. Sumach; Cortex Tamarisci;* Miölonris hos oss; *Radix Tormentillæ* på Ferröerne; *Cortex Cassiæ* i Aegypten &c. Alla desse, då de tuggas, giöra munnen styf och tungan tiok, hwarföre de hos *medicos* kallas *depsantia* och starkast *adstringentia.*[1]

Liung är aldeles intet *austera,* utan *mere sicca et insipida;* därföre ser jag icke att den kan wara mera *depsans,* än alla andra simple träd, *ligna,* som icke äro *depsantia.* ty till garfverierne fodras att lädret skall hopdragas och altså blifwa tiokt och fastare.[2]

Müllers observation om den lilla *Muscus*[3] fick jag i juhlhälgen. jag har wid henne haft [något] betänkande, såsom D. Schmiedel[4] just afhandlat, med präcktige figurer, samma mossa i en a parte dissertation. Doch är här uti något, som Schmiedel ej observerat, som kunne kanske meritera och observationen därföre tryckas. Men author har en *stylum grallatorium*[5], som jag ej kan fördraga och är oanständig för en academie, och liknar en markskriares exclamationer. Han will wara eloquent, men stannar i Turkisk wältalighet.

Hwar postdag gifwer mig prof. af M. H. R. trofasta wänskap och huldhet. Brefwet är upsatt af Prof. Georgi[6] och lärer sändas i dag med posten efter godt råd.

Kunne intet academien ändra sin gunstiga och resonable resolution, att Tessins prägel toges i stället för den förra; ty ansichtet är af förra Hårlemanska och reveren af den andra äller Tessinska.[7]

Franska hedren[8] ärkienner jag aldeles för den största, jag fått.

Vale.

C. Linnæus.

Efter afskrift af E. Ährling. Odateradt, men skrifvet i slutet af 1763 eller början af 1764.

Utanskrift och sigill som på bref. 292.

[1] Jfr. Linnés disputation *Sapor medicamentorum* (1751) och O. E. A. Hjelt, *Carl von Linné såsom läkare och medicinsk författare* s. 107.

[2] I England hade man vid denna tid börjat anbefalla ljung såsom garfningsämne. Antagligen hade Wargentin förnummit detta och därom underrättat Linné, hvilken här uttalar sitt ogillande.

[3] Se bref. 351 not. 1. — I Handlingarne för 1764 finnes intagen *Beskrifning på en mycket liten Mossa af Otto Fredric Müller, öfversatt ifrån Danska språket.* Denna mossa bär nu namnet *Diphyscium foliosum* Mohr. — »Det första», säger han, »som de nyare Botanici söka hos en ört, är det, som de gamle föga brydde sig om, nämligen Stamina och Pistiller. De äro svåre at finna hos Cryptogamisterne». Hos ifrågavarande mossa anser han sig dock hafva funnit dessa organ. »Vi finne altså här en Mossa, som följer Örternes allmänna Giftolag; dock med den åtskilnad, at andra Örters Antheræ sprida deras frö-stoft på Stigma, hvarifrån det nedfaller på Embryo, eller ock luta de sig sjelfve til Pistillerne; hvaremot Stamen på min Mossa går ända ned genom hela Pistillen til Ovarium».

[4] Casimir Christopher Schmidel, född 1718, medicine professor i Erlangen, framstående mosskännare, död 1793. År 1758 utgaf han en afhandling: *De Buxbaumia.*

[5] Uppstyltad stil.

[6] Carl Fredrik Georgii, född 1715, histor. professor i Upsala, död 1795. »Han förde en vacker penna både på latin, svenska och fransyska, hvilket sist nämnda språk han talade som en infödd».

[7] Se bref. 353 och 354. — »Upl. ett Bref ifrån Herr Linnæus, hvaruti Han anhåller, det ville Kongl. Academien öfvertala Medailleuren Fehrman, at låta Linnæus för egen kostnad slå några Exemplar af den Jetton, som Hans Excellence Gref Tessin för några år sedan lät prägla öfver Honom. Secreteraren sade sig hafva talt med Herr Fehrman, som utlåtit sig, at emedan Stämplen vore honom nu tilhörig, och den lätt kunde taga skada, om flera Jettoner med honom skulle slås, så ville och kunde han ej där til samtycka, om icke K. Academien ville betala Stämpelen, i den händelse han creverade. Därpå förestälde Herr Berch, om icke K. Academien ville aldeles til sig lösa bägge stämplarna til Linnæi Jetton, emedan Academien dock en gång lärer pröfva billigt at hedra denne des Stiftare och värdaste Ledamot med en Jetton. Detta förslag bifölls icke allenast, utan det blef ock beslutit, at denne Jetton öfver Herr Linnæus skal blifva Premie-Jetton för alla gillade Rön i det nu påbegynta året. Til den ändan, och sedan Academien betalt stämplarna med 600 dlr kmt, skola först därmed, för K. Academiens egen räkning, präglas 40 à 50 stycken Jettoner; sedan skal Herr v. Linné få låta för sin räkning slå, så många Honom behagar» (Akad:s protok. den 1 Februari 1764).

[8] I Salvii Lärda Tidningar för den 14 Februari 1763 läses följande: »Paris. Kongl. Franska Academien härstädes walde den 8 sistledne Decemb. efter den frånfallne stora Astronomen Bradley till utländsk Ledamot Hr Arch. och Ridd. v. Linné, hwilket Hans Maj:t af Frankrike täcktes stadfästa d. 11 dito. — Parisiska Wetensk. Academien har, utom sina många inländska med lön försedde Ledamöter, äfwen frihet at kalla 8 à 9 utländska Ledamöter, hwilka dels böra wara Mathematici, dels Medici. De nu warande äro: Poleni i Padua. Morgagni

i Italien, Bernoulli i Basel, v. Swieten i Wien, v. Haller i Sweitz, Euler i Berlin, Macclesfield i London. Denne heder ärkännes af de lärda för en af de största. Herr v. Linné är den förste af wår Nation, som samma heder ernått». — Det ofvan omtalade, af Professor GEORGII uppsatta brefvet var tvifvelsutan en till Franska Vetenskaps-akademien ställd tacksägelse-skrifvelse, hvilken WARGENTIN uppmanat LINNÉ att afsända.

359.

M. H.

Tack för brefwet; hwad kostar des lösen; jag plägar ej wara noga om postpgr.

Observationen om *Musco* tyckes nu kunna passa till acterne.[1]

Om *Cimex* wore wähl godt, där Auctor ej warit alt för widlöftig att berätta mycket litet.[2]

Akens innehåller nogot godt; näml. om *Evonymus* och några andra inländska wäxter.[3]

Theet kunne ock hafwa rum; men får man rätta Thebusken att wäxa hos oss, sluppo man gå öfwer åen äfter watn. Emedlertid åstunda lantmän att wetta *succedaneum.*[4]

C. v. L.

nu har jag fått se insecterne ifrån södra *hemisphærio,* som aldrig tillförene warit sedde af *oculatioribus.*[5]

Enligt afskrift af E. ÄHRLING. Odateradt, men antagligen skrifvet i slutet af Oktober eller början af November 1763.

Utanskrift som på bref. 292. Sigill saknas.

[1] Se näst föregående bref not. 3.

[2] Vid sammanträdet den 25 Oktober 1763 föredrogos några »observationer» af Ingeniör Ad. MODEER, hvilka sedan intogos i Handlingarne för 1764 s. 41—47 under titel: *Några märkvärdigheter hos Insectet Cimex ovatus pallide griseus* etc.

[3] FRANZ JOACHIM VON AKEN, född 1738, apotekare i Örebro, död 1798. — I protokollet för den 7 September 1763 omtalas »några af Herr von Aken insända anmärkningar», bland hvilka antagligen befunno sig de af Phil. Mag. ABRAHAM SAMZELIUS lemnade uppgifterna om sällsyntare, i Nerike funna växter, som finnas i Vet. Akad:s Handlingar för 1764 s. 247. Däribland finnas ock *Euonymus europæus,* »Alster eller Käringtand kallad, som växer kring Svafvelbruket», *Lonicera cærulea, Lathyrus latifolius, Taxus baccata, Arnica montana* m. fl.

[4] Samme VON AKEN hade ock insändt torkade blad af Liguster, som skulle kunna användas i st. f. verkligt thé. Prof anställdes af Doktor P. ZETZELL, hvilken härför redogjorde i Vet. Akad:s Handlingar för 1763 s. 253—55. Därvid hade befunnits, att »lukten af den utdragna vatten-ångan var oangenäm», att »smaken af infusionen var vämjaktig och litet sträf» o. s. v. Slutliga omdömet blef dock: »altså kan den, som har smak för Liguster-Infusion, dricka den utan fara, i stället för Thée».

[5] Härmed afses antagligen de »700 wackra insecter», som han i bref till BÄCK den 19 Juni 1764 säger sig nyligen erhållit »ifrån Barbariet». Den, som öfversändt dessa, var tvifvelsutan d. v. konsuln i Algier ERIK BRANDER, sedan adlad SKJÖLDEBRAND.

360.

Edel och Höglärde Hr Secreter.
Min oförändrade Wän och Gynnare.

Den högste giöre Hr Secreterens dagar många och sälle, som på Hr Secreteren allena hänger hela Wettenskaps Academiens flor och bestånd, hwilket allmänheten ej märker förr än försent. Med oss går det äfter ödets lagar; wij äro utslitne trasor, det gambla manskapet casseras och muntert folk kommer i stället.

jag beklagar att wij skola mista Hr Cancellie Rådet Klingenstierna[1]; en långsam siukdom plägar blifwa en säker död. Hälsa honom oändeligen med min wördnad.

Om utländska ledamöter af Paris Academie hafwa lön äller icke, det wet jag aldeles intet, ej häller kan jag fråga där äfter ty det sågo snålt ut och jag wärderar hedren mera. Det wet jag, att de hade lön, då jag war där ute. om Hr Secreteren kan det utspana, så war god och lätt mig det wetta.

jag är stor på mig öfwer de Insecter jag fått från södra hemisphæren, där ifrån aldrig några tillförene warit sedde.[2]

Det var skada, att Donati[3] förgiäks i *sinu Persico* med alla sine samblingar; Gud beware Forskåhl.[4] han mådde wähl i Junio och fick då hwar dag se den obekanta busken, som bär *Bals. de Mecha.*

Nu har jag slutat *Genera plantarum*[5] och begynnar med *Museum Reginæ.*[6]

Hälsa Eder wärda Fru och små arfwingar.
Jag är oafl.
Edel och Höglärde Herr secreterens
Upsala 1764 ödmiuke tienare
d. 7 Januarii. C. v. Linné.

Efter afskrift af E. Ährling.

Utanskrift och sigill saknas.

[1] Se bref. 204 not. 2.

[2] Se föregående bref not. 5.

[3] Vitaliano Donati, professor i naturalhistoria i Turin. Linnés lärjunge P. D. Giseke meddelar i den dagbok, som han höll under sitt vistande 1771 på Hammarby och hvaraf utdrag finnas i D. H. Stöver, *Leben des Rittes Carl von Linné* Theil II s. 299, följande Linnés uppgift om Donatis sorgliga öde: »Konungen af Sardinien sände honom till Orienten och Alexandria. Där greps han af kärlekslusta till en mycket vacker flicka, hvilken han icke kunde vinna, om han ej tog hennes bror med sig såsom följeslagare på sin färd. Detta gjorde han för att han skulle komma i besittning af systern. Brodern åter bestal Donati på alla hans penningar och insamlade frön samt rymde till Frankrike. Fruktande, att han skulle utlemnas till konungen af Sardinien, begaf han sig vidare till Konstantinopel, sedan han från Marseille sändt hela frösamlingen, i hvilken funnos åtskilliga utmärkta, till mig, fastän han förut ej hade hört mig omtalas. Donati däremot led skeppsbrott och omkom den 11 Juli 1763. Han var född 1732». Att denna uppgift är ej fullt riktig, är säkert; åtminstone uppgifves Donatis födelse-år allmänt vara 1713. Enligt Linnés uppgift skulle han däremot hafva varit årsbarn med Forskål samt dött samma dag som denne.

[4] Pehr Forskål, född 1732, död såsom deltagare i en dansk vetenskaplig expedition i Orienten af pesten i staden Jerim 1763.

Linné hade rekommenderat honom att få medfölja, emedan han »hos mig, både före och efter sin återkomst från Tyskland», där han 1756 i Göttingen promoverades till filosofie magister, »gåt igenom alla delar af Natural-Historien mer än snart sagdt någon annan, så at aldrig någon kunde därtil wara mera wuxen; utom dess at han är stark uti Orientaliska Språken och solid i mäst all annan Erudition» (Linnés bref till Gjörwell den 24 Oktober 1760).

[5] *Genera plantarum* ed. VI. Holmiæ 1764. Dedikationen till A. J. von Höpken och företalet äro daterade den 20 December 1763.

[6] *Museum S:æ R:æ M:tis Ludovicæ Ulricæ Reginæ Svecorum, Gothorum Vandalorumque .... In quo Animalia rariora, exotica, Inprimis Insecta & Conchilia describuntur et determinantur. Prodromi instar editum a Carolo v. Linné.* Holmiæ 1764.

361.

Edle och Höglärde Hr Secreter.
Min gamble trofaste Wän och Gynnare.

Det är icke det första prof af Hr Secreterens affection emot mig, men doch ett af de sensiblaste, att Min Herre förmåt academien inlösa stämplen till min Jetton, hwarföre jag är ewigt förbunden; annors hade han wähl aldrig utkommit.[1]

Det hastar ej för mig, att betiena mig af detta tillfället; jag hoppas, den högste förläner mig lifstiden till nästa Middsommar, då för mig torde blifwa lämpeligast.

Linnæus eller Linné giör ett och samma för mig; det ena är *dialectus latinus*, det andra *suecus*.

Den högste uppehålle min Herre till Rikets heder, wettenskapernes stöd och min hugnad.

Jag är
Upsala 1764
d. 10 febr.

Min Herres
ödmiuke tienare
Carl v. Linné.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill VIII, rödt lack.

[1] Se brefven 353, 354 och 358 not. 7.

362.

Edle och Högl. Hr Secreter och Riddare.

Hr Secreteren, som följt mig här i tiden beständigt med obefläckad wänskap, har ock behagat wisa den wid uphälningen af mig. jag har aldrig, sedan jag föddes, warit närmare döden än denna gången; Gud wet om jag någonsin mer kan winna krafter. Den mästa dödscampen hade jag öfwerståt, då jag begynte qwickna. det fägnade mig mäst med lifwet att hoppas winna ett åhr, at ut-

gifwa de store samlingar jag hafwer från hela wärlden, uti nya uplagan af Systemet.[1]

Gud allsmächtig uppehålle Hr Secreteren länge, som snart blifwer den enda, på hwilkens skuldror swänska åhran i wettenskaper bäres.

jag lefwer ännu

Edle och Högl. Hr Secreterarens och Riddarens

Upsala 1764 ödmiuke tienare

d. 25 Maji. Carl v. Linné.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XV s. 775).

[1] I *Egenh. anteckn.* s. 61 skrifver Linné: »1764 Maj 3 blef Linné angripen af en dödelig *Pleurites,* från hwilken han med plats och genom Roséns trogna bemödande undanslapp, hvaräfter han fattar en otrolig wänskap för Rosén och begifwer sig ut på sitt nyligen upbygda Hammarby att hämta frisk luft». Enligt bref till N. J. Jacquin måste han vara sängliggande ända till den 25 Juni. Utförligare beskrifning på sjukdomen och dess behandling lemnar han i bref till A. Bäck och Sauvages, som i det följande komma att meddelas.

363.

Det första rönet om Salep, giort öfwer *Orchis Morio,* som af de mäste hållits för wara varietas *Orchidis masculæ,* hwilken är sielfwa Salep Persarum, är ej mycket betydande; nog får man det mucilaginösa wäsendet i mäst alla *Orchides;* warit artigt att se, om den wist *effectum et vires aphrodisiacas.*[1]

Wår goda wäns rön om Swinens giödning är ej heller mycket betydande, och lärer af hwar och en landthushållare förachtas, som alla wetta att Swinen äta de mäste succulente wäxter; men nog woro detta artigt uti en oeconomisk bok, fast det ej har alla delar som fodras af ett memoire. Men emedlertid och i anseende till andre intagne rön, tyckes detta ej kunna uteslutas.[2]

C. v. Linné.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XIV s. 815). Odateradt, men skrifvet i Juni 1764.

[1] »Upl. Doctor Retzii Beskrifning på Orchis, som på Apotheken kallas Salep, tillika med Herr Linnæi tvetydiga utlåtande däröfver, men Herr Præses [A.

Bäck] tyckte detta förtjäna et rum i Handlingarne» (Vet. Akad:s protok. d. 27 Juni 1764). På grund häraf intogs i samma års Handlingar s. 245—6 *Försök med svensk Salep af Anders Retzius.*

[2] Härmed afses Doktor J. O. Hagströms Akademien den 20 April 1763 meddelade »försök at göda Svin-kreatur utan Säd», hvarom» beslöts, at det kan införas såsom utdrag af Dagboken». Så skedde ock; se Handl. för 1763 s. 249—53.

364.

Mycken tack för Ledermüller.[1]

Montins rön är wähl godt, men då han gifwit Theriac och olia tillika, wet man ej wist, hwilket dera giort mästa effecten. nog hafwa de gamble recommenderat Asken mot ormars bet, men intet tyckas *qualitates odoris et saporis* wara synnerligen betydande; därföre hafwa ock de nyare dragit denna des kraft i twifwelsmåhl.[2]

Carl v. Linné.

Efter afskrift af E. Ährling. Utan datum, men antagligen skrifvet på hösten 1764.

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill VIII, svart lack.

[1] Se bref. 347 not. 3.

[2] Lars Montin, född 1723, provinsialläkare i Halland, död 1785. En af Linnés mera framstående lärjungar. — Vid Akademiens sammanträde den 8 Augusti 1764 meddelades ett af Montin insändt rön, som i följande års Handlingar s. 149—154 blef infördt med titeln: *Lyckade försök, at med Askelöfssaft bota giftiga Ormars bett.*

I samband härmed må det vara tillåtet att här omtala ett af Kyrkoherden Tiburtius gjordt meddelande »om en bonde, som blifvit biten af en Äsping och sedan lyckeligen helad». Härpå har Linné tecknat:

Här är något i denna relation som är artigt. at miölken skielfde tycks wara för mycket.

C. L.

De sista orden hafva afseende därpå, att det berättades, huruledes patienten »drack ett half stop Giete-Miölk, som han dock efter en kort stund fick gifwa tillbaka, då den war tiock, seg och skielfde, der han låg på marken, samt ögonskenligen swälde eller swulnade.»

365.

Min gunstige Herre.

Här återsändes Prof. Bergii[1] beskrifning på Soja, hwarwid jag giör inga anmärkningar.

Sådane communicationer äro oangenäma, att den ena skall censurera den andras gjöremål. jag är wiss på, att mången för sådane communicationer undandrager sig, att ingifwa till Academien rön. jag känner mig sielf, och skulle sielf förtryta, om någon ändrade mine, då jag giort så wähl, som jag kunnat. Man will ej gierna giöra sig owänner i onödigt måhl; man får dem nog ändå.

Af figuren ser jag, att de hafwa ej bättre tillgång [på ritare] i Stockholm än i Upsala; att i riket näppeligen finnes en enda, som kan afrita en enda ört. Det hafwer warit mitt öde, det blifwer ock andres, [till] föga heder för acterne. Ritaren har målat bladen emot naturen spitsige, och *foliola lateralia* på yttre sida långt smalare, än de i wärket äro; hwarföre ock Kæmpfers[2] figur är långt bättre, i hwilken endast fattas, att *caulis* är ej nog *flexuosus*. jag har wäxten både från *loco natali* i Ostindien, och blommande i trägården.

Wille Hr Secreteren på egen hand (utan att det kommit ifrån mig) fråga author, om stielken är richtigt *dichotomus;* om icke *stamina* hänga hop *in membranam;* om icke något mer kunne tilläggas wid *modum fructificandi*, så må M. H. det giöra.[3]

Auctors gissning, om icke Soja saften kunne af wåra turkiska bönor förfärdigas, tyckes wara nog liklig[4]; jag hörde Capit. Ekenberg för ett åhr sedan wara af samma tanka.[5]

I går fick jag bref från de dödas rike af sal. Forskåhl[6]. Jag begiärte wid hans bortresa att få wetta *genus Balsami de Gilead s. Opobalsami* af honom, förr än jag dog, om jag ock icke fingo mera. Han, som [war] förbiuden af sin Kong att communicera något med någon, har aldrig sändt mig en enda decouvert, men nu får jag af hans bref wetta *genus Opobalsami*, som är icke *Terebinthi* slägte, utan ett helt annat *genus*, doch bekant; jag hisnade wid en så stor novelle. Stielk med blommor låg i brefwet. Ingen har fått wetta des genus, som doch wäxten warit den namnkunnigaste alt ifrån Alexandri magni tid.[7]

Det är förundranswärdt att *Alpes arabicæ*, som gå öfwer skyarne, äro till climatet doch så milde, att inga fiellwäxter där finnas, utan endast sådane, som wäxa här i Sverige. Det bestyrker Lobelii[8] utsago, att *plantæ septentrionales Europæ* äro *alpinæ in alpibus australibus.*

Corallswamparne, *Madreporæ simplices,* [äro] allmänt bekante, men ingen har sedt diuret, som giort dem, förr än sal. Forskåhl, som dem i brefwet för mig beskrifwit med deras character.

Jag har nu haft bref åter af Prof. Arduini[9] uti Padua om swar på mitt dyra bref.

War nådig och wid tillfälle gif Hans Excellence Ekeblad[10] innelychte bref här om, och lätt mig wetta hans utlåtande.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Odateradt, men säkerligen skrifvet i slutet af Oktober eller början af November 1764.

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill VIII, skadadt; rödt lack.

[1] PETER JONAS BERGIUS, född 1730, Historiæ naturalis et Pharmaciæ professor i Stockholm, död 1790. I Vet. Akad:s Handlingar för 1764 s. 271—275 finnes intagen en uppsats: *Soja-bönan, beskrifven af PETER JONAS BERGIUS,* hvilken förut varit sänd till LINNÉ och blifvit uppläst vid sammanträdet den 14 November.

[2] ENGELBERT KÆMPFER, tysk naturforskare, född 1651, död 1716. Efter någon tids vistande i Sverige medföljde han såsom läkare en svensk ambassad till Ryssland och Persien samt sedan en holländsk sådan till Ost-Asien, hvarest han företog mångåriga, vidlyftiga forskningsfärder. Härunder blef han den förste, som fick tillfälle att närmare undersöka Japans flora.

[3] Dessa helt oskyldiga anmärkningar gåfvo anledning till ett under någon tid spändt förhållande mellan LINNÉ och BERGIUS, vålladt därigenom, att WARGENTIN mot den förres uttryckligt uttalade önskan lät den senare få del af ofvan meddelade bref. Med anledning häraf tog sig BERGIUS »anledning at interrompera Herr Archiaterns ädlare göromål» med en lång, den 19 November 1764 daterad skrifvelse, hvilken — oaktadt all den artighet, hvaraf den öfverflödade — innehöll ett och annat, hvaraf LINNÉ kände sig sårad. Den kommer i en följande del att meddelas.

[4] BERGIUS yttrar härom: »Sedan Soja-sausen blifvit en begärlig öfverflödsvara, som drager penningar ur Riket, så vore visst godt, om Soja-bönan stode at vänjas vid vårt Climat, så at den här kunde få mogna frön och fortplantas på kall jord, men det är ovisst, om sådant någonsin låter sig göra . . . Men jag har all anledning at tro, det Soja skall kunna giöras af våra vanliga Turkiska Bönor, emedan Soja-bönernas smak kommer nog nära öfverens med dem».

[5] *Om Chinesiska Soyan af CARL GUSTAF EKEBERG, Capitaine vid Ostindiska Compagniet,* införd i Vet. Akad:s Handlingar 1764 s. 38—40.

[6] Se bref. 360 not. 4.

[7] Stor var LINNÉS glädje, att moderväxten till den sedan urminnes tider kända och berömda Mekkabalsamen ändtligen blifvit funnen. Han skyndade därför att närmare beskrifva den i en den 22 December 1764 ventilerad disputation: *Opobalsamum declaratum* och att däri gifva densamma namnet *Amyris gileadensis.*

[8] MATTHIAS DE L'OBEL, mest känd under namnet LOBELIUS, född 1538, framstående holländsk botanist, död 1616 såsom hofbotaniker hos konung JAKOB I i England.

[9] PIETRO ARDUINO, född 1728, botan. professor i Padua, död 1805.

[10] Se bref. 199 not. 2.

366.

Min gunstigaste Herre.

Åter har M. H. giort mig ett karla stycke och låtit mig smaka fruchten af en uprichtig, drifwande och giällande wän. jag fick örterne; några, ja en tämelig hoper, woro rätt rare, och sätta mig arbete en 8 dagar; *sic voto laboro meo*[1]. Nog förstår jag att den saken hade fått liggat och möglats, om ej M. H. stucket wederbörande i sidan och wäkt på dem, ty de högst betydande saker blifwa oftast liggande och kunna ej få tid att företagas[2]; då jag får andra posten ej allenast swar, utan äfwen så härlig resolution. Jag undrar hwar min goda Arduini fått uti en hop af sal. Forskåhls örter. Donatis wäxter förstår jag wähl; men hade aldrig hoppats få se dem.

Tack för det M. H:re gynnat både mig och wettenskapen.

jag förbl. Min Gynnares

Upsala 1764 ödmiuke tienare

d. 13 November. Carl v. Linné.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. XVI s. 112).

[1] Så får jag arbeta efter egen önskan.

[2] Härmed torde afses en del af de växter, som af FORSKÅL samlats under hans resa och som kommit till Köpenhamn, men där ej rätt vårdades. — På grund af LINNÉS kraftiga uppmaningar utgafs sedan *Flora ægyptiaco-arabica sive descriptiones plantarum, animalium, avium, amphibiorum, piscium, insectorum, vermium, quos per Aegyptum inferiorum et Arabiam felicem detexit P. FORSKÅL* och *Icones rerum naturalium quas in itinere orientali depingi curavit P. FORSKÅL* (Köpenhamn 1775 och 1776). De ombesörjdes af K. NIEBUHR, den ende af expeditionens medlemmar, som återkom med lifvet.

367.

Nådige Herrar,
Mine Herrar.

Då jag jämnförer de wettenskaper, som blomstrat för 100 år, och nu snart gådt under sin horizont, med dem, som nu dagas wid upgående tiden, finner jag dem bägge emellan en så stor skillnad som emellan natt och dag.

När jag läs de Academiske arbeten, som för ett secel utkommit, finner jag i dem en otrolig lecture, samt mera arbete än i wåra. Men då jag läst några arck, och erhindrar mig hwad jag läsit, märcker jag hela drosen af agnar och knappast några goda korn. Allt bestod i de lärde och döde språken, i de gamles erudition eller *placitis*.

Twärtom när jag wänder mig till den annalkande tiden, ser jag endast de practiske och fruktbärande wettenskaper, och hwad som till dem lägger grunden; jag ser idel naturkunnighet, Astronomie, Physique, Mechanique, Oeconomie, Chemie, Medicin, Konster, Manufacturer etc. som reflectera genom oss människior skaparens wishet och allmackt, då wi hugnas och underhållas af Hans werck.

Det har måst tillgå med wettenskaper, som med wäxter. Wäxterne begynna af minsta ämne, wäxa till blader och stjelkar, men ändteligen blomstra och bära frukt. Den som will läsa wettenskaper, måste först lära bokstäfwer, så stafwa, sedan hoplägga, derpå lära gloser och fraser, änteligen begriper han texten.

Men att komma till mitt egit ämne eller naturkunnigheten, så finner jag i den lika tillväxt. De äldre uppehöllo sig [wid] att endast upptekna och uppräkna stenar, wäxter och djur; mera hinte the icke; allt bestod i ett minneswärck utan att man såg, hwartut wägen skulle lända; nu, sedan man så länge trampat, begynner man få se naturens palaits och koxa in i dess förr tillslutna kamrar. Der får man se i den största confusion af de skapade ting den största skaparens ordning, naturens oeconomie; naturens politie; skaparens mirakel; *in summa* allt, äfwen det föraktligaste och det giftigaste, emplojeras till människjans nöjen, nytta, förnödenheter, der allt är determineradt till något wist ändamål, och der

ingen ting blifwer onödigt af allt, det Gud förlänt oss i de 3 naturens riken.

Men att jag må widare följa progressen af mine wettenskaper, ser jag, huru de förste efter *palingenesia literarum*[1] arbetade att upptäcka de skapade ting, och att utskjära dem uti beskrifningar och figurer.

Beskrifningarne blefwo då inswepte uti långa och widlöftiga orationer, som nu lämnas så nakne, som de äro födde, med så många ord, som äro betydande, utan snömos, det är med caracteristiske beskrifningar, som utesluta den naturligt allmänna structuren. Man säger nu intet mera om djuren, att hufwudet sitter framman för kroppen; eller ögonen i hufwudet; eller att en fogel har twå wingar och twå fötter; ej heller på wäxter, att roten är mörk, bladen gröna, blomman wacker, och att frugten kommer efter blomman; utan man anförer allenast skilljagtige märken.

Figurerne hafwa sig på lika sätt. Jämnförer jag de förstas figurer, ex. gr. Cubæ[2] uti des *horto sanitatis*, med Ehrets[3] i *horto Cliffortiano*, äro de förre att anse som spöken emot änglar.

Figurerne i 15 *seculo* behöfde öfwerskrift, om de skulle igenkjännas; man målade en hare och skref öfwer att det skulle wara en björn. Man gjorde figurer efter andras berättelser, utan att se objectet; så att en nu endast får wämjelse för boken af det, man ser figurerne.

I begynnelsen af 16 *seculo* woro ännu figurerne usle, men innan slutet häraf blefwo de allmänt drägelige, hälst sedan de af goda mästare begynte skäras i Buxbom.

Wid begynnelsen af 17 *seculo*, då man såg, att de subtile strek ej så lätt kunde dragas i träd, begynte somlige att sticka dem i koppar; det gick något trögt i förstone, och taflorne blefwo smutsige; men innan *seculi* slut såg man Dodarts[4] präktiga figurer uti franska Wettenskaps Academiens Handlingar, att förtiga andra.

Ännu i begynnelsen af detta *seculo*, oaktadt figurerne blefwo nog artige, behöfde man uppstapla en hel hop synonyma, hwar gång någon wäxt eller djur skulle determineras, hwarföre ock hwar måste skaffa sig ett talrikt biblioteque och uppslå alla citationer, intill dess de naturkunnige begynte måla sina naturalier med lifliga färgor, så att man ej mögligen kunde misstaga sig. Jag talar ej här om de gamlas illuminerade figurer, som gjorde med en färg alla blad gröna, eller alla gula blommor lika gula; utan jag pekar på Merianæ[5] Surinamske insecter, Sebæ[6] natura-

lier, Frischens[7] foglar, Catesbys[8] fiskar, Ehrets wäxter, Rœsels[9] insecter, Edwards[10] foglar, Regenfuses[11] snäckor, der objectet står så lefwande, som den bäste portrait målare kan afskildra en människjas ansigte; ibland alla desse excellera Rœsel i Insecterne, Edward i foglarne, Regenfus i Conchilierne, Ehret i wäxterne, hwilka äro så prägtige, att den kjänsellösaste Hottentotte kan dragas i admiration och affection för skaparens wärck.

Då jag widare efterfrågar, hwad orsak drifwit denne sort af litteratur till en sådan högd, finner jag, att endast uppmuntran gjordt alltsammans. Rika engelska Herrar bidrogo till Catesbys resa till America, och betalte hans tabeller dyrt. Rœsel blef uppmuntrad af [en] Baron[12] thertill. Ehrets tabeller betaltes med en gviné stycket, så fort han dem kunde præstera. Hans Maj:ts af Danmarck frikostighet skaffade oss Regenfuses snäckor. Edwards uppmuntran kan läsas af hans företal. Nu skryta Engelmän med sin Edward, tyskar med sin Rœsel, Danskar med sin Regenfus, och det med rätta.

Wåra bibliothequer hafwa af dem fått en ny glants; sjelfwa Potentaterne måste stanna wid desse böckers öpnande och låckas till wettenskapernes gynnande.

Men lät oss, Mine Herrar, jämnföra dessa wår tids underwärk med de figurer, som Eder egen Clerck[13] gjordt öfwer de raraste Indiens Papilioner, så skall i, Mine Herrar, få se, att sjelfwa swarta afwunden måste tillstå, att ingen af alla de före nämnde, ja ingen i hela werlden hunnit præstera någon bok med figurer af sådan raritet, prakt, lifligbet och skjönhet, som med Hr Clercks kan ställas i parallel. Detta sätter mig i så mycket större förundran, som jag på 27 år, ifrån det jag ifrån mine utländske reser hemkom, alldrig kunnat præstera en enda ärlig figur. Hade jag haft detta hjelpmedel, som haft tillfälle att se mer, än någon annor af rara djur och wäxter, säkerligen hade jag ynglat hwart quartal någon observation. Jag kan nästan förtryta, att en man uti så ringa situation, och utan minsta understöd, allenast med en brinnande hog att hedra sitt fädernesland, har kunnat hinna fram om alla andra; men då jag betänker hans swaga situation, skjär det mig i innersta hjertat, att se honom, consecrerad för wettenskaper, delabrerad uppgifwas, utan uppmuntran, utan erkjäntsla. Hans situation lären i, mina Herrar, känna bättre, än jag, ty han är eder associerade.

Om min intercession kunne uppwäcka någon commiseration för honom, uppoffrade jag den af warmaste hjerta.

Jag är wiss, att i, Mine Herrar, som utgöra en så lysande Wettenskaps Academie, lära ej åtnöja Eder, att endast emottaga, remittera och uppgifwa rön, — utan fast mer att uppmuntra och promovera wettenskaper. Hwad wärdigare suject kunne jag wäl Eder föreställa. Huru skulle icke fäderneslandet blifwa hedrat, om hans bok blefwo allmän; huru fattigt skulle det icke se ut, att ett sådant wärck wore gjordt, men ej kunne blifwa allmänt för wettenskapskjöld i wårt kalla Norden. Men att gifwa förslag till undsättning, *sic stantibus rebus,* det blifwer något swårare.

Wettenskaps Academien består af 2 slags ledamöter: af arbetare och magnater. De förre hafwa wi att tillskrifwa alla de rön, som lysa i Academiens handlingar, de senare tilkommer at upmuntra och befordra.[14] Magnaterna kunna blifwa Academien så nyttige, ja wäl mera nyttige, än de starkaste arbetare, deräst Academien endast gifwer dem tillfälle. De fläste Magnater skulle med fägnad bidraga dertill af allt hjerta; jag har sedt och märckt de tydeligaste prof här af på mig sjelf. Desse Magnater äro hela rikets driffjädrar; hwad wore wäl för ett helt rike, att sätta en idog Clerck uti någon fördelagtig situation.

Det kostar Eder, mine Herrar, att intercedera med ett enda ord hos Magnaterne och jag är wiss att flere af dem skola med fägnad wilja blifwa Mæcenater.

dixi

Upsala 1765

d. 3 Jan. Carl v. Linné.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek; endast underskriften af Linnés egen hand.

Utanskrift såsom på bref. 292.

Sigill VIII, skadadt; rödt lack.

[1] Vetenskapernas pånyttfödelse (efter deras dödsdvala under medeltiden).

[2] Johannes Cuba, tysk läkare och naturforskare i senare hälften af 1400-talet; författare till *Ortus (Hortus) Sanitatis,* tryckt i Augsburg 1485. Ehuru både till text och figurer ganska underhaltigt, utkom detta arbete i flera upplagor och öfversättningar till talrika språk. Tournefort och Linné hafva om detsamma lika omdöme: *quid ineptius Horto sanitatis Joannis Cubæ?*

[3] Georg Dionysius Ehret, född 1708, framstående tecknare af naturföremål, ledamot af Royal Society i London, död 1770. Det första profvet på sin artistiska talang torde han hafva lemnat genom titelplanschen och figurerna i

Linnés 1737 utgifna *Hortus Cliffortianus.* Ett annat af hans arbeten är *Plantæ et papiliones rariores, depictæ et æri incisæ* (London 1748—59). Vidare är att märka hans kolorerade figurer i J. Chr. Trews *Plantæ selectæ;* ur detta arbete hemtade planscher kläda väggarne i Linnés sängkammare å Hammarby.

[4] Denis Dodart, född 1643, berömd läkare och ledamot af franska Vetenskaps-akademien, död 1707. Det här afsedda arbetet torde hafva varit *Mémoires pour servir à l'histoire des plantes* (Paris 1676) eller snarare tredje upplagan af samma arbete »*avec les descriptions de quelques arbres et de quelques plantes de Malaque, de le Père* De Béze» (Amsterd. & Leipzig 1758). Dessutom publicerade han i *L'histoire de l'académie des Sciences* en del botaniska uppsatser, såsom *Sur la description des plantes et leur structure observée au microscope, Sur la fécondité des plantes* etc.

[5] Maria Sibylla Merian, född i Frankfurt 1647, död i Amsterdam 1717. Ifrig entomolog och utmärkt målarinna, åtnöjde hon sig ej med att studera och afbilda europeiska insekter, utan begaf sig ock till Surinam och uppehöll sig där 1698—1701. Resultatet häraf blef det högt skattade arbetet *Metamorphosis Insectorum Surinamensium, ad vivum naturali magnitudine picta et descripta* (Amsterd. 1705).

[6] Se bref. 225 not. 3.

[7] Johan Leonhard Frisch, född 1666, gymnasiirektor i Berlin, död 1743. Hans här afsedda arbete har titeln: *Vorstellung der Vögel Deutschlands und beyläufig auch einiger fremden* (Berlin 1739—63).

[8] Se bref. 265 not. 4.

[9] Se bref. 347 not. 4.

[10] George Edwards, född 1694, konstnär, ledamot af Royal Society, död 1773. Se f. ö. bref. 325 not. 1.

[11] Franz Michaël Regenfuss, född 1713, tysk konstnär, kungl. kopparstickare i Köpenhamn, död 1780. — På bekostnad af konung Fredrik vii utgafs praktverket *Choix de Coquillages et de Crustacés,* hvari texten är af professor Christ. Gottl. Kratzenstein och figurerna af Regenfuss. Som genom felaktiga anordningar papperet ej räckte till mera än 25 exemplar, beslöts utgifvande af en ny upplaga, hvars redaktion lemnades till en kungl. hofpredikant Cramer, emedan Kratzenstein genom krystadt humoristiska uttryck och vanskött öfversättning till franskan ådragit sig hofvets misshag. Förnämsta arbetet med texten i begge editionerna utfördes dock af konstsvarfvaren, konstmusei-föreståndaren och naturforskaren Lorenz Spengler.

[12] Härmed afses en Baron von Kranigstein. Rœsel hade nämligen redan som ung upptagits och beskyddats af furstinnan Augusta Dorothea af Arnstedt, hvilkens öfverhofmästare sagde baron var, och denne hade nitiskt uppmuntrat hans artistiska verksamhet.

[13] Se bref. 346 not. 4.

[14] Ursprungligen stod här: *då de senare gjordt intet,* som dock förändrades till ofvanstående.

368.

Min Herre.

jag tackar ödmiukast för den gunst, M. H. har för den arma Clercken[1], som hedrar sitt fädernesland. Hans tillstånd ömmar mig, som han ej lidit för annat, än att han welat wähl.

Innelychte disputation[2] om M. H. wille sända till Prof. Michaëlis[3] woro wäl, ty jag har intet skickat någon. Helsa honom med min wördnad. Åtskillige utomlands hafwa tyckt om henne.

Tusende tack för M. H. will låna mig de nyare transacta, att jag kan insätta deras observationer på sina ställen; annors hade jag ej fått sedt dem på 2 åhr ännu, ty här går miserabelt sent.

Lef lyckelig. Jag är — Min Herres
Upsala 1765 — ödmiuke tienare
d. 5 Martii. — Carl v. Linné.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift:

Kongl.
Wettenskaps Academien
Stockholm.

frijbr.
om Opobalsamum.

Sigill VIII, fragment; rödt lack.

[1] Se näst föregående skrifvelse till Akademien. Resultatet af denna framgår af nedanstående utdrag ur protokollen, hvilka det ansetts lämpligt att här meddela såsom bidrag till kännedomen om de bekymmersamma förhållanden, hvarunder den anspråkslöse, flitige och framstående forskaren utförde de vackra arbeten, åt hvilka än i dag tillerkännes ett mycket högt värde.

I protokollet för den 6 Februari 1765 omtalas, att Linnés i det föregående meddelade skrifvelse upplästes, »hvaruti Han på det ömaste upmuntrar Academien, at söka hos Hans Kongl. Majestet eller hos Riksens Ständer befordra Herr Clerck til någon hiälp och understöd, til at fortsätta des begynta präcktiga och nästan makalösa Verk om Insecterne *(Icones Insectorum),* hvilka Han med de lifligaste färgor afmålar. Academien fant nogsamt, huru hederligt detta Verk vore för hela Nationen och Academien, samt at det ej utan Publikt understöd kan fortsättas. Om Arbetets förträflighet vittnade ock et Exemplar, som Herr Clerck (:hvilken nu hade tagit sit afträde:) låtit upskicka.

Men K. Academien var rådlös, hvart hon skulle vända sig, emedan man befarade, at i dessa peningelösa tider, det allmänna ej skulle vilja betunga sig med något förlag här til. K. Academien lofvade betänka sig härpå, och befalte imedlertid Secreteraren, at visa Memorialet för några af deras Excellencer, som äro K. Academiens Ledamöter, samt höra Deras råd i denna öma sak».

Härvid stannade det til den 26 Juni s. å., då »Herr Clerck anhöll at K. Academien ville utan interesse på 6 månader förskjuta honom 3000 dlr kpmt, emot underpant af 6 Exemplar af Des prächtiga verk, *Icones Papilionum coloribus pictæ,* som kosta 600 dlr kmt stycket. Sedan han tagit afträde, öfverlades här om, och beslöts, at ehuru fattig Cassan nu är, så at denna Summa med möda kan præsteras, ville dock Academien, i anseende til Herr Clercks nödträngda tilstånd, bevilja det begärde lånet, hvarom Bokhållaren tilsades».

Vid sammanträdet den 31 Juli s. å. »anmäldes K. Academiens Ledamots, Herr Clercks död, och rådgiordes, huru Academien kan få igen de 3000 dlr kmt, som Han, enligt Beslutet d. 26 sistledne Junii fick til låns af Academien, emot underpant af 6 Exemplar af Des *Icones Insectorum;* beslöts at Secreteraren, med Herrar Lidbeck och Bergius, skulle tala där om med Herr Clercks änka, samt gifva Academien svar».

Härom förmäler protokollet för den 4 September: »Herr Præses [Biskop Mennander] berättade, det Han, tillika med Herrar Lidbeck, Bergius och Wargentin, besökt afledne Herr Clercks änka, hvilken förklarat sig ej vara i stånd at åter igenlösa de hos Academien pantsatte exemplaren af Des Mans *Icones,* utan var nögd at Academien giorde sig betald genom exemplarens försäljande; hvarjämte Hon beklagade sig för medellöshet skul ej mäckta låta fullborda illumineringen af några påbegynta exemplar af samma Värk, mindre at fortfara med flera exemplars förfärdigande, ehuru Arbetarne, som Herr Clerck i lifstiden där til upöfwat, ännu voro i Hennes disposition, anhållandes fördenskull det ville K. Academien åtaga sig förlag så til det ena som det andra. K. Academien var mycket bekymrad här om i anseende til den skada och skam det å ena sidan vore, at låta et så hederligt värk afstadna, sedan det så långt hunnit, och å den andra, i anseende til Sin medellöshet och det vågspel det vore at ingå i något vidare förskott där til. Ändteligen beviljades, at om et eller annat af de Exemplar, som Academien har i pant, kan försäljas, vill K. Academien insticka de därföre inflytande penningar uti nytt förlag til flera Exemplars förfärdigande, uti hvilka K. Academien då förbehåller sig sin säkerhet. Herrar Bergius och Wilcke åtogo sig at accordera med Illuminateurerne och hafva upsigt på dem och deras arbete».

[2] Säkerligen disputationen *Opobalsamum declaratum;* se bref. 365 not. 7.

[3] Johan David Michaëlis, född 1717, professor i Göttingen, mycket framstående teolog och kännare af de österländska språken, död 1791. Att Linné till honom sände ofvannämnda disputation, förklaras lätt däraf, att Forskål varit lärjunge äfven åt Michaëlis, hvilken ock hos Konungen af Danmark, Fredrik v, rekommenderat honom till medlem af den påtänkta danska vetenskapliga expeditionen under K. Niebuhrs ledning.

369.

Min Herre.

Hr Grubbs[1] Siökräk förtienar insättas uti K. W. A. acter, såsom ett nytt Species med *tubo papyraceo.*

Hr Ehrenreichs Sparis[2] är märkwärdig, om *processus plantationis* gifwer samma facit hos andra Trägårdsmästare. jag tillstår mig ej äga nog styrka uti planteringar att förstå sådant; någon trägårdsmästare i stockholm borde upmuntras at imitera processen, ty om den håller strek, som jag bör icke draga uti twifwelsmåhl om en så hederlig man, så tillstår jag, att rönet är rätt märkwärdigt.

Efter afskrift af E. Ährling. Odateradt, men skrifvet i slutet af September eller början af October 1765.

Utanskrift:

Kongl.
Wettenskaps Academien
Stockholm.

frijbr.
remitterat rön.

Sigill saknas.

[1] Den 25 September meddelades Akademien »Herr Super Cargeuren Grubbs berättelse om et sällsamt Sjö-Kräk funnet vid Caput Bonæ Spei, jämte Herr Bergii beskrifning därpå»; infördes i samma års Handlingar s. 221—32. Djuret, som uppkastats på land under en våldsam storm, erhöll af P. J. Bergius namnet *Teredo Chrysodon.* — Matthias Grubb (adlad af Grubbens) var född 1728, blef sedan kommerseråd och direktör i Ostindiska kompaniet samt dog 1808.

[2] Direktören J. E. L. Ehrenreichs *Rön om Sparrisplantering* föredrogs vid sammankomsten den 7 Augusti 1765 och intogs i samma års Handlingar s. 214—220. Författaren synes hafva varit föreståndare för »Kungsholms Salpeters-bruk» vid Stockholm.

370.

Min egen Herre, Gynnare och Riddare.

Uti senaste [bref] täcktes min Gynnare i förtroende fråga mig om Dr Bergii rön.

Hvad indianiska Krassen[1] angår, wågar jag ej uptaga den i mitt systeme, ty säkerligen är Prof. Bergius bedragen af Ehrenreich, och är det antingen en *planta hybrida* äller en varietet.

Hwad det senare rönet[2] angår, så har jag noga examinerat, och är nu öfwertygad, att det är owedersägeligt ett species af *Carex* och ej något nytt genus. jag hade tillförene ej nog goda *specimina*, at *partes fructificationis* kunne extriceras, men af de nyare jag fått från america, är saken palpabel; doch är detta species där med endast distinguerat ifrån de andre att *calyces feminei* äro *uniflori* och ej *multiflori*, som i de andre species, men det giör ej mer difference än *Plantago monanthos*[3] ifrån de andre *Plantagines*. för öfrigt är *Pistillum* icke *simplex*, som Hr Pr. Bergius statuerar, utan aldeles *trifidus*, liksom i de andre *Caricibus;* och *flores masculi* så lika med de andre *Carices*, som 2 styfrar.

Men lätt rönet passera för hans egen räkning. Om jag skulle säga emot, skulle Hr Profess. Bergius tro att jag antingen afwundades, det Gud wet jag ej giör; äller willia tadla andras och misunna honom, liksom jag allena skulle wisa mig grön. Hr Secreteren har altid hållit enighet ibland *collegas*, och det har befästat academien och Ledamöternes hog att *pro rata parte* contribuera *pro viribus*. När min Herre frågar mig som Riddare till Riddare, bör jag *sub fide equestri* swara och hoppas M. H:re *sub eadem fide* håller detta *inter nos*. Dett skulle och bryta honom, att han miste lusten att contribuera något till academien. Det är mycket sådant, som passerat, passerar och förblifwer framdeles.

jag tackar ödmiukast för beswäret af mitt paquete.

War gunstig och lätt ej Dr Bergius få wetta, hwad jag skrifwer, att jag ej råkar ut som senast.[4] jag skrifwer till Hr Riddaren ej som Secreter af wettenskaps societeten, utan som wän. hwarföre skall jag stöta någon och draga andra att wredgas på mig.

Jag förbl. Min Herres
Upsala 1765 ödmiuke tienare
d. 21 Juni. Carl v. Linné.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift:

Riddaren
Edel och Höglärde
Hr Petter Wargentin
K. Wettensk. Acad. Secret.
Stockholm.

Sigill XII, itubrutet: rödt lack.

[1] I Handlingarne för 1765 s. 32—36 finnes intagen en uppsats: *Tropæolum quinquelobum, en främmande växt, framgifven af* Peter Jonas Bergius. Denna växt hade uppkommit af ett enda frö, hvilket funnits inblandadt bland andra, som Direktör Ehrenreich »utifrån» erhållit. — Linné upptog den i *Mantissa prima* p. 64 (1767) under namnet *Tropæolum hybridum.*

[2] *Scleria, ett nytt Örte-genus ifrån America, framlagt och beskrifvet af* Peter Jonas Bergius (Handl. ör 1765 s. 142—48). — Det nya slägtet erkändes aldrig af Linné.

[3] *Plantago uniflora* L. Sp. plant. ed. II (1762) p. 167, Fl. suec. ed. s. 47. — *Littorella juncea* Berg. Vet. Akad. Handl. 1768 s. 341. — *Littorella lacustris* L. Mant. II (1771) p. 295.

[4] Se bref. 365 not. 3.

371.

Jag har läsit Wälb. Hr Öfwerst Strussenfelts[1] härliga rön om *Holothuria Phantapus*, som är så wackert och prächtigt, att det intet kan förbättras.[2]

Uti ingen dehl af naturkunnigheten saknas ännu så mycket, som uti Molluscis, hwar af *Holothuriæ* utgiöra ett genus; och det för den orsak, att desse diur bewarade hopdragas och kunna sedan ej utredas; måste altså endast af dem som bo på, äller wid hafwet, beskrifwas. Bohasch[3] är den enda som i dem præsterat något karlwulit, men hafwer doch rätt få slag. Denne är så sälsam, att jag ej haft mig henne bekant tillförene af någon author. Önskar därföre att detta wackra rön, som så lifligen föreställer ett nytt diur, måtte snarast blifwa alltmänt. jag wet där wid intet att tillägga äller ifråntaga.

Carl v. Linné.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XIV s. 368). Odateradt, men skrifvet i i Juli 1765.

[1] Alexander Michaël von Strussenfelt, född 1716, öfverste vid Fortifikationen och sedan generalmajor, död 1797.

[2] Vid Akademiens sammanträde den 17 Juli 1765 meddelades ofvannämnda rön »tillika med Herr v. Linnés hedrande omdöme». I Handlingarne för samma år s. 256—66 finnes intagen *Beskrifning på et Sjö-Kräk, Hafs-Spöke kalladt.*

Det hade fångats »uti Sundet imellan Landskrona och Hwen på 18 til 20 famnars djup».

[3] Johann Baptist Bohadsch (eller Bohacz), född 1724, professor i botanik och farmakologi vid universitetet i Prag, död 1768. Hans här afsedda arbete är *De quibusdam animalibus marinis* (Dresd. 1761).

372.

Min Herre.

För pgrne aflägger jag ödmiuk tacksäjelse. äfter jag bor på landet öfwer ferierne, kunne jag ej swara med förra posten.

Profess. Müller[1] är transporterad ifrån Academien till inspection af barnhus inrättningen med fördelachtigare lön, och academiens totala undergång.

Archiater Lerche[2] är nu min endaste correspondent, men en Doctor[3], som några åhr läsit Botaniquen i Petersburg, wäntas hit desse dagar, att språka med mig på ett åhr; af honom få wi wetta hela tillståndet.

Så är den hederliga Grefwinnan Ramel[4] afsomnad; det war en heders fru.

Min artiga Inspector Schildt[5] i packhuset, som i så många åhr hulpit mig med mine utländske commissioner, är ock afsomnad.

Den arbetssamme Clercken har äfwen slutat sina ögon. Gud låte nu Academien, som hon begynt, wårda hans werk att det ej förgås; ty wettenskaperne hafwa aldrig ännu sedt prydesammare.

Säg mig till hwem jag skall skrifwa i Paris och tacka för de lämnade wärken, antingen till academien i gemen äller till academiens secreter. Dennes namn har jag förgiätit, huru heter han? jag förbl.

Min Herres

Hammarby 1765 ödmiuke tienare
d. 4 Augusti. Carl v. Linné.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift som på bref. 292.

Sigill VIII, söderbrutet; rödt lack.

[1] Gerhard Friedrich Müller, född 1705, J. G. Gmelins följeslagare under en del af dennes sibiriska resor, histor. professor i Petersburg, sedan direktör

vid hittebarnhuset i Moskva, slutligen historiograf och geheime-archivarie, död 1783. Mest känd genom sitt stora arbete *Sammlung Russischer Geschichte* B. I—IX (Petersb. 1732—64).

[2] Johann Jacob Lerche, född 1703, öfverfältläkare i rysk tjänst, död 1780.

[3] Antagligen Ivan Lepechin, sedan föreståndare för botaniska trädgården i Petersburg.

[4] Gertrud Elisabeth Ramel, född grefvinna von Liewen 1707, död den 31 Juli 1765. Äldre helsyster till öfverintendenten Baron C. Hårlemans fru, enka efter Malte Ramel, egare till Maltesholm, Löberöd med flera egendomar i Skåne.

[5] Stämpelmästaren i packhuset Johan Schildt, född 1704, död i midten af 1760-talet.

373.

Min egen Wälgynnare.

i senare Acterne från Petersburg, skall en hop rara fiskar wara beskrefne. Desse Acter har jag ej fått, men de woro mig hufwudsakelige för mitt systema, som nu tryckes. Om M. H. dem fått, så war gunstig och låna mig dem på ett par dagar, ty i Upsala finnas de intet. jag skall straxt återställa dem.

jag förbl.

Min Wälgynnares
ödmiuke tienare
Carl v. Linné.

Upsala 1765
d. 14 Novembr.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift:

Kongl. Wettenskaps
Academien.

frijbr. *Stockholm.*

Sigill VIII, rödt lack.

374.

Min Herre.

Hr Alströmers[1] observation[2] är artig, och beskrifningen god. hwad *synonyma* angår, om de höra hit äller intet, giör ej stort till saken, ty auctorernes figurer och beskrifningar äro otydelige.

Det woro en makalös sak att få hielp till figurer wid middsommars tiden, då ferierne begyntes och man hade warma. Hr Årres[3] figur afcopierad tyckes wara wacker, om Herren kan älliest giöra äfter lefwande objecter lika tydeligt, som copiera. Härföre aflägger hos Kongl. W. Academien ödmiukast tacksäjelse

C. Linné.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVI s. 128).

Odateradt, men skrifvet i Februari 1766.

[1] Clas Alströmer, son till Jonas Alströmer, född 1736, studerade i Upsala under Linné och företog, försedd med hans rekommendationsbref, 1760—64 en resa till Tyskland, Frankrike, Spanien, Portugal och Italien, tjänstgjorde därefter i Kommersekollegiet och Justitierevisionen samt fick kanslirådstitel, egnade sig sedan i Göteborg åt en vidtomfattande kommersiell verksamhet, blef friherre, dog 1794.

Genom ett »memorial», som oaktadt flitigt letande ej kunnat återfinnas, föreslogs han af Linné den 16 April 1766 till ledamot af Vetenskaps-akademien och invaldes den 22 Oktober s. å.

Under sin utländska resa fick han i Cadix se en från Peru härstammande liljeväxt och skyndade sig att däraf sända afbildning, beskrifning, pressadt exemplar och frön till Linné, som i disputationen *Planta Alströmeria* (1762) utförligt beskref densamma.

[2] Vid sammankomsten den 5 Februari 1766 »uplästes Herr Commissarien [i Kommersekollegiet] Claes Alströmers Beskrifning på en besynnerlig slags Babian, som Han under sina resor sedt lefvande och där på tagit en ganska noga Ritning. Remitt. til Herr von Linné». I Handlingarne för samma år s. 138—47 förekommer *Beskrifning på en sällsam Babian, Simia Mormon.* I Berlin hade han fått se denne, »som en Man for omkring med, jämte et Lejon och en *Vultur Papa,* och förtjente nog penningar igenom». Som han »fann straxt denna Babians utseende öfvermåttan främmande», skaffade han sig »ägarens lof at låta afrita honom, hvilket ock skedde med oljefärg på duk af en god mästare, alt i naturlig storlek .... Nögd med dess målning, har jag sedermera låtit en i ritande färdig man [Årre] transportera densamma i litet format, hvilken ritning jag nu har den äran at til Kongl. Academien framlämna, jämte den korta, dock i mitt tycke tilräckeliga, beskrifning, jag efter det lefvande djuret gjorde».

[3] Olof Årre (äfven Orre), född 1732, ingeniör i General-landtmäterikontoret, Vet. Akad:s ritmästare och modellör, död 1809.

375.

Lagetto äller Lacebark.[1]
Lauri folio arbor, folio latiore mucronato Sloan. jam. I. 168.
Frutex foliis majoribus cordatis nitidis Brown. jam. 371.
[Af] inre barken af detta träd på Jamaica är mig länge sedan bekant, att dett giöres tog på Jamaica.

Till nät och hwithet liknar det spitsar; jag har sedt där af stora stycken.

Gother[2] har warit hos mig och fått namn här på.

C. L.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XIII s. 777). Prof på det spetslika bastet finnas bifogade. Ej dateradt, men skrifvet i slutet af Mars 1766.

[1] Vid sammankomsten den 19 Mars 1766 »upviste Herr P. Bergius en slags fin bark ifrån Jamaica, som liknar de finaste Spetsar». Som ingen kunde uppgifva moderväxtens namn, söktes upplysning af Linné, som meddelade ofvanstående. Själf synes han ej hafva sett exemplar af själfva växten, utan endast bastet; arten saknas därför i hans *Species plantarum*. Först senare fick den namnen *Daphne Lagetto* Sw., *Lagetta lintearia* Lam.

[2] Jfr bref. 344 not. 9.

376.

Min Herre.

Kongl. Wettenskaps Academien har alt skiähl att mistycka det jag på ett par åhr ej ingifwit något rön och jag är aldeles misnögd på mig sielf därföre. jag tror mig haft så mycket nytt och artigt i naturen, som någon annor, hwilket lärer få synas af mine skrifter; ja kanske mer, än någon annan. jag törs säga, att jag kunnat och kunne gifwa ett rön hwar wecka, som ej skulle wanhedra Academiens acter, men här fodras ritare, ty utan figur kan aldrig något *corpus naturale* afskildras i acter, att det kan blifwa nog uttrökt; och figur har jag näppel. någon sin kunnat præstera wärdigt i Uppsala, men nu senare åhren aldeles ingen;

ty äro händerne bundne på mig. Jag har besynnerligen en ört af så besynnerlig omständighet, att dett kliar mig i fingrarne, hwar gång jag ser henne, och kan dock icke få henne ritad. Det är både skam och skada för wårt Upsala, att wij ej kunna få en enda figur.

jag tog mig frihet senast recommendera Hr Cl. Alströmer,[1] och jag hoppas att jag därföre aldrig skall blygas. jag recommenderar intet, men jag undrar mer att Kongl. Academien, som upsökt de mäste wärdige män, kunnat glömma och å sido sätta den genomlärda och hederliga Biskopen i Trundheim Hr Dr Gunnerus[2], som inrättadt en hehl Wettenskaps Societet; som allenast genom sine Prästmän uplyst hela den öfwerste nordra dehlen och polen af werlden; hwars acter äro af hela lärda werlden admirerade.

Efter afskrift af B. Bergius (vol, XVI s. 260). Ej dateradt, men säkerligen skrifvet under våren 1766.

[1] Se bref. 374 not. 1.

[2] Johan Ernst Gunnerus, född 1718, biskop i Trondhjem, stiftare 1760 af Kongl. Norske Videnskabers Selskap, utgifvare af *Flora Norvegica*, död 1773. — Linnés klander mot Vetenskaps-akademien var obefogadt, enär densamma redan den 16 April 1766 enhälligt valt Gunnerus till sin ledamot. Hvilken föreslagit honom, därom lemna protokollen ingen upplysning. Förmodligen skedde det i November eller December 1765; »uti desse månader kom», såsom Wargentin uppgifver, »Kongl. Academien 3 à 4 gånger tilsaman, men jag har förlorat kladden, hvaruti var anmärkt, hvad hvarje gång förehades».

377.

Min Herre, Riddare.

Montins[1] observation[2] tyckes aldeles förtiena rum i *actis*, som man af den ser det rarasta som wäxer i Halland och länder till *illustrationem patriæ*.

Nu kom jag in från landet[3] där jag har systemet, och mine utförde samblingar, då eldsvådan[4] existerade; men skall söka med första att sambla af dem jag har för Hr Morand[5]. — —

förblifwer så länge jag andas Min Herres
ödmiuke tienare
d. 13 Junii 1766. Carl v. Linné.

Nej war god och sätt min son som *Demonstrator*[6] i allmenackan, *ne audiat nemesis.*

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XV s. 216). En del af honom utelemnadt.

[1] Se bref. 364 not. 2.

[2] *Förteckning på de i Halland vildt växande Örter, som äro sällsynte i Sverige, eller ock där ej tilförene blifvit fundne* i Vet. Akad:s Handlingar för 1766 s. 234—47.

[3] Linnés gård Hammarby, 1 mil från Upsala.

[4] »År 1766, den sista April, lades nästan hela södra sidan om Stortorget i aska tillika med Rådstugan jämte en del af de tvänne quarteren på västra sidan om åen, som ligga närmast in till Stockholms tullen, nedan för Slottet». (J. B. Busser, *Utkast till beskrifning om Upsala,* första delen s. 54, Upsala 1773).

[5] Jean François Clément Morand, född 1726, anatomie professor i Paris, död 1784.

[6] Den yngre Linné hade 1763 erhållit professorsfullmakt, men fick först 1777 af Kungl. Maj:t tillåtelse att träda i utöfning af sagda sitt ämbete.

378.

Min Herre.

jag mins intet om jag tackat för franska acterne, dem jag nu bekommit.

Hattmakeriet och Taktäckningen äro mig intet nödige, därföre lämnar jag dem gierna[1].

Astronomiska Calendren gifwer jag alt för gierna för frachten.

Hwad kosta franske Memoires om åhret.

Intet häller har jag fått något ord ifrån Ryska academien, sedan Hr Müller kom där ifrån.

jag är

Min Herres
ödmiuke tienare
Carl v. Linne.

Upsala 1766
d. 7 Julii.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift som på bref. 373.

Sigill VIII, sönderbrutet; rödt lack.

[1] Antagligen några afhandlingar, som Linné fått sig tillsända och hvilka han ej ville behålla. Likadant är förhållandet med »Astronomiska Calendern».

[2] Se bref. 372 not. 1.

379.

Min Herre.

jag ta ckar för Eder lilla bokbindare. Han kallas *Cerambyx Fur* Fauna Svec. 65[1] och *mas* war den öfwersända. jag har måst flytta honom till ett särskildt genus och kalla honom *Ptinus Fur*, uti *Systema Naturæ*, som nu tryckes, p. 566. jag känner denna mannen ganska wähl, och jag hafwer betalt honom dyr skatt. Det är just han, som förderfwar wåra Fogelsamlingar uti *Museis*, att det är ej mögligt få behålla dem, ty han säger, att alt som dödt är, bör förstöras och annihileras, intill sielfwa maten, ja tort bröd, som han confiscerar. jag har sökt på alt sätt förmå honom wara gunstig, åtminstone skona mine insecter och herbarier, men han är obewekelig.

Wij bruka att sätta hos insecterne en *pilula* af *Moschus* i hwar låda, hwarigenom alla andra insecter fördrifvas; men denne begabbade mig därföre för ett par åhr sedan, och lade sitt ägg eller unge [:*id est* giorde bo:] mitt in uti Moschus-kulan, att wisa huru litet han achtade henne.

för flere åhr tillbakas sände Hr Presidenten Carleson[2] till mig en bläkdosa med det aldra starkaste snustobak, som han haft från Turkiet, uti hwilken hela dosan war full af desse, sedan tobaken war upäten. alla andra Insecter pläga hafwa respect för præparerad tobak äller dö där af, men denne står intet att utestängas.

Hr Kramer[3], som har skrifwit *Floram austriacam*, och sökt på alla sätt bewara upstoppade foglar för honom, har intet funnit något medel mer än *alumen ustum* och *arsenic* blandade och strödde på fogel-skinnet, så snart det af foglen afdragits.

Alltså har Min Herre satt för mig en alt för hård nöt att bita sönder.

Röka med swafwel torde giöra något, men att röka med Arsenicum woro bättre, doch må ingen då wara i rummet. jag skulle tro, att röka med *Colocynthis* woro det säkrasta, samt att om hetasta sommaren låta rumet med öpna fenster wähl wädras.

Jag förbl.

Min Herres
ödmiuke tienare
Carl Linné.

Hamarby 1766
d. 24 Sept.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XIV s. 398).

[1] »Secreteraren berättade, at han nyligen blifvit varse det et slags små Maskar börjat göra skada på Banden i K. Academiens Bibliothek, och frågade om råd däremot. Beslöts, at Herr v. Linné skal därom frågas, och Problemet desutom framställas för allmänheten uti Inrikes Tidningarne» (prot. den 6 Augusti 1766). — Detta bref, hvarigenom den gjorda förfrågan besvarades, upplästes vid sammanträdet den 22 October. — Att de af Linné föreslagna skyddsmedlen ej visade sig nog kraftiga, framgår af protokollet för den 18 September 1771, där det heter: »Upl. Comministern Westrins uppgift om sättet, at så inbinda Böcker, at de ej skola frätas af Maskar. K. Academien var så mycket villigare at försöka det, som Dess eget Bibliotek är smittadt af en bögst fördärfvelig ohyra, *Ptinus fur,* som Secreteraren ej ännu, oaktadt alt sitt bemödande, varit i stånd at aldeles utrota».

[2] Se bref. 243 not. 7.

[3] Wilhelm Heinrich Kramer, *Elenchus vegetabilium et animalium per Austriam observatorum* (Wien 1756).

380.

Gentlemans Magazine and Historical Chronicle vol. 24 p. 73. Remedium traditur, quo libri conservantur a Vermium Insectorumque deprædationibus.[1]

Men jag har intet boken, ej häller läsit locum.

C. L.

jag beklagar att jag ej kan läsa denna journalen, som har så många artiga saker.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Odateradt, men skrifvet på hösten 1766. Utgör ett tillägg till närmast föregående.

Utanskrift som på bref. 373.

Sigill VIII, sönderbrutet; rödt lack.

[1] Här omtalas ett medel, hvarigenom böcker kunna bevaras mot förstöring genom maskar och insekter.

381.

Min kiäreste Herre och Riddare.

Det woro wisserligen wärdt att försöka *Thlaspi arvense*[1]; ty ingen *a priori* skulle tro det.

Semina Sabadillæ[2] äro mycket troligare, allenast man kan obligera wäglössen att äta dem; allenast man kunne strö dem så tätt att *Cimices* ej hade undan flycht.

Det är wähl också likt att de samme *Sem. Sabadillæ* skulle fördrifwa bokmalen, men när bokmalen kan upäta i grund den argaste Tobaken, som dödar alla andra Insecter, måste först försöket anställas.

Det fägnar mig att Academien fått Hans Excellence Löwenhielm[3] till Præses; när Academien en gång saknar [den] Herren, hwar finna de mer *Mæcenates?* utom kiännare tages ingen demant af jorden, utom Mæcenater hafwa aldrig wettenskaper trifwits. Liksom Mæcenater aftaga, så aftaga ock hos oss wettenskaperne i flygande fläng.

Baron Münchhausen[4] skref för 10 åhr sedan att fröen till swampar äro lefwande; jag wet ingen, som giort där på reflexion. Desse dagar har jag förnögt mig med att hafwa fröen af Brandax och Swampar i watn och sedt, huru de lekt, som fiskar i fiskleken, innan de fäst sig och förwandlats till swampar. en underlig och förunderlig *metamorphosis. Quis nisi vidisset, crederet?*[5] Jag har wist dem lefwande för alla mine disciplar som warit hos mig. Plinium sannar jag: *mihi contuenti sese persuasit rerum natura nihil incredibile existimare de ea.*[6]

uti Insecterne ser man ofta Larver, så stomma att de näpligen kunna röra sig, förwandlas till de qwickaste Diur; och här de qwickaste Diur förwandlas till de orörligaste och nästan liflöse swampar. Hade Leuwenhoek[7] desse sedt, hade han fått starkt argument för sine *vermiculis spermaticis* och trott menskior wuxit som swampar. Nu lära *vermiculi infusorii* upkomma; få se om på slutet all giäsning blifwer idel lefwande particlar, *i. e. medullares substantiæ absque corticali.*[8]

Blifwer wackert wäder och åhren samt hälsan tillåter, har jag lust resa med de andre Professorer till Stockholm, att felicitera

Hans Kongl. Höghet, och hoppas få råka Min Herre någon gång på halfwa wägen hos wår ärlige Arch. Bæck, som tager dehl af hiertat i hwad wij kalla wettenskaper.

jag fick för ett par månader sedan inemot 300 rara insecter ifrån Medelhafvet; jag har skrefwit till alla menniskior, jag kiänner där ute, men kan ej få wetta, hwilken sändt mig dem.[9]

Dr Browne[10] som skref den härliga Boken öfwer *Plantas Jamaicæ*, sände mig för ett åhr sedan ett nytt genus af en ört ifrån Vera Crux, där han nu är; jag citerade hans bok, där han sielf beskrefwit den; nu sände han mig i det stället 2:ne nya Genera, men det ena war hans *Weidmannia*, den andra war ny, så att jag kiänner hans *inventa* bättre än han sielf.

jag förbl. Min kiäre Herres
ödmiuke tienare

Upsala d. 28 Octobr. 1766. Carl Linné.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift som på bref. 373.

Sigill VIII, sönderbrutet.

[1] I Vet. Akad:s Handlingar för 1766 s. 269 omtalas ett af prosten Tiburtz Tiburtius meddeladt *bepröfvadt sätt at fördrifva Vägglöss,* som »äro et ganska besvärligt slägte, hvaremot sällan någon rätt tilförlitelig hjälp är at tilgå». Han hade emellertid funnit en förträfflig sådan genom att »plåcka [penninge-]gräset och lägga det in uti rummen och uti sängarne, at ligga några veckor. Hvart Vägglössen togo vägen, begriper jag intet; ty man finner ej några döda, eller tecken efter dem». Den enda, fastän »aldralindrigaste olägenheten» härvid voro »den vidriga och vämjaktiga lukten», som dock »snart försvinner, sedan gräset kastats ut».

[2] Frön af *Veratrum Sabadilla* L.

[3] Carl Gustaf Löwenhielm, född 1701, slutligen riksråd och kanslipresident, död 1768. Jfr. bref. 80 not. 1.

[4] Friherre Otto von Münchhausen, född 1716, kansler för universitetet i Göttingen, »Landdrost in Kalemburg», död 1774. Om denne och hans förmodade upptäckter se utförligare i *Skrifter af Carl von Linné, utgifna af Kungl. Svenska Vetenskapsakademien II* s. 237 och 242.

[5] Hvilken kunde hafva trott något sådant, om han ej sett det?

[6] Under det jag närmare skärskådade naturen, öfvertygade hon mig därom, att jag beträffande henne icke borde anse något vara otroligt.

[7] Antony van Leewenhoek, född 1652, kammarvaktmästare vid rådhuset i Delft (Holland), den förste verkligt vetenskaplige mikroskopikern, död 1723.

[8] Medullarkroppar utan kortikallager.

[9] Afsändaren var en för Linné obekant, i södra Frankrike (troligen Lyon) bosatt entomolog Soubri. — Ett af honom samtidigt med insektssamlingen af-

sändt bref,[9] hvilket kom till Upsala, medan Linné vistades i Stockholm, råkade hans hustru att inblanda bland sina papper, så att det först ett år därefter anträffades oöppnadt, och under tiden hade Linné såsom nya beskrifvit ett stort antal af de erhållna arterna, utan att kunna angifva upptäckaren. Naturligtvis skyndade han att tillskrifva Soubri och uttala sin stora ledsnad öfver det skedda.

[10] Se bref. 318 not. 3.

382.

Min Herre.

Den högste Guden giöre detta och många fölliande åhr sälle för M. H:re och des wärda familie. jag recommenderar mig beständigt i M. H:s förtroende, såsom snart sagt den endaste jag i werlden funnit med beständigt och ofläckat förtroende.

Osbecks Rön[1] håller [på] förra sidan allenast *locos communes;* af andra ähr beskrifningen har jag ej lärt ett enda ord. Här hade bort giöras mera möda och att skillia detta species nogare från sine slächtingar; men figuren är wacker, och fattas hit in till i wettenskapen.

jag förbl. M. H:res
Upsala 1767 ödmiuke tjenare
d. 1 Januarii. Carl von Linné.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XIII s. 507) och E. Åhrling.

Utanskrift som på bref. 373.

Sigill VIII, rödt lack.

[1] Den 26 November 1766 meddelades *Beskrifning på en fisk, kallad Lerbleking af Pehr Osbeck,* som intogs i följande års Handlingar s. 245—47 med tab. VII. Dess vetenskapliga namn är *Gadus Pollachius* L. Syst. Nat. ed. XII t. I p. 439. I Vestg. resan s. 177 omtalas den under namnet *lyrbleck,* »en stor och blek art af Torsk».

383.

Min Herre.

Tractaten har jag genomläset, och om denne warit skrefwen på 2 blad, hade han warit artigare och intet uteslutet af alt, hwad Auctor sagt.

Acacia har jag planterat i trägården, men hon will intet komma fort, utan jag hade stora stamträd, att sätta henne emällan, som skygde henne; då kunne hon förmås att wäxa stor, äller ock om hon planterades på södra sidan wed en wägg. Älliest fins af henne stora gambla träd på Ekholmsund, hwar ifrån man kan få tellningar. Men icke blifwer detta, med sine så angenäme blommor, det träd, som skall hielpa wår wedbrist.[1]

Hr Reinhard[2] är endast translator, sådane som många finnas i Tyskland.

Hans Popelträd eller *Populus nigra* är långt mera betydande, wäxer fort, lätt och stor, tohl wårt climat. Hon wäxer på St. Olofs[3] äller Johannis Kyrkiogård i stockholm; jag mins ej, [på] hwilkendera jag såg [den].

Men ännu starkare wäxer Abel, *Populus alba*, och borde framför alla recomenderas. jag har nog [skrifwit] om denna och [den] förra uti diss. *de Arboreto suecico*[4]; men ho tror min prædican.

Banco Commissarien Bergii[5] rön om Rättikan[6], är rätt hiertligen wackert och en memoire, med hwilken han hedrar sig och acterne. Således böra rön wara skrifne.

förbl. Min Herres
ödmiuke tienare
Upsala d. 1 Febr. 1767. Carl Linné.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XI s. 389) och E. Ährling.

Utanskrift och sigill saknas.

[1] »Secret. upviste en liten Tysk tractat om et slags träd, som kallas Acacia, och skal vara mycket fördelaktigt til Plantering, berättandes tillika, at Auctoren, Geheime Rådet i Baden Durlach, Herr Reinhard, högeligen åstundar at blifva Ledamot. Tillika upl. Herr Archiat. v. Linnés utlåtande där om, hvaruti vises, at skriften allenast är en öfversättning ifrån Fransyskan, och at Acacia med stor möda kunnat förmås at växa i Botaniska Trägården i Upsala, samt således ei med fördel kan planteras i Sverige» (protok. den 18 Febr. 1767). — Den här ifrågavarande växten är *Robinia Pseudacacia* L.

[2] Maximilian Wilhelm Reinhard öfversatte en fransysk skrift: *Noveau traité sur l'arbre nommé Acacia* (Bordeaux 1762) under titel *Neue Abhandlung von dem Baume Acacia* (Carlsruhe 1766).

[3] S:t Olofs kapell stod på den plats, där Adolf Fredriks kyrka sedan uppfördes.

[4] *Arboretum svecicum* (Upsala 1759).

[5] Bengt Bergius, född 1723, kommissarie i Rikets Ständers bank, ledamot af Vetenskaps-akademien 1766, död 1784. — Jämte brodern Peter Johan (se bref. 365 not. 1) grundläggare af Bergianska trädgården.

[6] B. Bergii uppsats: *Corinthiska Rättikan, Raphanus sativus gongylodes,* antogs till införande i årets Handlingar (s. 124—34) den 18 Februari 1767 på grund af »Herr von Linnés mycket hederliga yttrande».

384.

Min Herre.

Hiertelig tacksäjelse för beswäret af Actis parisinis, dem jag lärer få med första.

Om någon reser, så war gunstig och låna mig acta helvetica de siste, på några dagar.

jag förblifwer

Min Herres
ödmiuke tienare
Carl Linné.

Upsala 1767
d. 27 Augusti.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift som på bref 373.

Sigill VIII, sönderbrutet; rödt lack.

385.

Min Herre.

För öfwersända pgrne tackar jag ödmiukel.; de woro mycket promte.

Tack äfwen för Acta Parisina.

Acta helvetica skall jag återsända inan d. 8 october, ty jag är nu på landet och måste collationera med Hallers stora wärk; hoppas de ej förr behöfwas.

De 3 tomer act. Nidros. har jag haft öfwer ett åhr.

förbl.

Min Herres

Upsala 1767 ödmiuke tienare

d. 15 septembr. Carl v. Linné.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift och sigill som på föregående bref.

386.

Min egen Herre.

Med Hr Gahn,[1] just då han reste, sände jag acta Helvetica; han lofwade lefwerera dem då han reste förbij observatorium. tusende tack för lånet.

Bokbindaren wisade mig nu att uti actis Parisinis för åhr 1760 fattas 9 ark, näml.: E, F, Ii, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp.

Kiäre säg mig hwem sänder dem till oss, och till hwem skall jag skrifwa i Paris att jag får dem som fattas.

Lef länge säll och lyckelig.

jag är till mitt yttersta

Min egen Gynnares

Upsala 1767 ödmiukaste tienare

d. 3 Novemb. Carl v. Linné.

Hur skall jag kunna sända till franska academien ett exemplar af mitt systeme?

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift och sigill som på föregående bref.

[1] Henric Gahn, född 1747, assessor i Collegium medicum och Öfverläkare vid Krigsakademien å Carlberg, död 1816.

387.

Min Herre.

Innelychte 2:ne observationer äro mig tillsände af Hr Pastor Gust. Fr. Hiortberg (från Kongsbacka) i Walda med begiäran [att] jag wille dem genomse och med mitt utlåtande sända till Kongl. Wett. Academien.

Bägges så wähl Beskrifningar, som figurer äro mycket accurata, att jag ej finner ett enda ord där wid att påminna.

Lophius Histrio Syst. nat., märkt n:o 1, är wähl tillförene afritad, men aldrig så noga, ty de andre hafwa sedt honom torr äller uti *spiritu vini,* men Hr Hiortberg tagit honom lefwande uti sitt hemwist Sargazo. men den strängen märkt med A, B, CC, är ett *Animal parasiticum*, som fästat sig på den förra, och et Species *Lernææ,* som ännu aldrig warit uptäkt, och hörer ej mer till detta slags *Lophius,* än till andra fiskar, och meriterar att blifwa bekant.[1]

Holothuria Physalis Syst. nat. Bidewind seglare, man of war, örlogsman, är sedd af hwar en som seglat till Indierne, i alla sjö-resebeskrifningar omnämd, men aldrig afritad lefwande, och då han förwaras i *spirituvini,* mister [han] altid sin form och skapnad. Des figur och beskrifning stå här äfter lefwande object, så tydeliga som man hade sielfwa diuret lefwande. Denna observation skall hedra Academiens acter.[2]

För öfrigt giör Eder M. H. underrättad om alla Past. Hiortbergs inrättningar af några, som warit där, så skall M. H. blifwa öfwertygad att wij i hela riket icke hafwa någon curieuxare prästman. jag har hört det med förundran. K. Academien giör honom wärkeligen orätt och sig sielf skada, om den ej tager honom till Ledamot, som af publiquen är så distinguerad man.[3]

Carl Linné.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Odateradt, men föredraget vid Vet. Akad:s sammankomst den 18 November 1767.

Utanskrift och sigill som på bref. 373.

[1] *Beskrifning på en Guaperva, fångad uti sjögräset Sargazo, af* G*UST*. F*REDR*. H*JORTBERG*, *Kyrkoherde i Walda i N. Halland*, finnes i

Vet. Akad:s Handlingar för 1768 s. 350—53. I en tillfogad not meddelas Linnés här gjorda anmärkningar.

[2] *Holothuria Physalis, Syst. Nat. afritad och beskrifven af Gustaf Fr. Hjortberg, Kyrkoherde i Walda,* finnes i Vet. Akad:s Handlingar för 1769 s. 226—28.

[3] Hjortberg valdes till ledamot den 3 Februari 1768.

388.

Min egen förtrognaste Gynnare och Riddare.

Tiden, som är uti ett beständigt lopp och omskifte, förändrar all ting, byter dagar och åhr, ja spräcker sielfwa bergen, har doch ännu aldrig kunnat ändra ett hårsmon pä Hr Riddaren, hwars oskrymtade wänskap emot mig warit oföränderlig. Ty fodrar ock all ärkiensla tillbaka, att därföre icke allenast af all wördsam tacksamhet, utan äfwen af warmt hierta tillönska Hr Secreteren och Riddaren med des wärda familie all sällhet på nu ingående åhr och tillkommande tider, då jag hoppas [få] i den lilla tid, som för mig återstår, beständigt hugna mig af en oförfalskad wän uti en föränderlig wärld. Den alsmächtige Guden giöre Hr Secreterens och Riddarens dagar många och sälle. jag är, då jag lefwer

Min egen oförändrade Gynnares

ödmiuke tienare

Upsala 1768 d. 1 Januarii. Carl v. Linné.

Efter afskrift af E. Ährling.

Utanskrift och sigill som på bref. 373.

389.

Min Herre.

Anmäla min ödmiuka wördnad och tacksamhet, hos samtelige de hederwärde Colleger och *Membra Academiæ*, som på min ödmiuka *intercession* togo Hr Alstroemer och Hiortberg till Ledamöter. jag är wiss på att jag ej wågat recommendera någon owärdig.[1]

Hr Du Hamel[2] har lofwat mig att laga det jag skall få defecten på arken af *Actis Parisinis;* då jag skref, hade jag förlagt M. H:s bref och fick det ej igien ehuru jag sökte, ej häller ännu funnit det igien.

En ny tome af *Actis Petropolitanis* är utkomen, den jag ännu icke fått.

Här föllia Hiortbergs rön;[3] jag wille ej ingifwa dem för ut, emädan jag wille hafwa andra och ej tyckte att desse woro ännu mognade.

Här få wij intet annat tänka på, än Julinschiölds cession och Academiens situation.[4]

förbl.

Min Herres
ödmiuke tienare
Carl v. Linné.

Upsala 1768
d. 5 Februari.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift som på bref. 373.

Sigill VIII (fragment), rödt lack.

[1] Se bref. 374 not. 1 och bref. 266 not. 1.

[2] Se bref. 327 not. 4.

[3] Härmed afses ej de i näst föregående bref omtalade zoologiska afhandlingarne, utan några andra, om hvilka det i Vet. Akad:s protokoll för den 10 Febr. 1768 heter: »Uplästes några Försök i Landthushållningen, til Kärrs upodlande, Träds-Plantering m. m. insände af Hr Hjortberg. De funnos märkvärdige, men som försöken til en del voro nyss giorde, at man ej ännu med full visshet kan se, huru de torde slå ut, så ville K. A. at han inom et par år behagade gifva tilkänna utgången. Men några observationer om *stratis terræ,* fynd i jorden m. m. kunde imedlertid införas i Handlingarne». Endast en af Hjortberg författad uppsats, *Rön om lättaste och snaraste sättet att läka tufve-sår på ängar,* intogs sedan i Handlingarne (1770 s. 341—44).

[4] Se bref. 211 not. 6. — Konkursen började den 29 Januari 1768 och »skulden tros stiga till 10 tunnor guld» (Consist. acad:i Acta).

390.

Min Herre.

jag har ingen ting att påminna wid Dr Montins rön.[1]

men jag har sielf i skånska resan warit med flit omhugsad, att anmärka, hwilka wäxter trifwas i flygsanden, fast jag warit mer laggran, att ej uptaga några andra än dem jag såg trifwas i myckenhet uti sanden.

Hwad Diuret[2] angår, så kunne figuren, som är citerad hos Catesby, afritas, ty hon träffar till alla delar nogast utom färgen[3]; men icke doger Mr Buffons.[4]

Mr Buffon har ännu ej lärt mig räehna till 5, men jag wähl honom. Hälsa Hr Arch. Bæck och bed honom tro mig, så mycket som Buffon; åtminstone här, på ett nummer, mera.

förbl.

Min Herres
ödmiuke tienare
Carl Linné.

d. 8 Mars 1768
Upsala.

Linné har med uppmärksamhet anteknat wäxterna, som trifwas på flygsanden, uti sin Skånska resa, nämbligen:

Valeriana Locusta	pag.	19, 77.	*Geranium cicutarium*	pag.	77.
Phalaris arundinacea	»	341.	*Medicago falcata* . .	»	124.
» *phleoides* .	»	77.	*Astragalus glycyphyllus*	»	109.
Phleum arenarium .	»	109.	» *arenarius*	»	108.
Aira canescens . . .	»	227.	*Lotus corniculata* . .	»	78.
» *præcox* . . .	»	236.	*Trifolium arvense* .	»	341.
Agrostis stolonifera .	»	341.	*Leontodon Taraxacum*	»	77.
Festuca ovina . . .	»	109.	*Hieracium Pilosella* .	»	77.
Galium verum . . .	»	341.	» *umbellatum*	»	341.
Androsace septentrion.	»	109.	*Artemisia campestris*	»	341.
Myosotis scorpioides .	»	77.	*Gnaphalium arenarium*	»	109.
Anchusa officinalis .	»	78.	*Erigeron acre* . . .	»	341.
Echium vulgare . .	»	206.	*Anthemis arvensis* .	»	341.
Pimpinella Saxifraga	»	78.	*Achillea Millefolium*	»	77.
Linum Radiola . .	»	227.	*Jasione montana* . .	»	341.
Allium arenarium .	»	227.	*Viola canina* . . .	»	77.
Dianthus arenarius .	»	109.	» *tricolor* . . .	»	341.
Scleranthus perennis .	»	341.	*Carex arenaria* . . .	»	341.
Saxifraga tridactylites	»	77.	*Betula alba*	»	163.
Sedum acre	»	77.	» *Alnus* . . .		124, 110.
Cerastium viscosum .	»	77.	*Empetrum nigrum* .	»	77.
» *semidecandr.*	»	77.	*Polytrichum vulgare* .	»	77.
Potentilla argentea .	»	77.	*Lichen nivalis* . . .	»	77.
» *verna* . .	»	77.	» *islandicus* . .	»	77.
Anemone pratensis .	»	77.	utom		
Thymus Serpyllum .	»	109.	*Arundo arenaria* . .	»	336.
Antirrhin. Linaria .	»	341.	*Elymus arenarius* . .	»	336.
Arabis Thaliana . .	»	77.	med deras skilnad.		

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek; saknar utanskrift och sigill.

[1] *Anmärkningar vid flyg-sandens cultiverande, af* LARS MONTIN, *Med. Doct. och Prov. Med. i Halland* (Vet. Akad:s Handlingar för 1768 s. 265—72).

[2] Den 18 November 1767 inlemnades till Akademien af LINNÉ den i Handlingarne för 1768 s. 26—30 intagna afhandlingen: *Mus Aguti. Syst. Nat. eller Beskrifning på et Brasiliskt Djur, Aguti.* Detta hade han haft lefvande i botaniska trädgården, och förlusten af detsamma gick honom särdeles till sinnes. Se bref till FR. BEDOIRE den 13 November 1767, hvilket i det följande skall meddelas.

[3] Se bref. 265 not. 4. — I afhandlingen yttrar LINNÉ: »Figur håller jag onödigt at tilsätta, emedan des figur *CATESBY carol. vol. 3 t. 18* under namn af *Lepus javensis*, gifvit på et mig obekant djur, är så lik, at den ej kan förbättras. Ja, jag är nu i den tankan, det CATESBY haft samma species at afrita, fast han gjort färgen röd, och säger, at djuret kommit från Java; men om man undantager CATESBYS figurer, så var han ej så nogräknad, och sjelf ej naturkunnig».

[4] Härtill lägger LINNÉ: »Uti Histoire Naturelle avec la description du cabinet du Roi Tom VIII, finnes jämväl figur därpå. Uti därtil hörande Beskrifning säges, ibland annat, at djuret på framfötterne har 5 tår, men det befinnes ej så på detta». — »Framfötterne hafva 4 tår . . . Bakfötterna äro längre, mörka och inunder nakne, med 3 tår allenast, utan någon tumme». — »MARCGRAW och dess plagiarius PISO säger, at det har 6 tår på bak-foten, som är missräkning».

391.

Min Herre.

För acterne och penningen öfwer sal. Grill[1] aflägger jag wördsam tacksäjelse; så snart jag får wetta dess pris, will jag gierna det betala.

Jag bör ock ärkiänna den omsorg K. Akademien drager för mine rå beskrifningar att dem så hederligen pryda med Bufons förträffliga wärk.[2] Jag får inte det förtryta, ty, sedan jag gifwit från mig mss., är det mera icke mitt, och då jag lagt ut på hafwet, måste jag åtnöja mig med hwad wind som blåser, ty jag hade bort betänka sådant för än jag hyssade ankar; men wähl lära mig till en annor gång. Men detta med skiämt.

jag är

Min egen Herres

Upsala 1768 ödmiuke tienare

d. 22 April. Carl v. Linné.

jag ser Academien antagit Norska Biskopen till medlem; mon Herrarne rätt kiänt honom.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XII s. 458).

[1] Den 16 Mars 1768 hölls åminnelsetal öfver Akademiens föregående år aflidne ledamot Clas Grill (se bref. 254 not. 5), öfver hvilken hon redan 1759 låtit prägla en medalj.

[2] Antagligen hade Wargentin tänkt afkopiera Buffons afbildning af *Aguti* och foga densamma till Linnés afhandling, men afstod på grund af detta bref därifrån.

392.

Min Herre.

Det war ej så illa ment, som det tagits. Kiära förlåt mig.[1]

Biskop Frijs[2] war här; CancellieR. Ihre och jag hade wårt största nöje at höra honom liuga, det ena gröfre än det andra. På hans enständiga begiäran, att skaffa sig någon i stockholm att wisa och föra sig, måste jag recommendera honom Dr Siefwert[3], den han lofwade genereuxt regalera; han giorde sig all möda och omkostnad att wisa honom alt, men fick ej en styfwer därföre; de som rakade och Pudrade honom, i det han skulle betala, bad dem komma till sig dagen där äfter, då han reste bort bittida om morgonen. Han kiöpte sig i Kiöpenhamn Biskops caracter för 24,000 Rik:dlr. Reste nu att klaga på Biskop Gunnerus, som på 2 åhr ej visiterat i öfwersta Norrska Finmarken som är från honom öfwer 100 mihl, att han måtte sielf få det på sit departement. Så mycket sådane hedras, så mycket minskas hedren för de andre ledamöter af Academien.

Gierdes[4] rön har jag tillförene ej sedt. Flyttningen med Myrornes ägg är märkwärdig, ny och synnerlig. jag fruchtar at han förtagit sig uti sista §, där han talar om Myrorne i hohl af en gåspennas storlek, och skulle tro att han där sedt *Formicam cespitum*, som är så mycket lik *Formicam fuscam*, att en owand wähl kan där på förtaga sig utan microscop.

förbl.

M. H:res
ödmiuke tienare
Carl v. Linné.

Upsala 1768
d. 29 April.

Originalet finnes i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift som på bref. 373.

Sigill VIII, rödt lack.

[1] Se näst föregående bref not. 2.

[2] Nicolaus Christian Friis, född 1714, först Sogneprest i Bodö, därefter tillika Consistorial-assessor och Vicarius för Missions-Collegium öfver den nordlandske och finmarkske mission, titulär biskop och slutligen Sogneprest i Bergen, död 1777. — Han valdes till ledamot af Vetenskaps-akademien den 20 April 1768. Redan vid sammankomsten den 29 April föregående år »upl. Norske Biskopens Hr Frijs berättelse om et slags Folk, som i Norige kallas Qväner, och säjas årligen komma dit flyttande öfver Lappmarken ifrån Östra sidan». Följande år (den 23 Mars) uppvistes »en upritad stor Charta öfver Norska Lappmarken och kusterna vid Is-hafvet, insänd af Norske Biskopen Frijs, hvarjämte uplästes den af berörde Biskop Frijs ingifne ytterligare underrättelse om de Norske Qväner, hvaraf klarligen skönjes at desse Qväner verkligen intet annat äro, än Finnar. Herr Bergius anmodades at göra et kort utdrag af dessa skrifter, hvad Hushållningen och Climatet angår uti det så kallade Norska Qvänland, som kunde införas i Handlingarne». Detta skedde dock icke. Däremot intogos i Handlingarne 1770—72 några senare insända uppsatser om Norges fiskerier. Vid sammankomsten den 16 Augusti 1769 »upvistes några rara upstoppade, torkade eller äljest väl conserverade Fiskar, Sjökräk och andra Naturalier», som han sändt till Akademien.

[3] Johan Victor Siefvert, född 1738, Linnés lärjunge, slutligen provincialmedicus i Skaraborgs län, död 1791.

[4] Fredrik Gerdes, född 1747, slutligen förste kommissarie i General-assistance-kontoret; träffades 1754 af åskan och låg som död tre dygn, men vaknade dagen före den utsatta begrafningen och lefde sedan till 1812. — Hans här omnämnda »rön» är intaget i Vet. Akad:s Handlingar för 1768 s. 373—76 med titeln: *Rön och anmärkning öfver Svart-Myrorna af Fredrik Gerdes, Studiosus.* Däri har den sista §, mot hvilken Linné gjorde anmärkning, blifvit utesluten.

393.

jag har läsit desse prof om Biskiötselen.[1]

1. *Quo simplicior eo perfectior.*
2. *Argutos interstrepit Anser olores.*
3. *Tantus amor florum.*
4. *dic, quibus in terris nascuntur nomina regum floribus inscripta.*[2]

De 2 förste hafwa mycken ärfarenhet i biskiötselen, att de nästan äro lika, och tyckes mig, att bägge confererat med hwar andra och den ene lärdt af den andra, doch är n:o 1 mästaren.

altså är i mitt omdömme n:o 1 wärdigast priset.

n:o 3 är ej mycket betydande.

n:o 4 har wähl intet just swarat på frågan, men har en annor dehl, som hörer till bien, om deras föda egenteligen. Denna tractat är en juvel, och sådan har i alla tider warit äskad; jag wet intet swänskt arbete i min tid, som warit mera egit och mera nytt, och blifwer säkerligen af hela curieuxa werlden æstimerat som en juvel. jag anhåller hos K. academien wördsamast, att denna tractat må tryckas separat, att hwar och en bijälskare kan hafwa honom lätt med sig, att giöra på landet sine observationer widare i detta ämnet, som kan äfter hand gifwa academien 100:de tals nya rön. om Academien icke gifwer denna äfwen *præmium*, wet jag ej i hwad land jag är hemma. Mera har jag aldrig lärt af en auctor, ty alt är nytt och ohördt. observationerna äro giorda specielt på *species* och ej på *genera*, som är sielfwa saken. Detta wärk har kostat author mer möda, än andra flere folianter.[2]

C. Linné.

om den ej blifwer tryckt, anhåller [jag] ödmiukast att få afskrifwa, hwilka wäxter gifwa honung älr wax och hwilka intet; at jag på marken må där med roa min ålderdom, då jag ser blomstren.[3]

jag sänder här jämte en beskrifning på *Narica*. om den winner Academiens approbation, skall jag bedia att ett exemplar af de acter skiänkes till Drottningen H:nes Majestet[4]. jag skulle renskrifwa densamma, men handen trottnar nu att skrifwa, ty jag måste skrifwa så mycket till utlänningar att handen ej orkar mera.

Efter afskrift af E. Åhrling. Odateradt, men skrifvet i slutet af Maj 1768.

Utanskrift och sigill saknas.

[1] Den 12 Februari 1766 beslöt Akademium att såsom prisämne utsätta: *Den bästa på egna rön grundade afhandling om Biens skötsel,* hvarå svaren borde vara insända före nästkommande års slut. Afgörandet af prisbelöningen skedde den 20 April 1768, och innehåller protokollet därom följande:

»Herrar Bar. Lilljenberg, Bäck, bägge Bergierne och Hr Alströmer, som varit anmodade at genomläsa de inkomna Svaren på Frågan om Bi-skötsel, samt at afgöra, hvilket af dem syntes mäst förtjänt til den utlofvade belöningen, yttrade sig nu, at som K. Academien, då frågan framställdes, uttryckeligen begärde Rön i detta ämne, som äro giorda inom Fäderneslandet, så kunde

allenast de 4 Svenske Svaren competera om Præmium: at ibland dem et, neml. N. 6, väl vore vackert och ordentligt skrifvit, men innehölle föga eller intet nytt: at et annat, N. 3, väl vore mindre fullständigt, men hade likväl något nytt och eget: at N. 2 väl var kort och minst tillräckeligt, men förtjänte upmärksamhet, i anseende til et af honom bepröfvadt sätt at skatta Bikupor, utan at slackta Bien, hvilket de andre ansedt för omöjeligt; och ändteligen, at N. 5 alsintet omrörer sielfva Biskötslen, hvarom frågan egenteligen var, men däremot ganska väl och berömligen utredt et aldeles nytt och tilförene hvarken utom- eller inomlands tilräckeligen vidrördt ämne, om Biens föda, och af hvilka Blomster de hämta sin Honung och sitt vax. I anseende här til, och emedan hvart Svar har någon merit och något fel, hade Herrar Deputerade haft ganska svårt at afgöra, hvilket vore det bästa, och hafva därföre fallit på den tankan, at Belöningen imellan dem kunde delas, i det hvardera Auctoren finge några Silfver-Jettoner, som tilhopa kunde svara i värde emot en Gull-Jetton, samt at frågan kunde å nyo framställas, emot dubbelt Præmium, at framlåcka dem, som äga några föregifna nya hemliga konstgrep uti Biskötslen. Och som det Italienska svaret jämväl innehåller mycket vackert, så hemställdes, om icke äfven Des Auctor kunde få en eller annan Silfver-Jetton. Alt detta bifölls af K. Academien, som bevilljade de 4 Svenska och den Italienske Auctores hvar sina 6 Silfver-Jettoner, slagne öfver särskilda K. Academiens Ledamöter. Vid de förseglade Sedlars öppnande, fants Kyrkoherden Kloth i Bohus Län vara auctor til N. 6, Comministern Gullander i Skåne till N. 3, Frälse-Inspectoren Lundberg i Skåne til N. 2, och Provinsial-Medicus i Linköping Dr Hagström til N. 5 samt Abbé Ventura i Venedig til det Italienska svaret eller N. 4. Det Tyska hade Herrarne, för des vidlyftighet och kladdiga Styl, ei noga läsit. — NB. Herr Archiater von Linné hade ock varit hörd öfver dessa svaren, hvilken i synnerhet och högt recommenderat N. 5.»

Af Akademiens protokoll framgår, att prisskrifterna, sedan de af de utsedda deputerade blifvit lästa, skulle skickas till Linné (prot. d. 9 Mars). Detta synes hafva försummats, i det att ofvanstående bref meddelades först den 1 Juni, d. v. s. sedan prisutdelningen redan egt rum. Det i protokollet för den 20 April befintliga NB har tvifvelsutan senare tillagts.

[2] 1. Ju enklare, dess bättre. — 2. En gås kacklar bland sjungande svaner. — 3. Så stor är kärleken till blommor. — 4. Säg på hvad ort stå konungars namn skrifna på blommor.

[3] År 1768 trycktes hos L. Salvius *Pan Apum, eller Afhandling om de Örter, af hvilka Bien hälst draga deras Honung och Vax . . . af Johan Otto Hagström,* M. D., *Provincial Medicus i Östergötland.*

[4] Vid sammankomsten den 1 Juni 1768 intogos till införande såväl Linnés afhandling om *Djuret Narica,* som »tvänne andra Des Observationer uti Natural-Historien». Det förstnämnda djuret hade Drottningen haft lefvande på Drottningholm och tänkt sända det till Linné, »men just i det samma dog det, då Hennes Kongl. Maj:t täktes samma dag det til mig öfversända, at det måtte tjäna hvad det kunde til den Vetenskapen, som Deras Majestäter gifvit Lif och Ljus i vårt Fädernesland». Af »observationerna» handlar den ena *Om Simia Oedipus,* »et litet, alt för artigt och sällsynt Djur, som Hennes K:gl. Majestät

täcktes allernådigst förära mig lefvande, och Hans Kongl. Maj:t lika nådigt detta Djurets präktiga målning», hvilken senare ännu finnes på Hammarby. I den andra observationen omtalas, att kungen sändt Linné ett exemplar af *Gordius Medinensis*, »som nyligen var funnen lefvande vid Götheborg, den man aldrig förmodat finnas i Sverige». — »Detta kräk är namnkunnogt uti Indierne, där det gör invånarne största olägenhet, och kryper in uti föttren på de barfotade slafvar, förorsakandes Febrar, smärta och ofta sjelfva döden».

394.

Den italienske Authoren[1] skrifwer tämeligen artigt, dock afhandlar icke saken så wähl som de 2 förste af förra wärken.

Han har dock något, som de förre Authorer ej rördt.

Att Alm träd skall wara skadelig för bijen. här på önskade jag specielle rön.

talar om 2:ne slags Bijen: Gulfärgade och swarte. Detta är för naturkunniga ännu obekant.

Att bijen frysa ihähl? knapt troligt; minst uti Italien.

om Röfware bijen är artigt.

Crabroni utestängas aldrig med bijhus, ty de taga bijen utom ståcken i flychten.

Scarafagi volanti kunna ej wara Ollonborrar; ty de hafwa ej hemwist, utan äro vagabunder. [jag] wet ej hwad där med menas.

mahl, små fiärilar, förhindras äl. dödas aldeles icke som author påstår.

Author drifwer mäst att bewisa sina Ståckars præference, som kunna hafwa sin nytta i Italien, men practiceras med större beswär och mindre nytta i wårt climat[2].

C. Linné.

Originalet finnes i Vet. Akad:s bibliotek i ett konvolut med påskrift: *Diverse papper rörande Linné.* Säkerligen skrifvet våren 1768.

Utanskrift som på bref. 373.

Sigill VIII, rödt lack.

[1] Se föregående brefs not. 1. — Öfversättningen från italienskan hade verkställts af Cl. Alströmer.

[2] Härjämte ligger en bruten namnsedel, så lydande: *Il Canonico Teologale D. Giacomo Abbate Ventura; Publ:co Matematico della ser:ma Repu-*

blica di Venezia, Membro di questa Reale Accad:a della Scienza di Svezia, socio onorario dell' Accad:a di Agricoltura practica d'Usine &c. — Han hade valts till ledamot den 11 April 1767. Förut hade han sändt till Akademien trenne i dess Handlingar för 1764 och 1766 intagna uppsatser: *Beskrifning på et nytt Vind-spel, En ny Luft-pump* och *Aëripila til Väder-växlings ärhållande på Skepp.*

395.

Min Herre.

Denna observationen fick jag från Martin, men wiste ej annat än att hon skulle höra till Upsala acter[1].

nu har riket och wåra wettenskaper mistat 2:ne *Stellas primæ magnitudinis* på ett åhr, Brandt[2] och Swab.[3] jag will ej tala om gossarne Schæfer[4] och Cronstedt[5], som doch woro flitige. Bergskollegium och bergwerk hafwa mistat stolparne för sin wettenskap. sådane män wäxa ej som swampar. Europa har så mycket jag wet ej deras likar. *quidquid ad summum pervenit, ad exitum properat*[6]. En Kung kan mista en arme, men innan ett år hafwa en annor lika god. En kung kan mista en flotta, och innan 2 åhr hafwa en annor uptacklat; men en Brandt och Swab ej få igen på hela sin regering.

Du Hamel[7] säger sig sändt de arken, som för mig fattades af Parisiske acterne; om de höras af, kiäre säg mig till.

Jag är Min Herres
ödmiuke tienare
Carl Linné.

Upsala 1768
d. 7 Maji.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift som på bref. 373.

Sigill VIII (fragment), rödt lack.

[1] *Rön, som bevisa, att sömn svalkar människans kropp, gjorde och ingifne af* Anton Rolandsson Martin (Vet. Akad:s Handlingar för 1768 s. 184—87).

[2] Se bref. 217 not. 3. — Brandts dödsdag var den 29 April 1768.

[3] Anton Swab (adlad von Swab), född 1703, slutligen bergsråd och öfverdirektör vid kontrollverket, död den 28 Januari 1768. — »Hans minne blifver uti tacksammaste hugkomst, så länge Bergsmanna-näring i Fäderneslandet vår-

das; så länge snille, kunskap och ärfarenhet hos oss högaktas; och så länge ära, dygd och redelighet värderas» (TORB. BERGMAN, *Åminnelsetal* i Vet. Akad. 1768).

[4] HENRIK THEOPHIL SCHEFFER, född 1710, direktör vid den nyupptäckta Ädelfors guldgrufva, sedan myntproberare, död 1759. I Vet. Akad:s Handlingar finnas flere hans rön, förnämligast kemiska, intagna, bland hvilka särskildt äro att märka tvenne om »*det hvita guldet, eller den sjunde metallen, kalladt i Spanien Platina del Pinto*» (1752 och 1757). Efter hans död ombesörjde TORB. BERGMAN utgifvandet af hans *Kemiska Föreläsningar rörande Salt, Jordarter, Vatten, Fetmor, Metaller och Färgning* (Ups. 1775), hvaraf ytterligare tvenne upplagor utkommo.

[5] AXEL FREDRIK CRONSTEDT, född 1722, slutligen bergmästare i Öster- och Vester-bergslagerne, död 1765. — Mest känd genom sina *Rön och Försök gjorde med en Malmart från Los Kobolt Grufvor i Färila socken och Helsingland* (1751 och 1754), hvarigenom nickel uppdagades, samt *Försök til Mineralogie eller Mineral-Rikets upställning* (Stockh. 1758), som väckte stor uppmärksamhet och öfversattes på flera främmande språk.

[6] Allt, som nått sin höjd, skyndar mot sin undergång.

396.

Min Herre.

Herr Hofmarsch. De Giers rön om Acharus war rätt artigt; det är wähl att man engång fick wetta, hwad där wille blifwa af den lilla fästa insectet[1].

Att Hr Prof. Bergii *Spilanthus*[2] hade *paleas*, såg jag sielf förleden höst, sedan jag utgifwet systemet, men då det trycktes war bloman, som först kom, knapt uthslagen, hwarföre jag rättade det i mss. till appendix af 3:die delen.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Utan underskrift och odateradt, men skrifvet i Juni 1768.

Utanskrift:

Kongl.
Wettenskaps Academien
frijbr. *Stockholm.*

remitterat rön.

Sigill VIII (sönderbrutet), rödt lack.

[1] Den 1 Juni 1768 anmäldes i Akademien afhandlingen om *Djur, som med en sträng i ändan äro fästa vid andra lefvande djur, uptäkte af* CARL DE GEER, *Hof-Marsk. och Ridd. af Kongl. Nordst. Orden*, hvilken intogs i Handlingarne för samma år s. 176—83.

[2] P. J. BERGIUS inlämnade den 23 Mars 1768 till införande i Handlingarne en beskrifning på *Bidens acmelloides* »med en stor och vacker figure». — LINNÉ hade i Syst. nat. ed. XII tom. 11 p. 534 gifvit denna växt namnet *Spilanthus oleracea*, men i samma verks tom. III app. p. 236 förklarar han, att den på grund af BERGII undersökning bör föras till slägtet *Bidens*.

397.

Edle och Höglärde Hr Secreter och Riddare.

jag önskar få några exemplar slagne af den Medaille, som Gref Tessin lätt giöra öfwer mig, näml. den med 3 cronor, *illustrat;* ty frågas wördsamast:

1. om icke K. Wet. Academien den inlöst, som mig lärer wara sagt till förene?

2. om jag kan få lof af Academien att låta slå några för mig, med honom?

3. om Min egen Gynnare will åtaga sig beswäret, att anstalta här om?

4. Hwad hwart stycke *præter propter* kommer att kosta?

Täckes min wälgynnare gifwa mig här på benägit swar, skall jag utlåta mig om antalit; ty jag åstundar en till hwar som föllier äl. bär mig till grafwen; ty tiden och omgången kommer wähl snart i ordning till min dörr.[1]

Hwad nytt i lärda werlden? wår kiära och ädla nation blifwer nu wärre än tyskarnes, förderfwad med apologier och critiquer; studenterne tala nu ej om annat, än huru den och den criticerat den. . . så ofta etc.; annat wetta de ej; annat höra de ej med begiär. En hehl nation är snart förderfwad; fordom war nationen allwarsam, men nu tycks hon rasa åt wråen.

Anmäla min wördnad hos nådiga Fruen, Eder goda Fru. jag är

Min wälgynnares
ödmiuke tienare
Carl Linné.

Hammarby Upsala 1768
d. 24 August.

Efter afskrift af E. ÄHRLING.

Utanskrift och sigill som på bref. 373.

[1] Jfr. nästföljande bref not. 1.

398.

Min Herre.

Öfwermåttan tack för Catalogen på Academiens bibliotheque. Tack och mycken tack för beswäret af jettonerne. War gunstig och lätt mig wetta, när Academien låter slå sine, att jag då må få inställa mig, att få några slagne. Det säges här, att wexelcursen stiger; när de slås får jag *in quanto* ställa mig äfter den tid som då blifwer.

Jag är oaflåtligen Min Herres
ödmiuke tienare
Upsala d. 6 Septembr. 1768. Carl v. Linné.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift och sigill (söndrigt) på bref. 373.

[1] Se bref. 353, 354, 358, 361 och 397.

399.

Min Herre.

Med första tillfälle skall jag återställa Hr Bergii observationer.

Fråga Hr Prof. Bergius, om han inte will kalla sin *littoris Littorella.* I sig sjelf är det aldeles indifferent; och det står i hans macht att kalla henne hwad han behagar och det ena så rätt, som det andra; men jag tycker hon blefwo då så lik *Limosella*, som hon är granne[1].

af *Ecastophyllum*[2] har jag sielfwa Browns[3] egit specimen, äfter hvilket han giort sin figur, men utan frucht. wähl war, att den blef bekant.

jag tackar ödmiukast för alt beswär med medaillerne; om de behagade slå åt mig för 300 dlr. där af, då läglighet gofwes på trycket, woro det min wördsama anhållan.

Dr Hagströms[4] *Pan Apum*[5] är ett original. jag såg den recenserad förleden post i gazetterne och skref samma dag äfter piecen,

men fick nu lyckeligare honom förut. Det war *vere novum litterarium*. Mycken tack för piecen.

jag förbl. Min Herres
Upsala d. 24 Sept. ödmiuke tienare
1768. Carl Linné.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift och sigill som föregående.

[1] Jfr. bref. 370 not. 3. — *Littorella juncea, en Svensk växt, beskrifven af* PETER JOHAN BERGIUS, *Hist. Nat. & Pharm. Professor och Coll. Med. Assessor* (Vet. Akad:s Handlingar för 1768 s. 337—449). I bref af den 29 September skyndade BERGIUS att meddela LINNÉ, att den föreslagna namn-ändringen med nöje skulle verkställas.

[2] *Beskrifning på Pterocarpus Ecastophyllum, en Americansk växt, af P. J.* BERGIUS (Vet. Akad:s Handlingar för 1769 s. 116).

[3] Se bref 318 not. 3.

[4] JOHAN OTTO HAGSTRÖM, född 1716, provincialmedicus i Östergötland, död 1728; en af LINNÉS mest framstående lärjungar, med hvilken han ända till sin död stod i liflig och kärleksfull förbindelse.

[5] Den 11 Maj beslöt Akademien, »at Dr Hagströms Svar på Frågan om Biskötsel må tryckas för sig sielft, och med det första».

400.

Min Herre.

Hr Osbecks[1] Hwete är nog bekant af Authorers skrifter, men jag har aldrig haft det lefwande. jag sökte få det för några åhr sedan ifrån Engeland, men mig blef swarat att hwad man winner i kraften, förlorar man i hastigheten älr att det hade långt mindre quantitet af stielkar älr ax och i axet långt mindre korn. jag war nyfiken att se efter kornens storlek på detta ax, som tyckas intyga det samma. Emedlertid torde det ej skada att utgifwa rönet. Polska hwetet har jag haft i trägården, och det är sant hwad Hr Osbeck säger, att det alt för sent mognar.

Historiska kalendren är intet i min krambo nyttig.

af *descriptions des arts*[2] fick jag förleden om Bagerie, Perukemakerie, volantmakerie; jag sänder [dem] med Hr Gahn.[3]

Intet har jag kunnat så Åckerbär, dock torde det wara mögligt, om man bränner ett litet stycke äller fläck på jorden, och där uti sår fröen, som äro uttagne utur bären, och litet torkade[4].

Behåll den bekomne *Description des arts*, äfter jag ej samblar dem.

framhärdar oafl. Min Herres
ödmiukaste tienare

d. 18 octob. 1768. C. Linné.

Efter afskrift af E. ÄHRLING.

Utanskrift och sigill som på bref. 373.

[1] »Upl. Hr Osbecks ingifna Rön om det så kallade Sprit-Hvetet eller *Triticum Spica multiplici,* hvarmed han giordt lyckligt försök i Halland. Ingen af de närvarande har sedt eller hördt omtalas sådant sädes-slag. Af det medsända axet fick Hr Bergius lof at uttaga några korn. Det öfriga, tillika med sielfva Rönet, skal meddelas Hr v. Linné» (Vet. Akad:s protok. för den 12 Oktober 1768). — »Rönet» trycktes sedan i Handlingarne för följande år s. 67—71.

[2] *Descriptions des Arts et des Métiers,* hvilka utgåfvos af Franska akademien, erhöll LINNÉ såsom ledamot gratis. Som han ej hade något bruk därför, öfversände han dem till WARGENTIN.

[3] Se bref. 386 not. 1.

[4] I Vet. Akad:s Handlingar för 1762 s. 192—97 finnes en afhandling: *Åkerbärs plantering. Ingifven af CARL LINNÆUS, Kongl. Archiater, R. af N. O.*

401.

Min Herre.

Öfwer måttan tack för pgrne, som intet hastade.

Än mer tack att jag få låna Act. Lond.

Rönet om Myrorne duger aldeles intet. dett är ej rön, utan speculatift resonement. om Scarabæus är falskt. det en hehl annor Scarabæus. Author wet ej att stafwa Scarabæus.[1]

jag förbl.

Min Herres

Upsala 1768 ödmiuke tienare

d. 23 Novembr Carl v. Linné.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift och sigill som på föregående bref.

[1] Om denna uppsats och dess författare nämner protokollet intet. Antagligen ansågs den på grund af detta Linnés omdöme ej böra i Academien föredragas.

402.

Min Herre.

Transactionerne skall jag ställa till Hr Pr. Bergman; konsten att giöra ståhl täckes MH. behålla.

om Memoirerne sändas i morgon till Hr Salvius, så kommer en resande från Upsala, som där äfwen afhämtar ett pacquet.

om Bokmatsken ej kan fördrifwas med pulver af Coloquint och Hwit Prustrot lagd på fyrfat, att röken får gå i rummet, så wet jag intet medel. Detta borde först försökas; doch bör det itereras på flere tider om åhret, ty de matskar som ligga i puper kunna intet här af dödas; och alla tider ligga några i Puper, och desse utkläckas ej ordenteligen på någon wiss tid, fast mäst mot hösten.[1]

förbl.

Min Herres
ödmiuke tienare
Carl Linné.

Upsala d. 9 Decemb.
1768.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift och sigill (sönderbrutet) som på föregående bref.

Sigill VIII, sönderbrutet; rödt lack.

[1] Se bref. 379 not. 1.

403.

Min Herre.

Ursächta mig för Guds skull att jag så ofta wågar beswära med mine commissioner. man beswärar ofta alt för mycket den man älskar.

war god och lägg en penning i Edert eget myntcabbinet[1], och gif en till wår ärliga Arch. Bæck.

Gud hielpe oss i desse tider och faselige adspecter. *en quo discordia cives perduxit miseros.*[2]

jag förblifwer

Min Herres
ödmiuke tienare

Tusende tack för bägge tomerne af *actis Parisinis.*

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Ej undertecknadt samt odateradt; antagligen skrifvet i December 1768.

Utanskrift och sigill som på föregående bref.

[1] Sedan Linné ändtligen erhållit exemplar af den Tessinska medaljen (jfr. bref. 398), sändes nu sådana till Wargentin och Bäck.

[2] Se, hvarthän tvedrägten fört de olyckliga medborgarne. — Afser de våldsamma politiska slitningarne i slutet af 1768.

404.

Edle och Höglärde Hr Secreter,
Riddare af Kongl. Nordstierneorden.

Med det aldra renaste hierta tillönskas wid detta åhrets skifte Hr Secreteren all möglig sällhet, af den som hyser uti ett warmt bröst all den upprichtigasta wänskap, som mig i så många åhr tillbakas blefwit ärtedd.

jag har försökt werlden nu i så långa tider, men ej funnit mer än Hr Secreteren och Arch. Bæck, som hållit wänskaps profwet; alla andra hafwa swikit mig någon gång; de aldrig.

Som ärlighet är det högsta en meniska kan winna och wänskap det dyraste man kan få, så recommenderar jag äfwen framdeles den lilla olia jag ännu hafwer i lampan, till Eder omsorg.

jag skall af uprichtigaste hierta fägna mig af Min Gynnares och des k. families wälstånd och in uti grafwen förblifwa

Min egen Herres
ödmiuke tienare
Carl Linné.

Upsala 1769
d. 1 Januari.

Acta anglicana lämnades till Prof. Bergman[1], då jag haft dem i trenne dag, och tog han dem sielf hos mig.

om jag får af Academien några styfrar för Franska wärket *de artibus*,[2] beder jag att de läggas till det, som är destinerat till mine medailler.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift som på bref. 288.

Sigill VIII, sönderbrutet; rödt lack.

[1] Se bref. 342 not. 6.
[2] Se bref. 400 not. 2.

405.

Edle och Höglärde Hr Secreter och Riddare.

Med innersta rörelse emottog jag i dag Högl. Hr Secreterens och Riddarens bedröfliga notification om des sal. Frus dödeliga frånfälle, då jag redan giort mig dett tröstsamma hopp om Des återwunne krafter. Ingen ting faller oss här i werlden bedröfweligare än det bandets afskärning, som giort wårt öde här i werlden; besynnerligen då wij se på wåra menlösa barn, som lämnas här igenom wärnlöse åt en swårare werld än denna. och hwad oss sielf widgår, blifwer afsaknaden så mycket sensiblare och i den grad, som wij ägt sötare, ädlare och förnögdare maka. Har altså Hr Secreteren mistat alt för mycket.

Gud Alsmägtig styrke Hr Secreteren att detta så stora fall ej aldeles må bryta Herr Secreterens lif, hälsa äller [kärlek till] wettenskapen, att alt hwad fäderneslandet ännu hoppats af Min Gynnare förswinner, innan Eder afton nalkas.

Hr Secreteren kiänner werlden, kiänner wårt usla tillstånd som menniskor, kiänner ödets obeständighet och wår oförmögenhet emot Guds hand och ändteligen wår tid, som wisar sig såsom i en prospect lång, men twärt om kortare än intet.

Jag blandar mine tårar med Edra och förblifwer

Edle och Högl. Hr Secreterens, Riddarens
ödmiuke tienare
Carl v. Linné.

Upsala 1769
d. 31 Januari.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift:

Secreteren wid K. Wettenskaps Academien,
Riddaren af K. Nordstierne Orden
Edel och Högachtad
Hr Peter Wargentin
Stockholm.

Sigill VIII (fragment), svart lack.

406.

Min egen Herre.

För de öfwersände pgr, och alt beswär med dem, tackar jag ödmiukast; nog hade min Herre haft annat att denna tiden bestyra än att tänka på dem.

Det war helt onödigt sända verificerad rächning, ty ingen verification är säkrare än M. H:s egen.

Har M. H. fått af franska wärket: *Art de rafiner le sucre et du Tonnelier,* den jag finner bland mine oinbundne böcker; hwar ock icke skall jag den öfwersända.

jag förbl.

Min Herres
ödmiuke tienare
Carl Linné.

Upsala 1769
d. 10 febr.

Kiäre sorg drägeligen. Kom hog att wij hade intet då wij kommo hit; alt det wij äga är ett lån, som skall restitueras, och wij få intet med oss. Hade Gud intet lånt min Herre en så makalös maka, utan en elak, hade M. H. mindre sorgt, då den återtagits. nu sorger M. H. för det han fick låna en så from. Äller sorger M. H. för det Eder salig Fru ej fick blifwa änka och sorga Eder; ett dera war oundwikeligt.

jag har läst swaren på frågorne.[1] jag wet nog huru litet mitt omdömme gäller, att jag gierna undweke säga mitt *videtur.*

i mitt tycke är *usq. adeo latet* det endaste som duger, fast nogot här och där kunne ändras; doch i sielfwa praxi ofelbart det bästa; ty de *vermes,* som äro i trägårdarne, finnas ej i barrskogen, utan att tala om resineusa wäsendet.

af skadan blir man wis. det han säger om cur för bladlös, är aldeles utan grund.[2]

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift som på bref. 373.

Sigill saknas.

[1] Vetenskapsakademien hade 1768 för andra gången och med utfästande af dubbel belöning framställt en prisfråga om biskötseln. Fyra svar, hvaribland tvenne buro ofvanför citerade motton, hade inkommit, och Linné hade blifvit utsedd till en af prisdomarne.

[2] Vid sammankomsten den 19 April »uplästes Herrar Linnæi, Bäcks, P. Bergii och Alströmers yttrande, om de 4 förledet år inkomne Svaren på Frågan, om bästa sättet at förekomma och fördrifva Löfmask på Fruckt-träd. Herr Præses [B. Bergius] och Secreteraren, som äfven läsit dessa Svar, instämde med dem, at N. 4, med Devise: *Af Skadan blir man vis*, oförnekligen vore den bästa, emedan det gifves tillkänna et nytt och efter al sannolikhet säkert sätt at åtminstone förekomma Frostfjärils masken, som är den almännaste och gör mästa skadan. Därnäst höllo de före, at N. 3 förtjänte upmärksamhet, och at det äfven vore närmare berättigadt till Belöningen, om man kunde lita på det af Auctoren uppgifna lätta sätt at förekomma maskar, nemligen igenom friska kådiga Tall- och Granqvistars hängande i fruktträden de årstider, då Fjärilarne para sig och lägga ägg. Men som Academien först borde göra sig genom Rön förvissad därom, tilstyrkte de, at K. Academien skulle gifva den utlofvade belöningen til N. 4, och försäkra Auctoren til N. 3 om lika stor Belöning, så snart Academien blifvit viss om des påfunds riktighet». Vid namnsedlarnes öppnande befanns N. 4 vara författadt af Professor T. Bergman i Upsala och N. 3 af Borgmästare Lund i Linköping. Den senare erhöll två silfver-jettoner, liksom ock författaren af N. 2, ingeniören Modéer, och skulle »dessa 3 svar tryckas tilhopa, tillika med Herr Alströmers mogna utlåtande om dem», hvilket ock skedde samma år.

407.

M. H.

Hr Rhetii Rön om wäxterne i Skåne[1] är artigt och meriterar införas i acterne.

Lef lyckelig.

C. Linné.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Ej dateradt, men skrifvet våren 1769. Ingen utanskrift, intet sigill.

[1] Detta meddelades Akademien den 5 April 1769 och trycktes i samma års Handlingar s. 243—55 med titel: *Anmärkningar vid Skånes Ört-Historie, af* Anders Jahan Retzius, *Docens uti Chem. och Nat. Hist.*

408.

Auctor[1] felar då han tror att kalkoner äro närmaste slägting med Tiædrar och orrar, ty de äro helt different genus, och fåfängt wäntar han där af *partus hybridos* äller blandade varieteter.

Att få kalkoner villa här i orten är lika fåfängt, ty här fattas de månge *Glandes*[2], som äro i norra America; hwarken höns äller kalkoner hafwa ännu kunnat blifwa wille i någon province i södra Europa, så mycket jag wet, mindre här.

Sant är det att kalkon ungar ej tola regn, och trifwas bäst där de få plåcka insecter.

äfven så är sant att kråkor skada alla ungar af foglar, då de råka dem och wåga fram.

Orrar och Tiädrar, då de äro ungar, födas af mygg och därföre olyckas att lägga dem under Höns.

Winda träd äller windklufne träd komma ej af wäderdrag. I de tätaste Lappske skogar är hwar stam af Tall och Gran windklufd, ingen undantagen, som jag med förundran och sorgfällighet observerade, och de måste wridne emot solen.

Wid masteträd har auctor rätt.

Om sädeskornens dubbla rötter är både sant och märkwärdigt, som borde tillräckeligen expliceras.

jag tackar ödmiukast för *Acta Parisina*, men den 5:te tomen af ordinaire acterne fick jag förledit åhr; kanske min Gynnare i hast taget den för den 6:te; därför sände jag samma tillbakas med Hr Salomon Med. stud.[3]

Ter vale.

C. L.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Utan datum, men skrifvet i Juni eller Juli 1769.

Utanskrift som på bref. 373.

Sigill VIII (fragment); rödt lack.

[1] Denne var Secreteraren Hellén i Ulricehamn; hans insända skrift remitterades den 14 Juni till Linné, och dennes utlåtande föredrogs den 5 Juli.
[2] Ekollon.
[3] Se bref. 55 not. 1. — Enligt annan uppgift blef han rånad och mördad under färden öfver Ålandshaf.

409.

Min Herre och Riddare.

Aldrig kunne M. Hr giöra mig mera grace och reellare wänskaps prof, än då M. H. täckes hielpa mig wid tullen, ty jag har nu ingen; och åtskillige hafwa lofwat wara mig behielplige att skaffa mig där en pålitelig commissionaire, men förgiäfwes. Alt hwad M. H. utgifwer i fracht, transport &c. skall jag första postdag beställa och betala. Millioner tacksäjelser för denna hielp. jag hoppas inom en äller twå månader få tacka mer i stockholm, som är

Min egen Herres
ödmiukaste tienare
Carl Linné.

Upsala 1769
Jacobs mässe dag.[1]

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift som på bref. 288.

Sigill IV, sönderbrutet; rödt lack.

[1] Den 25 Juli.

410.

Öfwermåttan tack för de öfwersände tractater som jag richtigt fått.

En lärd Medicus i tyskland har sändt mig innelychte tr. om Dammar, wid det tillfället att Academien har utstält den frågan huru fiskdamar bäst skola anläggas. Och som denna tractaten

altså tillkommer wettenskaps academien, har jag den här bort öfwersända.

1769 d. 19 aug. Carl Linné.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek, skrifvit på insidan af ett kuvert med samma utanskrift och sigill som på bref. 373.

411.

Min Herre, Min Riddare, Min Wän och Gynnare.

Tack för communication af innelychte.

M:r Osbecks decouvert om *Phalæna nictitans* är rätt artig, att wij en gång få äfter hand weta, hwilka Insecter skada wår åcker och wår hushåldning. Beskrifningen på denna är rätt complet.[1]

Doctor Kölpins om Swerdfisken är också omständelig, men widlöftig.[2]

Öfwermåttan tack för alt beswär af mine små saker; jag hade tänkt mig alla dagar till stockholm, men hwar dag har sin egen omsorg och ålderdomen gör sena expeditioner, *dum deliberatur sero fit incipere.*[3]

Att plåcka bort äggen för kåhlmaskarne, tyckes mig wara det samma, som att knäppa sönder gnetterne i barnens hufwud, att de ej må få löss. Mon det woro ej något sätt knaphändigare att sätta kiäppar i kåhlgården, öfwerstrukne med terpentin och Honung att, då fiärilarne, som söka honung, fastnade, på samma sätt som flugor i husen, då kiäppar där sättas med terpentin öfwerstrukne.[4]

C. L.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Odateradt, men skrifvet i September 1769.

Utanskrift och sigill saknas.

[1] I Vet. Akad:s Handlingar för 1769 s. 314—19 finnes intagen P. Osbecks afhandling: *Beskrifning på Vår-Rågs masken,* hvilken den 23 Augusti remitterats till granskning af Linné. Denna »mask» var larven till *Phalæna nictitans* L. Syst. Nat.

[2] Alexander Bernhard Kölpin, född 1739, historiæ naturalis professor i Greifswald, död 1801. Hans afhandling: *Anmärkningar vid Svärd-fiskens,*

Xiphiæ, Anatomie och Naturalhistoria (på latin) anmäldes vid sammanträdet den 5 April 1769 och intogs, sedan den öfversatts till svenska, i Handlingarne för 1770 s. 5—16.

[3] Medan man öfverlägger, blir det för sent att börja.

[4] Detta har säkerligen afseende på hvad i protokollet för den 13 September 1769 finnes antecknadt: »Et sätt at befria kål från Mask, som af en Prästman ifrån Södermanland blifvit insändt, fants vara förut bekant, men kan til fleras underrättelse införas i Inrikes Tidningarna».

412.

Wälborne Hr Secreter och Riddare
Min förtrognaste wän.

Bland dem, som af dett ärligaste och trognaste hierta tillönska M. H. all sällhet på det ingående åhret, försäkrar jag heligt ingen mig öfwergår, som städse räknat för en den besynnerligaste lycka att få på min ålderdom fägna mig af M. H:s förtroligaste wänskap, hwilken aldrig slagit mig felt, ehuru den andra wärlden warit ombytelig. Gud alsmächtig giöre M. H:s dagar många och sälla.

jag är oaflåtligen

Min förtrognaste wäns
ödmiuke tienare
Carl Linné.

Upsala 1770 d. 1 Januari.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift:

Secreteraren wid Kongl. Wettenskaps Academien
Riddaren af Kongl. Nordstierne orden
Wälborne Herren
Hr Pehr Wargentin
Stockholm.

Sigillet bortslitet.

413.

Min Herre.

— — Sandiforts[1] bref meriterar tryckas. jag har åtskilliga rön om *Quassia* och hoppas på flere. Nb. den, som vill hafva *lignum Quassiæ,* bör altid taga roten, som är brunachtig, och ej af stam-

men, som är hvit; af roten tagas mäst alla *ligna officinalia* e. gr. *lign. Sassafras*[2], *Guajaci*[3], *Aloës*[4], *Rhodium*[5] &c. Jag har sedt förträfflig skilnad emällan min (: som är rot :) och wåra apotecares, som är af stammen äller hwit.

Gerdes[6] observation[7] är förträffelig, sannolik och meriterade insättas, ty hon är liksom grundad på naturen, men lärer doch ej hålla streck. Bonden And. Mattson här hade förledit åhr sin Hampåker tätt intill Kåhl-landet, att hampan skylde eller hängde öfwer kåhlen på ena sidan; ändoch blef så mycken matsk, att fast bondfolket dageligen plåckade hela korgar af matsk på kåhlen, blef han doch aldeles förstörd af kåhlmatsken, ehuru *Fringilla cannabina* war icke 100:de, utan snart 1000 tals dageligen på hampan. 2 andra bönder i nästa byar hade samma öde och samma plantering af kåhl och hampa; borde altså än en gång försökas. Om någon i stockholm har bofinkar äll. Hämplingar [: Hamplicker :] i bur, bör man försöka, om de äta kåhlmaskar, ty det är än ej afgjort.

Osbecks beskrifning är wähl god, men fisken allom bekant, af alla beskrifwen [: wår *Forell* :]. Fåfängt bemödar author sig att giöra af honom ett nytt genus *Trutta*. Wi skola giöra wåra *characteres* äfter naturen och ej naturen äfter wår concept.

Förbliwer oaflåteligen

Min egen gynnares

Upsala 1770 — ödmiuke tienare

d. 1 Juni. — Carl Linné.

Hr Laxman[8] blef intet ledamot. Det är doch wäl, att han blef Professor äller ordinarius ledamot af Petropolitanska academien.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVIII s. 16). Början utelemnad.

[1] Akademiens utländske ledamot, Med. dr Eduard Sandifort, stadsphysicus i Haag (född 1742, död 1814) hade i ett bref till P. J. Bergius meddelat några *Rön om Quassiæ-trädets verkan emot Gikt,* som, öfversatta till svenska språket, intogos i Vet. Akad:s Handlingar för 1770 s. 168—72. Linné hade redan 1763 i disputationen *Lignum Quassiæ* beskrifvit ett i Surinam växande träd, och gifvit det namn efter en negerslaf Quassi, genom hvilken underrättelse erhållits om dess stora nytta mot de i tropiska Amerika vanliga elakartade febrarne. Hvad här yttras om denna drog, finnes såsom ett bihang fogadt till Sandiforts uppsats.

[2] *Laurus Sassafras* L.

[3] *Guajacum officinale* L.

[4] *Agallochum* L. Mat. med. s. 184.

[5] *Genista canariensis* L.

[6] Olof Gerdes, född 1711, ordinarie landtmätare i Upland, död 1786. — Den 2 Maj 1770 meddelades i Akademien »et litet, af Academiens ämnesvän Herr Gerdes ingifvit Rön, hvar uti bevises, at Hampas plantering omkring kållanden ei egenteligen, igenom Hampans lukt, efter allmänna tankan, fördrifver kålmask, utan därigenom, at Hampan vänjer och låckar til stället åtskilliga slags Sparfvar, som bortplåcka masken, hvilket tycktes vara rimeligt». Därför infördes ock i Handlingarne för 1771 s. 89—91 *Förklaring, huruvida Luckt af Hampa fördrifver Kålmask,* hvartill fogats utdrag ur detta Linnés bref.

[7] Osbeck hade till Akademien insändt »Beskrifning på Forellen, en Fisk, som remitterades til Herr v. Linné, hvilken strax där efter yttrade sig, at Forellen vore redan tilräckeligen beskrifven» (prot. den 23 Maj), hvarför plats ej lemnades i Handlingarne. — Bättre lycka hade Osbeck med en i Augusti s. å. insänd *Ritning och kårt beskrifning på fisken Rua [Cyprinus erythrophthalmus],* ty denna intogs på Linnés tillstyrkan i Handlingarne för 1771 s. 152—53.

[8] Erik Laxman, född i Finland 1737, predikant vid tyska församlingen i Barnaul, tillhörande Kolymska bergverken i Sibirien, sedan professor i ekonomi och kemi vid Vetenskapsakademien i Petersburg, åter anstäld vid bergsstyrelsen i Sibirien och bosatt i Irkutsk, död under en vetenskaplig resa nära Tobolsk 1796.

Vid Akademiens sammankomst den 31 Maj 1769 upplästes »et bref ifrån en Svensk Prästman, vid namn Laxman, som . . . är icke allenast väl hema uti Natural-Historien, utan ock visat sig mycket villig at med underrättelsers och allahanda Naturaliers insändande til Herrar v. Linné, Gadd och Bergius tjäna Vetenskaperne». En »samling af Siberiska Mineral-Stuffer» var till Akademien afsänd, och »Beskrifning på en Slags Svala, som han kallar *Hirundo Daurica*» hade redan ankommit. Den 14 Juni tillstyrkte Linné denna afhandlings intagande i Handlingarne, »hvarjämte Han recommenderar Auctoren, Herr Laxman, at blifva utländsk Ledamot». Val af sådana ledamöter hade straxt förut (den 26 April) egt rum, men den 2 Augusti blef han ensam på grund af Linnés rekommendation enhälligt invald.

414.

Högl. Hr Secreter och Riddare.

S. S. Theol. Doctoren Bær[1] i Paris som öfwersändt Adansons bok[2], säger att hon kostar 9 liber, och befaller mig nedlägga dem hos min gynnare; jag sänder därföre öfwer desse 50 dlr, på höft, ty jag wet ej wexelcursen; är den högre skall residiuum straxt komma.

jag fick ej swar om Hallers physiologie[3] icke tillhörer Hr secreteren.

War gunstig och ställ mine böcker på Upsala jacht. jag hoppas snart få presentera en mathematisk bok. förbl.

ödmiuke tienare
Upsala d. 19 Junii 1770. Carl v. Linné.

Efter afskrift af E. Ährling.

Utanskrift och sigill som på bref. 373.

[1] Frédéric Charles Baer, född 1719, protestantisk teolog, författare i olikartade ämnen, korresponderande ledamot af franska akademien, död 1797.

[2] Michel Adanson, född 1727, fransk botanist, död 1806; Linné uppkallade efter honom det ståtliga apbröd- eller baobab-trädet. Hans här nämnda bok var säkerligen *Familles des Plantes* (Paris 1763).

[3] *Elementa physiologiæ corporis humani* (8 voll., Lausanne 1757—66).

415.

Inter nos.

Hr Prof. Murray[1] sände förleden höst denna observation[2] till mig, och wille jag skulle kalla örten äfter honom.

Men hwarken är äller blifwer hon någon sin egit genus.

ej häller har Pr. Murray ännu den merit i Botaniquen att få någon ört äfter sig, hälst hon ej är ny. Men wähl framdeles blifwa meriterad och få den hedren.[3]

detta tycktes han litet mistycka.

detta är orsaken att jag tyckte sista § kunne utgå, som ej är betydande.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek, skrifvet på insidan af ett kuvert, försedt med utanskrift som på bref. 373. Utan underskrift och datum, men skrifvet under sommaren 1770.

Sigillet bortrifvet.

[1] Johan Andreas Murray, född 1740, professor i medicin och botanik vid universitetet i Göttingen, död 1791, en af Linnés allra mest framstående lärjungar.

[2] Den föredrogs i Akademien den 29 Augusti 1770 och var då »redan af Hr v. Linné gillad». I Handlingarne för sagda år s. 226—35 finnes intagen *Beskrifning på en rar Ört, Aletris Capensis, insänd af D. Johan Anders Murray.*

[3] Redan följande år uppstälde Linné det nya växtslägtet *Murraya.*

416.

— — — — — — — — — — — — — — —

Frågor kunne giöras oändelige[1], *sed copia me perdit.*

E. gr.

Hwarföre och hwar af lungsot[2] är så allmän? Äfwen förnämsta medlet där emot, utom ridning?

Hwilken kan bäst bewisa äller förlägga, att alla smittosamma siukdomar äro af *miasmate animato s. vivo*[3]?

Om *Animalcula infusoria* äro mögels frön[4] äller intet? Om de hafwa någon effect på menniskans hälsa?

Jag är

Min Herres
ödmiuke tienare
C. Linné.

Upsala 1770
d. 19 augusti.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Början bortklippt.

Utanskrift och sigill saknas.

[1] Akademien hade framstält en prisfråga: *om bästa sättet at förekomma och bota Frisel, så hos Barnsängs Hustrur som andra*, och de fleste af de utsedde «Censores» hade föreslagit belöning åt en af de insända afhandlingarne. Vid namnsedelns brytande »fants Auctorens namn ei däruti, utan allenast denne Mening: »som jag är en af K. Academiens i Stockholm boende Ledamöter, och torde blifva anmodad at blifva en af Censorerne öfver dessa Svaren, så skulle det ej tjäna sig för mig at emottaga belöningen, om den blifver detta Svar tildömd, utan föreslår jag i det stället, at en ny Medicinsk fråga må för det mig tilämnade Præmium framställas. Detta förslag vann bifall». — Förslag till nya prisfrågor hade af Linné och Rosén von Rosenstein blifvit insända, och vid sammankomsten den 26 September »tog Hr Bäck dem til sig . . . och lofvade tillägga en eller annan ny, at välja på», men i protokollen finnes sedan intet ytterligare härom.

[2] Om lungsotens smittbarhet var Linné fullt öfvertygad och anförde såsom bevis därför i afhandlingen *De Lepra* (1765), huruledes ludna skinnhandskar, som egts af en i lungsot afliden gumma, vållade, att sju personer å rad, som blefvo ägare af och använde desamma, angrepos och dogo af sagda sjukdom. En ung student, göteborgare, alldeles frisk och kraftig, inflyttade i ett rum, som förr bebotts af en lungsotspatient, och inom ett år föll han ett offer för denna sjukdom. Linné själf använde med mer eller mindre framgång flera botemedel. I den sista af hans disputationer, *De Hyperico* (Nov. 1776), omtalas följande, i detta afseende upplysande:

Under det Linné en gång vistades på Drottningholm, blef det tal om obotliga sjukdomar, hvarvid man var ense om att lungsot vore en sådan. En-

dast Förste Hofstallmästaren Wattrang bestred detta och försäkrade tvärtom, att ingen sjukdom vore lättare att bota. Såsom bevis härför anförde han, att hans moder ur dödens käftar ryckt öfver hundra lungsotspatienter med tillhjälp af ett gammalt recept, hvilket han lofvade afskrifva och meddela Linné. Så skedde, och stor blef dennes öfverraskning, då det genom flitigt begagnande nötta receptet befanns vara ett, som Linné själf under Wästgötaresan (1746) skrifvit åt en lungsigtig flicka i Björskogs prästgård. Sedan hade det hamnat hos och omsorgsfullt bevarats af nämnda Fru Wattrang, hvilken ansåg sig därmed hafva räddat många. Receptet hade följande lydelse:

Rec. Summitat. Hyperic. mp. 1.
Coque in Vin. Hispan. libr. IV ad tertiæ partis remanentiam.
Cola.
D:r S:r. Decoct, hwaraf ett halft quarter intages morgon och afton.

Den *Hyperium*, som borde användas, var *perforatum*, ty *quadrangulare* var mindre verksam; insamlingen borde ske något före blommornas utslagning, då bladen och frömjölet innehöllo »*multum balsami*».

[3] Att smittosamma och exentematiska sjukdomar förorsakas af mikroskopiskt små, lefvande organismer, ansåg Linné tidigt vara åtminstone sannolikt. Redan 1750 uttalade han i afhandlingen *Om Slökorn* (Vet. Akad:s Handlingar) detta om boskapssjuka, koppor, mässling, blodsot, syfilis och pest. Utförligare utvecklade han denna sin förmodan i disputationen *Exanthemata viva* (1757), hvari han påvisade, att skabb förorsakas af ett litet parasit-djur, och framhöll — utom de nyss nämnda sjukdomarne — äfven rödsot och kikhosta såsom troligen förorsakade af en lefvande miasma eller »*animalcula viva*». I flera andra skrifter utvecklar han än ytterligare dessa sina åsigter, utförligast i disputationen *Mundus invisibilis* (1767), och lade till de redan nämnda sjukdomarne jämväl spetälska, lungsot och frossartade febrar. Ja, han gick t. o. m. så långt, att han höll för troligt, att all både jäsning och förruttnelse berodde på verksamhet af »idel lefwande particlar». Fullt afgjord fann han dock frågan icke vara, hvarföre han ansåg den vara väl värd att af Akademien utsättas som prisämne, hvilket dock ej skedde.

[4] Detta har afseende på en förmodad upptäckt af Baron Otto von Münchhausen, om hvilken se bref. 381 not. 4.

417.

Gyllenborgs rön[1] förstår jag icke.
de Condorces[2] begiäran orkar jag intet.

C. Linné.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVIII s. 800). Odateradt, men antagligen skrifvet på hösten 1770.

[1] Med detta »rön» torde afses, hvad som 1770 anföres i Akademiens protokoll för den 8 Augusti: »Upvistes et Exemplar af Assessoren Gref Joh. Jac.

Gyllenborgs af Trycket utgifna afhandling om Insjö-Fisket, som blifvit dedicerad til K. Academien, i afsigt på något Honorarium. K. Academien upsköt til nästa Præsidii ombyte, at deliberera, om och huru mycket må gifvas denne slags Tiggare» — samt för den 24 Oktober: »Delibererades om Honorarium för Gref Gyllenborgs Dedication: se Dagboken för d. 8 Aug. Och ehuruväl K. Academien ingalunda ville gifva Præjudicat, det något kunde förtjänas med slikt tiggeri, och vid detta tillfälle så mycket mindre borde gifva något, som en apart Dedication finnes nästan på hvart Exemplar af Boken, och den til Academien endast lärer stå på det enda Exemplar Academien fått, samt sielfva Boken dessutom är ömkelig och ej gör Academien någon heder, så beslöts dock, at man för Auctorens hederlige Faders och Familles skull, skulle gifva honom 300 dlr kmt».

[2] Marie Jean Antoine Nicolas Caritat, markis de Condorcet, född 1743, fransk matematiker, filosof och revolutionsman, död 1794.

418.

Min Herre.

Tack skall M. H. hafwa af uprichtigasta hierta, som ömmar sig om mig; jag war på grafwens brädd, men slapp denna gången.

D. X:de tomen af *Act. Petrop.* har jag *in duplo*, wet ej hwar ifrån han kommit, men ingen annan.

Hr Professor Bergius skall gierna få ett exemplar af *Flora Sibirica*[1].

Tusende tack för nya registret på 15 tomerne[2].

jag har fått så många bref, och sändningar af små tractater och annat, att mina händer trotna beswara alt.

förblifwer till min sista andedrächt

Min Herres

Upsala 1770 ödmiuke tienare

d. 12 Novemb. Carl Linné.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift och sigill som på bref. 373.

[1] Se bref. 197 not. 7.

[2] *Register öfver XV Tomer af Vetenskaps Academiens Handlingar; från och med Tom. XVI, för år 1755, till och med Tom. XXX, för år 1769.* Stockh. 1770.

419.

Min Herre.

War gunstig och hielp mig äfter wanligheten, att jag får paquetet, om skepparen ej afgått.

Petersburgiska acterne lämnar jag så fort de komma till Biblioth. academica; jag har intet fått någon i *duplo* mer än 10:de tomen, som ligger här återskickad från Bibliotequet.

Sal. Gref Tessin war tämmelig god kännare af Conchilier, men i de andre delar mindre bewandrad[1]. Han lätt sine Osbeck[2] och Tidström[3] sambla en complett Flora på Åckeröen, som är utgifwen uti en disputation under mitt præsidio: *Flora Åckeröensis*[4].

Han lätt kiöpa för Hennes Maj:t den makalösa sambling af Conchilier och utländska Insecter (då det auctionerades i Holland), som är nu på Drotningholm[5].

Arch.B. Henric Bentzelius[6], som under Cancellers-vacancen[7] war i stockholm, skref hem att Hans Exc. Tessin icke wille taga emot Cancellariatet. jag frågade långt äfter Hans Exc., om så war wärkeligen, då jag sedan råkade honom på Åckerö. H. Exc. swarade, att Hans Exc. blef tillfrågad af Arch., om han wille emottaga (Cancellariatet) där äst han blefwo kallader, hwarpå Gr. har skolat swarat, lätt mig först wetta, om de willia kalla mig; [han] sade att om han ej så swarat och sedan ej blefwit kallad, skulle han haft åtlöje.

jag förbl. oaflåteligen

Min Herres

Upsala 1770 lydigste tienare

d. 23 Novembr. Carl Linné.

Arch. Bentzelius, som med få deputerade war i stockholm här ifrån upsala uti en annor sak, giorde af cancellerswalet där och sedan notificerade oss hemmawarande, det wij ei gillade för än de kommo hem; och hade icke Dr Hydrén[8], som lofwade mig, swekit mig och blefwit öfwertald af Arch.B., så hade wij fått pluralitet för Gr. Tessin.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift och sigill som på bref. 373.

[1] »Fredrik Sparres och Mag. Osbecks departement är att upprätta katalogen på mitt Mussel-Cabinet under en mig förbehållen censur; emedan jag tror mig i det närmaste Professor i den vetenskapen; men med Mag. Tidström, som sysslar med min stenbröte, mina mineralier och fossilier, ger jag mig ej ännu på djupet. Korgen hänger mig ännu för högt och jag har gamla ben» (C. G. Tessins *Dagbok 1757*, utg. af G. Montgomery, s. 124).

[2] Se bref. 283 not. 1. — Efter hemkomsten från sin resa till Kina, antogs Osbeck på Linnés rekommendation till huspredikant hos Tessin och sysslade därunder äfven med ordnandet af hans museum på Åkerö i Södermanland.

[3] Anders Philip Tidström, född 1723, slutligen kemie adjunkt i Upsala, död 1779. Under sommaren 1753 företog han för Tessins räkning en resa till bergslagerne och hemkom med en samling, »rik af stuffer och dyr af utvalda stenar». — Redan förut hade Tidström i sin hembygd företagit mineralogiska undersökningar och till Vetenskapsakademien inlemnat en *Beskrifning om allehanda stenarter i Wästergiöthland,* hvilken remitterats till granskning af Linné och Tilas. Manuskriptet med därtill hörande afbildningar finnes ännu i Akademiens bibliotek. I marginalerna har Linné tillfogat talrika anmärkningar, och Tilas, hvilkens votum är dateradt den 22 Jan. 1747, förklarar, att »det är ej stort som duger i hela denna widlyftiga skriften». Följden häraf blef, att afhandlingen ej blef publicerad, och likartadt blef förhållandet med den »tractat *de natura et origine iconolithorum*», som han »någon tid hafft under händer», och om hvilken Linné tillfogat: »gifwe Gud, att auctor woro så mächtig att fulkomna wärket, som han det artigt conciperat».

Det finnes emellertid i denna afhandling något af mycket stort vetenskapligt intresse. Där omtalas nämligen, huruledes »af stenar, som på allehanda underligit sätt äro figurerte, liknande så wäl naturliga ting, ur *regno animali & vegetabili,* som konstlade, är här i orten [Västergötland] en stor myckenhet», och afbildningar lemnas af »trenne, hwilka förmodligen kunna räknas ibland de raraste, som i Swerige än blifwit fundne. De äro tagna vid Dimbo alunbruk, i skifwerbrottet, och likna alla kräfft- eller hummer-ryggar». Författaren twiflar mycket om desse figurer hafwa fullkomlig öfwerensstämmelse och liknelse med de i Europa befintelige humbrar, kräfftor eller andre djur; åtminstone äro de nog skiljaktige ifrån dem, som i Swerige finnas». Något namn gifver han dem ej; men »Herr Professor Carl Linnæus, som äger både i sådane saker tilräckeligaste kundskapen, och största bokförrådet, är bäst i stånd, at gifwa dessa figurerta stenar sine rätte namn, hwarmed han Kongl. Wettenskaps academien, så wäl som flere älskare af physiquen och naturhistorien, lärer wara willig at betjäna».

Det dröjde emellertid mer än ett decennium, innan detta gick i fullbordan, förmodligen emedan Linné ansåg »det woro artigt att se sjelfwa stenen», och därtill fick han först längre fram tillfälle. I Vet. Akad:s Handlingar för 1759 s. 19—24 införde han emellertid en beskrifning på det märkvärdiga *Petrificatet Entomolithus paradoxus, sådant som det finnes uti Hans Excellence, Riks-Rådets Högvälborne Herr Grefve C. G. Tessins samling.* Se vidare A. G. Nathorst, *Carl von Linné som geolog* s. 64.

[4] Denna disputation ventilerades i Upsala den 23 December 1769. Växtsamlingen finnes ännu i behåll och förvaras på Eriksberg i Södermanland.

[5] »Vårt ålderstegna Stockholm har det onda med sig, att, så snart man satt sin fot på dess gator, får man höra förtretliga rykten. Mig grämer hjertligen att talet skall gå, som hade jag, igenom många curiositeters inköp, satt Hennes Maj:ts cassa i vidlyftighet; som jag helt säkert vet, att Hennes Maj:t sjelf med högsta onåd och missgillande skulle slika osanningar anse, ty anmodade jag Herr Commerce-Rådet Baron von Düben om ett kort samtal; hvaruppå han var så obligeant och kom upp uti Råds-förmaket; då jag högeligen bad honom att eflerse uti de räkningar, som under min tid hållna äro (hvilka jag alla med egen hand fört), om deruti finnes någon annan upphandling af Cabinetter, än endast en musselsamling, som för ganska godt pris blef i Utrecht uppköpt? Jag bad honom härom till ingen annan ända, än på det han kunde hielpa mig, medelst sitt intygande, att nedqväfva ett rykte, som högeligen skulle misshaga Hennes Maj:t Drottningen, så framt det komme till Hennes Maj:ts kunskap» (C. G. Tessins *Dagbok 1757* s. 38).

[6] Hehrik Benzelius, född 1689, ärkebiskop i Upsala, död 1758. — Om kanslersvalet 1751 och Benzelii åtgörande därvid se Th. M. Fries, *Linné, lefnadsteckning II s. 209.*

[7] Till kansler valdes Riksrådet C. Ehrenpreus.

[8] Lars Hydrén, född 1694, först poëseos, sedan teologie professor och domprost, död 1789.

420.

Min Herre.

Här med återsändes Hr Modeers rön[1], som är wackert och accurat. jag ser huru framtiden äfter hand, ehuru swårt det är, änteligen läres absolvera alla Insecters hushållning; då får man först rätt se in uti *Oeconomia* och *Politia naturæ.*

in consideratione naturæ nihil potest esse supervacaneum[2]. Plin.

jag sänder ock på kiöpet Hr Ferbers[3] Blomster Almanch[4], som är rätt accurater och jämförd med wår här i Upland wisar proportionen af differencen i climatet, hvilket warit *in plurium votis.* war god och lätt den införas uti actis, ty den meriterar sitt rum.

War gunstig och hos mine Resp. Herrar collegas i Wettenskaps Academien recommendera Hr Ignatz von Börn[5], Directeuren öfwer Bömeska grufworne, Romersk Riksriddare, Keijserlige Bergsrådet i Ungern, sielf ägare af stora Bergwerk i Sibenburgen. jag är wiss at K. Academien giorde acquisition af en högst wärdig medlem, som säkert tillbakas skulle hedra Academien med wackra rön.

förbl.

M. Herres
lydigste tienare
C. Linné.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVIII s. 101). Ej dagtecknadt, men skrifvet i December 1770.

[1] Detta, som anmäldes vid Akademiens sammankomst den 21 November 1770 och på Linnés godkännande den 12 December s. å. antogs till införande i Handlingarne (s. 324—41), har där titeln: *Gyrinus Natator, af Adolph Modeer, ingeniör.*

[2] Vid naturens åskådande får intet anses vara onödigt.

[3] Johan Jacob Ferber, född i Karlskrona 1743, professor först i Mitau och sedan i Petersburg, därefter preussiskt öfverbergsråd, död 1790.

[4] *Blomster-Almanach för Carlscronas climat, med Anmärkningar om Stadens belägenhet samt Jord- och Berg-arter m. m.* (Vet. Akad:s Handlingar för 1771 s. 75—88).

[5] Ignatz von Born, född 1742, död 1791. Han blef till utländsk ledamot utsedd vid nästa tillfälle (den 1 Maj 1771), då inval skedde.

421.

Wälborne Hr Secreter och Riddare.

Ehuru jag bortlagt alla nyåhrs complementer, fodrar doch ett warmt hierta att icke förgiäta aflägga all upptänkelig tacksamhet för den ömma wänskap, gunst och förtroende Min Herre så oförskylt betygat emot mig i så långa tider.

Den allsmächtige Guden uppehålle M. H. i många och sälla tider wid alt wälstånd, att wettenskaperne hos oss må äga ett så fast stöd, och jag mine öfriga dagar en tillförlåtelig wän och gynnare.

Min tacksamhet skall föllia mig i grafwen och jag skall altid taga den ömmaste dehl i M. H:res öden.

jag aflägger tillika oändeliga tacksägelser för böckren, som jag fick med min son. Gmelin junior[1] har skrifwit som en stympare; men Drury[2] som en karl; hans figurer äro de accurataste och wackraste; denna boken hade jag aldrig fått om jag ej ägt M. H:res grace, ty jag har aldrig tillförene hört honom nämnas. Mig tycktes, att *Acta Parisina* 12:te tomen hade igenfunnits äfwen för mig, men de woro denna gången ej i föllie.

jag är till sista andedrächten med all upptänkelig tacksamhet

Min Herres

Upsala 1771 ödmiuke tienare

d. 1 Januari. Carl Linné.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift:

Kongl. Wettenskaps
Academien
Stockholm.

Sigill VIII (mycket söndrigt), rödt lack.

[1] SAMUEL THEOPHIL GMELIN, född 1743, företog åtskilliga vetenskapliga resor i Astrakan och de till Persien gränsande länderna, föll derunder i händerna på Chaïtakernas khan samt dog såsom dennes fånge 1774. Förmodligen gäller LINNÉS nedsättande omdöme hans *Historia Fucorum* (Petersburg 1768).

[2] DRU DRURY, född 1725, guldsmed i London, död 1803; utgaf *Illustrations of natural history, wherin are exhibited figures of exotic insects, in english and french*, vol. I (London 1770), II (1773), III (1782).

422.

Min Herre.

Äfter mycken oro wid juhltiden, får jag nu först respirera; den som har familia måste med wargarne tiuta, om han med dem skall lefwa.

jag tackar för all den affection, M. H. täckts förklara i sitt nyåhrsbref. Lycka, att jag kiänner mig sielf, annars kunne jag få af sådant ambition.

Kom mitt nyåhrsbref fram, som jag skref dagarne för ut? jag har mistanka, att mitt hwarken kommit till Min Herre äller till Arch. Bæck.

M. H. skref före juhl hwad som blifwit betalt och utlagdt för tull etc.; nog mins jag att jag hade pgne framme att sända i bref, men om dett skedde äller intet, mins jag på min salighet intet. om jag intet det öfwersändt, så förlåt mig och lätt mig wetta det; om jag mins rätt, war det allenast 28 dlr.

Det war ingen skada, att Modeers taklagning[1] kom för sent, ty det war aldeles af intet wärde.

Tack för acterne och penningarne.

Tack för Engelska acterne; jag hade dem allenast 4 dagar och sände dem åter till Prof. Bergius. De woro äländigt handterade; det är skada, ty genom sådan medfart torde wij slippa en

annor gång att få se dem. De nye menniskorne woro besynnerlige[2].

Öfwermåttan tack för gunstigt beswär af fröen.

jag har swårt wid att tro, det bien skola blifwa till *sexu* differente endast af waxpiporne[3].

Gud uppehålle Min Herres lif och hälsa.

Jag är oafl. min egen Herres
ödmiuke tienare

Upsala 1771 d. 5 Febr. C. Linné.

1769 var i ostindien (Malabar) den starkaste hetta, som folk någonsin där minnes; foglarne togos med händer, många personer dogo på gatorne af hettan.

Miller[4] i Chelsea är afsatt från sin tienst, öfwer 70 år gamal.

Ehret[5], den störste örtritaren, är död.

Crassula Portulacaria har blommat i Italien; är ett species af *Claytonia*.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift och sigill som på bref. 373.

[1] Se bref. 350 not. 2. — Detta hans »rön» finnes ej omtaladt i protokollen.

[2] Härmed hänsyftas antagligen på *A Letter from* PHILIP CARTERET, *Esqu., Captain of the Swallow Sloop, to* MATHEW MATY, *M. D. Sec. R. Soc. on the Inhabitans of the coast of Patagonia,* som finnes intaget i *Philosophical Transactions* för 1770.

[3] Förmodligen hade LINNÉ nyligen fått tillfälle att läsa ADAM GOTTLOB SCHIRACHS *Melittotheologia, die Verherrlichung des Schöpfers aus der wundervollen Biene; Physikalische Untersuchung der bisher unbekannten aber nachher entdeckten Erzeugung der Bienenmutter oder Weisels und deren grossen Nutzen in der Oekonomie der Bienen* samt *Physikalische Untersuchung woher der Drohnenweisel entstehe* (Dresden 1767 och 1768).

[4] PHILIPP MILLER, född 1691, föreståndare för den stora apotekare-trädgården vid Chelsea nära London, död 1771. Hans *The Gardeners Dictionary* (London 1731) utkom i ej mindre än 19 upplagor och öfversattes på flera språk. — Om LINNÉS besök hos honom se TH. M. FRIES, *LINNÉ, lefnadsteckning* I s. 227 och 230.

[5] Se bref. 367 not. 3.

423.

Hr Martins[1] rön är betydande och egit. Wisserligen måste lefwande kräk hafwa mera wärkan på menniskans kropp än wij almänt tro. De nu så gängse Hemitritææ eller Upsala-febrar *(: Febres Mesentericæ vulgo :)* torde komma af *Vermiculis Mucoris*, om hwilka en annan gång.

De symptomer som Hr Martin upräcknar, likna mycket Hypochondrie; men hwar af Hypochondrie härrörer är en annor sak; icke är det troligt att den endast kommer af acido.

Det är märkwärdigt att Hr Martin fått från sig dem både *per phyatissimum* och *secessum*.[2]

att opium hielper uti Hypochondrie är bekant; men ock äfwen i Dysenterie, där odisputabelt äro lefwande *Acari*. Giör opium nerverne äller *vires vitæ* hos oss nästan paralytiska, tyckes det böra agera så mycket mer på de minsta diurs nerver, som i proportion måste wara så mycket finare; liksom wij se att det först och snarast agerar på nervos kring pupilla, som *ab usu opii* pupilla dilateras.

Hr Martin nämner på ett ställe den observation jag insatt i Flora Lapponica N:o 101 lit. E om lapparnes horribla ref, då de dricka af källor, som komma från fiällen, och gissar att de komma af denna *Gordio marino*, men till deras colique är ett helt annat litet kräk orsaken, nämligen *Fasciola fusca*, beskrifwen uti actis taurinens. vol. I p. 199 t. 6 f. 1—6, där samma siukdom förekommer. se mitt Systema naturæ vol. 3 pag. 227. men analogien illustrerar dock denna sak.

Oändelig tacksäjelse för alt beswär af mine commissioner. Herre Gud, huru godt det är att hafwa en god wän; annors hade jag mistat mitt pacquet i packhuset, med mycket annat. — — —

C. Linné.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVII s. 247); slutet dock utelemnadt. Ej dateradt, men säkerligen skrifvet i förra hälften af 1771.

[1] Härmed afses A. R. Martins i Vet. Akad:s Handlingar för 1771 s. 261—69 intagna uppsats: *Gordier, Knut- eller Tråd-maskar, fundne hos Fiskar och Människor, med försökta medel att dem fördrifva.* Afhandlingen remitterades vid sammanträdet den 12 December 1770 till Linné och Rosén von Rosenstein, hvilkas »approbation på rönet» upplästes den 19 Juni 1771.

[2] Genom salivation och afföring.

424.

jag har läsit denna afhandling om Gettingarne[1], som är en fullkomlig lektion.

Allmänt fehl om insecter är att tala mycket.

Det woro artigt, om Auctor wid slutet giort conclusion om hwad han sielf tillagt om Gettingars och Bolgettingars art; då blefwo det ett richtigt rön.

Monne det är sant, att allenast de unge Gettinge Honorne, som om hösten äro impraegnerade, lefwa öfwer wintren äller komma sig före om wårtiden, och då äro färdige att föda fruchtsamme ägg, men de äldre med hannarne dö om wintren?

C. L.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVI s. 121). Ej dagtecknadt, men skrifvet på hösten 1771.

[1] Enligt protokollet för den 4 September 1771 remitterades »Herr Modeers anmärkningar om Getingarne eller Vesporna» till Linné och de Geer. Som denna afhandling ej vidare omtalas. blef den antagligen underkänd.

425.

Min Herre.

Mycken tack för acterne från London.

Äfwen all tacksäjelse för bokcatalogen. Där äro prächtiga wärk. De i natural historien har jag mäst sielf. N:o 3 in folio *Histoire naturelle de la Caroline* &c.[1] har jag aldrig sedt. woro önskeligt att academien kiöpte den, äller Bibliothequet i Upsala, om den är som titulen wisar med figurer och beskrifningar uti naturalhistorien.

Hr Profess. Bergii rön och beskrifning på *Perdicium* är solidt beskrefwit och meriterar sitt rum.[2]

C. Linné.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVII s. 226). Odateradt, men skrifvet i Februari 1772.

[1] Se bref. 265 not 4.

[2] *Beskrifning och ritning på en rar Americansk växt, Perdicium lævigatum, upgifven af Peter Jonas Bergius* (Vet. Akad:s Handlingar för 1772 s. 236—239).

426.

Rönet om örternes utdunstning har jag genomläsit. Nog är det wist att wij hafwa af de nyare, besynnerligen på fransyska, widlöftigt om bladens transpiration, men i denna afhandling är nogot besynnerligt, som ej sträcker sig längre än till sielfwa *glandulas foliorum*, och specificerar mera och nogare species under hwardera classen, som förut ej skedt.[1]

Detta rön tyckes mig altså meritera ett rum i Academiens acter.

C. Linné.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVIII s. 152). Ej dagtecknadt, men antagligen skrifvet i början af 1772.

[1] Vid sammankomsten den 4 December 1771 »uplästes Comministern Bierkanders observationer om Daggen, huru den sätter sig olika på olika växters blad och blomor». Afhandlingen infördes i Handlingarne för 1773 s. 71—76.

427.

Min kiäraste Herre.

Mig är berättat att då Hans Maij:t hedrade Academien med sin höga närwarelse, Herr Grill ingifwit en observation om chinesernes sätt att producera pärlor; war gunstig och lätt mig få se detta.[1]

Hr Solanders moder[2], som ej fått mer än 3 bref af sin son, all den tid sedan han kom till Engeland, men intet sedan han hemkom från denna sin stora expedition, beklagar sig och [har] nu öfwersändt bref till honom, det jag öfwerskickat.

Jag förblifwer i grafwen

Min Herres
trogne och lydige tienare
Carl Linné.

Upsala 1772
d. 28 Februarii

jag såg i avisorne, att då kiölden war i Upsala 33 grader, war den i stockholm 22 gr.; huru är detta mögligt?

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVII s. 699).

[1] Vid sammanträdet den 5 Februari 1772 »upviste Herr Sandel et Mussleskal ifrån China med några Perlor, som tämmeligen likna äckta Perlor». Allt detta hade hemförts af Herr Johan Abraham Grill, som några år vistats därborta. — Sagde Grill (född 1719, slutligen direktör vid Ostindiska kompaniet, död 1799) meddelade sedan i Vet. Akad:s Handlingar för 1772 s. 93—95 en *Berättelse om Chinesernes sätt at eftergöra äkta Perlor*, hvilket uppgafs »bestå däruti, at när Musslorne i början af sommaren krypa up i vattu-brynen och ligga gapande emot Solskenet, har man tilreds påträdda rader af 5 eller 6 Perlemors-perlor på hvardera, som med knutar på tråden äro afsöndrade, och släpper en rad af sådana perlor in i hvarje mussla. Med denna fångst sänker sig Musslan ned i vatnet. Året derefter uphämtas Musslorna, då, vid öpnandet, hvar och en af de inlagde Perlemors-perlorne finnes öfverdragen med en ny Perlehinna, som till utseende aldeles liknar äkta Perlor».

[2] Se bref 297 not. 4. — Solanders föräldrar voro Prosten och Kyrkoherden i Piteå Carl Daniel Solander och Magdalena Bodstadia, dotter af häradshöfdingen i orten.

428.

Hr Professor Ascanii[1] rön är öfwer ett aldeles nytt slags Vermes.[2] Beskrifningen är så *summario processu* afhandlad, att ingen kan förstå den samma, jag icke en gång figuren. Men desse Mollusca äro ej goda att beskrifwa för en owan.

Prof. Ascanius gjorde wähl, om han sände detta diur i *spiritu vini* till Academien, ty här faller så många saker paradoxa, neml. munnen på sidan, de 3 ben transversella i kroppen inom magen med mera, som är utan någon analogie.

C. Linné.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVII s. 225). Ej dateradt, men uppläst vid Akademiens sammankomst den 4 Mars 1772.

[1] Peder Ascanius, född 1723, en af Linnés lärjungar, professor i zoologi och mineralogi vid det œkonomisk-naturhistoriske Amphitheater i Köpenhamn, död 1803.

[2] I Handlingarne för 1772 finnes s. 329—31 *Philine quadripartita, et förut obekant Sjö-kräk, afftecknadt och beskrifvet.*

429.

Jag har läsit Herr Gyllenhaahls[1] granlagda beskrifning öfver Crystall-äplens beskaffenhet; jag admirerar hans tolamod att granska så många specimina som fodrats till protypernes utforskning. Jag håller före att denna afhandling är wärdig att få rum i K. Wettenskaps academiens handlingar.[2]

I Vet. Akad:s bibliotek. Egenhändigt af Linné, saknande underskrift och datum, men skrifvet i Mars 1772.

[1] Johan Abraham Gyllenhaal, född 1750, slutligen bergmästare, död 1788. Enligt en inom slägten fortlefvande tradition skall Linné om honom hafva förklarat, att han var så skarpsynt, att han »kunde koxa ända till 7 famnar ned i jorden».

[2] Den intogs ock däri 1772 (s. 239—61) under titel: *Beskrifning på de så kallade Crystall-äplen och kalkbollar, såsom petreficerade djur af Echini genus, eller dess närmaste slägtingar.*

430.

Min Bästa wän.

Af M:r Banks[1] hade jag bref af d. siste april där han säger sig och Solander[2] wara färdige till resan, med 4 ritare och hoppas se södra polen. Faller alt detta i en pannekaka, så tillstår jag att det är fatalt. Nog skulle jag hierteligen önska att de kommo hit, att jag fingo se några örter åtminstone af deras. — —

Skulle wår Canceller taga afsked och en ny wällias[3], torde jag ej undangå att resa till stockholm.

förblifwer så länge jag lefwer

Min bästa Gynnares
ödmiuke tienare
Carl Linné.

Upsala 1772
d. 25 Junii.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVI s. 206). En del har af honom utelemnats.

[1] Sir JOSEPH BANKS, född 1743, slutligen president i Royal Society i London, död 1820; efter företagna resor på New Foundland och Labrador, deltog han jämte SOLANDER i JAM. COOKS verldsomsegling 1768—71 samt besökte därefter 1772 Island.

[2] Se bref. 297 not. 4.

[3] Detta inträffade ej, ty riksrådet CARL RUDENSCHÖLD var Upsala universitets kansler 1771—83.

431.

Min Bäste Herre.

jag kan inte beskrifwa, huru oändelig mycket jag finner mig obligerad för alt det myckna beswär jag giort med mine commissioner; ingen i hela stockholm hade åtagit sig så mycken möda för min skuld.

Alla sakerne äro richtigt framkomne och wähl.

Räcka pgrne till af konstbeskrifningarne, så war god och gif wachtmästaren ännu en plåt.

Det war wähl att cap. Moreen fick betallning för det han hemfördt tillförene, som jag ej betalte och wiste icke häller, hwilken det fördt, hwaraf han gådt miste om sitt arvode.

War gunstig wid tillfälle och lät mig wetta endast hwad delar af konstbeskrifningarne utkommit och ankommit, att jag må quittera dem till franska academien.

jag har nyligen fått en myckenhet dels från Gibraltar, dels från Lyon af foglar, fiskar, insecter, örter.

Sparman[1], en min discipel, som gick för Botaniquen till *Cap b. spei* wid juhltiden, kom dit d. 14 April.

Det är bekant, att en ny Wettenskaps societet är inrättad i Roterdam (:*Soc. Batavo-Roterodamensis*:). jag fick deras *institutum,* som är widlöftigt; många af de förnämste i Holland äro ledamöter, många Holländska Professorer &c. Det tyckes, som de ärnade giöra allwaro, ty förskotten äro anselige. De hafwa äfwen giort mig den ähran att taga mig till ledamot, men jag trottnar rättnu att correspondera med så många, ty mine societeter äro redan 18 stycken:

Holmensis,	*Londinensis,*
Upsaliensis,	*Angl. oecon.,*
Petropolitana,	*Edinburgensis,*
Berolinensis,	*Parisiensis,*
Natur. Curios.,	*Monspeliensis,*
Cellensis,	*Tolosana,*
Bernensis,	*Florentina.*
Zeelandica,	*Nidrosiensis,*
Roterodamensis,	*Philadelphica.*[2]

Från Paris skrifwes att et wärk i Crystallographie är mig tillsändt, det jag icke fått.

Will M. H. hafwa pgrne, som utlades, straxt, utan att wänta på franska böckerne, så säg ett ord, ty mig är det lika.

Sändningarne som jag fick genom min Gynnare [woro]:

Hill[3] *Vegetabel Systeme*, folio imperial. Vol. XVIII med oändeliga många tabeller och figurer. hwar tom kostar 1 guinee, présent af author. Haller säger att boken är rar att se, ty få kunna kiöpa henne.

Hill *Hortus Kewensis*[4] 8:o.

Lister *Histor. Conchyliorum* med ideliga tabeller; ny uplaga in folio, dyrbar.[5] *Dono Academiæ Oxoniensis.*

Forster 3 centurier af Americaniske Insecter *in natura;* äfwen hans beskrifningar *in mss.*, at de må utkomma i mine skrifter, fast han på söderpoliska resan skulle förgås.[6]

Turnstall[7] alla de Conchylier, som han fått af dem Banks[8] och Solander samlat på söderländska resan, wid pass 200.

Troills[9] naturalsamling, som han fått för mig i London af åtskillige.

Ewig tacksägelse för alt beswär. jag lefwer och dör

Min Herres

tacksamme tienare

Carl Linné.

[Originalet i Vet. Akad:s bibliotek. Utan datum, men skrifvet 1772, antagligen på hösten.

Utanskrift och sigill saknas.

[1] Anders Sparrman, född 1748, företog redan 1765 såsom skeppsläkare en färd till Kina under kapten C. G. Ekebergs befäl. Denne, som under sina många resor i utlandet förvärfvat sig både anseende och tillgifvenhet, lyckades att utverka tillstånd för en svensk naturforskare att göra undersökningar på

Goda-Hopps-udden, och härtill utsåg Linné Sparrman. Under sitt vistande därnere, ankom dit James Cook på sin andra stora resa, och Sparrman mottog med nöje dennes anbud att medfölja på upptäcktsfärder till de antarktiska farvattnen. Efter ytterligare vidlyftiga ströftåg i hottentott- och kaffer-områdena, återvände han 1776 till Sverige. Blef sedan intendent vid Vet. Akad:s naturalie-kabinett och professor i naturalhistoria och farmaci i Stockholm samt dog 1820.

[2] De sällskap, hvaraf Linné var ledamot och som här, fastän ej i kronologisk ordning, uppräknas, äro (med inom parentes angifna invals-år) följande:

Kungl. Svenska Vetenskapsakademien (1739)

Kungl. Vetenskaps Societeten i Upsala (1738)

Kejserliga Vetenskapsakademien i S:t Petersburg (1754)

Kungl. Preussiska Vetenskapsakademien i Berlin (1747)

Academia Cæsarea Leopoldino-Carolina Naturæ curiosorum, då i Erfurth (1736)

Königl. Landtwirtschafsgesellschaft i Celle (1767)

Die Oekonomische Gesellschaft i Bern (1763)

Zeeuwsch genootschap der Wetenschappen i Vlissingen (1771)

Bataafsch genootschap der proefondervindelijke wijsleegeerte in Rotterdam (1771)

Royal Society of London (1753)

The Society for the encouragement of arts, commerce, and manufactures i London (1762)

Royal College of physicians i Edinburg (1772)

Académie des sciences i Paris (korresp. ledamot 1738, ordinarie 1762)

Académie des sciences et lettres i Montpellier (1743)

Académie Royale des sciences et belles-lettres de Toulouse (1750)

Società botanica Fiorentina (1755)

Det Kongel. Norske Videnskabers Selskab i Trondhjem (1766)

American philosophical society for promoting useful knowledge i Philadelphia (1770).

Efter här meddelade brefs nedskrifvande blef Linné vald till ledamot af

Accademia della scienze i Siena (1773)

Patriotiska sällskapet i Stockholm (1775)

Société Royale de Médecine i Paris (1777).

Dessutom uppgifves i det af Linné själf egenhändigt skrifna konceptet till notifikationskort efter hans död, att han var ledamot af ett sällskap, som betecknas såsom »*innominata*». I ett bref från E. M. Fant till C. Chr. Gjörwell säges därmed afses Accademia degli Arcadi, men detta har befunnits vara en oriktig uppgift.

[3] John Hill, *The Vegetable System, or a series of experiments and observations tending to explain the internal structure and the life of plants* (London 1759—75). — »Hill gifwer honom sitt *Systema Plantarum Folio imp. Volumina 23,* af 800 Ducaters värde» (*Egenh. ant.* s. 65).

[4] *Hortus Kewensis, sistens herbas exoticas indigenasque.*

[5] Martin Lister, *Historia sive Synopsis methodica Conchyliorum et tabularum anatomicarum, edit. altera* (Oxford 1770).

[6] Johan Reinhold Forster, född 1729, jämte Sparrman deltagare i J. Cooks andra upptäcktsresa, slutligen professor i naturalhistoria vid universitetet i Halle, död 1798.

[7] Marmaduke Turnstall, ledamot af Royal Society, död 1790; utgaf *Catalogus avium Britannicarum* och *Ornithologia Britannica* (London 1771).

[8] Se näst föregående bref not. 1.

[9] Uno von Troil, född 1746, slutligen biskop i Linköping 1780 och ärkebiskop 1786, död 1803. Vistades under en längre utländsk resa en tid i London och gjorde därunder bekantskap med åtskilliga naturforskare, hvilket föranledde honom att 1772 medfölja Jos. Banks och Dan. Solander till Island. År 1777 utgaf han *Bref rörande en resa till Island,* hvaraf åtskilliga upplagor och öfversättningar till främmande språk utkommit.

432.

Min Herre.

— — — Hallers *Bibliotheca Botanica*[1] skall med första tacksamt öfwerställas; M. H. har ofelbart förra tomen, käre se äfter, huru Haller delar der *Botanicos,* nämligen efter hwilka han räknar sine epocher i den delen — — —

Beskrifningen på Järfwen[2] behagade mig mycket; mig woro angelägit att wetta, om han med bakfötterne går på tassarne, ty intet djur har warit mig swårare att få fört till naturelt genus. När Järfwen dör, önskade jag få se honom *in natura.* Intet Djur woro angelägnare att få wäl afritat, som jag hoppas M. H. låter aftagas.

Huru är det med turkiska Ministrens lofwade resa för en naturkunnig[3].

Min Herres

Hammarby 1773 ödmiuke tienare

d. 1 februar. C. Linné.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVII s. 523); endast fragment af brefvet afskrifna.

[1] Albert von Haller, *Bibliotheca Botanica, qua scripta ad rem herbariam facientia a rerum initiis recensentur.* Tom. I & II. Zürich 1771—72.

[2] Vid sammankomsten den 3 Februari 1773 »uplästes Doctor Lindwalls beskrifning på en Jerf eller så kallad Vielfras, som blifvit lefvande fångad i Jämtland och til Hans Majestet upsänd såsom et mycket rart och sällsynt Djur». Ritmästaren Årre skulle »anmodas, at, i flera posturer, på bästa sätt aftekna Djuret. Hvarförutan anstalt göras skall, at Archiater Linné får se det lefvande

eller dödt». Det förra skedde, men öfversändandet »med Kongl. Majestets nådigste tilstånd» till Linné egde ej rum, ty dessförinnan »dödde Djuret, ovisst af hvad händelse, och kroppen bortkastades af den, som haft det om händer, utan at någon derom blef tilsagd. Af Beskrifningen och Figuren har dock Archiatern tyckt sig kunna sluta, at Järfven är af Björnslägtet». — Sagde järfunge gaf emellertid anledning till ej mindre än tre uppsatser i Handlingarne, nemligen af ofvannämnde medicine doktor Johan Lindwall, Prosten och Kyrkoherden i Offerdal Olof Genberg, som haft honom fången öfver ett år, samt Kyrkoherden i Qvickjock Jonas Hollsten. Härigenom blefvo en hel del fabler om honom och hans lefnadssätt, som finnas hos Olaus Magnus och andra äldre författare, vederlagda och kännedomen om hans lefnadsvanor ej obetydligt ökad.

[3] »Uplästes et Memorial, ingifvet af den nu här varande Tripolitanske Ministern, hvaruti han på ganska höfligt sätt, tillbjuder Academien at med honom til Tripoli få utsända någon uti Natural-Historien förfaren Medicus, at såsom Doctor Hasselqvist gjordt i Ægypten och Palæstina, upsöka och beskrifva de uti det Tripolitanska och på södra kusterne af Medelhafvet befinteliga Naturalier. Han försäkrar Missionairen om alt det beskydd, den säkerhet och befordran uti sitt förehafvande, som önskas kan, samt lofvar sjelf på det ömaste hjälpa, gynna och recommendera honom, m. m. Detta oförmodade hederliga tillbud ansågs af Hans Majestet [hvilken nu, som ofta annars, »behagat nådigst infinna sig» vid sammankomsten] med mycken nåd. Academien fägnade sig ock öfver et så godt tillfälle at få upsöka nya Naturens under uti et Land, som förmodeligen är rikt därpå, och hvarest ingen rätt kännare lärer hafva granskat Naturens riken. Det beslöts, at Archiater v. Linné skulle anmodas at gifva förslag på någon af sina Elever, som han anser för skickelig at med största nytta göra denna resa; och Hans Majestet behagade allernådigst af sig sjelf befalla, det skulle Academien, när resan gäller, i underdånig skrifvelse gifva tilkänna, hvad understöd til Resans företagande och fortsättande kunde pröfvas nödigt» (Vet. Akad:s protokoll för den 27 Januari 1773). — Vid sammanträdet den 3 Februari anmälde Præses, öfversten, sedan generallöjtnanten A. M. von Arbin, att han samt »Herrar Bergier» och Secreteraren »varit hos Tripolitanske Ministern, at på Academiens vägnar tacka honom för Dess gjorda hederliga anbud» och »gjorde berättelse, huru höfligt de blifvit emottagne samt huru Han ytterligen försäkrat, at den Botanicus, som kommer at utskickas til Tripoli, skall njuta mera godt, än Han i Skriften lofvat».

433.

Min Herre.

Tack för notificationen af Tripolitanske Ministrens[1] tillbud. Det woro wist artigt att wetta, hwad som framalstras i Fiällen Atlas.

Nog får man den som wille dit. Men hwem törs lita på *fides punica*[2], äller om Gubben dör, äller kanske lofwen glömmes, så snart man kommit ifrån Sverige.

Det är nog för en swänsk att hatas som otrogen hund.

Mus miser est antro, qui non gaudet pluribus uno.[3]

Doctor Rothman[4] woro qwick, men [jag] beklagar, [att han] har ej lagt sig på *Hist. natur.*; skickas en, som ej har affection för wettenskapen, blifwer aldeles resan onyttig.

Lindwall[5] will hafwa stipulerad rese-summa samt därjemte determinerad pension årligen sedan han hemkommit. men han wet ej i hwad *seculo* han lefwer.

En annor har anmält sig, men jag bör först wetta, om han tilltagit på 4 åhr, äller aftagit.

jag ligger nu till sängs af *dolore ischiadico*[6] och [har] legat 2 dagar. orkar ej mer skrifwa.

förbl.

Min Herres
ödmiuke tienare
Carl Linné.

Hammarby 1773
d. 5 febr.

Enligt afskrift af E. Ährling.

Utanskrift och sigill som på bref. 421.

[1] Dennes namn uppgifves hafva varit Hadgi Abhremen eller Abderahman Aga.

[2] Punisk trohet = svekfullhet.

[3] Den råtta är olycklig i sitt hål, som ej känner mer än ett enda sådant. — Latinskt ordspråk (rättare: *Mus miser est antro, qui solum clauditur uno*).

[4] Georg (Jöran) Rothman, född 1739, son till Linnés faderlige lärare, provincialläkaren och lektorn Johan Rothman, död 1778 såsom e. o. assessor i Collegium medicum.

[5] Johan Lindwall, född 1743, slutligen provincial-medicus i Blekinge, död 1774.

[6] »1773 blifwer Linné sjuk först af en *Angina epidemica* och sedan *Dolore lumborum horrendo*, hwilken änteligen stante uti *Dolore Ischiadico*» (*Egenh. ant.* s. 66).

434.

Min Herre

Resan till Africa för *historia naturalis*, som Tripolitaniska Ministren warit så resonabel att offerera K. academien, woro sannerligen ganska betydande icke allenast för Academien och Nationen, utan äfwen för hela den lärda werlden.

Naturalierne ifrån norra delen af Africa äro så litet upsökte, som de äro mycket uptäckte på des södra ända åt Cap b. spei.

Wij kiänna knapt andra wäxter af det närmare Africa, än de som warit där ifrån öfwerlöpare till Sicilien, Portugall, Majorca äller Candien.

Det stora Atlas måste hysa en oändelighet af Naturens producter, som ännu ligga obekante. Ingen Botanicus har ännu haft tillfälle att granska det och de kringliggande orter.

Skall en sådan resa med nytta förrättas, så är icke nog att den resande förstår theorien af wettenskapen, utan bör han nödwändigt wara exercerad wid praxin, att kunna noga se och upsöka naturalierne, annors giör han ringa nytta, som wij sedt af så många exempel.

Af de nu warande tienlige ämnen woro Doctor Sahlberg[1] en af de förnämste, men jag wet, hwarken hwar äst han nu wistas, äller om han detta will emottaga.

Dr Lindwall har både hog att antaga denna resan och lust för wettenskapen, samt tillräckelig insicht och application, så att om Dr Sahlberg ej detta will emottaga, är Lindwall säkert den bästa.

Dr Rothman hafwer ock lust at resa hit, kan wähl hafwa tämelig insicht, men jag fruchtar nog ringa experience, så att jag ej wågar recommendera honom, ehuru han älliest är qwick. Det skulle lända både honom och nationen till grämelse, om han ej upfylde alles hopp.[2]

förbl.

Min Herres
wördsamme tienare

Upsala 1773 d. 15 Febr. Carl Linné.

Originalet finnes i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift som på bref. 373; sigill saknas.

[1] Johan Salberg, född 1741, först Logices et Physices Lector i Hernösand, sedan provincialmedicus i Ångermanland, död 1810.

[2] Detta Linnés bref meddelades Akademien vid sammanträdet den 17 Februari. Därefter »discurerades om denna tilltänkta Resa och Secreteraren berättade ibland annat, at Herr Consulen Bagge, som många år vistats i Tripoli, samt väl känner Folket och lefnads sättet där, försäkrat, det en Botanicus, som hade gåfvor at väl skicka sig, skulle, med de förmoner, som Ministern lofvat, kunna komma ut, vistas där och resa omkring Landet i 2 år, med 200 Specie Ducater, men att han sedan til hemresan torde behöfva 100 Ducater. Kongl. Academien beslöt därföre at, efter Kongl. Maj:ts egen mundteliga befallning d. 27 Jan. göra underdånig berättelse och föreställning härom».

435.

Min Herre.

Nog ser jag swårigheterne wid Tripolitaniska resan.

Nog har jag lärdt kiänna *fidem punicam.*

jag wet huru swår pgetid nu är i Sverige.

jag wet hwad det är att sätta sitt hopp på en endas lif.

jag wet hwad man skall tro en främmande resande.

jag ser, Ups. Acad. awundas med det adressen skedt ej dit och att här ej alla äro för nytta och heder, utan för nödwändighet.

jag har nog försökt, hwad beswär de resande giort och länge sedan slagit sådant ur tankarne, men det är wist att Sverige har och får i alla tider heder för dem de utsändt, och Sverige har warit där uti första orginalet.

Det är sannerligen här med, liksom med giftas. Den, som rätteligen betracktar den *statum* med förnuft och äftertanka till alla des beswär och inconveniencer, han är wähl rasande om han wågar sig dit; woro ej begiärelsen, näsiade wähl ingen dit.

jag drifwer aldeles intet denna resan, ty jag kiänner nogsamt, att jag ej lefwer till hemkomsten. Ho tackar tig i grafwen? *adeoque mihi nec metitur, nec seritur.*[1] jag wet, att det är den dyraste ort att resa uti och när [penningar] där fattas, är ingen hielp. nog mins jag sal. Hasselquist.

Till att resa fodras både ritare och betiening &c. &c. När jag nu skall resa till stockholm, fodras wagn, hästar, betiening *et*

sexcenta alia. när jag reste öfwer Lapland, war jag allena. En Stockholms resa kostar mig nu mera, än hela Lappska resan; *virtuti nihil impervium.*[2]

Ritningar, som nu giöras uti *hist. naturali* äro *luxus rei literariæ.* De äro som fruentimbers kläder. Betiening är som långa mossan på skogs träden.

Hela saken är den om Hans Kongl. Maij:t, wår allernådigste Konungs willia. Då frågan blifwer, om Hans Maij:t täckes med allwaro befodra henne; om Hans Maij:t will gifwa något till resan och huru mycket; om Hans Majestet täckes låta Upsala academie wetta sin willia; ty H. M:s willia är allas wår willia. Då är alt wunnit, när man får något subject, som har hog att arbeta för wettenskapen i sin ungdoms wår.[3]

Hwar ock icke skulle jag wara den siste som styrkte där till, och ser för ut alla swårigheter.

jag förblifwer

Min Herres
lydigste tienare
Carl Linné.

Upsala 1773
d. 15 Febr.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift och sigill som på bref. 373.

[1] Alltså hvarken skördas eller sås det åt mig.

[2] En kraftfull kan taga sig fram öfverallt.

[3] Vid sammankomsten den 19 Maj meddelades »Hans Majestets Nådiga Skrifvelse til Academien, med löfte om 200 Ducaters Resepenningar til Tripoli, för Doctor Rothman, neml. 100 nu strax eller innan afresan, och 100 genom Wexel vid ankomsten til Tripoli. Deruti nämnes väl icke om de 100 Ducater, som Academien jämväl i underd. begärt til hemresan, men K. Academien tviflar icke, at ju äfven de i nåde bestås, när påminnelse derom i sinom tid göres».

436.

jag måste hålla med att Past. Osbecks rön är nog magert[1], som älliest plägar gifwa artiga observationer.

Figuren är ganska wacker, men bort giöras mera *disticha*, att man kunnat se huru små axen settat *alternatim.* Älliest är Morisons[2] och många andras figurer nog tydelige. — — —

jag skall intet wara emot Dr Rothman, men nog ser jag förut, det jag så ofta sedt, att den, som är owan wid konsten, uträttar ganska litet, och då har nationen och academien föga heder, och Hans Maj:t torde misshaga utgången. *dixi et salvavi corpus.* hade jag haft en sådan ritare i mine dagar som denna Osbecks, hade och jag kunnat præstera något[3]; *sed sero Medicina paratur.*[4]

Min Herres
lydigste tienare
Carl Linné.

Upsala 1773
d. 16 Martii.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVI s. 366). Åtskilligt har af honom utelemnats.

[1] Vid sammanträdet den 16 December 1772 »uplästes Herr Osbecks nya försök med Sprit-hvete», hvartill hörde »en väl ritad Figur på et Sprit-hvete-ax». På grund af Linnés här lemnade omdöme intogs detta »rön» ej i Handlingarne.

[2] Robert Morison, född 1620, botan. professor i Oxford, öfverkörd i London och därigenom dödad 1683; författare af (bland annat) *Plantarum Historia universalis Oxoniensis* Tom. II (Oxford 1678), af hvilket vigtiga arbete första tomen aldrig utkom och den tredje efter författarens död till trycket befordrades af Jac. Bobart (1699).

[3] Härmed afses »den snälle men fattiga Ritare, som Herr Osbeck har hos sig och af medlidande underhåller», och »som han upöfvat at mästerligen och med lifliga färgor afmåla Insecter, hvarpå [den 27 Jan. 1773] några prof upvisades, som af Hans Majestet och alla andra med högsta nöje åskådades». På förslag af Sekreteraren beslöts att låta denna »fattige, sjuklige yngling» »emot något betingadt visst arfvode, för K. Academiens räkning afmåla alla Svenska Insecter, som finnas uti Herr Osbecks talrika Insect-Cabinet .... och som Academien fann det arfvode Herr Osbeck föreslagit, neml. 12 styfver öfver hufvud, alt för ringa, så beslöts at Ritaren skall få 16 styfver stycket för hvart och et af honom med lifliga färgor och i naturlig storlek afmåladt Svenskt Insect, då han sjelf skaffar sig papper och färgor därtil».

[4] För sent beredes botemedlet.

437.

Min Herre.

At Doctor Rothman blefwit antagen till Tripolitanska resan[1], fägnar mig i anseende till den affection, jag altid burit, så för honom, som hans salig fader. Men som naturalist wågade jag ej

nämna honom, då Hans Kongl. Maij:t sielf dref denna resan ; ty jag wiste att han uti *Scientia naturæ* war mindre öfwad.

Det är helt wist, att D. Rothman är mera fallen för utländske Europæiske språken, som brukas i Tripoli, är qwick, har heder i sig, med mera. Uti *arte factis* blifwer han wist bättre än någon af de andre, fast han torde blifwa äfter i naturalier.

Herr Prof. Bergii instruction tackar jag före, hon är wacker. jag har ingen instruction annan än disputationen *instructio peregrinatoris*[2], om han will den genomse.

Det war stor skada med järfwen, att man ej skulle få wetta till hwilket genus han rätteligen hörde, såsom det raraste genus i Europa: nämligen antingen den woro ett species *Mustelæ*, *Viverræ* äller *Ursi*, om ej *figura corporis* kan det utwisa i ritningen. Probstens beskrifning kan det ej utwisa. — — — — — — —

Min Herres
ödmiuke tienare
Carl Linné.

1773 Maji 28
Upsala.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVI s. 371).

[1] Oaktadt Salberg förklarat sig därtill villig, utsåg dock Akademien den 24 April — obekant af hvilken anledning — Rothman till att företaga den tripolitanska resan. På grund häraf fick han vid sammanträdet den 19 Maj företräde och tillfrågades, »om han med de anordnade Resepenningar vore nögd» m. m. Härtill svarade han med tacksamhet ja samt försäkrade, »at han ville göra sin högsta flit, dels at observera, enligt Instructionen [uppsatt af P. Bergius], dels at så hushålla med Resepenningarna, at han, om möjligt är, må komma ut med dem, och förmodade, at han åtminstone för ett år skulle dermed vara hulpen; men som han ej med visshet kunde veta det, ej heller huru länge han i det Tripolitanska kan komma at vistas, hvilket ej kunde komma att bero på honom sjelf, och hvarjehanda omständigheter kunde infalla, som fordrade större kostnad, än hvartil den anslagna ringa summan vore tillräckelig, så fruktade han at i sådana händelser blifva blottstäld på en så aflägse främmande ort, ibland et vildt Folkslag, så framt icke K. Academien ville försäkra honom om vidare tillgång på medel, vid förefallande oförmodeliga händelser . . . Vidare och emedan han, at bereda och rusta sig til resan, nu genast behöfde et förskott af vid pass 2000 dlr kmt, så anhöll han derom, på vilkor, at K. Academien får göra sig betalt af de 100 Ducater, som honom innan afresan äro lofvade». Akademien tog dessa hans önskningar i öfvervägande »och fann högst skäligt at bevilja dem alle». . . . . »så vida K. Academien är försäkrad, at han ej förslöser, utan sparsamt och försiktigt til rätta ändamålet använder hvad han får, samt gör redo för sina utgifter, och ej längre derute fördröjer, än K. Academien pröfvar nödigt, i anseende til det gagn han där finnes göra eller göra kunna, til Natural-Historiens och Vetenskapernas tilväxt.» Rothman »tackade och förklarade sig fullkomligen därmed nögd» — och var alltså denna hans resa afgjord.

438.

Min Herre.

Mycken tack för resan. När jag fått henne af Hr Profess. Bergman, will iag behålla henne, till des widare notice kommer, och om någon annan skall hafwa henne, straxt den samma återställa.

Ett nytt och stort prof af Min Herres grace emot mig, har jag desse dagar haft genom Hr Inlander, som mig pusserat i wax, så mästerligen, att alla säga sig aldrig sedt så mästerligt och så likt[1]. Man ser med förundran äfwen nu hos oss folk, som då de lägga sig med allwaro på något, gå längre än andra nationer. Det woro en obotelig skada, om ett så mästerligt subjekt ej skulle komma att resa och få drifwa sin sak till det aldra högsta, ty sådane äro seculaire.

jag förbl. Min Herres
ödmiuke tienare
Carl Linné.

Upsala 1773
d. 18 Aug.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XIX s. 422).

[1] Denna utmärkt vackra medaljong, som sedan legat till grund för en mängd afbildningar, finnes ännu kvar på Hammarby och är på baksidan försedd med Linnés egenhändiga påskrift: *Carl v. Linné 1773 Aug. 17 af Carl Fred. Inlander bor i Stockholm, Göthgatan Glasmästare Skiöld.* — Inlanders lofvande konstnärsbana blef snart afbruten, ty han afled i torftiga omständigheter redan den 7 Januari 1775; i bouppteckningen gifves honom titeln »modelleur». Se vidare härom T. Tullberg, *Linnéporträtt* s. 50—52.

439.

Min Herre.

Hr Marins[1] rön om ödlan duger intet. Han beskrifwer allenast en *Larvam Lacertæ.*

Mycken tack för det jag får se ängelska acterne.

Hwar hälst Banks[2] &c. resebeskrifningar stanna, hoppas jag doch få ögna dem.

från Petersburg har jag hört att flere beskrifningar af Gmelin[3], Pallas[4] &c. skola utkommit på tyska, äller åtminstone wara under trycket.

Ter vale.

C. Linné.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVII s. 293). Ej dagtecknadt, men säkerligen skrifvet under sommaren 1773.

[1] Georg Marin (antagligen landtmätare i Halland) hade insändt beskrifning om en ödla, hvilken han ansåg vara förr obekant och därför benämnde *Lacerta piscis*. Det var uppenbarligen endast en ung vattenödla.

[2] Se bref. 431 not. 1.

[3] Se bref. 197 not. 7.

[4] Peter Simon Pallas, född 1741, tysk naturforskare i rysk tjänst, företog i sällskap med flera andra 1768—74 vidsträckta vetenskapliga resor genom europeiska Ryssland och Sibirien ända till Kinas gränser, hvilka han beskrifvit i det utförliga, med förträffliga planscher utrustade arbetet: *Reisen durch verschiedene Provinzen des russischen Reichs* (Petersb. 1771—76).

440.

Jag har noga genomläsit Hr Magister Retzii[1] [rön], hwar äst han af *Sophora biflora* will statuera 4 [species].

Af detta stora träd, *Korrelträd* kallat, har jag flera specimina. Då jag genomläste rönet, föll det mig mycket paradoxiskt. jag wille dock icke tro mitt minne, utan upskiöt att [swara]; innan jag nu kom på landet till min naturalie sambling, som aldeles confirmerade min förra tanka.

Folia ovata och *obovata* variera här, *forte ætate aut e solo*, och ändra ej *speciem*, såsom allmänt och ofta [sker].

Folia magis minusve pubescentia mycket mindre, som länge sedan warit bekant för Botanisterna.

Pedunculi äro allmänt här *biflori;* uti obehagligare jordmån blifva de *uniflori*, som kan ses af *ipsa structura [plantæ]*, och eger jag *specimina* både *pedunculis unifloris et bifloris*, så äfwen dem, som hafwa på en och samma gren både *unifloros* och *bifloros pedunculos*.

Hr Professor Bergius har denna *Sophora* i sitt Herbario, som kan wisa henne för K. Academien.

Hwad den 4:de Hr Retzii *Sophora* angår, så är hon helt wist ett mistag, då han säger, att hon har en *Calyptram*, ty en *calyptra* (utom *Calyx* och *Corolla*) är platt ogiörlig i detta *genere*. Han har utan twifwel haft för sig något *specimen*, där *calyx ante explicationem* warit wisnad och hängt tillsamans med sina *laciniis*, ehuru han ritar både *calycem* och *Petala separata*, hwilket är omögligt[2]. om K. Academien täcks befalla at han upsände ett sådant specimen, skulle det blifwa ögonskinligt.

Således ser jag af detta rön ingen ting, som gagnar, utan fast mera skadar och imponerar 4 *species* orätt, för ett säkert.

Gud gifwe M. H:re en angenäm juhl och wälsignat nyåhr.

Carl Linné.

Efter afskrift af E. Åhrling. Utan datum, men skrifvet i slutet af December 1773.

Utanskrift och sigill som på bref. 421.

[1] Anders Jahan Retzius, född 1742, historiæ naturalis professor i Lund, död 1821; vida känd och berömd såsom »jätten i lärdom», för hvilken det ansågs finnas »*nil incognitium, nil inauditum, nil novum*» (intet obekant, intet ohördt, intet nytt).

[2] Att Retzii första vetenskapliga arbeten ej alltid ansågos fullgoda, framgår af detta Linnés yttrande samt af följande utdrag ur Vet. Akad:s protokoll för den 12 Januari 1774:

»Upl. Herr v. Linnés yttrande om Herr Retzii förmenta 4 Species af Örten *Sophora* . . . . hvaruti vistes, at Hr Retzius irrat sig, och at det allenast vore små varieteter af *Sophora*, hvilket ock Herr P. Bergius höll med».

441

Edle och Wälborne Hr Secreter
Riddare af Kongl. Nordstierne orden.

Min bäste Gynnare.

Då jag nu bortlägger förra allmanachen och antager den nya, har jag ingen drygare rächning att transportera, än den jag är skyldig min Herre, som satt mig i största obligation för all den

wänskap, förtroende, tienst och ömhet, som i så många åhr tillbakas på mig så rundeligen blifwit utöst, hwar af dett senaste ej warit det minsta, på mig, som kan intet betala, utan endast med ärkientsamhet af det warmaste och upprichtigaste hierta.

Den Alsmächtige, som wälfver wåra öden, giöre Min Herres fölliande tider många och sälle, att M. H. må länge lysa på wettenskaps horizonten och i sin *orbita* med sin stora stierna, som ock uti wår swänska, gifwa Edra pupiller lius, ty utom Eder woro de länge sedan i tiokt mörker; jag ser förut, att då M. H:res stierna engång skall nedgå, huru tjokt mörker skall betäcka wårt fädernesland.

jag skall lefwande och änteligen död bekiänna, at ingen af mine *Popularibus coætaneis* mer understöt mig och mine wettenskaper; ingen af dem ärligare och trognare än M. H:re tient mig; war gunstig och continuera i det längsta. jag skall wara i grafwen

Min bästa Herres
tacksamaste tienare
Carl Linné.

Upsala 1774
d. 1 Januar.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XIX s. 240).

442.

Min Herre.

— — — Dr Rothmans bref har intet synnerligt, utan det om hettan.[1] — — —

Det war alt för hederligt af Academien för wettenskaperne, at D. Thunberg[2] blef hugnad med 100 Rdr; han har förtient det, som uptäckt så mycket nytt.

Ibland Dr Rothmans örter[3] woro alla bekante. Hade han kommit åt Atlas, hade han funnit något nytt.

till sista andedrächten är jag

Min Herres
lydigste tienare
Carl Linné.

Upsala d. 11 Novembr.
1774.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVII s. 269), som dock endast gjort några utdrag ur originalbrefvet.

[1] Vid Akademiens sammanträde den 2 Mars 1774 meddelades, att bref kommit från Tunis, dateradt den 2 December föregående år, »hvaraf Academien med fägnad förnam, att han hunnit så långt». Sedan kommo tid efter annan bref från honom, men »fägnaden» blef för hvarje gång allt mindre. Linnés spådomar eller farhågor gingo alltmer i fullbordan: de af tripolitanska sändebudet gifna löftenas uppfyllande uteblef fullständigt, och härigenom samt till följe af penningebrist nödgades Rothman att kvarstanna vid kusten, hvadan ock de hemsända, obetydliga naturalie-samlingarne blefvo af ringa värde. Redan i ett bref, som i Akademien upplästes den 26 Oktober 1774, »beklagar han, at han för osäkerheten på den orten, i anseende til Bedouinernas ströfverier, ej kan så mycket där uträtta, som han önskade. Secreteraren fick derföre befallning at skrifva honom til och råda honom at nästa vår begifva sig til Tunis, eller någon annan säkrare ort, eller ock aldeles på hemvägen». Han stannade dock kvar och fick ändtligen tillfälle att företaga en helt kort färd inåt landet, hvarvid något bättre, isynnerhet botaniskt utbyte vanns, men hans bref härom »innehöll ej något synnerligen märkvärdigt i Naturkunnigheten, utan endast något om Folkets seder och lefnadssätt». Hvad som emellertid aldrig saknades i hans bref, var klagomål öfver brist på penningar, hvadan Akademien nödgades att gång efter annan sända honom sådana, till sist åtföljda med »befallning at ofördröjligen begifva sig på hemvägen». Misslynt öfver resans vidrigheter och det ringa utbytet, återkom han med bruten helsa till Stockholm under sommaren 1776, infann sig vid sammankomsten den 7 Augusti samt beklagade sig öfver de skulder, hvari han i och för hemresan måst sätta sig o. s. v. Akademiens ledamöter »funno då för godt at i et för alt, och til något understöd här hema i början, til des han kan komma i ordning at med sin Medicinska Practique något förtjena, bevilja honom 1200 dlr kmt, hvilka han strax fick, då han försäkrade, at han med ingen vidare efterräkning skulle inkomma». Han lefde sedan endast två år och fick därunder sitt knappa uppehälle förnämligast såsom öfversättare af arbeten, skrifna på främmande språk. — Hela resan kan därför betraktas såsom misslyckad. »Den hade, utom de 200 Ducater, som Kongl. Majestet i Näder dertil gifvit, kostat K. Academien 18000 dal. kmt», hvartill dock fogades det uttalandet. att »det är förmodligen ej Doct. Rothmans skuld, at han på denna Resa litet eller intet kunnat uträtta till Vetenskapernas förmån».

[2] Carl Peter Thunberg, född 1743, Linné d. y:s efterträdare såsom professor i Upsala, död 1828. Af alla Linnés lärjungar var han den, som fick tillfälle att företaga de längsta och långvarigaste resorna. På hösten 1770 lemnade han Sverige, vistades först i Holland och Frankrike, antog sedan anställning i holländsk tjänst och fick därigenom tillfälle att företaga vidsträckta forskningsfärder på Goda-hopps-udden, vistades därefter en tid på Java, fick sedan tillfälle att besöka Japan och att der anställa vidsträcktare forskningsfärder än någon före och under långa tider efter honom, gjorde på återvägen (i slutet af 1776) ett nytt uppehåll på Java, egnade 1777 sju månader till undersökning af Ceylons växt- och djurverld, hvarefter han öfver Cap, Holland, England och Tyskland ändtligen i April 1779 återvände till fädernesland.

Vid sammanträdet den 26 Oktober 1774 upplästes i Akademien ett från kapten Ekeberg från Goda-hopps-udden afsändt bref, hvari han »mycket be-

römmer den där nu i Holländsk tjenst varande Svenske Doctoren Thunbergs högstberömliga flit at anställa hvarjehanda nyttiga och nya observationer uti Natural-Historien, men tillika beklagar dess fattigdom och knappa vilkor, samt underställer, om icke K. Academien ville något understödja honom. Och som K. Academien redan fått många prof af Dr Thunbergs flit och utmärkta skickelighet, beslöts, at K. Academien ville gifva honom 100 Specie Riksdaler».

443.

Min Herre.

Jag har sedt genom H. Prof. Bergius, det Dr Thunberg skrifwit om den nya Swampen[1] och *Rothmannia*[2] från Cap. b. spei.

Observationen om Swampen beder jag ej må sändas till mitt genomläsande, ty jag har ej sedt honom.

Hans namn äfter Trägårdsmästare Aitonia[3], Massonia[4], ja sjelfwa Rothmannia, innan de wisat mera *in arte*[5], lärer jag knapt uptaga. Academien gör, hwad hon will i sitt; det står i des behag.

d. 14 Nov. 1774.

C. Linné.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVII s. 64).

[1] En af Thunberg insänd, sedan i Handlingarne för 1775 s. 69—75 införd afhandling bär titeln: *Beskrifning på en ganska besynnerlig och obekant svamp, Hydnora africana, ifrån Goda-Hopps-udden i Africa.* Fastän Linné undanbett sig att blifva censor öfver densamma, synes han dock ej hafva undsluppit detta; åtminstone säges i protokollet för den 16 November, att både denna och »Hr Thunbergs *Beskrifning på et nytt Örte genus, kalladt Rothmannia*» »voro af Hr v. Linné redan gillade, undantagande namnet på den senare.

[2] Denna afhandling finnes intagen i Handlingarne för 1776 s. 65—68.

[3] William Aiton, född 1731, föreståndare för kungl. trädgården i Kew, död 1793.

[4] Francis Masson, född 1741, engelsk trädgårdsmästare, död 1805; samlade samtidigt med Thunberg i Sydafrika växter för europeiska växter, särskildt Kew. — Den växt, som af Thunberg benämndes *Massonia*, hade redan förr blifvit sänd af Guvernören på Goda-hopps-udden C. R. Tulbagh till J. Burman, hvilken beskref densamma under namn af *Tulbaghia capensis.*

[5] Härom skrifver Linné i ett bref till Thunberg: »Min käre Hr Doctor. Kalla intet upp andra, än dem, som hafwa merit i wettenskapen, annors lider wettenskapen, lider Hr D:ns egen authoritet och existimation. . . . Lätt oss göra ett partie. Dr Montin är Botanicus, wähl förtient och hederlig, men ej så alla andra ännu, som med tiden kunna blifwa. Blif intet ond, att jag talar *candide;* jag skall gierna foga mig».

444.

Min Herre.

Wid nyåhret lärer ofelbart K. W. Academien taga några nya ledamöter. Får jag lof, såsom *veteranus*, recommendera några nyttige, som både meritera och kunna tiena Academien med rön.

Hr Ferber[1], Profess. i Bützow, som utgifwit på tyska den wackra resebeskrifning, han giort öfwer Italien, Ungern, Öster-rike för naturalhistorien, Mineralogien, Bergwerk &c.; är veritabelt en solid man.

Dr Thunberg[2], som utan rikets påkostnad skaffat sig sielf till Cap b. spei och giort där mera uti Botaniquen än alla före honom; är ock antagen till ledamot af Trundheims och Londons societeter.

Cand. Sparrman[3], som först i Cap b. spei upptäckt ganska mycket, och sedermera gått till nya södra werlden (där Dr Solander[4] war), utan att det kostat riket det minsta. Kommer han tillbaka med lifwet, är jag wiss, att han hafwer mera nytt i naturen än någor annan. Ingen swensk har warit där äller wågat så lång resa.[5]

Upsala 1774
d. 18 Dec. Carl Linné.

Oändelig tacksäjelse för paquetet, som låg i Wett. Akad:s contoir. Där uti woro 200 slags frön från Sibirien.

Swampar duger intet för acterne; 1000 sådana finnas allestädes uti qwafde rum.

Lycka till god juhlhelg.

C. Linné.

Originalet finnes i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift och sigill som på bref. 373.

[1] Se bref. 420 not. 3.

[2] Se bref. 442 not. 2. — I ett Thunbergs bref till P. J. Bergius, hvilket upplästes i Akademien den 22 November 1777, beklagar han sig öfver att »hafva försport, det vore han råkadt i ogunst hos Arch. v. Linné och andra», hvarföre han vore betänkt på att antaga ett fördelaktigt anbud och kvarstanna i Batavia. Akademien beslöt att underrätta honom, att ryktet så mycket säkrare vore ogrundadt, som han kort förut på Linnés rekommendation blifvit utnämnd till

botanices demonstrator i Upsala. Tilläggas hade bort, att det var LINNÉ, som han hade att tacka för sitt inval i Vetenskaps-akademien.

[3] Se bref. 431 not. 1.

[4] Se bref. 297 not. 4.

[5] Detta bref upplästes i Akademien först den 4 Februari 1775, omedelbart efter skedt inval af förut förslagna (SCHÉELE och ODHELIUS). Nästa val af utlänningar egde rum den 26 April s. å., då FERBER antogs till ledamot. Till följe af brist på lediga platser bland de inländska ledamöterna egde THUNBERGS inval rum först den 7 Februari 1776, men SPARRMAN »besparades» till den 15 Februari följande år.

445.

Min Herre. Riddare.
Min trognaste wän.

Nya åhret påminner mig, at åter aflägga den upprichtigaste tacksamhet för all den gunst, M. H. täckts städse betyga mig, och för alt dett beswär, M. H. årligen haft för mig, utom hwilka jag aldeles warit wärnlös; Gud alsmächtig uppehålle M. H. wid muntert sinne och frisk kropp intill senasta åldren.

Hans K. M:t skänkte mig 16 stora kistor med inlagde wäxter uti *spiritu vini*, där de lågo så tydeliga, som hade de warit hämtade på stunden; alla ifrån *America australi*. Där war oändelig mycket nytt. aldrig har jag så mycket saknat ritare än som nu. Aldrig har jag haft så angenäm juhl, ty jag har desse dagar gått dem noga igenom, och anwändt snart natt och dag uti 10 dagar.[1] Det är otroligt, hwad progresser Botaniquen dageligen giör.

jag gratulerar Kongl. Wettenskaps Academien, så länge hon får den lyckan äga M. H:re, som är Academiens själ; Gud wet, huru det går med henne sedermera. Då saknas först den, som henne uppehållit.

Lef länge och säll; all min tid skall jag wara

Min huldaste Herres
ödmiuke och tacksame
tienare
Carl Linné.

Ups. 1775
d. 1 Januarii.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. XVIII s. 2).

[1] Dessa växter hade den i Surinam bosatte Öfversten C. G. Dalberg sändt till Gustaf III för att erhålla plats i naturalie-kabinettet å Drottningholm, men blefvo sända till Linné. Denne skyndade att undersöka och beskrifva dessa »ganska många nya genera och species», och huru angenäm denna sysselsättning var för honom, därom vittnar ett hans bref (den 2/1 1775) till tjänstgörande kammarherren G. Stenbock, hvari han förklarar: »Aldrig har någon Hans Maj:ts undersåtare i hela riket haft så kräselig juhl som jag . . . Aldrig har någon Potentat giort så prächtig collation, som Hans K. Majestet för mig».

446.

Min Herre.

jag har länge drögt att sända åter Ass. Wahlboms[1] ritade Phalæner, som äro de wackraste, jag någonsin sedt ritade.[2] Kunne K. Academien få på detta sättet de mäste *Phalænas suecicas* afritade, woro det ett owärdeligt wärk för framtiden, då dett blefwe fulkomnat, men det är ej sedermera att winna. Det är obegripeligt, att han kunnat upföda och metamorphosera så många inom få åhr, det ingen begriper utan den, som lagt hand här wid; wore det ej så kalt, hade jag skolat satt namn på några odeterminerade, men jag kan ej wistas i mitt spislösa *museo*, där jag ej wågar upsätta kakelugn.

jag har hört talas om den nya Wettenskaps societet, som anlägges i Lund.[3] jag tror det mästa blifwer uti *historia naturåli;* materia lärer blifwa tillräckelig genom Rhetzius, Montin[4], Thunberg, Sparrman, König[5] &c. Wid wår Upsala Societet will man hafwa ledamöter, som till hedersposter äro något lysande, fast de *in realibus*, när observationer skola lefwereras, äro *magis mutici quam pisces.*[6] Hwad denna nya Societet angår, bör man den ej förachta, som Hamburg giorde Altona. *Alterius vires subtrahit alter amor.*[7]

Men lätt ej märka, att jag här om talt.

förblifwer

Min Herres

Upsala 1775 lydigste tienare

d. 16 febr. C. Linné.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVIII s. 19).

[1] Se bref. 283 not. 4.

[2] Härom lemnar Vet. Akad:s protokoll för den 5 April 1775 närmare upplysning: »Upl. et Bref från K. Acad. Ledamot, Hr Assessor Wahlbom, och upvistes medföljande 100 med lifliga färgor förträffeligen väl afritade Svenske Fjärilar, som den fattige Studenten Lindgren [jfr. bref. 436 not. 3] hos honom i Calmar gjort och hembjuder K. Academien. Och som K. Academien . . . tyckte mycket om Ritningarna, . . . så beslöts at K. Academien skulle gifva honom 600 dlr för dessa Ritningar, och upmuntra honom at fortfara med flera dylika».

[3] Fysiografiska sällskapet, hvars egentlige stiftare var A. J. Retzius.

[4] Se bref. 364 not. 2.

[5] Johan Gerhard König, dansk naturforskare, född 1728, död 1785. Kom 1757 till Upsala för att studera medicin, men fick genom Linnés undervisning sådan håg för botaniska studier, att han däråt egnade hela sin återstående lefnad. Åren 1764—65 undersökte han Island och blef sedan till sin död läkare på den danska missionsstationsanstalten i Tranquebar.

[6] Stummare än fiskar.

[7] Den ena kärleken förtager den andras styrka.

447.

Min bäste Herre.

Tack för M. H:s oförändrade affection, hwar på jag senast hade dagelig confirmation.

Wij talte senast om Hr De Geers myckna gunst i sitt senasta bref[1], uti hwilket han behagade så mycket flattera mig; äfter lofwen sänder jag det innelycht; beder att det ingom wisas, och att jag efter genomläsandet kunne få det tillbakas; ty jag will intet där med giöra mig grön.

Det är wist att ingen gifwet accuratare figurer på insecter nämligen utan coleurer, än Hr De Geer, dem han med egen hand afttecknat. är

Min bästa och kiäraste Herres
ödmiuke tienare
Carl Linné.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVIII s. 573). Ej dateradt, men skrifvet 1775.

[1] Detta, dateradt den 9 Mars 1775, skall framdeles meddelas.

448.

Min Herre.

Här återsändes Retzii rön[1]. jag har intet där emot. Doch tycker jag mäst om beskrifningar på de wäxter, som hafwa någon besynnerlig qualitet i structur, fägring, lucht äller smak, kraft; de andre borde lämnas till specielle tractater. Doch will jag ej wara mot Retzius.

Hwilka Græsarter äro onödige för en oeconome? Alla hushållare wille kiänna dem, utan att studera wettenskapen. Det är som om jag wille kiänna constellationerna på himmelen, men utan ordning. huru skall man få de mäste [gräsarterna] afritade. Alt skall läras nu utan att studera; ja wåra *oeconomi ex professō* lika så; där för går det, som det går. Ingen ting hänger ihop.[2]

jag bör expediera mitt *ultimum*. *Senium et mors ante ostia*[3]; sedan om jag får tid, will jag gierna lyda. jag tror ej en enda dag. hela wåren har förswunnit för mig. Hr Prof. Bergius giör det, (:neml. at upgifwa de mäst lönande Gräs-slagen:); här äro figurer nog, ingen konst at wällia ut dem.

Det andra hade ej behöft att sändas hit; [det] hade kunnat behållas alt, ty nu har jag begynt smultron curen[4] och får ej smaka sådant.

Ter vale.

C. L.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVI s. 650). Ej dateradt, men skrifvet Juni 1775.

[1] Vid sammanträdet inom Akademien den 19 Juli 1775 antogs till införande i Handlingarne på grund af Linnés yttrande därom A. J. Retzii afhandling: *Tvänne nya species af Dianthera* (s. 295—97).

[2] Jfr. Linnés »memorial» angående uppfostringsväsendet, tryckt som bref. 130.

[3] Ålderdomsbräcklighet och döden stå för dörren.

[4] Ända sedan Linné »war i dödsens käftar af Podager 1750 och blef curerad med smultron, åt han smultron hwar sommar, så länge smultron warande, så mycket häraf han förmådde och magen gitte emottaga, hwarigenom han icke allenast totalt slapp Podagern, utan ock hade af dem mer nytta än andra af sina Brunscurer» (*Egenh. ant.* s. 88).

449.

Min Herre.

D. Thunbergs *Pneumora*[1] har jag ähran återställa.

Hwad sielfva *Species* angår, är det ej nytt. D. Thunberg recenserar här 3 slag[2]; jag har 4 slag i Syst. nat. tom. 1 p. 693, näml. *unicolor, variolosus, serratus, carinatus.*

Hwad *Genus* widkommer, hade jag i början mycket betänkande, om desse skulle skillias *genere naturali* ifrån de andre *Gryllos,* men wågade doch icke det giöra, ty

1. wisar sielfva *structura oris* samma skapnad;
2. species spela med fötterne på samma sätt;
3. äro ej altid *alæ inferiores plicatæ* på alla species;
4. våra 2:ne species: *Gryllus pictatus* och *subulatus* föllia dem i jemn ordning;
5. *Gryllus morbillosus* är med hans *Pneumora maculata* så synnerlig *maculatus* ifrån alla mig bekante Insecter, men sins emellan så like som *ovum ovo.*

jag wet wähl att andra welat af *Grylli genere* statuera flere, såsom *Acrida, Acheta, Tettigona, Locusta,* men jag har det ej wågat, men wähl subdividerat *genus* äfter denna idea, som jag sedt, att *metamorphosis naturalis* är aldeles enahanda. jag skulle intet gierna se, att detta D. T[hunbergs] rön improberades, ty han kan præstera oändeligt i denna wettenskapen. Hans rön kunne uptagas och Academien till slutet lägga dessa orden: Äfterwärden lärer säkrare determinera om *Pneumora* kan blifwa distinct genus ifrån *Gryllus.*[3]

Millioner tacksäjelser för hiälpen med örterne ifrån Engeland. Det är sälsamt att se skeppare, som ej willia taga betalning för sin fracht.

Neij, det är ej så gödt finna nya *Genera* ibland Insecterne. Jag har till låns insecter från Guinea, där ibland äro 2:ne, som utgiöra nya *genera;* om de ej woro mig bekante till *patriam,* skulle jag kunna persvaderas, att de woro från månen, men jag kan ej få dem afritade.

Jag är oafl.

Min bäste Herres
ödmiukaste tienare.

Olsmesso[4] 1775. Carl Linné.

Originalet i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift och sigill som på bref. 373.

[1] Thunbergs afhandling: *Pneumora, et nytt genus ibland Insecterne,* dagtecknad Caput bonæ spei d. 3 Febr. 1775, finnes i Handlingarne för s. å. s. 254—60.

[2] *Pn. immaculata, maculata* och *sex-guttata.*

[3] På grund häraf är i Handlingarne tillfogadt: Ytterligare undersökning lärer säkrare afgöra, om *Pneumora* bör anses för et distinct genus ifrån *Gryllis.*

[4] Den 27 Juli.

450.

Min bäste Herre och Gynnare.

— — D. Forster[1] är återkommen ifrån södra polcirculen gr. 71, men Sparrman blef qwar på Cap i återresan och skall återkomma på begynnelsen af nästa åhr. Forster har uptäkt ganska mycket.

Min bäste Herres
ödmiuke tienare
Carl Linné.

Hammarby, Upsala 1775
d. 1 septembr.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVII s. 296), som dock utelemnat början.

[1] Se bref. 431 not. 6.

451.

Min Herre.

Genom mitt wistande på Hammarby, fick jag ej posten för än i dag. Hr Roslin[1] har giort portraitet gratis, hade altså frihet att disponera det, fast utan mitt tycke; men här igenom giör han mig dubel grace, ty det är endast giort för äfterwerlden, och där till aldrig kan komma wackrare och likare aftagit än i Paris. giör honom min wördsamma tacksäjelse om han är qwar, och säg att jag är honom dubelt tacknämlig. är

Min Herres
lydigste
C. Linné.

Hammarby 1775 d. 17 sept.

War gunstig lätt waktmästaren stiga till sjötullen at fråga äfter om skepparen Unander på Skeppet Sophia Magdalena ankommit från London med något för mig.

Originalet finnes i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift och sigill som på bref. 373.

[1] Alexander Roslin, född 1718, mycket berömd porträttmålare, död 1793. Trenne af honom målade Linné-porträtt finnas, det ena i Vetenskaps-akademiens sessionssal, det andra bland samlingarne å Gripsholm och det tredje i Versailles-galleriet. Jfr. T. Tullberg, *Linnéporträtt* s. 56—62.

452.

Min store Gynnare.

Bland de store nådebetygelser, min Gud giort mig, bör jag wärkeligen rächna dem jag fått i Min Herre, som så outtrotlig hielper mig i mine affairer så ofta, hwarigenom jag ock wunnit fruchten nu på stunden, jag kom inflyttandes till staden och fick korgen från London med de inneslutne wäxter, samt lofwen om de andre från Amsterdam, om hwilka jag ej hört. Gud wälsigne Eder! Ewig tacksäjelse!

jag är i döden

Min bäste Herres
ödmiuke tienare
Carl v. Linné.

Upsala 1775
d. 8 Octob.

Efter afskrift af E. Åhrling.

Utanskrift och sigill som på bref. 373.

453.

Min bäste Herre.

Aldrig har jag kunnat blifwa mera fägnad af min Herre än med de siste frön från *Nova Zelandia*[1].

Ah, att några af desse måtte lyckeligen upkomma, och jag fingo lefwa och se dem, huru hierteligen de skulle fägna mig. Ingen

flit skall jag spara att drifwa dem, om minsta lif är i dem öfrigt. Det woro alt för artigt, om några södra polens wäxter kunne winna emot norra polens *jus civitatis.* millioner tacksäjelse för hwart enda.

Min Bäste Herres
Upsala 1775 ödmiuke tienare
d. 15 Novembr. Carl Linné.

jag wäntar ännu dageligen, att få Ryska exemplaren af Upsala jachterne, som ej ännu hunnit framkomma.

Efter afskrift af E. Åhrling.

Utanskrift och sigill saknas.

[1] Antagligen hemsända af Sparrman.

454.

Hr Bierkanders observationer om Sotaxen[1] tyckas nog wara wärde att tryckas, ty han föllier naturen så långt han hunnit, och kan gifwa anledning åt andra att gå längre.

C. Linné.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVIII s. 800). Odateradt, men uppläst i Akademien vid sammankomsten den 6 December 1775.

[1] *Anmärkningar vid Kol- eller Sot-ax i Hvetet* af Clas Bjerkander (Vet. Akad:s Handlingar för 1775 s. 317—29).

455.

Min Herre.

För ett par åhr sedan sände Dr Thunberg till Academien ett rön om en Swamp, *Hydnora*[1], om jag rätt mins. jag tycker mig minnas, att jag sedt det tryckt i *actis* äller recenserat där utur, men jag äger ej acterne sedan 1760, ej häller finnas de nyaste på Bibliotequet.

Wore det wähl mögligt att få låna de arken, som handla om *Hydnora*, ty de äro mig mycket nödiga[2].

Då jag censurerade denna observation, mins jag wähl, det jag skref mig icke förstå detta rön: näml. att en *Fungus* skulle hafwa *Petala*, *Stamina* och Pistiller. Att säja *rotundo ore*, det *auctor* löge, torde äller kunne jag icke, ty jag kiände hans frägd; ty han woro *autoptes*, jag intet. men det är wist, att jag intet grubblat på någor annor wäxt så mycket i werlden, som på denna.

Sed opinionum commenta delet dies[3].

Änteligen fick jag denna Swampen af Hr Arch. Bæck, och jag måste tillstå, att man lätt kunne blifwa af denna bedragen, ty han tycktes bestå af *substantia Pezizæ*. Såsom af *Larva* blifwer *declaratum insectum per metamorphosin*[4], så blifwer ock af *Herba* sielfwa *Flos*. jag kiänner ingen *Planta* (:*de Fungis non loquor, quorum proprium est absentia foliorum*[5]:) som är utan blad, om icke *parasiticæ*, som suga närande saften af andra wäxter. *Cuscuta* är tydelig med *Cassyta*. Men [om] *Cynomorium* är ett *nudum amentum absque foliis*[6], så är ock *Hydnora* et *nudus flos absque foliis et caule*[7]. Altså mäst *singularis inter omnia vegetabilia*[8], doch går [det] *per gradus*, ty hon är *parasitica*.

För 4 dagar sedan hade jag bref ifrån D. Thunberg af d. 1 februarii, där uti jag blef än mera confirmerad uti min satts richtighet; där uti han skrifwer att *Hydnora* får richtig frucht, att hon är *monadelphist* och ej någon *cryptogamist*.

jag har altså ganska nödigt att i acterne se nogare hans beskrifning.

Lyckelig continuation af en god juhlhälg och där på fölliande wälsignat nyåhr. Gud allsmächtig uppehålle M. H. i detta och många påfölliande wid all sällhet.

Tusende tacksäjelser för all möda och beswär, M. H:re haft af mig i framfarne tider och besynnerligen i detta åhr, med så odrägeligt beswär af mina oändelige commissioner, genom hwilka jag wunnit sielfwa sjählen af min wettenskap. Ingen menniska har wist mig mera bistånd här i werden. Herren Gud wälsigne Min Herre för alt besvär, som warit mig mer än någon fader.

jag dör, i grafwen och är

Min Herres
ödmiukaste tienare
Carl Linné.

Upsala 1775
Decemb. 26.

Efter afskrift af B. Bergius (vol. XVII s. 356).

[1] Jfr bref. 243 not. 1.

[2] I Vet. Akad:s protokoll för den 10 Januari 1776 finnes antecknadt: »Upl. et Bref ifrån Herr v. Linné, hvaruti han' berättar sig så väl af Doct. Thunbergs eget Bref, som af det insända specimen af *Hydnora africana*, som Herr Thunberg uti sistledna års Handlingar beskrifvit, hafva funnit, att denna förunderliga växt ej är någon Svamp, såsom Hr Thunberg mente, utan [felskrifning i st. f. ej heller] en Cryptogamist. Herr Archiatern lofvar framdeles ingifva en ny och fullständigare beskrifning på denna Ört. I anledning häraf höll K. Academien för nödigt, at uti fjerde Qvartalet af Handlingarne för förledet år, som nu är under trycket, införa en Note om detta misstag, at det ej må förvilla Botanicos.» Så skedde ock i Handlingarne för 1775 s. 350.

Tiden tillintetgör falska åsigter.

[4] Genom förvandling en fullbildad insekt.

[5] Jag talar ej om svampar, hvilka hafva den egendomligheten att sakna blad.

[6] Naket hänge utan blad.

[7] Naken blomma utan blad och stjälk.

[8] Egendomlig bland alla växter.

456.

Min Herre.

Uti en lyckelig stund är nu juhle oset slutat med sine active och passive visiter, dag in och ut.

Tusende tack för acterne om Hydnora[1]. jag tycker bäst, att man innehåller med henne uti *actis*, till dess man kan få henne aldeles fullständig, ty här fattas *Fructus*, om den är *bacca* äller *capsula*, om den är *unilocularis* eller *trilocularis*, om *semina* äro *solitaria* äller flere. annors blifwer plåckfink i acterne, ty hon måste aldeles complett å nyo i acterne beskrifwas[2].

Min Herre inunderar mig med elogier, så att, om jag ej kiände mig sielf, kunne jag blifwa högfärdig. Men när min Herre en gång quitterar wettenskaperne och werlden, då ramlar wist stenen i grönan dahl. Kungen kan få en armé på benen, och en flotta i hafwet, men aldrig en lika *successor* med min Herre, under hela sin regering.

jag är oaflåteligen

Min Herres
ödmiuke tienare
Carl Linné.

Upsala 1776
Januar. 19.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. XVII s. 357).

[1] Se näst föregående bref.

[2] Detta skedde väl icke, men i stället utkom i Upsala disputationen *De planta Aphyteia*, för hvilken ERIK ACHARIUS den 22 Juni 1776 responderade och som är märklig äfven därför, att det är den sista disputationen, för hvilken LINNÉ själf presiderade. — THUNBERG införde sedan i Vet. Akad:s Handlingar för 1778 s. 144 o. f. *Anmärkningar vid Hydnora africana.*

457.

Min Herre!

Äfter Doctor Montins[1] ordonation sänder jag i dag en liten låda, med ett herbarium under titul *Hr Doctor Montin à Halmstad,* som han skrifwit kunna snarast, om dett addresseras till Min Herre på Wettenskaps academiens contoir, fortkomma till Halmstad.

förblifwer oändeligen Min Herres

Upsala 1776 d. 20 februar. ödmiukaste tienare

Carl Linné.

Originalet finnes i Vet. Akad:s bibliotek.

Utanskrift och sigill som på bref. 373.

[1] Se bref. 364 not. 2.

458.

Min Herre.

Prof. Kalm är sig altid lik att skrifwa widlyftigt om en kort sak. passabelt[1].

Mycken tack för de äfterlängtade godsen.

Sal. Salvius saknas wisserligen[2].

Lökarne woro skadade af frosten alla. Ingen lapp för mig äller Dr Bergius.

Ups. 9 April 1776.

C Linné.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. XVIII s. 24).

[1] *Beskrifning på Norr-Americanska Mulbärsträdet, Morus rubra kalladt* (Vet. Akad:s Handlingar 1776 s. 143—63).
[2] Se bref. 205 not. 3. — SALVIUS hade dött den 4 Mars 1776.

Utom hvad i det föregående meddelats, finnas i Vetenskaps-akademiens bibliotek rörande några få insända uppsatser och »rön» helt korta, af LINNÉ egenhändigt skrifna anteckningar. Så t. ex. har han på en 1741 till honom remitterad uppsats af N. PALMSTIERNA om en insekt, som under årets sommar visat sig i stor myckenhet på häggar, fogat uppgift på de författare, af hvilka »detta insect med hela des historia fins fulkomligen beskrefven». — På en annan uppsats »enkannerligen om Rödmossars nyttjande» af JOHN ADELHEIM (1748) har tecknats det omdömet: »Detta ligger icke aldeles på pundnaglen, *sed voluisse sat est*». — Åter rörande en annan af icke angifven författare finnes å insidan af ett kuvert det vitsordet: »Ett wackert rön; jag skulle wara mycket hulpen wid Museum, om detta är tillräckeligit att inneholla *Spiritum vini*». Antagligen afses härmed den konserverings-vätska, som finnes omtalad i brefvet 261 not. 1. — Vid andra tillfällen åtnöjer han sig med att på det insända manuskriptet teckna: »tyckes kunna införas» e. d. eller ock ett kategoriskt: »improbatur».

Rättelser och tillägg.

Bref. 187. Som på utanskriften står »frijbr.», kan detta bref vara skrifvet först sedan LINNÉ den 12 October 1744 blifvit vald till sekreterare i Vetenskaps-societeten och såsom sådan fått fribrefsrätt. Därför kan ej heller den i not. 1 anförda uppsatsen af J. J. SALBERG här vara afsedd. I Vetenskaps-akademiens protokoll för den 29 April 1746 omtalas. att då föredrogs en uppsats om *»Ett sätt at göra lius af talg och grankåda»* af Kyrkoherde ENEVALD i Vist (Östergötland), och det är säkerligen denna, som här afses. Hvad åter angår yttrandet om matematiken, så har ingen närmare upplysning därom kunnat vinnas. — I samma bref finnes (sid. 18 rad. 3) tryckfelet *pasei* i st. f. *pasci.*

Bref. 199 not. 2. Här bör tilläggas, det LINNÉ ansåg, att »det, som är märkvärdigt i denna växt är luckt och smak, som nog stöter på Hvitlök... Synnerligt är det, at boskapens kött blifver inficierat af örtens både luckt och smak, då de komma at förtära henne. Man vet eljest at mäst altid förändras maten i magen på oss och djuren, så at däraf blifver en hvit safft utan smak och luckt, som kallas chylus, och föder oss och deras kroppar; blifver denna safft ej så af lifskrafterne öfvervunnen at han mister sin smak och luckt, agerar han på kroppen såsom et medicament eller gifft».

Sid. 46 rad. 2 står: ANDERS läs: SAMUEL
» *47* » *16* » korrekturet » figuren
» *89* » *27* och *35* står: GISLER läs: GISSLER
» *96* » *16* står: Mamsten läs: Malmsten
» *119* » *21, 24* och *28* står: GISLER läs: GISSLER

Bref. 272 not. 2. Måhända är den TURSÉNS afhandling, som här afses, *Rön om Boskapssjukan i Christianstad*, hvilken inlemnades till Akademien den 20 September 1760 och den 8 Oktober på grund af LINNÉS utlåtande ogillades. I sådant fall borde detta bref fått sin plats efter bref. 341.

Bref. 448. Vid Akademiens sammanträde den 8 Mars 1775 meddelades ett bref från en landtman, som beklagade, att han ej kände en del af de svenska örter och gräs, som omnämnas i ett B. BERGII tal om ängskötseln, hvarför han bad, »det ville K. Academien utgifva figurer på dem, med naturliga färgor, til våra i Botaniquen oerfarna Landtmäns tjenst. Academien fann väl detta nyttigt, men fruktade för kostnaden: bad dock Herrar Bergier inkomma med deras tankar om sättet och kostnaden, då K. Academien ville taga sitt beslut». WARGENTIN hänvände sig äfven till LINNÉ, som dock gaf ett afböjande svar.

Register

till Första afdelningens andra del.

Postscriptum.

Då denna del redan var fullt färdig och distributionen af densamma påbörjad, erhölls den glädjande underrättelsen, att de i företalet omnämnda, Linneanska originalbref innehållande och med III och IV betecknade volymerna, hvilka oaktadt långvarigt och ifrigt letande icke kunnat i Vetenskaps-akademiens bibliotek återfinnas, nu ändtligen där påträffats, inblandade i en samling mineralogiska skrifter, där man icke haft ringaste anledning att söka desamma. Det befanns ock, att, såsom i företalet som en möjlighet påpekats, dessa volymer blifvit sönderdelade, så att brefven från hvarandra frigjorts. Vid närmare undersökning visade det sig ock, att del. III innehållit 95 till andra personer (Osbeck, Wahlbom, Clerck, P. J. Bergius m. fl.) stälda originalbref och trenne egentligen för Vetenskaps-akademien afsedda och därför i denna del (n. 194, 371 och 375) intagna. Dessutom fanns ett originalbref till C. G. Tessin, afskrifter af 6 bref (till Tessin och J. F. Dalman) och trenne smärre uppsatser (om *Regnum lapideum, Systema naturæ* och Klintebo Helso-brunn). Vol. IV hade däremot utgjorts uteslutande af 80 originalbref till Akademien och dess sekreterare. Den å företalets sid. III rad. 6 lemnade uppgiften bör därför i öfverensstämmelse härmed rättas.

Vid noggrann jämförelse mellan originalbrefven och de efter afskrifter af B. Bergius och E. Ährling här meddelade har ett ej obetydligt antal olikheter anträffats, dock knappast någon af väsentligare art. De allra flesta gälla kommateringen, hvartill förklaringen är lätt funnen: i den brådska, hvarmed Linné vanligen skref sina bref, underlät han ofta att utsätta skiljetecknen, och afskrifvarne hafva då, för vinnande af behöflig tydlighet, ej sällan ansett sig böra ditsätta dylika. En annan grupp af olikheter bildas af små begynnelsebokstäfver i stället för stora eller tvärtom stora i stället för små. Vidare hafva en del sammansatta ord, hvilka Linné skrifvit som tvenne (t. ex. *hwar på, där äst, här jemte, rese beskrifning, erchie biskop* o. s. v.), af afskrifvarne förenats till ett. Att här fullständigt uppräkna allt dylikt, har ansetts öfverflödigt, och detsamma gäller ock om en hel del rena afvikelser i ortografiskt afseende, såsom *det, och, at, til, haft, hos, efter, allt, hielpa, längta, matematik, kunnog, äljest* m. m., där Linné skrifvit *dett, ock, att, till, hafft, hoos, effter, alt, hiälpa, längtta, matthematik, kunog, älliest* o. s. v. Detta tillvägagående är så mycket mera berättigadt, som han själf vid dylikt fäste så litet afseende, att han i olika — någon gång t. o. m. i samma — bref använde de olika stafningssätten. Däremot hafva skäl ansetts förefinnas att meddela följande olikheter mellan originalen och de i det föregående tryckta afskrifterna:

Sid.	29	rad.	35	*står:*	osälige	*läs:*	ohörliga
,,	29	,,	39	m. fl. st. *står:*	sibiriska	,,	siberiska
,,	30	,,	24	*står:*	sig	,,	sig i werlden
,,	30	,,	25	,,	främmande	,,	främmad
,,	30	,,	27	,,	jag nekar	,,	jag rår
,,	31	,,	5	,,	farwähl	,,	föracht
,,	31	,,	19	,,	(Carl Linnæus)	,,	Carl Linnæus
,,	31	,,	26	,,	någondera	,,	någotdera
,,	34	,,	5	,,	twå	,,	twänne
,,	37	,,	11	,,	komme	,,	kommo
,,	40	,,	35	,,	dess	,,	deras
,,	41	,,	8	,,	Hr	,,	Bror
,,	45	,,	22	,,	och *femineis*	,,	& *feminis*
,,	48	,,	29	,,	skulle	,,	skall
,,	50	,,	10	,,	anropa	,,	anropa mehr
,,	72	,,	4	,,	Carl Linnæus	,,	C. L.
,,	73	,,	7	,,	af	,,	att
,,	73	,,	19	,,	att se	,,	att få se
,,	79	,,	13	,,	upp	,,	opp
,,	79	,,	18	,,	fått.... livres	,,	fådt.... lbrs
,,	79	,,	22	,,	d. 18	,,	18
,,	95	,,	6	,,	hafwa	,,	ha
,,	99	,,	1	,,	jag	,,	jag, och arbetat som jag,
,,	101	,,	21	,,	resa	,,	resa nu
,,	106	,,	22	,,	däri från	,,	där ifrån
,,	117	,,	4	,,	en gång	,,	engång
,,	117	,,	13	,,	den, som jag	,,	den jag
,,	118	,,	14	,,	Gislers	,,	D. Gislers
,,	120	,,	14	,,	Misfödelsen	,,	Misfödselen
,,	130	,,	8	,,	uti	,,	uti Kongl.
,,	136	,,	20	,,	secreteraren	,,	secreteren
,,	139	,,	16	,,	sielf	,,	sedan
,,	145	,,	40	,,	ikornen	,,	ickornen
,,	147	,,	8	,,	brefwet	,,	brefwen
,,	151	,,	6	,,	intet före	,,	intet där före
,,	158	,,	2	,,	lieuse	,,	lieuxe
,,	163	,,	8	,,	watten	,,	watn
,,	163	,,	37	,,	skrifne	,,	trykte
,,	204	,,	24	,,	Secreteraren	,,	Secreteren
,,	206	,,	36, 37	,,	binnikematsk	,,	binnekematsk
,,	207	,,	5				
,,	211	,,	8	,,	ini	,,	in i
,,	226	,,	25	,,	fiskens	,,	fiskars
,,	230	,,	30	,,	han icke	,,	icke han
,,	232	,,	8	,,	Tartariske; han	,,	Tatariske. Han
,,	236	,,	21	,,	Du hamel	,,	Duhamel
,,	238	,,	11	,,	skola	,,	skolat

Sid.	238	rad.	22	*står:*	twättkannan	*läs:*	watnkannan
,,	239	,,	15	,,	Ursägta	,,	Ursägta mig
,,	250	,,	29	,,	oerfaren-	,,	förfaren-
,,	260	,,	17	,,	parte	,,	parto
,,	263	,,	30	,,	förgiäks	,,	förgieks
,,	278	mellan rad. 11 och 12 tillsättes: C. Linné.					
,,	292	rad.	21	*står:*	min	*läs:*	wår
,,	302	,,	8	,,	älskad	,,	älskat
,,	307	,,	12	,,	önskar	,,	önskade
,,	322	,,	5	,,	1770	,,	1746 (felskrifn. i st. för 1764)
,,	342	,,	8	,,	ifrån	,,	från

Då tillfälle nu därtill gifves, må följande skrif- och tryckfel ytterligare påpekas:

Sid.	15	rad.	37	*står:*	resulsatet	*läs:*	resultatet
,,	37	,,	29	,,	November	,,	November 1744
,,	72	,,	32	,,	En	,,	En af
,,	321	,,	35	,,	residiuum	,,	residuum
,,	353	,,	31	,,	europeiska växter	,,	europeiska trädgårdar.

Uppsala, Edv. Berlings boktryckeri, 1908.

Mängden af bref och skrifvelser, som böra intagas i detta verk, nödvändiggör deras ordnande i fyra afdelningar. Dessa äro afsedda att omfatta:

I. Bref och skrifvelser till svenskar, finnar, danskar och norrmän.
II. Bref från personer af nämnda nationaliteter.
III. Bref till öfriga korrespondenter.
IV. Bref från sådana.

På grund af en från flera håll uttalad önskan har ett register i denna del meddelats. Dessutom medföljer ett löst sådant, afsedt att infogas i den förut utgifna första delen.

Vid inbindning bör tillses, att den till denna del hörande planschen ej genom för stark skärning blir skadad.

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES
3 9088 00875 4780